
25 ÉV

JELENTÉS AZ IFJÚSÁGÜGYRŐL

2016

25 ÉV

JELENTÉS AZ IFJÚSÁGÜGYRŐL

2016

Szaklektorok (recenzensek): Horváth Ágnes, Tóbiás László

Szerkesztő: Elek Tímea

Olvasószerkesztő: Monostori Éva

ISBN 978-963-89861-8-4

Kiadja: Iuvenis - Ifjúságsszakmai Műhely, Ifjúságsszakmai Együttműködési Tanácskozás

Támogató: Excenter Kutatóközpont, ISZT Alapítvány

©2016 Budapest – Minden jog fenntartva!

TARTALOM

Nagy Ádám: Előszó - az ifjúságügy mint több diszciplínára épülő terület ..	7
Székely Levente: Ilyenek voltak - az ifjúság elmúlt negyedszázada	17
Bán Dóra - Folmeg Balázs - Schmidt Richárd: Esélyek és esélyteremtés.	43
Schmidt Richárd - Bán Dóra - Márton Balázs: Negyedszázad ifjúságügyének szakmai háttere és kutatási alapjai	77
Nagy Ádám: Az ifjúsági munka három tradíciója és magyarországi értelmezése.	115
Nagy Ádám - Szeifer Csaba: Intézmények és folyamatok	133
Oross Dániel: A magyar ifjúságpolitika közpolitikai dinamikája.. ..	171
Salamon Eszter: Az ifjúságügy beágyazottsága	197
A magyar ifjúságügyet meghatározó jelentősebb események	221
Arcképcsarnok - Az ifjúságügy meghatározó, az elmúlt negyedszázadban távozó egyéniségei	236

NAGY ÁDÁM: ELŐSZÓ - AZ IFJÚSÁGÜGY MINT TÖBB DISZCIPLÍNÁRA ÉPÜLŐ TERÜLET

A rendszerváltás óta eltelt 25 év ifjúságügyéről szóló jelentést tartja kezében az Olvasó¹.

A negyedszázadot felölelő jelentés azon területekről ad képet, amelyek a klasszikus ifjúságkutatás hagyományos keretein túlmutatnak, azaz a fiatalokkal való foglalkozás területeit veszik górcső alá, tartalmazva a szociológiai eredményeket, pedagógiai értelmezési kereteket és politológiai elemzési hátteret. Ugyanakkor a fiatalok világának szegmensekre, diszciplínákra bontásával megnehezítjük annak megértését. Az ifjúságügy interdiszciplináris², benne „összekapcsolódhat a szociológia, a pszichológia, pedagógia, kultúrakutatás ... s a diszciplínák találkozása magával hozza az elméleti és a módszertani keretek sokszínűségét, összetettségét” (Szanyi F., 2016 pp. 18.). Az ifjúságügy tehát a szociológusnak ifjúságszociológia, a pedagógusnak szabadidő-pedagógia, a politológusnak szak- és közpolitika, a szociális munkásnak sérülékeny társadalmi csoportok és egyének védelme. S ezen értelmezés nélkül süketek párbeszédévé válik az egyes szakmák kommunikációja: a szociológus pusztán társadalmi lavírozásnak, kulturális moratóriumnak tekinti a posztadoleszcenst; a pedagógus nem látja a fiatalot az osztályterem, az iskola falain kívül; a politológus számára nem érthető, hogy a fiatal nem csak egy néha megnyerendő társadalmi csoport része stb. Miképp a – 2009-ben az országgyűlési határozat szintjére emelt gondolkodás dokumentuma – Nemzeti Ifjúsági Stratégia³ kijelentette (Nemzeti Ifjúsági Stratégia, 2009): „Látjuk... őket, ha iskolában vannak - de nem látjuk őket, ha mellette vagy kívül; látjuk őket, ha akut betegek - de nem látjuk őket, amikor az egészségüket kockáztatják; látjuk őket, ha munkanélküliek lettek - de nem látjuk, amikor munkavállalási képességeik hiányában csődöt mondanak; befogadjuk őket, ha segítségre szorulnak és erről az illetékesek

1 A kötet a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

2 Az Egyesült Államokban inkább interdiszciplinaritásnak, Európában jobbra interprofesszionalitásnak nevezik a lényegében megegyező jelenséget.

3 Érdekes, hogy Friedmann (Friedmann, 1971) ugyanígy érvel a szabadidő és a munka kapcsán (értsd: nincs két ember, ugyanaz van jelen a munkában, mint aki alanya a szabadidőnek).

jelzést kapnak - de nem „törődünk” velük, ha jelzés hiányában nem kerülnek kapcsolatba a rendszerrel stb.”

Hovatovább a tudomány közössége(i) által kialakított hagyományos diszciplínák és szakmák elsődleges célja elsősorban az önazonosság (Pusztai, 2011) és más diszciplínáktól, professzióktól való elkülönülés meghatározása (lehatárolás és önmeghatározás)⁴ (Kozma, 2004). Ezek a diszciplináris és professzionális alapokon álló tudományos közösségek „illetéktelen behatolásnak” élik meg az interdiszciplinális, interprofesszionális területek kialakulását (vö.: A tudományos forradalmak szerkezete; Kuhn, 2000). A jelentés ezen értelemben nem marad, nem tud megmaradni egyetlen hagyományos tudományos diszciplína keretei között.

Az ifjúságügy hagyományos diszciplínákkal való közvetlen kapcsolatát modellbe is foglalhatjuk. Miután az egyszerre nyugszik egyéni (fiatal) és absztrakt, társadalmi csoportos alapokon (ifjúság), ezért modellünk két dimenziója is az egyéni és a társadalmi csoport dimenzió lesz.

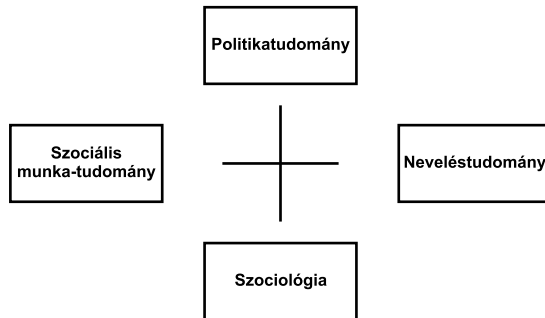
- Az egyéni dimenzió két véglete a segítség-megelőzés⁵, illetve a fejlesztés;
- A társadalmi csoport dimenzió két véglete a leíró, illetve a cselekvő attitűd.

Ennek tükrében e narratíva elsődleges hagyományos diszciplináris környezetét legalább az egyén fejlesztésében érintett neveléstudomány; az egyént segítő szociális munka; a társadalmi csoport leírását végző szociológia és ugyanezen csoport befolyásolásában érdekelt politikatudomány adja⁶: (1. ábra):

4 „Azon a (szellemi, kulturális) téren belül, ahol a diszciplína szabályait betartják és betartatják, a diszciplínában manifesztálódó alá-fölérendeltség érvényesül ... vagyis a javak és hatalmak egyfajta szétosztása, illetve megszerzésének és átadásának kialakult és áthagyományozódott szabályai ... az akadémiai életpályát befutók számára a diszciplína és az abba való beilleszkedés biztosítja a bejutást a felsőoktatási intézménybe és az intézményen belüli pályafutást (Kozma, 2004 pp. 167).

5 Valójában ezen túl vannak szociális szakmák a jóléti államokban. Az áldozatsegítés-esetkezelés-prevenció-jóléti szolgáltatások ma már párhuzamosan léteznek, még ha nyilván egymástól igen távoli pontján jelentek is meg a történelemnek.

6 Egy konkrét példával élve pl. a táborozás a pedagógia számára táborpedagógia, a szociológiának a táborok ifjúságának változása (plázák és fesztiválok ifjúságává), a politológiának forráselosztás és intézményfenntartás, a szociális munkának pedig a tábor mint az esélyegyenlőség-méltányosság terepe és prevenció lehetőség jelenik meg.

1. ábra: Társdiszciplínák (forrás: saját szerkesztés)

- A neveléstudományban elsősorban: szabadidő-pedagógia, az egyén családon és iskolán túli fejlesztés lehetőségei, a pszichológiában az életkori sajátosságokon alapuló szociális viselkedéstanulás;
- A szociális munkában: az ifjúságsegítés, a mentálhigiénia, az egyéni élethelyzeti problémák megelőzése, megoldásainak támogatása;
- A szociológiában: az ifjúságkutatás, a társadalmi csoport rétegződésének, folyamatainak, szerkezetének leírása;
- A politikatudományban: az ifjúságpolitika, a társadalmi csoport viszonyrendszerének megváltoztatása, korrekciója.

AZ IFJÚSÁGÜGY MINT A NEVELÉSTUDOMÁNYI DISKURZUS RÉSZE

Szemünk láttára kibontakozó tudományelméleti tény, hogy a pedagógia-neveléstudomány, különösen a pedagógiai entográfia néven ismert irányzat a nevelést is kiszélesíti értelmezésében és nevelésnek tekinti a szocializáció szándékolt, de nem feltétlen tudatos hatását, a csoportok, szubkultúrák⁷, média stb. értékátadási folyamatait is (Mészáros, 2003). E logika egész odáig megy, hogy elveti a pedagógus kiemelt nevelő szerepét, hanem az iskolában is a kortárscsoportok ilyen hatását emeli ki. Továbbmenve a nevelés sikere nem elsősorban egy ember pedagógusi egyéniségétől, sokkal inkább a fiatal magába foglaló közösségtől függ (Niemeyer, 2000), így az egyén nevelése mindig a társadalmi feltételek függvénye, sőt tulajdonképpen az ember nem is a nevelés, hanem a közösség által válik társadalmi lénné (Natorp, 2000). Az bizonyos, hogy a nevelés általános vonása annak szociális mivolta, a szociális hajlam az ember lényegéhez tartozik (Schlieper, 2000). Egy kortárscsoportban ugyanis nem az iskola igaz-hamis logikája érvényesül, hanem egyfajta szociális válasz születik a csoportbéli visszacsatolás során (Müller, 2000). Továbbá lehetősége van a csoportbeli egyénnek a cselekedetei korrekciójára (és ezen korrekciós lehetőségek száma sem előre meghatározott), így kikísérletezheti saját követendő magatartásmintáit, s nem egy tanárban megismerésített tekintély kijelölné számára a követendő célt. Hovatovább a folyamat nem egy konkrét tárgyi tudást gyakoroltat, hanem az általános emberi viselkedés gyakorlására ad módot – miközben ráébreszti az egyént, hogy nem magányos lény – s így már nem az lesz a lényeges, hogy mit, hanem hogy hogyan csinál.

Így az ifjúságügy bizonyosan kötődik a pedagógiához, neveléstudományhoz. Noha a formális-nemformális-informális tanulás modelljével óhatatlanul kilépünk a hagyományos iskola falai közül, így kétségkívül túllépünk a csak

⁷ Szapu szerint az ifjúsági csoportkultúra olyan valós létezőként működik, a fiatalok abban megtalálják örömeiket (Szapu, 2002). Mészáros ezt a „nagyobb átfogóbb kulturális közegben élő csoport-hoz, társadalmi közeghez, térhez, réteghez köthető kulturális világ”-ként határozza meg (Mészáros, 2003, pp. 61). „Míg korábban erősen kötődött e fogalom a devianciához, Mészáros inkább tekint rájuk úgy, mint valódi alternatív szocializációs szinterekre, amelyek a fiatalok felnőtt társadalomba való beilleszkedését segítik” (Csobánka, kézirat).

didaktikailag megtervezett, formális keretek között tartott tanulásfogalmon, de a nemformális, informális tanulással nem lépünk ki magából a tanulás fogalmi teréből. A szociálpedagógia, szabadidőpedagógia léte, fogalmi tere, kialakulása is mind azt támasztja alá, hogy az iskolán kívüli nevelésnek van létjogosultsága a neveléstudományi paradigmán belül is.

AZ IFJÚSÁGÜGY MINT A SZOCIOLÓGIAI DISKURZUS RÉSZE

A neveléstudomány normativitásával ellentétben a szociológia elsősorban leíró jellegét kölcsönzi az ifjúságügynek (tegyük most félre a szakemberek közéleti szerepvállalásáról szóló közszociológiai vitát (Burawoy, 2006)⁸ és annak magyar recepcióját (Huszár, 2007; Némedi, 2006 stb).

Leginkább az ifjúságszociológia tárgyaként értelmezzük (bár a háttérben meghúzódó szakmai, társadalmi, gazdasági elemek megismerése kapcsán többféle diszciplína kap szerepet⁹) az ifjúsági korosztályok megismerését. „Ez a diszciplína segít megérteni a nemzedékiség kialakulásának kérdéseit, ezen belül a serdülőkorúak, valamint a fiatal felnőtt kor elkülönülésének folyamatát a gyermeki és felnőtt világtól, a család funkcióváltzásait és a szerepstruktúrák átalakulását, a demográfiai folyamatok változásait” (Nagy et al, 2014 pp. 619). Az ifjúságszociológia kutatja a szocializációs kérdéseket, a kultúra átörökítésének egyedi és kollektív mechanizmusait, az ifjúsági szubkultúrákat, a fiatalokat mint kulturális szokások megtestesítőit, szimbólumhasználókat, sajátos társadalmi hálózatok alkotóit, egyedi szokások gazdáit, tőkék birtokosait, vagy a kultúra egyéb hordozóit. Mind az egyének csoportképződési mind a társadalmi nagycsoport különböző csoportokká bomlási folyamata és szerkezete szociológiai kutatásokon keresztül érthető meg, s a korosztályon belüli társadalmi egyenlőtlenségek, az esélykülönbségek, kockázati

8 Burawoy összeegyeztetőnek tartja a professzionális szociológiát, a közéleti irányító és emiatt nyilván normatív közszociológiai szereppel (Burawoy, 2006).

9 Hozzá kell tennünk, hogy az ifjúságszociológia és az ifjúságkutatás mellérendelés korántsem helytálló, hiszen ismertek demográfiai, kulturális antropológiai, pszichológiai, pedagógiai, politológiai, szervezetelméleti kutatási paradigmák is a fiatalokkal kapcsolatban, amelyben a fiatalok élethelyzetén és életmódján túl cselekvési motivációjukról, valós cselekedeteikről, értékrendszerükről stb. kaphatunk képet.

tényezők azonosítása is az ifjúságszociológia tárgykörébe tartozik. A szociológiai diszciplína részeként is értelmezhetjük az ifjúsági szervezetek, illetve az ifjúsági közösségek és formalizáltságuk vizsgálatát, társadalmi hasznosságuk, döntéshozatali mechanizmusuk, beágyazottságuk, működési dinamikájuk tárgyalását. De itt érhető tetten maga a szocializációs ágensek vizsgálata, a társadalomtörténeti szemléletmódok és ezen belül a demográfiai átmenet ifjúsági relevanciája¹⁰, s a szabadidő mint a posztmodern szocializációs közeg is társadalmi konstruktum.

AZ IFJÚSÁGÜGY MINT A POLITIKATUDOMÁNYI DISKURZUS RÉSZE

Az ifjúságpolitika, mint közpolitika probléma-feladatjellegű transzformációs feladatot lát el az ifjúságkutatás problémafeltáró és az ifjúsági munka feladatmegoldó funkciója között¹¹. A politikatudomány ifjúságügyi értelmezésben elsősorban a fiatalok közéleti részvételével, az érdekartikulációs folyamatokkal, illetve az ifjúsági terület koherens rendszerkénti értelmezésével foglalkozik. Leírja intézményeinek társadalmi jelenségekre adott válaszait, azok hatásait, az ifjúságszakmai folyamatokat. Foglalkozik a fiatalokért felelős intézményrendszer és a fiatalokat érintő döntéshozatal leírásával, elemzésével, magyarázatával, s az ifjúságpolitikai elképzelések, stratégiák, cselekvési tervek, monitoring-koncepciók, indikátorfejlesztések elemzése is politikatudományi feladat (Nagy et al, 2014).

Míg az ifjúságügy neveléstudományi aspektusa alulról felfelé építkező (bottom-up) rendszer, amely a fiatalok egyéni és közösségi szükségleteiből épül fel, addig a politikatudomány szemlélete szerint az ifjúsági világ a közpolitikák egyik szegmenseként jelenik meg. Így az ifjúságpolitika jellegéből

¹⁰ Míg az első demográfiai átmenet fő értelmezési keretét a család (gyerekek, házasság) értelmezése adta, a második átmenetet sokkal inkább jellemzi az egyén, így a fiatal jogai és önmegvalósítási narratívája.

¹¹ Az ifjúságügy az európai gondolkodásban ún. mágikus háromszög alapokon nyugszik (Milmeister-Williamson, 2006; Williamson 2002; Williamson, 2007 Chisholm et al, 2011), ahol az ifjúságkutatás hozza felszínre a fiatalokkal kapcsolatos jelenségvilágot, amit az ifjúságpolitika fordít feladatokká és az ifjúsági munka épít be a mindennapi ifjúsági tevékenységbe. Mindez nemcsak önmagában tudományos tényként fontos, hanem a szolgáltató rendszerek tervezése, a szükségletekhez való igazítása, fejlesztése, kiegészítése, paraméterezése kapcsán is lényeges.

következően a fiatalokat mint társadalmi csoportot értelmezi (kivéve a fiatalok mint egyének választói magatartását kutató irányzatot).

AZ IFJÚSÁGÜGY MINT A SZOCIÁLIS MUNKA DISKURZUS RÉSZÉ

A szociális munka diskurzusa alapvetően támaszkodik a szükségletekre, azaz az egyén – esetünkben a fiatal – fizikális, pszichoszociális és szociokulturális erőforrásaira, illetve az elsődleges, másodlagos és harmadlagos megelőzésre (Caplan-Grunebaum, 1987), valamint mindezek pozitív szemléletű pandantjára az egészségfejlesztésre (vö.: a WHO egészségdefiníciójával). Ez utóbbival a korábbi preventív szemlélet a posztmodern társadalomban egyfajta szolgáltatási megközelítéssé teljesedett ki a szociális munka terében. „Nem elsősorban azért érdemes szolgáltatást nyújtani, hogy megelőzzünk valamit, hanem, hogy minél teljesebb életet élhessünk” (Tóbiás, én.). Példaként hozhatók erre a baba-mama klubok, de a nyugdíjba vonulók sem azért kapcsolódnak be nekik (és nem kis részben általuk) szervezett és nyújtott szolgáltatásokba, hogy bármit preventáljanak, hanem azért mert más-képp nehezebben elégítik ki társas szükségleteiket, vagy mert ilyen csoport tagjaként tudnak gyerekekkel találkozni, kiélni gondozói szükségleteiket, vagy akár éppen azt, hogy elmesélhessék életútjuk tapasztalatait, amit hallgató nélkül átgondolni se lenne miért. Ennek tükrében a fiatalokkal való foglalkozás szociális munka értelmezésében ma már nem elsősorban a korábbi megelőző szemlélet (drog, alkohol stb.) az uralkodó, hanem a számukra nyújtott szolgáltatások (pl. ifjúsági házak) célja, hogy teljesebb életet élhessenek az igénybevevők (és nem mellesleg a szolgáltatást nyújtók), illetve, hogy ezen cél megteremtéséhez legyen is megfelelő eszközrendszer. Ennek egyik ifjúsági eszköze az esetmunka és a szabadidőszervezés közötti térben a korábbi ifjúsági (pl.: információs és tanácsadó) szolgáltatások mellett – a szociális munkában gyökerezve – az ún. nyitott ifjúsági munka (Szabó, 2014), amely sokszor az utcai szociális munka keretén belül, néhol a gyermekvédelmi rendszer részeként működik.

* * *

Bizonyosan nem tagadható el tehát az ifjúságügy, mint a fiatalok világával való foglalkozás pedagógiai-neveléstudományi, szociológiai, közpolitikai-politikatudományi stb. mivolta. Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy az e logika szerint elemzett térré a másodlagos diszciplináris környezetben ne lenne hatással a jogtudomány, a szervezés-szervezet-igazgatástudomány, a pszichológia vagy a kulturális antropológia, pusztán azt igyekeztünk felvázolni, hogy az ifjúságügynek elsősorban fenti négy tudományterülethez van kapcsolódása. A kötet további része is e logika szerint építkezik

A bemutató, elemző és értékelő szempontokat felölelő jelentés szerkezetét tekintve kilenc részre bontható: e bevezetőt követő második fejezet a fiatalok elmúlt negyedszázadát elemzi. A harmadik fejezet az életesélyek alakulását mutatja be. A negyedik az ifjúságügy szakmai-tudományos-kutatási hátterét igyekszik megvilágítani: a produktumok, műhelyek, rendezvények, képzések és elismerések rendszerét. Az ötödik az ifjúsági munka értelmezését járja körül, a hatodik az ifjúságügybéli intézményeket és folyamatokat kronologikus rendben tárgyalja. A hetedik fejezet a köz- és szakpolitikai teret a döntéshozatali mechanizmus tükrében tárja fel, A nyolcadik fejezet az ifjúsági szakma beágyazottságát, nemzetközi, társszakmai illeszkedését és nyilvánosságot elérő elemeit vetíti elének.

Ilyeténmód számba vesszük mindazon elemeket, történéseket, eseményeket, folyamatokat, intézményeket, amelyek a terület jellegzetes sajátosságait jelentik, azon célból, hogy annak erői és hibái szolgálhatnak a jövő ifjúságügyének újratervezésére is. A jelentés közreadásának célja ugyanis az elért sikerek, megkezdett folyamatok, elszenvedett kudarcok dokumentálása, a párhuzamosságok, visszasságok, esetlegességek bemutatása.

Egy összefoglaló, szakmai Jelentés tartalmán túl a legitimitásához az is szükséges, hogy a legszélesebb szakmai összefogás együttműködésében jön létre. Ezért is fontos, hogy a 8 országos, 25 megyei és 18 határon túli szervezeti csatlakozót tömörítő Ifjúságsszakmai Együttműködési Tanácskozás gesztorálta a munkát.

A kötet létrehozásához mulhatatlan segítséget nyújtott Gruber Andrea, László Luca, Monostori Éva, Öcsi József és Szabó Beáta.

Nos, Kedves Olvasó, kalandra fel!

FORRÁSOK

- BURAWOY, M. (2006): *Közérdekű szociológiát!*, Replika 54-55. szám
- CAPLAN, G., GRUNEBAUM, H. (1987): *Az elsődleges megelőzés perspektívái*, in: GEREVICH, J. (szerk.): *Az elsődleges megelőzés perspektívái. Három tanulmány. Az Alkoholizmus Elleni Állami Bizottság Drogprogramja, Drogproblémák Nr 2.*, Budapest
- CHISHOLM, L., KOVACHEVA, S., MERICO, M., DEWLIN, M., JENKINS, S., KARSTEN, A. (2011): *The social construction of youth and the triangle between youth research, youth policy and youth work in Europe*, in CHISHOLM, L., KOVACHEVA, S., MERICO, M. (szerk.): *European youth studies – integrating research, policy and practice*, MA. EYS Consortium, Innsbruck
- CSOBÁNKA, ZS. (é.n.): *Kortárs irodalom a magyarórán*, doktori disszertáció, kézirat
- FRIEDMAN, G. (1971): *A szabadidő és a munka kielégületlensége*, in: *A francia szociológia, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest*
- HUSZÁR, Á. (2007): *A tudomány: köztudomány, Megjegyzések Burawoy közszociológiai programja kapcsán*, Replika 59. szám
- KOZMA, T. (2004): *Kié az egyetem? - a felsőoktatás nevelésszociológiája*, Új Mandátum Kiadó, Budapest
- KUHN, S. T. (2000): *A tudományos forradalmak szerkezete*, Osiris, Budapest
- MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYŰLÉSE: 88/2009-es Országgyűlési határozat a Nemzeti Ifjúsági Stratégiáról
- MÉSZÁROS, GY. (2003): *Techno-house szubkultúra és iskolai nevelés*, Iskolakultúra 9. szám
- MILMEISTER, M., WILLIAMSON, H. (szerk) (2006): *Dialogues and networks: organising exchanges between youth field actors*, Scientiphic Éditions PHI, Luxembourg
- MÜLLER, W. C. (2000): *Mi az ifjúsági munka? Első kísérlet egy elméletalkotásra*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk.): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest
- NAGY, Á., BODOR, T., DOMOKOS, T., SCHÁD, L. (2014): *Ifjúságügy*, ISZT Alapítvány, Budapest
- NAGY, Á., TRENCSENYI, L. (2012): *Szocializációs közegek a változó társadalomban – a nevelés esélyei: család, iskola, szabadidő, média*, ISZT Alapítvány, Budapest

- NAGY, Á. (2013): *Az ifjúsági korosztályok meghatározásának egyéni életúton alapuló paradigmája*, In SZÉKELY, L. (szerk.): Tanulmánykötet – Magyar Ifjúság 2012, Kutatópont, Budapest
- NATORP, P. (2000): *Nevelés és közösség*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- NÉMEDI, D. (2006) *A civil társadalom és a társadalomtudományok*, *Megjegyzések Burawoy közszociológiai programjához*, Replika 54-55. szám
- NIEMEYER, C. (2000): *A weimari szociálpedagógia keletkezése és válsága*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- PUSZTAI, G. (2011): *Láthatatlan kéztől a baráti kezekig, hallgatói értelmező közösségek a felsőoktatásban*, ÚMK, Budapest
- SCHLIEPER, F. (2000): *A szociális nevelés értelme és a szociálpedagógia feladatköre*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- SZABÓ, CS. (2014): *Kézikönyv a nyitott ifjúsági szolgáltatások szervezéséhez*, Kecskeméti Ifjúsági Otthon - HELPI Ifjúsági Iroda és Fejlesztő Műhely, Kecskemét
- SZAPU, M. (2002): *A zűrkorszak gyermekei: mai ifjúsági csoportkultúrák*, Századvég, Budapest
- TÓBIÁS, L. (é.n): *Szociális munka és ifjúsági munka*, kézirat
- WILLIAMSON, H. (2002): *Supporting young people in Europe – principles, policy and practice*, Council of Europe Publishing, Strasbourg
- WILLIAMSON, H. (2007): *A complex but increasingly coherent journey? The emergence of „youth policy” in Europe*, Youth and Policy, 95

SZÉKELY LEVENTE: ILYENEK VOLTAK – AZ IFJÚSÁG ELMÚLT NEGYEDSZÁZADA

Emberöltőnyi időtávban értelmezni egy-egy társadalmi csoport helyzetét és helyzetének változását – amennyiben nem több száz oldalas kötetekben gondolkodunk – meglehetősen nehéz feladat. Az időtáv és a teljességre törekvés számos elemzési szempont figyelembevételét feltételezi, amely nehezíti az összefoglaló jellegű és a határozottabb üzenetek megfogalmazását. Az ifjúság elmúlt negyedszázadának összefoglalása tehát olyan komoly kihívás, amelyet mindenképpen szűkíteni szükséges. A társadalomtudományos megközelítésen belül is többféle leírás lehetséges pl.: társadalomtörténet szemüvegén keresztül, de más diszciplínák is bírnak olyan releváns keretet nyújtani, amely a témát a maga komplexitásában képes értelmezni. Az empirikus adatokon nyugvó szociológiai megközelítést alkalmazta a Negyedszázad című tanulmánykötet (Nagy-Székely, 2016), amelyre jelen írás is reagál, megkísérelvén összefoglalni és egyben egy jól interpretálható vezérfonalat adni az elmúlt évtizedek értelmezéséhez.

Az elmúlt negyedszázad az ifjúság és a magyarországi fiatalok tekintetében is alapvető rendszerszintű változásokat hozott. A legerősebb magyarázóerővel rendelkezik ezek közül a rendszerváltozás, a globalizáció és az információs társadalom narratívája, amelyek egyaránt értelmezhetők társadalmi, gazdasági és kulturális vonatkozásban, bár a hangsúlyaikban más-más területeket érintenek. Közelebb lépve az ifjúság megismeréséhez az elmúlt évtizedekben a nemzetközi szakirodalomban két olyan elméleti keretrendszer formálódott, amelynek értelmezési kereteket biztosítottak az ifjúsági vonatkozású elméleti munkákhoz, empirikus kutatásokhoz és köztük a nemzetközi összehasonlító vizsgálatokhoz. Ez a két kiemelt tematika az élethelyzet bemutatásán alapuló „átmenet” diskurzusa és az életmódot középpontba helyező ifjúsági „kultúra” diskurzusa (Szanyi, 2016).

A nemzetközi diskurzusokba többé-kevésbé illeszkedő vagy onnan táplálkozó, de kifejezetten magyarországi vonatkozású narratívák közül Nagy és Tibori szerint (2016) három fontosabb emelhető ki az ifjúsági korszakváltás elmélete (Gábor, 2004), az ifjúságügy narratívája (Nagy, 2013a) és az új

csendes generáció paradigmája (Székely, 2014). Az elméletek és kritikájuk azt mutatja, hogy ezekkel a modellekkel teljes körű, magyarázó leírását adni az elmúlt évtizedeknek nem lehetséges, ugyanakkor mindegyik alkalmas eszköze annak, hogy a magyarországi fiatalokról átfogó képet alkothassunk (Nagy – Tibori, 2016).

A TANKOLÓGIA MIBENLÉTE – AZ IFJÚSÁG ÉS A ZENE KAPCSOLATA

A magyarországi fiatalok elmúlt évtizedeinek bemutatása során *tankológiai* narratívát használunk. A tankológia értelmezése egyfelől természetesen csupán játék, másfelől azonban hasznos segítséget nyújthat a fentebb említett számos narratíva egyesítésében, a korszakolásban és általában az interpretációban. Ha komolyabban vesszük, érvelhetünk amellett, hogy a tankológia a társadalomtudomány és a kultúratudomány határterületein érvényesít egy sajátos nézőpontot, amely a társadalom és azon belül az ifjúság értelmezését a populáris kultúra, ezen belül a könnyűzene felhasználásával végzi el, folyamatos kritikai álláspontot fogalmazva meg. De kezdjük inkább az elején: mi az a tankológia?

Magyarország egyik legnépszerűbb kemény gitárzenét játszó zenekara, immáron évtizedek óta a Tankcsapda. A zenekart 1989-ben alapították és alig néhány év alatt komoly ismertségre tett szert a metál és kemény rock szcénán belül és egy évtizedre sem volt szükség, hogy elismert „mainstream” nagyzenekarrá váljon. A formáció, amely az elmúlt években ünnepelte fennállásának 25. évét napjainkban is igen aktív. Folyamatosan sikeres albumokkal és nem mellesleg új üzleti megoldásokkal jelentkezik, amelyek hosszú évek óta a magyar rockzene csúcsán tartják.

A Tankcsapda eddigi tevékenysége során 13 stúdióalbum¹² jelent meg, emellett több albumelőzetes, koncertfelvétel és könyv. Sikereiket jelzik az eladott példányszámok a folyamatosan jelentős nézőszámmal bíró koncertek

¹² Punk & Roll (1990); A legjobb méreg (1992); Jönnek a férgek (1994); Az ember tervez (1995); Connektor :567: (1997); Ha zajt akartok! (1999); Agyarország (2001); Baj van!! (2002, 1989); Élni vagy égni (2003); Mindenki vár valamit (2006); Minden jót (2009); Rockmafia Debrecen (2012); Urai vagyunk a helyzetnek (2014).

szakmai és közönségdíjak. Alapításának tizedik évében Tankológia néven jelent meg a Tankcsapda zenekar korábban ki nem adott felvételeit tartalmazó albuma. Az album amolyan összefoglaló, amely ritkaságokat, koncert- és demófelvételeket tartalmaz, jelen írás számára ugyanakkor a tankológia nem (csak) ezt a felvételt jelenti, hanem a teljes életművet, szigorúbban a Tankcsapda zenekar szövegvilágát, amelyet egyfajta korrajzként alkalmaz.

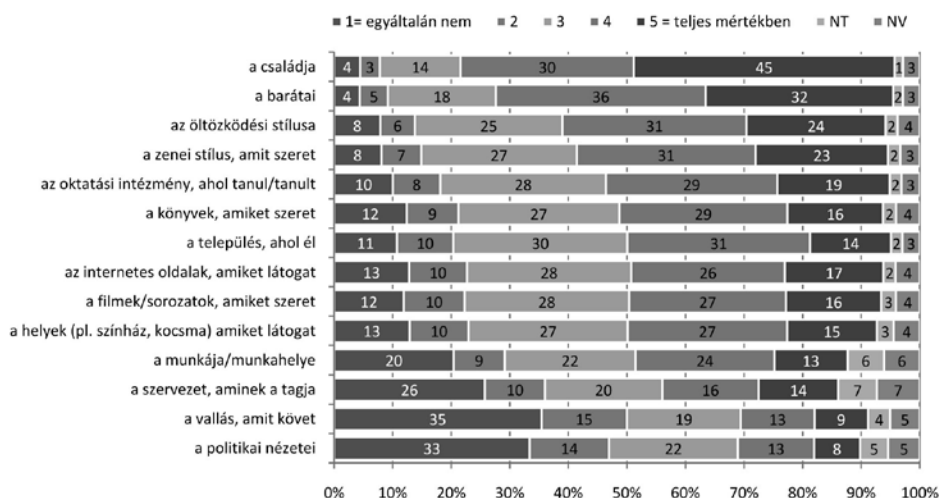
Itt fontos tisztázni azt, hogy nem állítjuk sem a tankológiai megközelítés egyediségét (hiszen más művészeti alkotások alapján is készíthető korrajz), sem azt, hogy a Tankcsapda zenekar szövegvilága olyan hatással lett volna az ifjúság gondolataira, hogy ennek mentén karakteres ifjúsági (szub)kultúra alakult volna ki¹³. Ugyanakkor Szapu (2002) szerint az ifjúság kultúrája a zene mentén strukturálódik, s az sem lehetetlen, hogy a zenekar maga érezzen rá a fiatalok élethelyzetének-életmódjának, közérzetének jellegzetességeire, amit töretlen népszerűsége alátámasztani látszik. Kétségtelen, hogy a Tankcsapda az elmúlt évtizedek meghatározó magyar zenekara és a 2008-as nagymintás ifjúságkutatás eredményei szerint a 15-29 évesek kedvenc zenekara is egyben.

13 A hatvanas-hetvenes évekbeli birminghami Center for Contemporary Cultural Studies szubkultúra felfogásának egyik alapvető tétele a zene fontosságának hangsúlyozása volt, amely mentén le lehetett írni az olyan a populáris zene köré szerveződő ifjúsági csoportokat mint a mod, a rocker, a skinhead, vagy a punk. A zene továbbra is fontos része a mindennapoknak, hiszen az egyik legfontosabb szabadidős tevékenység, így szimbolikus jelentéssel is bír és az önmeghatározásnak is része lehet. A CCCS szubkultúra felfogása azonban – ahol a szubkultúrák a „szimbolikus ellenállás” terepei – mára már meghaladottnak tekinthető (Tófalvy, et al. 2011).

Magyar előadók		Külföldi előadók	
<i>Nincs</i>	853	<i>Nincs</i>	1051
<i>Nem válaszol</i>	611	<i>Nem válaszol</i>	767
<i>Nem tudja</i>	105	<i>Nem tudja</i>	149
Tankcsapda	154	Madonna	125
Edda	153	Queen	58
Nox	118	U2	48
Hooligans	113	Metallica	42
Ákos	94	Eminem	40
Republic	90	50 Cent	40
Kárpátia	69	AC/DC	40
Kispál és a Borz	65	Linkin Park	39
L.L. Junior	60	ABBA	38

1. táblázat: Kedvenc előadók (első említések) (forrás: Ifjúság2008)

Másrészről az empirikus kutatások azt mutatják, hogy a magyar 15-29 éves fiatalok identitásának erős összetevői a családi és a baráti kapcsolatok mellett, a különböző kulturális tartalmak (zenék, könyvek, filmek), valamint a lokális jellemzők (település) is. A megkérdezett 15-29 éves fiatalok háromnegyede (75 százalék) önképe fontos részének érezte a családját, kétharmada (68 százalék) a barátait és legalább minden második így gondol az öltözködési stílusára (55 százalék), valamint azokra a zenei tartalmakra (54 százalék), amelyeket szeret. Bár média (vagy tartalom) tekintetében a zene a legfontosabb, azt nem lehet állítani, hogy a tizen-huszonevesek kulturális identitását egyedül a zene határozná meg, vagy ezen keresztül érthetnénk meg leginkább a mai fiatalokat, hiszen közel minden második megkérdezett így érez azokkal az internetes oldalakkal kapcsolatban is, amelyeket látogat.

1. ábra: Az alábbiak mennyire fontos részei az önképének, azaz mennyire határozzák meg azt, hogy Ön kicsoda? (N=2000; forrás: Kutatópont)

A fentieknek megfelelően tehát a tankológiai megközelítésünk egyedisége és determinisztikus ereje helyett csupán amellelt érvelhetünk, hogy segíthet az elmúlt évtizedek ifjúságáról könnyen értelmezhető interpretációt adni. A következőkben tehát rendhagyó módon egy meghatározó rockzenekar szövegvilágát felhasználva kíséreljük meg összefoglalni mindazt, ami a magyarországi ifjúságról gondolunk.

IFJÚSÁG A RENDSZERVÁLTÁS ÉVEIT KÖVETŐEN

„Baj van baj
Hangos a zene és
Reped a fal
A lábam alatt
Omlik a föld”
(Baj van!!; Baj van!!, 1989)

A Tankcsapda 1989-ben kiadott nyolc dalból álló demófelvétele a *Baj van!!* és az azt követő azonos című 1993-as album is csak korlátozott példányban jelent meg. Ezeket az első szerzeményeket 2001-ben újra kiadta a zenekar. A demó címadó tétele, illetve a *Félre a tréfát* című dal lett igazán népszerű, amely mai napig az egyik alapvető Tankcsapda slágernek tekinthető. A dalok témái az akkori punk rock stílusnak megfelelően az anarchia, a kábítószer- és az alkoholfogyasztás, valamint a prostitúció voltak.

2. ábra: *Baj van!!* című album szövegéből készült szófelhő (forrás: tankcsapda.com)

Az 1990-ben megjelent *Punk ,n' roll* album szövegvilága már sokkal politikusabb a *Keleti csőd* vagy a *U.S.* tételeivel, amely egyértelműen a szocializmus összeroppanását és annak nyomán a kilátástalanságot írja le. Későbbi lemezeken is rendre előkerül a kilátástalan életérzés, egyik leghíresebb az 1993-as kiadású *A legjobb méreg* lemez címadó tétele, amely így fogalmazza meg a nincstelenséget és kilátástalanság érzését: „*Egy szemétdombra szültek, de ők is kikészültek. Nincs semmim, nincs helyem, csak a fejem, hogy a falba verjem.*”

A kilátástalanság erőteljes jelenléte nem csupán a zenekar stílusának, de a történelmi helyzetnek is köszönhető. Magyarország és a volt szocialista országok számára a rendszerváltás roppant erejű sokként hatott és hatása mind a mai napig tart. Az átalakulás a makrofolyamatoktól a mindennapi élet mikroterületekig egyaránt megrengető erejű volt. Az átalakulás mértékét mutatja, hogy csak a KGST megszűnése a magyar gazdaság exportjának és importjának is négytizedét befolyásolta, amelynek hatásaként a piacok beszűkültek, a külkereskedelmi termékforgalom erősen visszaesett (KSH, 2010). A gazdaság szerkezetváltása a munkaerő kapitalista kihasználása a teljes foglalkoztatás megszűnését, tömegek egzisztenciális ellehetetlenülését, a munkanélküliség állandósulását hozta magával. A keresetek reálértéke folyamatosan csökkent, mindez a nominális növekedés ellenére történt, hiszen ezen időszak alatt a fogyasztói árak nagyobb mértékben emelkedtek. A legalacsonyabb értéket 1996-ban érte el, ekkor a keresetek reálértéke az 1989. évinél 26 százalékkal volt kisebb. Innentől emelkedés kezdődik, de a magyar gazdaság 1989-es évi reálbér szintet csak az ezredfordulót követően, 2002-ben érte el (KSH, 2010). A reáljövedelmek csökkenése mellett jelentős differenciálódás is tapasztalható, amely az új feltételekhez való alkalmazkodás képességéből fakadt. A kilencvenes évek elején az új szerkezet nem volt arra alkalmas, hogy kompenzálja a rendszerváltás szükségszerű veszteségeinek veszteségeit, ezért a vesztesek köre szélesebb, mint ami a foglalkoztatási szerkezet változásából következik (Kolosi – Róbert, 1992). A jövedelmek változása a fogyasztásban is megmutatkozott, a kilencvenes évek közepéig csökkent általában a fogyasztás és belső szerkezete is átalakult. Magyarországon a kapitalista termelési módra váltó szocialista országokhoz hasonlóan nem önmagában a termelési mód változott meg, hanem mintegy ráadásként azonnal szemben találta magát az információs társadalom paradigmájával, amely újabb présként hatott az éppen kialakuló szerkezetre. Ennek

lenyomatai jól látszik a fogyasztásban, ahol a hírközlés reszánt kiadások a kilencvenes években jelentős növekedésnek indultak. 1989-et követő szűkesztendők kedvezőtlen folyamatai a magyarországi népesség véleményklímájában is megmutatkoztak. A közvélemény-kutató cégek felmérései alapján mind a rendszerváltás lezajlásának ütemével, mind következményeivel elégedetlenség voltak a magyarok és jövőképük más volt szocialista országokkal összehasonlítva is alapvetően negatív volt a kilencvenes évek elején (Kolosi – Róbert, 1992).

1989-ben a magyarországi népesség 10,4 millió főt tett ki, amelyből a 15-29 évesek száma nagyjából 2 millió főre rúgott. A rendszerváltást megelőző évtizedben Magyarországon demográfiai fordulat következett be, az egy főre eső születések száma inntől tartósan kisebb, mint a halálozásoké. A gyermeket nevelő háztartások aránya is folyamatos csökkenést mutat a rendszerváltást követően, 1993-ban még 45 százalék, az ezredforduló idején már csupán 36 százalék azon háztartások aránya, ahol gyermek is él. A gyermekszám csökkenése a házassodási szokásokkal párhuzamosan változott, míg a hetvenes években a nők 14-15 százaléka már 18 éves kora előtt megházassodott, további 40 százalékuk pedig 20 éves koráig férjhez ment, a kilencvenes évekre ugyanez 4-5, illetve 18-20 százalékra esett vissza (Vitányi, 2006).

A rendszerváltás és az azt követő néhány év munkapiaci sokkja, ahol közel másfél millió munkahely szűnt meg, a munkaképes korúak közül a legidősebbeket és legfiatalabbakat érintette leginkább. A szocialista gazdaság- és oktatáspolitikai logikája szerint megszerzett szaktudás az új viszonyok között nem volt versenyképes, a megjelenő munkanélküliség a fiatalokat sújtotta elsősorban, amely tömegessé vált és állandósult. A rendszerváltást megelőző néhány évben még a szakképzettséget megszerzők teljes köre el tudott helyezkedni tanulmányait követően, míg 1992-ben a munkanélküliségi ráta a 15-19 évesek közt már 27 százalékos, a 20-24 évesek közt 14 százalékos volt. Ezt követően a munkanélküliség az évtized utolsó harmadáig nőtt.

Vitányi (2006) a demográfiai folyamatok, a képzettség és a munkapiaci ártérkelődése mellett bemutatja az Inex Stúdió kilencvenes években végzett szabadidős vizsgálatát, amely tevékenységcsoportok segítségével mutatja be a fiatalok szabadidős tevékenységeit, a (magas)kultúra; a társas időtöltés; a tömegkommunikáció; a rekreáció; a semmittevés; a számítógépes tevékenységek; a sport; és a barkácsolás dimenzióiban értelmezve a

szabadidőt. A kutatás szerint a fiatalok leginkább a televíziót nézik, amelyet a társas együttlétek követnek. A számítógép ellenben megosztja a fiatalokat, többségük alig használja (fér hozzá), míg a fiatalok negyede, aktív napi felhasználó.

A rendszerváltás ifjúsága ma 40-54 éves. 1989-et fiatalként megélők ugyan részint a U.S. Census Bureau alapján a Baby boom nemzedékébe (1946-1964 között születettek) számíthatóak, azonban Magyarországon kissé más a helyzet. Hazánkban az 1950-1956 közötti Ratkó-korszak feleltethető meg leginkább a nyugati baby boomnak, ami egy időben szűkebb, a rendszerváltáskor már jellemzően felnőtt nemzedéket takar. A rendszerváltás idején 15-29 évesek nemzedéke szocializációs közegeit tekintve meglehetősen különbözik a nyugati megfelelőitől. A magyarországi hatvanas és a hetvenes évek első felében született nemzedék gyermekkorát és ifjúságát meghatározzák a szocialista ideológia által uralt iskolai és szabadidős terek, de ugyanekkor felépülnek az ellenállás kulturális bástyái is. Ez a generáció fogyasztói közegét tekintve fontos részét képezte a beatzene megszilárdult magyarországi ikonjainak is, de újat is hozott a disco, a punk, a kemény rock stílusaival. A társadalmi mondanivalóval is bíró dalszövegek is az 1960-as évektől jelentek meg. Ahogy nyugaton a CCCS által elindított szubkultúra-felfogás a zenét és a stílust a szimbolikus ellenállás terepeként vizsgálta, úgy tett a magyarországi kultúrpolitika is a zenei alkotásokkal, amelyek teret engedhetnek a rendszerrel való szembehelyezkedésnek. Az állampárt által irányított kultúrpolitika támogatott, tűrt, tiltott kategóriákban határozta meg az egyes produkciók helyét a zenei színtereken. Az olyan lemezek, mint a *Beatrice: Betiltott dalok* (a mai fülnak másként is érthető, de annak idején radikálisan szókimondó *Térden állva; Nem kell; Nagyvárosi farkas* dalokkal) az 1979-es születéshez képest csak az 1980-as évek végén kerülhetett forgalomba. A cenzúra miatt a szókimondás helyett a burkoltabb, művészi megfogalmazás kényszere jótékonyan hatott a művek irodalmi színvonalára is, erre példa *Balázs Fecó* által szerzett *Kölykök a hátsó udvarból* (Tóth, 2012).

A rendszerváltás az ifjúság egy része számára óriási lehetőséget jelentett, üzleti és politikai karriert hozott. A magyarországi gazdasági és politikai elit jó részét ma is azok alkotják és egy évtizeddel is azok alkották, akik a rendszerváltáskor a húszas éveikben jártak. Mindazonáltal az ifjúság nagyobb részének a rendszerváltás nem lehetőséget, hanem további nehézséget hozott. Nem elsősorban az

1989-1990-ben zajló szerkezetváltás oka az ifjúság problémáinak, hanem már az államszocializmus utolsó évtizedében kiteljesedő gazdasági válság, illetve az állam esélyteremtő funkciójának csökkenése, ezáltal a családi erőforrások nagyobb szerepével a különbségek növekedése. A rendszerváltás ifjúsága forráshiányos szocialista oktatási rendszerben tanult és szerezte meg végzettségét, majd tapasztalta meg a kapitalista munkanélküliséget a teljes társadalom átlagán felüli mértékben. Összességében Gázsó és Laki (2004) szerint az újkapitalizmus egyik legnagyobb vesztese az ifjúság lett.

MILLENNIUM

*„Pezsgő és kaviár,
Mindenkinek ami jár
Én abban a korban élek,
Amikor csak a test számít nem a lélek”
(Agyarország; Agyarország, 2001)*

„Az Agyarország ... semmiképpen sem fontos lemez, semmiképpen sem alkot korszakot, a Tankcsapda nem lép át saját árnyékán.” – mondta a Wanted lemezkritikája a Tankcsapda 2001-es albumáról (tankcsapda.com). Az írás megemlíti, hogy általában a társadalomkritikában Lukács László egyáltalán nem jó, hanem a mindennapi rock and roll életérzést tudja csupán hitelesen átadni. A lemez utóélete azt mutatja, hogy a kritika szerzője tévedett, hiszen több dal (pl. *Mindig péntek; Ez az a ház; Föld és ég; Üdvözlő a pokol; Itt vannak a Tankok*) mai napig is folyamatosan kedvencek részét képezi. A társadalomkritikai nívón lehet vitatkozni, mindenesetre Tóth (2012) a mai magyar társadalomkritikus dalszövegek főbb témái között, mint elemzésre méltó dalszöveget említi a társadalom általános erkölcsi züllése kapcsán *Takáts Tamás: Megvadult a világ* mellett *Lukács László: Agyarország* című szerzeményét.

áttételesen az itt élők helyzete tartósan pozitív pályára kerül. A pozitív folyamatokat az évtized második felében kibontakozó globális pénzügyi, majd az általános gazdasági válság derékba törte, ez azonban az ezredforduló környékén alig volt érzékelhető. A millennium nem csupán a gazdaság szerkezetének teljes átalakulását jelentette, hanem az információs társadalom paradigma számára is mérföldkőnek tekinthető. A technológiai trendeket figyelve több jelentős mozzanat az ezredforduló környékéhez köthető. 2000-ben már Magyarországon is hozzáférhető volt a nagyközönség számára a korlátlan ADSL kapcsolat, igaz jelentős, havi 160 ezer forintos előfizetési díjért (Füzesi et al., 2005). 2002-re a mobiltelefon-előfizetések és a mobilról indított hívások száma is meghaladta a vezetékes telefonét (KSH, 2010).

2000-ben a 15-29 éves ifjúsági korosztály a Központ Statisztikai Hivatal számai alapján 2,2 millió főt tett ki. Ez a korosztály ma (2016-ban) 31-45 évesekből áll, viszonylag jelentős számukban erős hatását érezzük a Ratkó-korszaknak. Ennek a más néven X generációnak jó részét ugyanis a Ratkó-korszak unokái adják, akik még voltak úttörők, tehát gyermekkorukat a szocializmusban vagy a rendszerváltás környékén élték meg. A magyarországi X generáció a nyugati X-től (az 1960-as évek közepétől az 1970-es évek végéig, az 1980-as évek elejéig születettek) való megkérdőjelezhetőség jól érzékelhető. Míg nyugati társaik technikailag már az információs társadalomba születtek, ami azt jelenti, hogy jó részük a különböző infokommunikációs eszközökkel már aktív korukat megelőzően, gyermekként, fiataalként ismerkedhetett meg a magyar X generáció tagjait leginkább a nyugati baby boom nemzedékéhez hasonlíthatjuk. Itt fontos megjegyezni, hogy a népszerű X, Y, Z-vel jelölt generációs besorolások erősen kötődnek az infokommunikációs eszközhasználathoz és (digitális) tartalomfogyasztáshoz. A magyarországi X generáció tagjaira még a televízió hatása volt igazán jelentős. Habár a rendszerváltáskor csupán a Magyar Televízió két csatornáját lehetett nézni és csak 1997-től indultak el a hazai kereskedelmi televízióadók, amelyeknek köszönhetően megnőtt a magyar nyelvű műsoridő, és alapvetően átalakult a médiafogyasztás a televízió meghatározó a millennium idején fiataalkorban lévők esetében.

Csupán a médiafogyasztás szerinti generációs csoportosítást tekintve láthatjuk, hogy a millennium idején 15 és 29 év közötti fiatalok részben az X és részben az Y generáció tagjai közül kerültek ki¹⁴.

Generációk	Generációs határok
Veteránok	1939-1938 előtt születettek
Baby boom nemzedéke	1940-1941 - 1968-1969 között születettek
X generáció	1970-1971 - 1978-1979 között születettek
Y generáció	1980-1981 - 1991-1993 között születettek
Z generáció	1994-1995 után születettek

2. táblázat: Médiafogyasztási generációk (forrás: Székely, 2013)

Magyarországon a rendszerváltást követően kialakuló kapitalista, fogyasztói társadalom értékrendszere jelentős hatással volt a fiatalok egész életére, a gazdasági helyzetüktől fogva a kultúra- és médiafogyasztásukig. Habár a magyar piacgazdaság fejlettségében elmarad a nyugati országokétól, így a magyar fiatalok pénztárcája is soványabb európai társaikénál, ugyanakkor a kínálati oldalon több a hasonlóság, mint a különbözőség, ugyanazok a világmárkák, nagyon hasonló, jól körülhatárolható igények, hasonló trendek, gyökeresen eltérő lehetőségek jellemzőek (Székely, 2008). Somlai (2011) ezt úgy fogalmazza meg, hogy az ifjúsági kultúrát a média közvetítésével globális sztenderdek alakítják.

Fontos kiemelni, hogy a millennium idején 15-29 évesek jelentős részét már inkább az Y generációhoz szokás sorolni. A nyugati Y generáció tagjai jellemzően a Baby boom és az X generáció gyermekei, akik valahol a '70-es évek vége és a 2000-es évek eleje között születtek. Az Y generáció az információs társadalom generációja, akik az infokommunikációs technológiákat már gyermekkorukban elkezdik használni, ők a digitális bennszülöttek, akik számára az infokommunikációs technológia természetes dolog. A magyarországi Y generáció jelentősége abban áll, hogy ez az első olyan generáció, amely a globális trendekhez igazodik, a magyarországi Y generáció gyakorlatilag behozta azokat a lemaradásokat, amelyek korábban jellemzőek voltak. A nemzedék tagjai már nagyrészt a rendszerváltás után

14 A Tankcsapda tagjai is többnyire az X generációba tartoznak. A dalok szövegeit jegyző Lukács László 1968-ban, Molnár Levente (korábbi gitáros) 1972-ben, Fejes Tamás (dobos) 1973-ban, Sidlovics Gábor (jelenlegi gitáros) 1976-ban született.

élik gyermekkorukat, a számítógéppel és az internettel, ha otthon nem is az iskolában már mindenképpen találkoztak.

2000-ben elkészült a 15-29 éves fiatalok átfogó leírását nyújtó, 8000 fiatal megkérdezésével Ifjúság2000 kutatás is. Az ezredforduló ifjúságának rétegződését bemutató munkában a rendszerváltozás hatásai állnak középpontban (Bauer et al., 2003). A klaszteranalízis segítségével megalkotott csoportok három rétegbe sorolhatók, amelyek a rendszerváltás hatásai szerint különböztethetők meg, nyertesekként, köztes helyzetűekként és vesztesekként azonosíthatóak. A csoportosításból kiderül, hogy a lakóhely urbanizáltsága fontos paraméter, a falvakban élő fiatalok gyakran kerültek a vesztesek közé (deprivált falusi férfiak; perspektíva nélküli falusi tanulók; hagyománytisztelő, deprivált falusi nők; perspektívátlan, pénzhajhász falusi férfiak; tradicionális, vallásos falusi nők).

Az ifjúság legégetőbb problémája az ezredfordulón is elsősorban egzisztenciális probléma volt – legalábbis a fiatalok megítélése szerint. A megkérdezett 15-29 éves fiatalok közel fele (47%) a két legfontosabb probléma között említette meg a munkanélküliséget, harmaduk a pénztelenséget (34%) és a lakáshelyzet megoldatlanságát (32%) emelte ki (Laki et al., 2001).

Az (érezelt) egzisztenciális problémák ellenére a 2000-ben, még az európai integráció legfontosabb része előtt álló ország ifjúsága meglehetősen bizakodó volt. A fiatalok kétharmada az uniós csatlakozástól inkább javulást várt, mindössze a megkérdezettek 3-4 százaléka számított egyértelműen negatívumokra, a többség egyértelműen pozitív vagy vegyes várakozásokkal jellemezhető (Laki et al., 2001). A kutatásból – összehasonlítva a későbbi hullámokkal – kiderül, hogy a fiatalok az ezredfordulón tekintettek legkevésbé negatívan a jövőre. A család és az ország jövőbeli helyzete, illetve az emberek életszínvonala 2000-ben a megkérdezettek harmada-negyede számára volt borús. 8 évvel később majd minden második fiatal fogalmazott úgy, hogy várhatóan romlani fog a helyzet, míg 12 évvel az ezredforduló után négy megkérdezettből három vélekedett így (Fazekas – Nagy, 2016).

NAPJAINK

*„Villanypásztor tereli a digitális nyájat
Ez a sziget lassan tényleg lakhatatlan
Valaki, ha megmutatná hol a kijárat
Az jó lenne, mer' én attól félek itt ragadtam
Urai vagyunk a helyzetnek
Semmi pánik, urai vagyunk a helyzetnek
Nyugalom, urai vagyunk a helyzetnek
Semmi pánik mondom
Urai vagyunk a helyzetnek”
(Semmi pánik; Urai vagyunk a helyzetnek, 2014)*

A Tankcsapda legutolsó stúdióalbuma többszörös platinalemez, amiről a lemezkritikák (rockbook.hu; shockmagazin.hu; hardrock.hu; nivo.blog.hu) is inkább a pozitívumokat emelik ki. Hangzásvilágában is érettebb és a zene-kar negyedszázados fennállása ellenére sem megfáradt, hanem lendületes dalok sorakoznak a lemezen.

Az album szövegvilágával kapcsolatban több kritika is megjegyzi, hogy néhány helyen erőltetett (konkrét példaként a „ritmusdoktor”, „dallam díler”, „rockcsempész” kifejezéseket kárhoztatják), illetve, hogy sokkal politikusabb lett. A szövegek szókimondó, nyers formában fejezik ki az elégedetlenséget, elsősorban a politikai elit ténykedésével, leginkább az *Olyan mint rég* című felvételben. A kritikai él már-már apokaliptikus a *Koponyák és csontvázak* szövegét olvasva, amely a civilizáció káros hatásaival foglalkozik és egy új világ igényét fogalmazza meg, bár egészen más megközelítéssel, mint a 2012-es kiadású *Számolj vissza* című tétel: „az egyetlen változatlan az örökös változás”.

kódolt a bizonytalanság (Beck, 2003), ahol az elhomályosult tradíciók helyett csupán ködös és távoli igazodási pontok léteznek. Ebben a változékony világban a fiatalok nehezebben köteleződnek el, kevésbé kötnek házasságot, kevésbé vállalnak gyermekeket, bizonytalanok a továbbtanulással, a munkával, a „menni vagy maradni” kérdésével kapcsolatban, bizonytalanok értékválasztásukban és kevésbé biztosak a jövőjükben.” (Székely, 2013 pp. 7) Nassim Nicholas Taleb fekete hattyúknak nevezi az olyan nagy horderejű változásokat, amelyek nem előrelátható módon, tömeghatást érve el sokkolják a társadalmat. A fekete hattyúk váratlanok, előrejelzésük lehetetlen, csupán miután bekövetkeztek állíthatunk fel olyan logikusnak tűnő magyarázatokat, amiből utólag megjósolhatóvá válnak ezek az események. Az ezredfordulót követő években több olyan esemény is történt, amely ilyen típusú tömeges hatást kiváltó, egyben megjósolhatatlan eseménynek tekinthetünk. Ilyen volt a 2001. szeptember 11-i terrortámadás, amely új fejezetet nyitott a világtörténelemben, de ilyen volt az internet elterjedése is, vagy a kétezres évek végén kialakuló világ gazdasági válság. Ezt a megjósolhatatlanságot az információs társadalom egyik alapvető sajátosságaként érzékelhetjük, de kérdés, hogy milyen nemzedéki karaktert rajzolnak meg ezek a körülmények?

A ma 15-29 évesei a 1980-as évek közepe és az 1990-es évek között születtek, Y és Z generációsok. A Z generáció határai a leginkább elmosódtak, beleérnek az Y generáció életkori határaiba, hiszen már a '90-es években születettektől kezdődően beszélhetünk Z generációról egészen napjainkig¹⁵. Ez az a generáció, amely nem ismerte a mobiltelefonok és internet nélküli világot, szocializációs közegeiben egytől-egyig végbement az információs társadalom paradigmaváltása¹⁶ új eszközöket, szokásokat, kultúrát teremtve. Már az Y generációra is érvényes, de a Z generáció tagjai között teljesedik ki tehát a digitális szocializáció, az infokommunikációs eszközök valóban az életük természetes részét képezik. A nagymintás magyarországi ifjúságkutatások mindig részletesen foglalkoztak a fiatalok médiafogyasztásával és azon belül az internet szerepével (Bauer – Szabó, 2005). Általában megfigyelhető, hogy a nagymintás ifjúságkutatások célcsoportjának tekintett 15-29 éves korcsoporton belül is jelentős különbség van az egyes korosztályok között. Mindazonáltal a magyarországi 15-29 éves fiatalok már egy évtizeddel ezelőtt is egységes és megkülönböztetett helyzetben voltak. Ez a különleges helyzet világosan

15 A Grail Research 1995 és 2010 között születetteket értelmezi Z generációként.

16 Gondoljunk akár a háztartások, akár az oktatási intézmények infokommunikációs forradalmára.

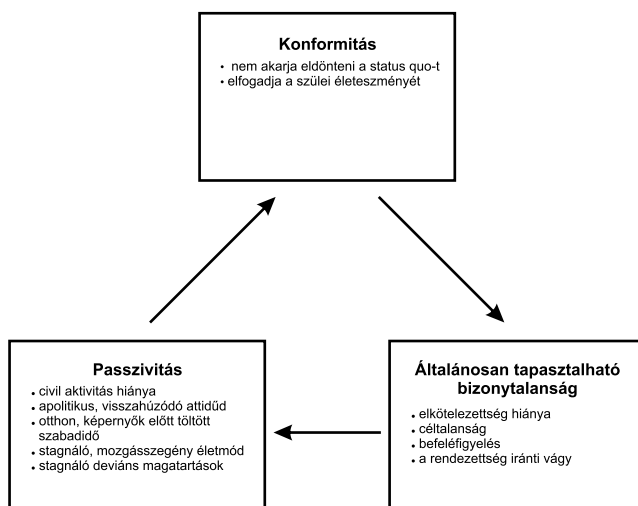
megmutatkozott a nemzetközi hozzáférési és használati indexekben, ahol Magyarország – a lakosság egészét tekintve – rendre rosszul szerepelt, ugyanakkor a korosztályos bontások szerint az ifjúság már egy évtizede is együtt mozgott a globális trendekkel (Székely, 2007). Mindez az addig ismert médiastruktúra átalakulását tette kézzelfoghatóvá. „A televízió uralta média-világ pozíciói meggyengültek, a változást a fiatalok eltérő médiafogyasztási szokásai indukálják, ahol az internet szerepének növekedése elsősorban a televíziónak, illetve az újságolvasásnak teremt komolyan veendő konkurenciát” (Székely, 2007).

A médiafogyasztás – amely a szabadidő, tehát a harmadlagos szocializációs közeg nagy részét elfoglalja – egyre inkább az infokommunikációs eszközök-höz, a digitális közeghez kötődik. Azonban nem csupán minden digitális, ami az Y és különösen a Z generáció tagjaival történik. Miközben a digitális kultúra virágzik és a különböző infokommunikációs eszközök folyamatosan új és szélesebb lehetőségeket teremtenek a hálózatosodásnak, így a virtuális terekben történő közösségek létrehozásának, a létrejövő közösségek egyre kevésbé értelmezhetőek a hatalom dimenzióiban. A behuzalozottság növekedésével párhuzamosan csökken a politikai kérdések iránti érdeklődés. A 2000 és 2008 közötti nagymintás ifjúságkutatások rendre a magyar fiatalok politikai érdeklődésének alacsony voltát állapították meg, ráadásul a 2012-es eredmények további jelentős mértékű csökkenéséről számoltak be (Oross, 2013).

Strauss és Howe (1991) szerint a különböző generációk karakterét meghatározza az a társadalmi, hangulati környezet, amelyben szocializációjuk végbement. Modelljük¹⁷ szerint a nagyjából 20 éves intervallumok szerint váltják egymást a nemzedékek, amelyek egymást követő, ismétlődő archetípusok szerint alakulnak. Mindebből következik, hogy krízisek idején születettek és gyermekkorukat töltők ún. *csendes generációkként* jellemezhetők. Strauss és Howe modelljéből következhet, hogy a rendszerváltozás krízise egy amolyan új csendes generáció karakterét rajzolta meg Magyarországon, ami nem esik egybe a nyugati világban várt 2000 és 2020 közötti születettek nemzedékével, hanem nagyjából egy nemzedékkel korábbra, a rendszerváltás környékén születettekre vonatkozik (Székely, 2014).

¹⁷ Strauss és Howe (1991) által alkotott modell a generációkról való gondolkodás fontos alaptétele, amely szerint a generációváltás ciklikusan megy végbe nagyjából 20 évenként és ezen ciklusok szerint egymást váltogatva beszélhetünk alapvetően domináns és visszahúzódnó nemzedékekről.

A Magyar Ifjúság 2012¹⁸ kutatás adatait vizsgálva elmondható, hogy az egyes szocializációs közegekre – az elsődleges szocializációs közege (család és családi értékek), a másodlagos szocializációs közege (iskola és munkahely), valamint a harmadlagos szocializációs közege (szabadidős terek és tevékenységek, ezen belül média- és kultúrafogyasztás, digitális terek és tevékenységek, sport és kockázati magatartások, civil aktivitás) (Nagy, 2013b) – egyaránt jellemző a csendesség.

5. ábra: Az új csendes generáció fontosabb ismérvei (forrás: saját szerkesztés)

A 15-29 éves fiatalokról összefoglalóan szólva kijelenthetjük, hogy jellemző rájuk a konformitás, nem akarják megdönteni a fennálló status quo-t, többségükben elfogadják a szülei életeszményét. A Magyar Ifjúság 2012 adatai szerint a 15-29 éves fiatalok 46 százaléka teljes egészében, 36 százaléka részben elfogadja azt az életfelfogást, ahogyan a szülei élnek.

Általánosan tapasztalható körökben a bizonytalanság, sok esetben hiányzik belőlük az elkötelezettség, céltalanok, amit maguk is problémaként érzékelnek nemzedékükben, mindeközben vágnak a rendezettségre. A Magyar

¹⁸ A Kutatópont által készített Magyar Ifjúság 2012 az ezredfordulón indult Ifjúság kutatássorozat negyedik hulláma. A kutatás mintája régió, településtípus, életkor és nem alapján reprezentatív a 15-29 éves magyar népességet tekintve.

Ifjúság 2012 adatai azt mutatják, hogy a fiatalok 18 százaléka nem tudja, hogy szeretne-e házasságot kötni, és 15 százalék nem tud arra választ adni, hogy hány gyermeket szeretne (Makay, 2013). A tanulási, továbbtanulási terveket illetően is jelentős elbizonytalanodást állapíthatunk meg a 2008-as helyzetképhez képest. 2012-ben legalább minden harmadik (36%), míg 2008-ban csupán minden negyedik 15-29 éves fiatal volt bizonytalan a továbbtanulásában.

A 15-29 évesek passzivitása tovább növekedett az elmúlt években, hiányzik többségük életéből a civil aktivitás, apolitikusak, közéleti kérdésekhez visszahúzódozó attitűddel közelítenek. Szabadidejüket zömmel otthon a képernyők előtt töltik, a tömegmédia és az újmédia dominálta szabadidős elfoglaltságok között a kulturális tevékenységek elsikkadnak, a számok alapján elmondható, hogy a fiatalok 60 százaléka még sohasem volt színházban vagy múzeumban (Nagy, 2013). Mozgásszegény életmód és stagnáló deviáns magatartások jellemzik őket, 2008 és 2012 közt 10 százalékkal nőtt azoknak az aránya, akik állításuk szerint soha nem dohányoztak és csökkent azoknak az aránya is, akik kipróbáltak (bevallották) illegális drogokat (Székely et al., 2013).

A nagymintás kérdőíves kutatás fontos tapasztalata, hogy a fiatalok az olyan kérdésekben, ahol differenciálhatták a válaszukat, jellemzően középre húzó megoldásokat választottak, különösen igaz ez a közélet, a fiatalok politikai értékrendjére vonatkozóan kérdések esetében, ahol a megkérdezettek túlnyomó többsége a semlegesnek gondolt középértékeket preferálta. A középre húzás mellett különösen ezekben az esetekben jelen van a magas arányú válaszmegtagadás, illetve válaszelkerülés a „nem tudom” kategóriák választása. Fontos megjegyezni továbbá, hogy a korábbi nagymintás ifjúságkutatások eredményeihez viszonyítva a 2012-es kutatás rendre a csendes attitűd növekedését regisztrálta. Bár nem állnak rendelkezésre minden kérdésben adatok 2000-ig visszamenőlegesen, de a legtöbb esetben azt tapasztalhatjuk, hogy a mai 15-29 éveseket nagyobb fokú konformitás, bizonytalanság és passzivitás jellemzi, mint a korábbi hullámok célcsoportjait.

A magyarországi új csendes generációt a korábbi amerikai csendes generációval összehasonlítva különbségeket találhatunk a társadalmi intézmények iránti bizalomban, illetve a hagyományok követésében. Míg előbbi esetében valódi különbségről beszélhetünk, hiszen a bizalom folyamatos csökkenéséről számolhatunk be, ez azonban – legalábbis egyelőre – nem generál

a szavazatokban vagy szervezetekben megmutatkozó aktivitást. Utóbbi is csak részben jelent valódi különbséget, hiszen a tettekben (házasság, kemény munka) a mai fiatalok nem járnak ugyan élen, de ezekben az esetekben generációkon átívelő folyamatról van szó, ráadásul az értékek világában a család fontossága karakteresen megjelenik.

ZÁRSZÓ

Habár az ifjúság fogalmának és annak meghatározása sem egyszerű feladat, hogy kit tekinthetünk fiatalnak (Nagy-Székely, 2013; Nagy et al., 2015) általában elmondható, hogy a társadalom fiatalokkal kapcsolatos hétköznapi megközelítését erős érdeklődés jellemzi, értetlenség és sok aggodalom kíséri. A döntéshozói szinten ugyancsak értetlenség jellemző, az összetett probléma és a hosszú távú hatás miatt behatárolt az energiaráfordítás mennyisége. A tudományos megközelítésben is (főleg az előrejelzésekben) gyakran találunk szélsőséges gondolatokat (lásd, pl. Prensky; Key; Zimbardo; Hertz; Turkle; stb. meglátásait). Be kell látnunk, hogy különböző mértékben ugyan, de az ifjúságra vonatkozó megismerésünk jellemzően sztereotip, idealizált és mediatisztizált. Mindebből az következik, hogy tankölögi megközelítésünk önmagából fakadóan nem elvetendő vagy csökkent értékű. A kérdés az, hogy képes-e megközelítésével újat mondani a vizsgálat tárgyáról vagy még inkább alkalmazása segíti-e az interpretációt?

Az elmúlt negyedszázad áttekintése során egy hármas korszakolást alkalmaztunk, amelynek két végidőpontját a rendszerváltozás, illetve napjaink jelentették, a középső korszakot a millenniumi évekre tettük. Ez a korszakolás természetesen önkényes, de számos megerősítést látunk, amelyek alapján a 2000 környéki évek fontos korszakhatárt jelentenek. Globálisan a biztonság- és geopolitikai helyzet megváltozása (az Egyesült Államokat ért példátlan terrortámadás hatására), a dotkomlufi kipukkanása és a Web 1.0 korszakának kiteljesedése, Magyarország tekintetében ezekhez hozzájárul még a rendszerváltás gazdasági lezárása, illetve az európai integráció is.

Összefoglalóan szólva a három korszak tizen-huszoneveseiről elmondható, hogy a rendszerváltás ifjúságát erősen meghatározta a rendszertranszformáció, társadalmi csoportként egyértelműen vesztésként került ki a

szocializmus kalandjából. Rácsodálkozhatott a piacgazdaságra, ahol a lehetőségekkel, felhalmozott gazdasági erőforrások hiánya és hasznavehetetlen szaktudása miatt nem tudott élni, ennek következtében elsőként megismerkedhetett a munkanélküliséggel. Az ezredforduló fiataljai a kilencvenes évek gyors átalakulásai után egy nyugodtabbnak és derűsebbnek tűnő évezredbe léptek, ahol az európai integrációban újabb lehetőségeket láttak. A felsőoktatás expanziója magas iskolai végzettséghez juttatott tömegeket, amelynek segítségével sok elsőgenerációs diplomás okozott örömet a származó családjának. Az azóta eltelt évek alatt még egy globális pénzügyi és azt követő gazdasági válság rengette meg a világot és ma már talán a kilábalás idejét éljük, legalábbis, ami a gazdaságot illeti. A mai magyar 15-29 éves fiatalok számos tekintetben előnyösebb helyzetben vannak, mint a rendszerváltás vagy a millennium idején. Magasabb iskolai végzettséget érnek el, nagyobb részüknek volt esélye jól elsajátítani idegen nyelvet, az európai integráció arra is lehetőséget kínál, hogy a jobbak külföldön is érvényesüljenek. Mégis azt tapasztaljuk, hogy a korábbiaknál nagyobb konformitás, bizonytalanság és passzivitás hatja át az ifjúságot. Ha hihetünk Strauss és Howe (1991) által megalkotott karaktereknek azt kell mondanunk, hogy mindez nem véletlen, a rendszerváltás nyoma érzékelhető ebben a generációban is. A rendszerváltást követő évek csalódottságát semmi sem jeleníti meg jobban, mint a mai tizen- huszonéveseket jellemző a politikával szembeni fokozódó bizalmatlanság és érdektelenség. Az új csendes generáció láthatóan elfogadja a status quo-t, visszahúzódik, kivár. Talán a következő generációváltásra, talán arra, hogy eljőjön az ő ideje.

„Egy napon aztán elege lett hogy

Rángatják mint egy marionett

A sorsát a feje felett

Senki ne döntse el soha többé”

(Hatalom nélküli rend; Rockmafia Debrecen, 2012)

FORRÁS, IRODALOM

- BAUER, B., SZABÓ, A. (2005) (szerk.): Ifjúság2004 Gyorsjelentés (Mobilitás, 2005)
- BAUER, B., SZABÓ, A., MÁDER, M., NEMESKÉRI, I. (2003): Ifjúsági rétegek az ezredfordulón, Új Ifjúsági Szemle 1. szám
- BECK, U. (2003): A kockázat-társadalom - Út egy másik modernitásba. Századvég Politikai Iskola Alapítvány
- CASTELLS, M. (2006): Az információ kora: gazdaság, társadalom és kultúra. II. kötet: Az identitás hatalma. Gondolat-Infonia, Budapest
- CHIKÁN, A., PETÉNYI, GY. (2009): Nemzeti versenyképesség és versenyszabályozás: barátok vagy ellenségek? – fókuszban a multinacionális vállalatok, Budapesti Corvinus Egyetem Vállalatgazdaságtan Intézet Versenyképesség Kutató Központ, Budapest
- FAZEKAS, A., NAGY, Á. (2016): Generációs problématerkép, In: NAGY, Á., SZÉKELY, L. (szerk.): Negyedszázad – Magyar Ifjúság 2012, Iuvenis Ifjúságsszakmai Műhely – ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont – Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, Budapest
- FÜZESI, P., PINTÉR, R., SZÉKELY, L. (2005): Internetes ÁRadat: a magyar internet az árak tükrében, Kutatási Jelentés, 30(1)
- GAZSÓ, F., LAKI, L. (2004): Fiatalok az újkapitalizmusban., Napvilág Kiadó, Budapest
- GÁBOR, K. (2004): Ifjúsági korszakváltás, Új Ifjúsági Szemle. 2. szám.
- HOWE, N., STRAUSS, W. (1997): The Fourth Turning: What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny, Broadway Books, New York
- HOWE, N., STRAUSS, W. (1991): Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069, William Morrow & Company, New York
- ITD HUNGARY: Offshoring and Nearshoring in Hungary: At the Ready. http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/A56B1006-D5EF-4D39-A5B5-971A32F24C3D/0/itdh_ssc2010Hungary.pdf, letöltve: 2016.07.18.
- KOLOSI, T., RÓBERT, P. (1992): A rendszerváltás társadalmi hatásai, In: ANDORKA, R. M. KOLOSI, T., VUKOVICH, GY. (szerk.). Társadalmi riport 1992. Társadalmi Társaság, Budapest
- KSH (2010): Magyarország 1989–2009. A változások tükrében, Budapest
- LAKI, L., SZABÓ, A., BAUER, B. (2001): Ifjúság2000 – Gyorsjelentés. Nemzeti Ifjúságkutató Intézet. Budapest

- MAKAY, ZS. (2013): Párkapcsolati magatartás és családalapítás a fiatalok körében. In: SZÉKELY, L. (szerk.): Magyar Ifjúság 2012: tanulmánykötet, Kutatópont, Budapest
- NAGY, Á., SZÉKELY, L., BARBARICS, M. (2015): Youth Age Groups or Individual Life Courses? – About Differences between Statistical and Youth Affairs Definitions, in: MARTÍNEZ, F., RUNNEL, P. (szerk.): Hopeless Youth! Estonian National Museum, Tallin
- NAGY, Á., SZÉKELY, L. (2013): Beyond School and Family: The Basis and the Structure of the Tertiary Socialization Field and the “Youth-Affairs” as an Autonomous Area, in: TREJOS-CASTILLO, E. (szerk.): Youth: Practices, Perspectives and Challenges. Nova Publisher
- NAGY, Á. (2013): Szabadidős tervek és tevékenységek. In: SZÉKELY, L. (szerk.): Magyar Ifjúság 2012, tanulmánykötet, Kutatópont, Budapest
- NAGY, Á. (2013a): Az ifjúsági korosztályok meghatározásának egyéni életúton alapuló paradigmája, In: SZÉKELY, L. (szerk.): Magyar Ifjúság 2012: tanulmánykötet, Kutatópont, Budapest
- NAGY, Á. (2013b): Szocializációs közegek, Replika, 83. szám
- NAGY, Á., TIBORI, T. (2016): Narratívák hálójában: az ifjúság megismerési és értelmezési kísérletei a rendszerváltástól napjainkig, In: NAGY, Á. – SZÉKELY, L. (szerk.) (2016): Negyedszázad – Magyar Ifjúság 2012. Iuvenis Ifjúságsszakmai Műhely – ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont – Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, Budapest
- OROSS, D. (2013): Társadalmi közérzet, politikához való viszony. In: SZÉKELY, L. (szerk.) (2013): Magyar Ifjúság 2012 – Tanulmánykötet. Kutatópont, Budapest
- PINTÉR, R., SZÉKELY, L. (2006): Bezzeg a mai fiatalok – a tizenéves korosztály médiafogyasztása a többségi társadalom tükrében. In: DESSEWFFY, T., FÁBIÁN, Z., Z. KARVALICS, L. (szerk.): Internet.hu – A magyar társadalom digitális gyorsfényképe 3.
- RAB, Á. (2016): Az újmédia és a digitális kultúra nemzedéke: virtuális terek, digitalizált hétköznapiak. In: NAGY, Á. – SZÉKELY, L. (szerk.) (2016): Negyedszázad – Magyar Ifjúság 2012. Iuvenis Ifjúságsszakmai Műhely – ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont – Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, Budapest
- RAB, Á., SZÉKELY, L. (2007): Változó ifjúság az információs társadalomban In: NAGY, Á. (szerk.): Ifjúságsegítés – Probléma vagy lehetőség az ifjúság. Belvedere – Palócvilág – Új Mandátum, Budapest – Szeged,

- RAB, Á. (2007): Digitális kultúra – A digitalizált és a digitális platformon létrejött kultúra In: PINTÉR, R. (szerk.) Az információs társadalom, Tankönyv, Gondolat-Új Mandátum, Budapest
- RAB, Á. (2011) Bevezetés az információs társadalomba. In: BÁNYAI E., NOVÁK, P. (szerk.): Online üzlet és marketing, Akadémiai Kiadó, Budapest
- SOMLAI, P. (2011): Nemzedéki konfliktusok és kötelékek. In: BAUER, B., SZABÓ, A. (szerk.) Arctalan nemzedék. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest
- SZAPU, M. (2002): A zűrkorszak gyermekei. Mai ifjúsági csoportkultúrák. Századvég Kiadó. Budapest
- SZÉKELY, A., SUSÁNSZKY, É., ÁDÁM, SZ. (2013): Fiatalok kockázati magatartása. In: SZÉKELY, L. (szerk.): Magyar Ifjúság 2012: tanulmánykötet, Kutatópont, Budapest
- SZÉKELY, L. (2014): Az új csendes generáció. In: NAGY, Á., SZÉKELY, L. (szerk.): Másodkézből – Magyar Ifjúság 2012. ISZT Alapítvány – Kutatópont, Budapest
- SZÉKELY, L. (szerk.) (2013): Magyar Ifjúság 2012 – Tanulmánykötet. Kutatópont, Budapest
- SZÉKELY, L. (2013): Média multitasking. Az új generációk megváltozó médiafogyasztási és kommunikációs szokásairól. Ph.D. értekezés, kézirat
- SZÉKELY, L. (2008): Fogyasztás, gazdasági helyzet, kultúra, média, infokommunikáció – Civil Ifjúsági Jelentés 2006-2007. Új Ifjúsági Szemle. 2-3. szám
- SZÉKELY, L. (2007): A jövő médiafogyasztói. Új Ifjúsági Szemle, 1.szám
- SZÉKELY, L. (2006): Másvilág – Fiatalok az információs társadalomban. Új Ifjúsági Szemle, 3. szám
- SZÉKELY, L. – NAGY, Á. (2011): Online youth work and eYouth - A guide to the world of the digital natives. Children and Youth Services Review, 11. szám
- TÓFALVY, T., KACSUK, Z., VÁLYI, G. (szerk.) (2011): Zenei hálózatok – Zene, műfajok és közösségek az online hálózatok és az átalakuló zeneipar korában. L'Harmattan, Budapest
- TÓTH, M. ZS. (2012): Zene és szöveg. A dalszövegek helye „Az irodalom határterületei” érettségi tételtípusban. Anyanyelv-pedagógia 5 (3), <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=413>, letölthető: 2016.07.18.
- VITÁNYI, I. (2006): A magyar kultúra esélyei. MTA Társadalomkutató Központ. Budapest

BÁN DÓRA - FOLMEG BALÁZS - SCHMIDT RICHÁRD: ESÉLYEK ÉS ESÉLYTEREMTÉS

BEVEZETÉS

Az alábbi munka azt mutatja be, hogy mennyiben segítették az elmúlt negyedszázad ifjúsági¹⁹ önmozgásai, társadalmi változásai, kormányzati cselekvései a fiatalok társadalmi integrációját. Ezt két – a fiatalokkal leginkább kapcsolatos – területen keresztül elemezzük: a tanulás területét (és itt szándékoltnak nem oktatásról beszélünk) és az elhelyezkedést, feldolgozva a ki-rekesztéstől-segítségnyújtástól, a prevenció-bevonáson át, a részvételig-empowermentig terjedő íven azon eseményeket, folyamatokat, elemeket, ami a fiatalok esélyei, esélyteremtése, társadalmi integrációja szempontjából fontosnak tűnek²⁰.

IFJÚSÁGI RÉTEGEK A TÁRSADALMI TÉRBEN

2003-ban az ifjúsági korosztály rétegződési vizsgálata (Bauer-Szabó-Máder-Nemeskéri, 2003) a bourdieui tőkefogalmakra (Bourdieu, 1997) alapozva, azt némiképp bővítve (tudás, anyagi tőke, szocio-demográfiai jellemzők, életmód, kulturális fogyasztás, szubjektív értékítélet) igyekezett jellemezni a

19 Az ifjúság korosztályi meghatározása korántsem egységes, mást használ a szűk értelemben vett ifjúságügy; de ahány nemzetközi dokumentum, annyiféle ifjúságértelmezés (bővebben lásd: Nagy et al, 2014; Nagy, 2013), s a társszakmák is gyakran eltérő kezdő és záró életkorral dolgoznak. Emellett az is ismert, hogy a hagyományos életkoron alapuló statisztikai besorolás (jórészt a 15-29 éveseket sorolva a fiatalok körébe) majd 40%-kal tér el a biológiai, pszichés és társadalmi érés jelezte ifjúkortól (felelős gyermekkor, serdülőkor, fiatal felnőttkor) (Nagy, 2013). Így a fiatal társadalmi és statisztikai jelentése sokszor eltér egymástól. Mégsem tudunk mást tenni, mint az egyes adatforrások (adatfelvételek, jogfogalmak stb.) ifjúságfogalmait fogadjuk el.

20 Miután ezen, a szociálpolitikához erősen kapcsolódó, vagy annak részeként értelmezett elképzelések általában kormányváltásonként változtak és ezek jelentek meg konkrét kormányzati cselekvésként, oktatáspolitikai változásokként, munkaerő-piaci szabályozókként, így a korszakolást a kormányváltásokhoz igazítottuk (ahol cikluson belüli változás történt, ezt külön jelezzük).

fiatalok életminőségét és orientációit. Az elemzés először két fő életpálya-típust (réteget) azonosított: a rendszerváltás nyerteseit és veszteseit (egyértelmű alá-fölérendeltséget felfedezve):

- A rendszerváltozás nyertesei (18%) alkalmazkodtak az új gazdasági-társadalmi kihívásokhoz, esélyeik kimagaslanak az átlagból, bár sok esetben versenyelőnyük már a rendszerváltozás előtt is megvolt a szülők révén. A nyertesekről elmondható, hogy informatikai és „uniós” tudástőke, valamint erős kapcsolati (társas) tőke-birtokosok voltak (nyelvtudás, számítástechnikai ismeretek stb.).
- Ezzel szemben a vesztesek (43%) közé azok kerültek, akik nyelvi és informatikai ismeretek híján kimaradtak a hálózati létből, rosszabb anyagi helyzetük miatt nem volt lehetőségük hátrányaik csökkentésére, és társadalmi tőkéjüket sem tudták gazdasági tőkévé konvertálni.
- A nyertes és vesztes életpálya-típusok nem teljes egészében fedték le a vizsgált társadalmi teret, a fennmaradó csoportokat a szerzők köztesként (39%), túlélőként jellemezték. Az ide tartozó fiatalok elsősorban a kisebb városok lakói, akiknek életpályái felülről erősen korlátozottnak tűntek.

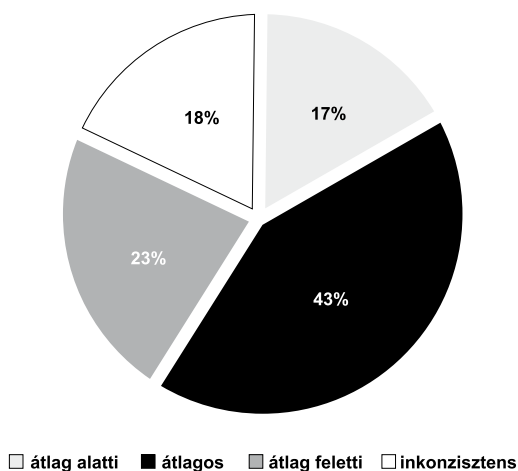
Bő egy évtizeddel a felmérés után megismételve a vizsgálatot (Nagy, 2014) újra megpróbáltunk társadalmi rétegeket képezni. A 2010-es évek ifjúsági rétegeinek vizsgálatát ugyancsak Pierre Bourdieu gazdasági, kulturális és társadalmi tőkékről szóló elméletének segítségével elemeztük (a 8000 fős Magyar Ifjúság 2012 kutatás adatbázisán)²¹.

A három alapvető tőkefajta által felrajzolt struktúra - ami a válaszhányokból adódóan 5330 esetre vonatkozik²² - azt mutatja, hogy a 15-29 évesek többsége (43%) átlagos helyzetűnek mondható. Legalább két tőkefajta szerint átlag alatti (és egyik tőke szerint sem átlag feletti) helyzetben 17 százalékuk van, míg legalább két tőkefajta szerint átlag feletti (és egyik tőke szerint sem átlag alatti) helyzetben majdnem minden negyedik (23%) fiatal található. A bourdieui megközelítés erejét jelzi, hogy a fiatalok 82 százalékának helyzete konzisztensnek tekinthető, és csupán 18%-uk helyzete ambivalens

21 Gazdasági tőkeként a különböző javakkal való ellátottságot, az anyagi/pénzügyi helyzetet; kulturális tőkeként az adott korban megszerezhető iskolai végzettséget, a nyelvtudás és digitális készségek meglétét; társadalmi tőkeként a barátokkal való kapcsolattartás intenzitását és a civil aktivitást azonosítottuk.

22 Olyan logikai tipológiával dolgoztunk, amely a belső eloszlásokat figyelembe véve átlag alatti, átlagos és átlag feletti tőkével rendelkezőkre osztja a három tőkefajta szerint az ifjúságot.

(ld.: 1. ábra), ugyanakkor látszik a gazdasági tőke dominanciája, azaz legkevésbé jellemző az anyagiak szerinti inkonzisztencia.

1. ábra: Ifjúsági rétegek megoszlása 2012 (forrás: saját szerkesztés)

Bár a két kutatás összevethetősége erősen korlátozott, az látható, hogy a 18%-nyi nyertesből 28%-nyi átlag feletti tőkejavakkal rendelkező réteg lett (az inkonzisztenseket kihagyva, a konzisztenseket tekintettük 100%-nak), a 39%-nyi köztes, 52%-nyi átlagossá formálódott, s a 43%-nyi vesztesből pedig 28%-nyi átlag alatti keletkezett. Úgy tűnik tehát, hogy a vesztesek rétege csökkent, míg az átlagos és nyertes réteg is a 30-50%-kal hízott. Tekintsük át, hogy ehhez az eredményhez milyen folyamatok járultak hozzá elsősorban az oktatási és munkaerő-piacon.

AZ ANTALL-BOROSS- IDŐSZAK (1990-1994)

TANULÁS ÉS KÖRNYEZETE

A rendszerváltás számos ponton hatalmas erővel hatott az oktatás világára. Erősen rányomja bélyegét a hazai oktatásra a folyamatosan csökkenő gyermekszám, amely számtalan esetben iskolák összevonásához, illetve bezárásához vezetett. Rengeteg intézmény került nehéz költségvetési helyzetbe, képzési programok váltak feleslegessé, továbbá az ipar által fenntartott képzőhelyeket is felszámolták. (Halász, 2011). Még inkább fontos, hogy a hazai iskolarendszerbeli problémák jó része visszavezethető a korai szelekció, az egyenlőtlenség, valamint a merev iskolai attitűdök valamelyikére (Nagy-Bodor-Domokos-Schád, 2014).

A rendszerváltás utáni első kormány azonnali feladatának tekintette, hogy az 1985-ös oktatási törvényt módosítsa, így az 1990. évi XXIII. törvény visszaállította az iskolalétesítés- és fenntartás szabadságát, amelynek hatására a rendszerváltás előtti sokat kritizált iskolarendszerbeli merevség legalább az iskola falain kívül némiképp oldásra került. A rendszerváltás első kormányának egyik feladata a tömeges munkanélküliség megoldása miatt a szakképzés átszervezése volt. Ekkor jött létre a hazai oktatási rendszer jogi hátterének egy évtizedig tartó háromosztatúsága: a három ágazati törvény az 1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről, az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról, valamint az 1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról határozta meg az oktatási rendszer szerkezetét. Az állam rendszerszabályozó és intézményműködtető szerepe az alap- és középfokú oktatásban, és a szakképzésben különvált, azonban a felsőoktatásban nem.

Ebben az időben a közoktatás a Művelődési és Közoktatási Minisztériumhoz tartozott. Az oktatási ágazatban dolgozók közalkalmazotti státuszba kerültek, elkülönülve a kormányzatban foglalkoztatottaktól, valamint a versenyszférában dolgozóktól²³. Mindez erősen befolyásolta az ágazatra jellemző munkaügyi viszonyokat, a munkavállalói akciók mozgásterét, és általában az oktatásban dolgozók hozzáállását. A pedagógus szakma a közalkalmazotti

23 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról.

bértáblának köszönhetően nem volt anyagilag vonzó, azon csak jóval később, 2003-ban (a Medgyessy-kormány 50%-os közalkalmazotti béremelése) és 2013-ban (pedagógus életpályamodell) sikerült változtatni²⁴.

A közoktatásról szóló törvény eredményeképp decentralizált közoktatási rendszer jött létre, az iskolaműködtetés önkormányzati hatáskörbe került, így megtörténtek az első lépések a teljeskörű intézményi autonómia felé. „A tan-szabadság elvét érvényesítve véglegesen leszámolt az iskolafenntartás több évtizedes állami monopóliumával és kísérletet tett az iskolarendszer korábbi monolit jellegének, merev szerkezetének szabályozott átalakítására, illetve az 1990 utáni, dezintegrációval fenyegető spontán folyamatok kezelésére is.” (Kelemen, 2003)

1994 márciusában megjelent a Nemzeti Alaptanterv (NAT) első részének hivatalos szövege (tantervi alapelvek), majd ez év májusában közzétették „*A nemzeti alaptanterv tantervi követelményeinek munkaanyaga*” című minisztériumi kiadványt. A rendszerváltás után az általános iskolák tantervei és tankönyvei fokozatosan megváltoztak, alkalmazkodva az új igényekhez és követelményekhez. A NAT-ról való tárgyalások a kormányzati ciklus végére indultak csak meg, így az érdemben még nem befolyásolta a közoktatás rendszerét.

1989-ben megjelentek a nyolc, 1991-ben pedig a hatosztályos gimnáziumok, amelyek bár színesítették az iskolai palettát (tovább oldva ezzel a merevséget), ugyanakkor a magyar oktatási rendszer másik fontos problémáját, a korai szelekciót még inkább előmozdította.

A szakmunkásképzés intézményeiként az 1993. évi LXXVI. törvény a szak-középiskolát, a szakmunkásképző iskolát, a szakiskolát és a munkaerő-fejlesztő és -képző központot határozta meg. Céljuk az általános iskolában megszerzett alapműveltség elmélyítése, a szakvizsgára való felkészítés, valamint a munkába álláshoz szükséges ismeretek elsajátíttatása volt. Ebben a kormányzati ciklusban négy, sikeresnek mondható fejlesztési program indult be a Nemzeti Szakképzési Intézet irányításával. A szakképzési

24 Ezen életpályamodell különböző kategóriákba sorolta őket a szakmában töltött éveik száma alapján, így végre sikerült a tanároknak a közalkalmazotti bértábla árnyékából kikerülni. A pályakezdekők a gyakornoki kategóriába kerültek 4 éves szakmai háttérrel, majd egy minősítő vizsgával átkerültek a Pedagógus I. osztályba, ahonnan 9 év után egy újabb minősítő vizsga letétele után Pedagógus II. kategóriába sorolják őket. Innen két osztályba (mesterpedagógus, illetve kutatótanár) sorolódhatnak tovább.

alapról szóló jogszabályok módosításával fékezték a gazdaság kivonulását a szakképzésből, a tanműhelyek tulajdonosváltáson estek át, a képzési rendszer pedig megváltozott, hiszen több szakma eltűnt a rendszerváltás idején, és helyükre új szakmacsoportok kerültek.

A felsőoktatási törvény 1993 nyarán lépett hatályba, a központi felvételt eltörölték, így minden érettségizett számára elérhetővé vált a hazai felsőoktatás. Minden nappali tagozatos hallgató jogosult lett ösztöndíjra, valamint szociális juttatásokra. Számos új intézmény, kar és szak jött létre (pl.: szociális szakemberképzés), s a hallgatói létszám is elkezdett dinamikusan növekedni a 2005-ben tapasztalható csúcslétszámig.

Év	Hallgatói létszám (fő)
1992	117.000
1993	134.000
1994	155.000
1995	180.000
1996	199.000
1997	234.000
1998	258.000
1999	279.000
2000	327.000
2001	349.000
2002	382.000
2003	409.000
2004	422.000
2005	424.000

1. táblázat: A felsőoktatásban hallgatók létszáma (fő) (forrás: KSH)

MUNKAERŐ-PIACI ESÉLYEK

A rendszerváltást követően – a szűkülő munkaerőpiacsal összefüggésben – új társadalmi csoportok jelentek meg, mint a munkanélküliek, vagy a hajléktalanok. Kezdetben csupán néhány tízezer főt számláló munkanélküliség 1993 februárjára 700 ezer főt jelentett, amellyel Magyarország létszámarányában legnagyobb volt a munkanélküliség az európai országokat tekintve.

Éppen ezért a ciklusban a gazdaságpolitika középpontjában az egyensúly biztosítása és az infláció megfékezése állt (Papp, 2011). A munkanélküliség aránya 1993 februárjában 13 százalékon tetőzött, ezt követően kis mértékben csökkent.

A 15-24 éves korosztályban is növekvő tendenciát mutatott a munkanélküliség: a 90-es évek első felében a fiatal munkanélküliek száma két és fél-szer gyorsabban emelkedett, mint az összes munkanélküli esetében. Ennek okaként emlegetik, hogy az iskolából kilépő fiatalokat a munkaerőpiac nem tudta felszívni.

Korosztály	1992	1994
15-19	26,1	28
20-24	12,4	14,3
25-29	9,9	9,6

2. táblázat: Munkanélküliségi ráta korcsoportok szerinti megoszlásban (%)
(forrás: KSH)

A teljes foglalkoztatottság időszakának egyik munkaerő-csökkentést szolgáló, a fiatal felnőtt korosztályokat jelentősen érintő intézkedése, a 3 évig tartó GYES a rendszerváltás után és azóta is egyfajta szent tehénnek bizonyult. Bár számos átalakuláson és névváltoztatáson ment keresztül, még ma is lehetővé teszi, hogy fiatalok nagy számban maradjanak távol a gyorsan változó igényű munkaerőpiacról (3, 6 vagy még több évig), a visszatérést segítő felnőttképzés nyújtása nélkül, így nehezítve a kiesett évek utáni munkavállalást. Egy másik, szintén a családos fiatalokat érintő, máig ható, a mobilitást jelentősen csökkentő támogatás, a „szocpol” az ingatlanvásárlást támogatja.

Az Antall-kormány idején, 1991-ben fogadták el a Foglalkoztatási Törvényt (1991. IV. Tv.), melynek egyik eleme a *pályakezdők munkanélküli segélye* volt, ami a legalább szakmunkás végzettséggel rendelkező munkanélküliek számára járt 6 hónapig (Nagy, 2000). Összege kezdetben a mindenkori minimálbér összegének 75%-a volt. Már bevezetésekor komoly kritika érte a segélyt, hiszen ez a munkanélküli fiatalokat passzivitásra készítette, kritikussai a munkanélküliséget, annak növelő hatására hívták fel a figyelmet (Gere, 2001). Míg 1994-ben a pályakezdők 60%-a részesült ebben az ellátásban, megszüntetésekor, 1996-ban már 72%-a (Gere, 2001).

1991-ben vezették be a *bértámogatás* fogalmát, amely révén a pályakezdők foglalkoztatásával kapcsolatos averziók ördögi körét szándékozták megtörni. Az intézkedés nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, hiszen az 1994-es 16%-ról 1999-re 7%-ra zsugorodott az ilyen támogatási formában foglalkoztatott fiatal pályakezdők aránya (Gere, 2001).

Ebben az időben hozták létre a *munkatapasztalat-szerzési támogatást*. Ezt olyan pályakezdők igényelhették, akik meghatározott szakképzettséggel rendelkeztek és 90 napja eredménytelenül szerepeltek a munkaügyi szervezet nyilvántartásában.

Ezen túlmenően ún. központi programokat dolgoztak ki és finanszíroztak. 1993-ban került nyilvánosság elé az „*Adj esélyt!*” program, amely a fiataloknak szóló szolgáltatásokat próbálta meg összefogni állásbörzék szervezésével, munkaadók és munkavállalók találkozájának rendezésével, fiatalok számára történt munkaerő-piaci felkészítő, tájékoztatási formákkal. Az állásbörze azóta beépült a munkaerő-piaci intézmények közé.

A HORN-ADMINISZTRÁCIÓ (1994-1998)

TANULÁS ÉS KÖRNYEZETE

Az 1995. március 12-én bejelentett Bokros-csomagban²⁵ – hallgatói tüntetésektől kísérve – a felsőoktatásban azév szeptemberétől bevezették a tandíjat, amelyet a hallgatóknak eredményük alapján differenciált mértékben kellett fizetniük, havonta minimum 2000 Ft-ot. Ezzel párhuzamosan a tankötelezettséget 18 éves korra emelték.

Ezen kormányzás alatt a legfontosabb oktatást érintő jogi változás, az 1997-es kormányrendeletet, amely a felsőfokú szakképzés bevezetéséről rendelkezett²⁶. Ez újfajta képzési formát jelentett, amely ötvözte a felsőoktatás expanzióját és a munka világához történő alkalmazkodást (Halász, 2011).

²⁵ A csomag alapvetően a külgazdasági egyensúly javítását és az államháztartás hiányának mérséklését tűzte ki célul. A kormány egyrészt a forint kilencszázalékos egyszeri, majd folyamatos, úgynevezett csúszó leértékeléséről, másrészt nyolcszázalékos vámpótlék bevezetéséről, harmadrészt, pedig számos megszorító lépésről határozott, amelyek következtében jelentős reálbér- és életszínvonal-csökkenés következett be.

²⁶ 45/1997.(III.12.) Korm. rendelet

Ez a képzés része lett a hazai felsőoktatásnak, de nem volt tekinthető teljesen felsőoktatási képzési formának.

A Horn-kormány új NAT koncepciót és tervezetet készített, amely ún. eredményvezérelt alapokon nyugodott: csupán a kimeneti követelményeket határozta meg (130/1995. (X. 26.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról). Az általános képzés átalakításának legjelentősebb lépése volt a NAT 1995-ös törvénybe iktatása. Érvénybe lépésével megszűnt a korábbi központi tantervi szabályozás, amely részletesen kifejtette az iskolai pedagógiai tevékenység ideológiai, nevelési céljait, feladatait, tantárgyait. A NAT bevezetésének célja az volt, hogy a közoktatás minden típusában az alapvetőnek tekintett műveltségtartalom egységesen érvényesüljön, miközben autonómiát adott az egyes intézményeknek, hogy azokat milyen tantárgyak, milyen taneszközök és tankönyvek segítségével sajátítják el. A NAT ekkor összesen tíz műveltségi területet²⁷ határozott meg a közoktatásban.

1997 tavaszán a Művelődési és Közoktatási Minisztérium pályázatot írt ki az iskolák számítógépes hálózatba kapcsolásának támogatásához, hogy az intézmények eszközparkja fejlődjön, majd 1998 szeptemberével útjára indította a Sulinet Program azzal a céllal, hogy korlátlan és ingyenes internetkapcsolattal, az ehhez kapcsolódó tartalomszolgáltatással, valamint multimédiás laborokkal lássa el a hazai és határon túli közoktatási intézményeket. Ez volt az első lökés a fiatalok aktívabb internethasználatának irányába.

MUNKAERŐ-PIACI ESÉLYEK

A Bokros csomag munkaügyi területen meglehetősen kevés változást hozott (az 1994-es kormányprogramban sem szerepelt foglalkoztatottsággal kapcsolatos fejezet) (Kormányprogram, 1994). A fiatalok körében tapasztalt munkanélküliség ebben az időszakban kis mértékben csökkent. Míg 1994-ben a 20-24 éves korosztály 28%-a, a 25-29 éves korosztály 9,6%-a volt munkanélküli, addig 1998-ban már a 20-24 éves korosztály 26,5%-a, a 25-29 éves korosztály 8,4%-nak nem volt munkahelye.

A Munka törvénykönyvének munkavállalást szabályozó passzusa – látszólag a közoktatási törvény 18 éves tankötelezettségi korhatárához igazítva – 17

²⁷ Anyanyelv és irodalom, élő idegen nyelv, matematika, ember és társadalom, ember és természet, földünk és környezetünk, művészetek, informatika, életvitel és gyakorlati ismeretek, testnevelés és sport.

éves korra változott, ami egy jól bevált tapasztalatszerzési mód, a nyári diák-munka legális lehetőségeit a végletekig beszűkítette.

Korosztály	1994	1996	1998
15-19	28	28,4	26,5
20-24	14,3	12,5	11,4
25-29	9,6	9,2	8,4

3. táblázat: Munkanélküliségi ráta korcsoportok szerinti megoszlásban (%)
(forrás: KSH)

Az aktív munkaerő-piaci eszközök közül a legjelentősebb ekkor a *munkaerő-piaci képzés volt*: 1994-ben a pályakezdők 73%-a vett részt ilyen képzésben (1999-ben már csak 45%-uk). A képzéseken részt vevők közül közel 30%-ot tett ki a fiatalok aránya (Gere, 2001).

Munkatapasztalat-szerzési támogatásban 1996-ban az aktív eszközökre jogosult pályakezdők 8 %-a²⁸ vett részt.

A Bokros-csomag következményeként 1996 nyarától megszüntették a sok kritikát kapott pályakezdők munkanélküli segélyét. A kritikák többnyire azt fogalmazták meg, hogy passzivitásra készíteti a pályakezdő fiatalokat. 1996-ban az ebből felszabaduló pénzeszközök és további források bevonásával a kormány egy új aktív programot dolgozott ki, ami a *Pályakezdők elhelyezkedését segítő program (PEP)* elnevezést kapta (Gere, 2001). Szándékai szerint személyre szabva motiválta a fiatalokat az aktív álláskeresőkre (a pályakezdőknek a munkaügyi szervezet munkatársaival együttműködési tervet kellett készítenie, amely tartalmazta azokat a találkozási pontokat, tennivalókat, feladatokat, melyek szükségesek az elhelyezkedés elősegítése érdekében). A működőképes kapcsolat kialakítását célzó, rutinmegoldásokat háttérbe szorító program azonban kevésbé valósult csak meg (Gere, 2001), hiszen bár majd 254 állásbörzén 60 000 fiatal vett részt, s a munkáltatók elégedettek is voltak, de az álláskereső fiatalokat kismértékben sikerült csak aktivizálni, főképp az ügyintézés lassúsága és túlbürokratizáltsága, a személyre szabottság meg nem valósulása, a munkaügyi központok alkalmazkodási problémái és az utánkövetés hiánya miatt.

²⁸ A korábbi évekre nem állnak rendelkezésünkre a táblázathoz szükséges adatok, mivel az OMK csak 1994. január 1-jétől különítette el az aktív eszközökben résztvevő munkanélküliek közül a pályakezdők adatait (Gere, 2001).

AZ ELSŐ ORBÁN-KORMÁNY (1998-2002)

TANULÁS ÉS KÖRNYEZETE

A rendszerváltás utáni harmadik ciklus kormányának megalakulásakor az oktatást egy minisztériumhoz telepítették. A Nemzeti Alaptantervet a folyamatvezérléshez visszatérő, ún. kerettantervekkel egészítették ki, amelynek célja az iskolák közti átjárhatóság, valamint egységes nevelési-oktatási tartalmi egység kimunkálása volt, de ezen intézkedéssel óhatatlanul korlátozták a NAT kimeneti követelményei biztosította autonóm tanulásszervezési teret, ugyanakkor mankót adva az ezt a teret kihasználni nem tudó/akaró iskoláknak, munkaközösségeknek (a 2001 szeptember 1-jével életbe léptetett tanterveket az 1., 5., és 9. évfolyamokon felmenő rendszerben kellett bevezetni).

E kormány ideje alatt jött létre az oktatási szerkezet negyedik lábának jogi háttere: a 2001. évi CI. törvény, mely a felnőttképzésről szólt.

1999-ben a kormányzat a felsőoktatásban elindította a Comenius 2000 minőségbiztosítási programot, amely önként jelentkező iskolák számára adott lehetőséget minőségbiztosítási rendszerek kiépítésére. E modell nyomán a következő kormányzat 2003-ban a közoktatásban általánosan is kötelezővé tette a minőségirányítás alkalmazását intézményi szinten (Rajnai, 2013). Emellett az oktatáspolitikai ez időszakban vette át az egész életen át tartó tanulás fogalmát, valamint fogadta be az ehhez kapcsolódó készségek és kompetenciák kialakításának szükségességét. Ehhez nagyban hozzájárult a PISA vizsgálat eredményeinek közzététele, valamint a 2001-ben elindított kompetenciamérés (Rajnai, 2013).

Az országgyűlés elfogadta az első alapképzés ingyenességét, s a hirtelen megnőtt állami férőhelyek mellett 2001-ben bevezette az ún. Diákhitelt a felsőoktatásban tanuló fiataloknak tanulmányaik és az azzal járó költségek finanszírozásához. A tanulmányok folytatása alatt havonta vagy szemeszterenként kaphatták a hallgatók a hitelt (havi 40 000-50 000 Ft-ot), majd ezt kellett visszafizetni a tanulmányok végeztével, lehetőséget adva ezzel azon fiatalok számára is, akiknek a felsőoktatás az anyagi terhek miatt nem volt elérhető. A kreditrendszer bevezetésével átjárhatóvá tették a

felsőoktatást, ezzel együtt a felsőoktatás keretszámainak bővítése, valamint a tandíj eltörlése kedvezően hatott a tanulási lehetőségekre, esélyegyenlőségre. Felsőoktatás tekintetében „1990 és 2002 közötti időszakban egyfajta konszenzus jött létre az alapelvek és a célok tekintetében... A kilencvenes években, durván 2002-ig az első Orbán-kormány végéig mindenki egyetértett abban, hogy ki kell nyitni a felsőoktatás kapuit, a nyolcvanas évek elitizáló szűk felsőoktatását át kell építeni, egy sokkal nyitottabb, ... tömeges felsőoktatást kell létrehozni. A felsőoktatás egyéni és társadalmi hasznairól volt egyfajta közmegegyezés” (Kiss, 2014).

Ugyanakkor az Ifjúság 2000 kutatás anyagainak szerzői összegzésként azt állapítják meg, hogy a képzett és a legfeljebb nyolc osztállyal rendelkezők „mentén” kasztosodik, szétszakad a társadalom és ez a helyzet öröklődik is. Szerintük a felsőoktatás expanziója csak látszólag jelenti az esélyegyenlőség kedvező irányú változását. Megítélésük szerint a felsőoktatás olyan hallgatókat kezdett kibocsátani, akik „az intézményi rendszerbe való belépésük pillanatától potenciális munkanélküliek voltak. Állításuk szerint „a '80-as, '90-es évek oktatásszociológiai tanulmányai nagy reményeket fűztek a képzettségi szint emelkedéséhez, azt az illúziót hordozva, hogy a felsőoktatás kapui a társadalmi hierarchia alsó részén elhelyezkedő rétegek [...] számára is megnyílik, ...[azonban]... ezek a remények túlzónak bizonyultak. A felsőoktatás [csupán] a középfokú és a felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők gyermekei számára jelenthet bizonyos esélyeket” (Bauer-Szabó-Máder-Nemeskéri, 2003)²⁹. Az adatok ezt nem minden esetben igazolták. 1998-2000-ben a diplomás munkanélküliek aránya a 21-23 éves korcsoportban 13,2%, a 24-26 éveseknél 5,8%, a 27-29 évesek esetében 3,3%. 2001-2003 között a diplomás munkanélküliek aránya a 21-23 éves korcsoportban 10,3%-ra csökkent, a 24-26 éveseknél 6,5%-ra nőtt, a 27-29 évesek esetében 3,3%-on stagnált (Kertesi-Köllő, 2006).

MUNKAERŐ-PIACI ESÉLYEK

Az első Orbán-kormány programjának sem volt foglalkoztatáspolitikai fejezete, de a munkahelyteremtés (elsősorban adóváltoztatások révén) szere-

²⁹ Ebből a helyzetből a kiutat elsősorban a képzett, nyelveket beszélő (SIC!) szakmunkásokban látják, ajánlásuk szerint a szakmunkásképzés presztízsének visszaállítása jelentené az esélyegyenlőség újraértelmezését.

pelt a kiemelt célok között (Kormányprogram, 1998). A Kormányprogram a munkahelyteremtésre, mint a gazdasági növekedés motorjára tekintett és az adó- és járulékrendszer módosítását, a munkaerő-piaci intézményrendszer hatékonyságának növelését ígérte.

Az első nagymintás ifjúságkutatás (Ifjúság2000) alapján a 15-29 évesek körében önmagukat gazdaságilag aktívnak a megkérdezettek 45%-a vallotta. A munkaerőpiacon inaktívnak 14%-uk mondta magát, munkanélküli státuszt pedig a megkérdezettek 6%-a jelölte, amely alacsonynak mondható. A „tanul” kategóriát 34% jelölte meg.

Főtevékenység szerinti megoszlásban a megkérdezettek 50%-a dolgozói státuszban volt, amiből csaknem kétharmad fizikai, 30%-a pedig szellemi munkát végzett. Ebben az időszakban általános volt a határozatlan idejű munkaszerződések kötése, a megkérdezettek háromnegyedének ilyen típusú szerződése volt.

A foglalkoztatási ráta a 15-24 éves korosztálynál csökkenő tendenciát mutat, ami arra utal, hogy már a 90-es évek végén megkezdődik és a 2000-es években tovább nő az iskolapadban töltött idő, a fiatalok nagyobb része továbbtanul. Egyedül a 25-29 évesek között tapasztaljuk azt, hogy nőtt a foglalkoztatottság a vizsgált időszakban.

A munkanélküliség csupán kis mértékben változott, és csak a 25-29 éves korosztályban láttunk egyértelmű csökkenést 8,4%-ról 7,0%-ra.

Év/korcsoport	15-19	20-24	25-29
1998	11,0	53,8	66,7
1999	9,7	54,2	68,9
2000	8,2	52,5	69,9
2001	7,1	50,5	70,5
2002	5,0	48,7	69,9

4. táblázat: Foglalkoztatási ráta korcsoportok szerint (%) (forrás: KSH)

Korosztály	1998	2000	2002
15-19	26,5	25,5	27,1
20-24	11,4	10,7	11,1
25-29	8,4	7,3	7,0

5. táblázat: Munkanélküliségi ráta korcsoportok szerinti megoszlásban (%)
(forrás:KSH)

A munkatapasztalat-szerzési támogatásban 1999-ben már a pályakezdők 34%-a vett részt. Ugyanebben az évben új, központi program indult a fiatalok munkaerő-piaci szereplésének javítása érdekében, *pályakezdő munkanélküliek vállalkozóvá válását segítő képzési program* néven. A képzésben főként olyan pályakezdő fiatalok vettek részt, akik számára kedvező lehetőséget jelentett az önfoglalkoztatás, a vállalkozás, hatása ugyanakkor megehetősen csekély volt. 1999-ben 55 fő képzése valósult csak meg (Gere, 2001), főleg annak tükrében, hogy a tanfolyam befejezése után egy évig az inkubációs szolgáltatás keretében további szakmai segítséget kaptak a vállalkozások indításához, működtetéséhez.

A MÁSODIK SZOCIALISTA- SZABADDEMOKRATA PERIÓDUS (2002-2010)

TANULÁS ÉS KÖRNYEZETE

Az első Orbán-kormány alatt létrehozott központosított Oktatási Minisztérium továbbra is megmaradt, 2006-tól a kulturális ügyek is beolvadtak, így az oktatás az Oktatási és Kulturális Minisztérium égisze alá került.

2003-ban módosították a közoktatási törvényt, eltörölték a korábbi kormányzat alatt bevezetett kerettanterveket. Bevezették az első három évfolyamon a szöveges értékelést, az osztályozás helyett; s ezáltal eltörölték a buktatást ezen évfolyamokon (Rajnai, 2013). Bár a pedagógustársadalom egy része tiltakozott ez ellen, ezen intézkedés hatása korlátozta a korai szelekciót.

A 2003. évi LXXXVI. törvényben az országgyűlés a gazdaságnak a képzési költségekhez való hozzájárulásáról fektetett le szabályokat. Ez nagyobb részben a szakképzésekre, kisebb részben pedig a felsőoktatásra vonatkozott. Ezáltal stabilizálták a kereteket, illetve a gazdaság szereplőit, hogy bevételük egy részét munkaerő képzésre fordítsák (Halász, 2011).

2003-ban elindult és egészen 2009-ig tartott a Szakiskolai Fejlesztési Program, s 2005-re készült el „Az egész életen át tartó tanulás nemzeti stratégiája”, amely átfogta az oktatási szektor egészét.

Ebben a ciklusban született meg az új felsőoktatási törvény (2005. évi CXXXIX. törvény), amelynek célja az uniós kötődés megerősítése, konkrétan, hogy a hazai felsőoktatásban bevezetésre kerüljön a bolognai-folyamat és az Európai Unióval konform felsőoktatási szerkezet jöjjön létre, szolgálva ezzel az átjárhatóságot és a fiatalok mobilitását. Ugyanezen évben vezették be a kétszintű (közép és emelt szint) érettségi rendszert, ezáltal megszűntek a felsőoktatási felvételi vizsgák.

Az oktatási rendszert, változásainak irányait nagyban befolyásolták az uniós programok és a források – a 2004-es EU-s csatlakozásnak köszönhetően (2006-ig HEFOP, majd 2007 után a TÁMOP és TIOP operatív programok). Ezen keretek között számos közoktatási, szakképzési, felnőttoktatási program indult el országszerte. Ezáltal modernizálni lehetett az iskolai oktatást, színesebbé, vonzóbbá vált az iskola (pl.: interaktív táblák használata a gimnáziumokban HEFOP keretből), ugyanakkor az alapvető oktatásbeli problémák: merevség, korai szelekció, esélyegyenlőség vajmi keveset oldódtak az uniós források ellenére.

A Medgyessy-kormány idején 30%-kal emelték a felsőoktatásban tanulók ösztöndíját. A második Gyurcsány-kormányzás alatt lehetővé tették az átjárhatóságot az államilag finanszírozott és a fizetős képzések között, mindemellett növelték a hallgatók lakhatási és szociális támogatását.

2002-ben folytatódott a korábban elindított Sulinet program, Sulinet Express Program néven, annak érdekében, hogy tovább segítse az internet és a számítástechnikai eszközök elterjesztését. A programmal évi 60.000 Ft-ot írhattak le a vásárlók az adójukból. Fontos eleme volt a Sulinet Digitális Adatbázis, mely egy NAT-tal kompatibilis elektronikus tananyag-bázis, melynek legfontosabb célkitűzése a digitális pedagógia szakmai, módszertani és tartalmi támogatása volt. Ezen intézkedésekkel elsősorban a fiatalok internetelérésének lehetőségei bővültek, melyet professzionális szakmai munka előzött meg (szakmai utak számos európai országba, tapasztalatgyűjtés). Szerkezetileg több sávon futott a program, több komponensre és komponensközi témacsoportra épülve fel.

MUNKAERŐ-PIACI ESÉLYEK

A rendszerváltás utáni években megfigyelhető tendencia az, hogy a fiatalok mind nagyobb tömege tanul tovább, meghosszabbítva ezzel az iskolapadban eltöltött időt. Ez azt vonta maga után, hogy a 2000-es évek elejére új jelenség kezdte felütni a fejét: a diplomás munkanélküliség, ami tetőpontját a 2010-es évek elején élte meg. Ennek okát gyakorlatilag azzal magyarázzák, hogy a munkaerőpiac gyors változásait az oktatás képtelen követni, ami a diploma elértéktelenedéséhez vezethet (Nagy, 2011). Amíg 1999-ben – KSH adatok alapján – az egyetemet végzett munkanélküliek száma csupán 2.700 fő, a

főiskolát végzettké 6.400 fő volt, addig 2012-ben ugyanez a szám 15.000 fő, illetve 32.300 fő volt.

	Főiskolát végzett	Egyetemet végzett
1999	6.400	2.700
2000	7.100	3.400
2001	7.000	2.600
2002	8.400	4.800
2003	9.600	3.500
2004	12.900	6.100
2005	15.300	7.700
2006	16.300	6.600
2007	17.800	6.500
2008	18.400	6.400
2009	27.100	9.100
2010	29.600	13.900
2011	30.100	12.800
2012	32.300	15.000

6. táblázat: A munkanélküliek száma legmagasabb iskolai végzettségük szerint (fő) (forrás: KSH)

2002-ben már egyre inkább az állam beavatkozását várta a közvélemény – akár közvetlen munkahely-teremtéssel – és már a nagyközönség számára is jobban látszottak az alacsony foglalkoztatási szint területi, társadalmi, képzettségbeli mintázatai (Fazekas-Scharle, 2012). A 2002-es Kormányprogram említi, hogy a foglalkoztatottság növekedése megállt, így az „esélyteremtő állam” eszközei közt a „magas szintű foglalkoztatottság” szerepel célként (Kormányprogram, 2002). 2004-ben eltörölték a sorkatonai szolgálatot (2004. évi CV. törvény), amely sok más hatása mellett a pályakezdő munkanélküliségre hatott felhajtó erővel. 2004-ben meghirdették a Száz lépés programot, amelyben az álláskeresési támogatást meghosszabbították, de ez nem tudta magát komplex kormányzati stratégiává kinőni (Munkaadó Lapja, 88. szám, 2005). Ennek keretében vezették be a Start programot, amely pályakezdő alkalmazottak után biztosított járulékkedvezményt, ekkor alakították át az országos képzési jegyzéket (csökkentve a szakmák számát mintegy a felükre, kb. 400-ra). Megkezdődött a hiányszakmák oktatásának támogatása és ösztönözték

a tanulószerveződések megkötését, létrehozták a Térségi Integrált Szakképző Központokat (TISZK).

Ebben az időszakban Magyarországon a fiatalok – elsősorban a 15-24 évesek – munkaerő-piaci aktivitása a legalacsonyabbak között volt. 2006-ban hazánkban a 15-24 éves korosztály foglalkoztatási rátája – csökkenő trendben – 22 százalék, míg az EU-25-ben ugyanez a szám 37 százalék (Gyöngyösi-Geist, 2008). Ennek oka az iskolarendszerben töltött idő meghosszabbodása, ami miatt a fiatalok később kerülnek ki a munkaerőpiacra. A 15-24 éves korosztályon belül a nem tanulók 59%-a volt foglalkoztatott csupán, 14%-uk munkanélküli, 26% inaktív.

A 2004-es nagymintás ifjúságkutatás (Ifjúság2004) eredményei alapján elmondhatjuk, hogy míg a megkérdezett fiatalok 75%-a rendelkezett határozatlan idejű munkaszerződéssel, ez a szám 2008-ra visszaesett 72%-ra. Ezen adatok szerint is a 15-24 éves korosztály foglalkoztatottsága mélypontra süllyedt.

A 2006-os Kormányprogramban a foglalkoztatáspolitikának egy kis fejezetet szántak csupán. Ebben az általánosságok leírásán túl az Európai Unió által finanszírozott bérteher-csökkentő intézkedések pl.: Start program láthatóak csupán, amelyben egy év alatt mintegy 33 000 fiatal igényelt Start kártyát, s ezzel 9 ezer fővel sikerült csökkenteni a 15-24 év közötti fiatal munkanélküliek számát (56 000 főről 47 000 főre).

A 2008-ban kirobbanó világméretű gazdasági válság Magyarországon is éreztette hatását. Mélypontra került a foglalkoztatás, ami a fiatalokat is nagy arányban érintette. A válság kirobbanása előtti, 2007-es adatok alapján a 20-24 éves korosztály foglalkoztatási rátája 38%, a 25-29 éves korosztályé 71% volt, 2010-ben – a foglalkoztatási mélyponton – a 20-24 éves korosztályban 33%, a 25-29 éves korosztályban 66% volt. 2002 és 2010 között a 25-29 éves korosztály munkanélküliségi rátája több mint a duplájára emelkedett, ami nem csak a fiatalokra, hanem a társadalom egészére egyaránt jellemző volt.

2009-ben a *pályakezdő munkanélküliek vállalkozóvá válását segítő képzési programhoz hasonló*, de modernizált támogatási rendszert dolgoztak ki, amelynek az *álláskereső vállalkozóvá válását elősegítő támogatása* nevet adták.

Év/korcsoport	15-19	20-24	25-29
2001	7,1	50,5	70,5
2002	5,0	48,7	69,9
2003	4,0	46,9	70,4
2004	3,6	41,9	71,7
2005	3,3	39,2	71,0
2006	3,3	38,8	71,2
2007	2,9	38,3	71,0
2008	2,7	36,7	70,7
2009	2,0	33,4	67,4
2010	2,0	33,5	65,8

7. táblázat: Foglalkoztatási ráta korcsoportok szerint (%) (forrás: KSH)

Korosztály	2002	2004	2006	2008	2010
15-19	27,1	34,9	37,5	37,7	45,5
20-24	11,1	13,4	17,2	17,9	24,9
25-29	7,0	6,5	8,6	9,0	14,2

8. táblázat: Munkanélküliségi ráta korcsoportok szerinti megoszlásban (%)
(forrás: KSH)

A 2008-as nagymintás ifjúságkutatás alapján elmondható, hogy a megkérdezett fiatalok 44%-a gazdaságilag aktív volt, (s 39%-uk tekintett fő tevékenységként a munkára. Az ezen felüli 5% jellemzően tanult). Munkanélkülinek 7%-uk vallotta magát, 39%-uk tanuló státuszban volt. Fő tevékenységi megoszlásban azt látjuk, hogy azoknak a fiataloknak, akiknek volt munkájuk a megkérdezés időpontjában, 56%-uk fizikai munkát, 39%-uk szellemi munkát végzett (Ifjúság, 2008).

A MÁSODIK FIDESZ KORSZAK (2010-)

TANULÁS ÉS KÖRNYEZETE

2010-től az oktatás ügye a Nemzeti Erőforrás Minisztériumba (később Emberi Erőforrások Minisztériuma) integrálódott. Jelenleg államtitkársági szinten jelenik meg az oktatás kormányzati szabályozói szerepe.

A kormányzat 2010 végére olyan törvényalkotási koncepciót hozott nyilvánosságra, melyek mind a köz-, mind pedig a felsőoktatás területén átfogó törvényi újraszabályozást helyezett kilátásba. 2012 szeptemberétől lépett hatályba az új ún. köznevelési törvény, amely már nevében is jelezte a szemléletváltást. Ekkor vezették be a mindennapos testnevelést – első, ötödik és kilencedik évfolyamoktól kezdődően, de ennek feltételei sokszor hiányoztak (így került sor folyosói testnevelési órákra, egy napra összevont kétnapos testnevelési alkalmakra és ún. elméleti tornaórákra).

A 2013/2014-es tanévtől bevezetésre került a kötelező erkölcs és hittan oktatás felmenő rendszerben, első és ötödik osztálytól, órarendi keretek között. A bevezetés hátterében ismét a szemléletváltás állt. Eszerint az erkölcsstan oktatása az állam feladata (a gyermek gondviselői megválaszthatják, hogy hittanra vagy erkölcsstanra járatják gyermeküket, azonban számtalan erkölcsstan könyvben megjelenik a vallási nevelés is). Ugyanettől a tanévtől került bevezetésre az egész napos iskola fogalma, ahol a gyermeknek délután 16 óráig foglalkozásokat tartanak, és a szülő csak igazgatói, egyedi engedéllyel viheti el gyermekét az oktatási intézményből (vö. pl.: orvosi vizsgálat esete vs. engedélyeztetési kötelelem).

Ugyancsak 2013-ban fogadta el a parlament a tankönyvpiac államosításáról szóló törvényt, amely alapján évfolyamonként, és tantárgyanként két tankönyvből választhat az iskola, korlátozva ezzel a pedagógusi autonómiát, közvetve a fiatalok motiválhatóságát és csak formálisan segítve az

esélyegyenlőséget³⁰. A tankönyv uniformizálását folyamatos eljárási (értsd: a könyvek évkezdéskori beszerezhetetlensége) és módszertani (értsd: tartalmi, taníthatósági, fogalmi) kritikák fémjelezték. 2014-től tovább szigorodott a rendszer: csak azon könyvek számítanak tankönyvnek, amit az erre létrehozandó szerv ad ki, vagy a miniszter döntése alapján felveszik a tankönyvjegyzékbe.

2012. szeptember 1-jén a kormány létrehozta a Klebelsberg Intézményfenntartó Központot (KLIK), mint az oktatásért felelős miniszter irányítása alatt működő központi hivatalt. A pedagógusi esélyegyenlőséget szolgáló célt súlyos megvalósítási problémák jellemezték: bonyolult és teljesíthetetlen iskolaszervezési eljárások, pedagógusi fizetések sokhónapos késése, súlyos alulfinanszírozottság.

2013-ban létrejött az iskolai közösségi szolgálat, amely szerint az érettségi feltétele lesz 50 órányi közösségi munka 2016 után (korábban ezt kötelező önkéntességnek keresztelték el, ami az önkéntesség fogalmi keretei, a szabad akaratból végzett tevékenységet forgatja ki önmagából). Az érzékenyítés fontosságára hangsúlyozó cél nemessége korántsem biztos, hogy kompenzálni képes a megvalósítás botlásait: a kötelezőség inkább elriaszt, megágyazva ezen a téren is a féllegális „igazoláspiácnak”.

2015-től a kormány bevezette a szakképzésben azt a módosítást, miszerint mindenki két OKJ szakmát szerezhethet meg ingyen, korhatári megkötés nélkül, amely előnyt jelenthet a fiatalok munkavállalási esélyei kapcsán. Emellett az ún. HÍD program nyújtott segítséget a szakképzésben elsősorban a hátrányos helyzetű fiataloknak.

Ebben az időszakban az Ifjúság2000 kutatói által jegyzett forgatókönyv látszik megvalósulni (értsd: kevesebb egyetemistát, több szakmunkást). Évről évre szűkültek az államilag finanszírozott helyek, és 2012-ben, a felsőoktatásban tanulók esetében a kormány bevezette a hallgatói szerződés

30 Az Európai Szülők Magyarországi Egyesülete szerint azonban ez nem kötelezettség, hanem a törvényből levezethető pedagógusi jog, A köznevelésről szóló 2011. évi CXCV törvény 63.§ (1) c) pontja szerint ugyanis „a pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy ... a helyi tanterv alapján, a szakmai munkaközösség véleményének kikérésével megválassza az alkalmazott tankönyveket, tanulmányi segédleteket, taneszközöket, ruházati és más felszereléseket”. Hovatóvább az engedélyezett tankönyvek köre szélesebb, mint az ún. tankönyvlista, a jogszabály ráadásul lehetővé teszi, hogy a pedagógus szabadon döntsön bármilyen tanulmányi segédlet használatáról (<https://europaiszulo.wordpress.com/2016/02/05/a-tanitas-szabadsaga-avagy-most-korlatozvan-e-a-szabad-tankonyvvalasztas/>).

intézményét, amely azt jelentette, hogy minden állami finanszírozásban tanuló a diploma megszerzése után Magyarországon kellett volna maradjon a képzési idő kétszeresének megfelelő ideig (87/2015 Korm. rendelet), ellenkező esetben súlyos pénzügyi bírságra számíthatott. Erre reakcióként azonnal megindultak a szervezkedések, tüntetések, egyetemfoglalások, a hallgatók tiltakoztak a közkeletű nevén röghöz kötés ellen. Ám mindez sikertelennek bizonyult és mégis bevezetésre került a hallgatói szerződés. Ez a bevezetés pillanatában még nem volt utánkövethető, így számtalan jogi kiskapun keresztül több hallgató vissza tudott lépni a szerződésben foglaltaktól, éppen ezért többen nyilvánosan égették el szerződésüket. Azonban napjainkra már jobban kiforrott a rendszer, és mindenkit kötnek a szerződésében foglaltak.

Továbbá leszállították a tankötelezettség korhatárát 18 évről 16 évre, amely az oktatáspolitikai szakértők szinte egybehangzó véleménye szerint (<http://www.mszo.hu>) nemhogy akadályozza a hátrányos helyzetűek lemorzsolódását, hanem sokkal inkább elősegíti azt. Magyarország az uniós országokat tekintve korábban az elsők között volt, ahol a nagykorúság elérésének időpontjára tették a tankötelezettség felső korhatárát. Ennek az volt a célja, hogy a rosszabb életkörülmények között élő fiatalok esélyt kaphassanak tanulmányaik befejezésére. A változtatás után rendkívül eszköztelenné váltak a szakemberek a 16. életévüket már betöltött, de 18. életévüket még be nem töltött fiatalok iskolakerülésével kapcsolatban. Hiszen a 16. életévet betöltött személy esetében – bár fiatalokú személyről beszélünk, akit védelembe ugyan lehet venni – nem lehet mit előírni neki teljesítendő feladatként, hiszen már nem köteles iskolába járni. Ezzel folyamatosan szembesülnek mind a pedagógusok, mind pedig a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek.

A kormányzati ciklus egyik újdonsága a jogszabályalkotási folyamat jelentős megváltozása. 2010 óta egyfelől minden eddiginél több új jogszabály született illetve módosult, igen jelentős részben a szakmai és államigazgatási egyeztetések teljes kihagyásával, önálló képviselői indítványként benyújtva. Másfelől egyre több jogszabály válik ún. salátatörvénnyé, azaz más jogszabályok alkotását felhasználva a záró rendelkezések között számos egyéb, gyakran egyáltalán nem kapcsolódó jogszabályt is módosítanak. A jogszabályalkotás így teljesen esetlegessé válik, sokszor a kapkodva meghozott szabályok illetve elfogadott módosítások jogszabályi ütközéseket okoznak, újabb módosítást téve szükségessé. Ennek egyik, a korosztályt jelentősen

érintő, 2016-ban is hatályos példája a tankönyvellátás szabályozása, ahol a köznevelési törvény és a tankönyvellátásról szóló szaktörvény ellentétesek egymással.

MUNKAERŐ-PIACI ESÉLYEK

- A 2010-es Kormányprogramban meghirdették a rugalmas és családbarát munkaerőpiac létrehozását, illeszkedve az Európai Unió rugalmas biztonság gondolatiságához (Kormányprogram, 2010). A rendszerváltás óta ez az eddigi legtermékenyebb időszak, ha kizárólag az intézkedések számát nézzük, ebben a ciklusban foglalkoztak legtöbbet a foglalkoztatáspolitikával.
- A 15-19 éves korosztályban a munkanélküliségi ráta a kilencvenes évektől egyre növekvő tendenciát mutatott. A 24-29 éves korosztályban a csökkenés egészen a 2008-as gazdasági világválságig megmutatkozott, amely időszak után mind a három vizsgált korcsoportban (15-19, 20-24, 25-29 évesek) jelentősen megugrott a munkanélküliségi ráta. A munkanélküliek magas száma és az elhelyezkedési gondok oda vezettek, hogy kialakult egy újfajta állapot, a tartós munkanélküliség állapota már ebben a fiatal korban is (Horváth, 2016). A fiatalkori munkanélküliség azonban nem csak hazánkat sújtó probléma. Az Európai Unió prioritásként foglalkozik a kérdéssel, mértékének enyhítése céljából. Dél-Európa országaiban soha nem látott mértékben váltak munkanélkülivé a fiatalok (közel 40%).
- Magyarországon 2012-ben a dolgozó fiatalok 89%-a alkalmazotti státuszban volt. A szakmunkás foglalkozás teszi ki a legnagyobb csoportot, összesen 31%-ot, a diplomás foglalkoztatottak 36%-ra tehetőek, a betanított és segédmunkások pedig a dolgozó fiatalok egyötödét, azaz mintegy 20%-ot tesznek ki. A megkérdezett fiatalok 4%-a rendelkezett saját vállalkozással, 7%-uk pedig vezetői pozícióban volt (Magyar Ifjúság, 2012).
- A határozatlan idejű munkaszerződések száma nagyságrendekkel visszaesett, helyébe a határozott idejű, illetve a megbízási szerződés lépett, aminek hatására nem meglepő, hogy a megkérdezettek nagyobb arányban számoltak be bizonytalanságról, illetve a munkahelyek elvesztésének aggodalmáról annak ellenére, hogy a foglalkoztatási ráta mindhárom vizsgált korcsoport esetében kedvező irányba mozdult el (Magyar Ifjúság, 2012).

- Gazdaságilag aktívnak a fiatalok 39%-a vallotta magát, 15%-uk inaktív volt (Magyar Ifjúság, 2012).

A korosztályi adatokat tekintve, 2014-ben is javuló helyzetet látunk, ugyanis a 20-24 éves korosztály foglalkoztatási rátája 40%, a 25-29 éves korosztályban 73%. Ezzel párhuzamosan fokozatosan csökkent a munkanélküliség, de még mindig nem érte el az ezredforduló adatait. Míg 2000-ben a munkanélküliek száma Magyarországon 263 ezer fő volt, 2014-ben 343 ezer fő volt ilyen státuszban (ráadásul a mérési módszertan is alapjaiban alakult át). Mélypontot a 2012-es év jelentett, ekkor a munkanélküliek száma elérte a 473 ezer főt (KSH, 2015).

Év/korcsoport	15-19	20-24	25-29
2010	2,0	33,5	65,8
2011	1,9	33,1	67,0
2012	1,8	33,6	67,4
2013	2,3	35,7	69,0
2014	3,4	40,5	73,0

9. táblázat: Foglalkoztatási ráta korcsoportok szerint (%) (forrás: KSH)

Korosztály	2010	2012	2014
15-19	45,5	51,7	38,4
20-24	24,9	26,4	18,7
25-29	14,2	13,8	9,4

10. táblázat: Munkanélküliségi ráta korcsoportok szerinti megoszlásban (%) (forrás: KSH)

2012 végén az Eurofound (Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért) publikálta az ún. NEET fiatalokra vonatkozó európai adatokat. A NEET fiatalokon azt a csoportot értjük, akik sem az oktatásban, sem a munkaerőpiacon nem jelennek meg (Oktatásfejlesztési Központ, 2013). A NEET-fiatalok köre meglehetősen heterogén. Legnépesebb alcsoportjukat jellemzően a hagyományosan munkanélküli fiatalok alkotják. Más kiszolgáltatott alcsoportjaikba tartoznak a betegek, a fogyatékkal élők, valamint azok a fiatalok, akik gondozóként mások gondját viselik. A nem kiszolgáltatott alcsoportokba azok tartoznak, akik munkájukat és tanulmányaikat önként

szüneteltetik vagy alkotótevékenységet (művészetek, zene, önképzés) folytatnak. Az alacsony képzettségűek, a bevándorlók, illetve a fogyatékkal vagy valamilyen egészségügyi problémával élő fiatal társaiknál nagyobb eséllyel válnak a NEET-csoport tagjává (Oktatásfejlesztési Központ, 2013). Magyarországon a 24 év alattiak körében a NEET-ráta európai összevetésben alacsonynak mondható (13%), viszont a 25-29 éves korosztályban magas (25%).

Itthon 2015 elején indították útjára az Ifjúsági Garancia Programot, amely a 25 év alatti NEET fiatalok foglalkoztathatóságát segítő uniós forrásból táplálkozó kormányzati program (Eurológus, 2016), amely a tervek szerint több lépcsőben valósul meg, 2017 év végéig azokat a fiatalokat szólítják meg, akik több mint 6 hónapja regisztrált álláskeresőek. Ez a kormányzat adatai szerint 174 000 főre tehető (www.ifjusagigarancia.hu, 2015). A program garantálja, hogy a fiatal a programba kerülés után 4 hónapon belül konkrét foglalkoztatási, vagy képzési ajánlatot kap (www.ifjusagigarancia.hu, 2015).

Ugyancsak 2015-ben indították el a külföldön dolgozó magyar fiatalok hazacsábítása érdekében a „Gyere haza fiatal” programot. Ennek lényege, hogy alternatívát próbáljon nyújtani a kinti élettel szemben, ezt lakhatási, letelepedési támogatással, illetve megfelelő munkahely biztosításával próbálják elérni. Az Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Kft. (OFA) adatai szerint a program 2016-os leállításáig összesen 104 fiatal jött haza, az erre a célra elkülönített 100 millió forintból (Stubnya, 2016) (konzervatív becslések szerint is többszázezer fiatal dolgozik külföldön; Nagy, 2015). 2015. december 1-jéig 3 500 fő regisztrálta magát a program honlapján, 412 fő töltötte ki a programba való tényleges csatlakozáshoz szükséges nyilatkozatokat, a partnercégek száma 125, náluk összesen 1 208 betöltetlen állás van (OFA, 2015).

FORMABONTÓ MEGOLDÁSOK

NEMFORMÁLIS TANULÁS

A tanulási szinterek tekintetében meg kell különböztetnünk formális, informális és nemformális tudásszerzést³¹. A tanulás posztmodern modellje igyekszik egységes koncepcióba helyezni (elméletét tekintve a LLL, LWL értelmezésével a tanulás fogalmilag és tevékenységi értelemben is leválik az iskoláról), s ez a gyakorlatban is megjelenik: az ember egész élete során meglévő tudásvágyának kielégítését (lifelong learning) és a különböző tanulási módokat (lifewide learning). Míg régen egy lassan változó világban elegendő volt egy életre az iskolapadban magunkévá tenni az előre meghatározott (mert meghatározható) tudásvagyont, addig mára a tudásanyagok mennyisége és avulása sokkal gyorsabb, s a szükséges tudás megszerzéséhez nem csak a formális oktatási rendszer szolgálhat segítségül. A lifewide learning, valamint a formális, nemformális, informális tanulási módok (amelyek mára nem csak neveléstudományi elképzelésként, de pedagógiai valósággént is teret nyertek) tükrében lényegében megszűnik a hagyományos intézményes terek, szervezetek, így az iskola kiemelt tárgyalásmódja, de kizárólagossága mindenképp (Trencsényi, 2007). A meghatározás elméletben, tudományos reflexióban már korábban is megkerülhetetlenné vált, gyakorlatban pedig a rendszerváltás után lett valósággá. Ugyanakkor, míg a mindennapokban ez már jelentkezett, az oktatásirányítás a nemformális tanulást tulajdonképpen a 2002-2010-es kormányzati ciklus alatt fogadta be a köztudatba (OECD-project).

Mindehhez a forrásokat az EU Egész életen át tartó tanulás programja biztosította, amely a felsőoktatásban résztvevőkön (Erasmus) kívül a szakképzésben (Leonardo), a közoktatásban (Comenius), valamint a szakmától

31 A formális tanulás oktatási és képzési alapintézményekben valósul meg, és elismert oklevéllel, szakképesítéssel zárul. A nemformális tanulás az alapoktatási és képzési feladatokat ellátó rendszerek mellett zajlik és általában nem zárul hivatalos bizonyítvánnyal.

A nem formális tanulás lehetséges színtere a munkahely, de megvalósulhat civil társadalmi szervezetek és csoportok tevékenységének a keretében is. Megvalósulhat olyan szervezetek vagy szolgáltatások révén is, amelyeket a formális rendszerek kiegészítése céljából hoztak létre.

Az informális tanulás pedig a hétköznapiak velejárója. A formális és nem formális tanulási formákkal ellentétben, az informális tanulás nem feltétlenül tudatos tanulási tevékenység, és lehetséges, hogy maguk az érintettek sem ismerik fel tudásuk és készségeik gyarapodását (Memorandum, 2000). Mindez rendkívül fontos szerepet játszik az egyéni életpálya kialakításában.

független felnőttoktatásban részesülőket (Gruntvig) is támogatta. Ezzel szoros kapcsolatban működik 2000-től a Youth, 2007-től a Youth in Action programok, amely kifejezetten a nemformális tanulást részesítik előnyben (pl.: European Voluntary Service). Hazai programok közül a Tanoda-program mutat jelentősebb nemformális kapcsolódásokat (a *tanodák*: olyan intézmények, amelyek amellett, hogy megpróbálnak hozzájárulni tanulók iskolai sikerességéhez, csökkentik a tanulók szociális hátrányokból fakadó nehézségeit). 2014-től indult az összevont uniós E+program, ami a 2014-20-as ciklusra ad forrásokat, egységesítve a korábbi uniós forrásokat.

A VÁLLALKOZÓVÁ VÁLÁS ESÉLYEI

Saját vállalkozás indítására (önfoglalkoztatás) a fiatalok felkészületlenek, kevesen ismerik a vállalkozási tevékenység során támasztott követelményeket. Sokszor csak „menet közben” jönnek rá a felelősségi viszonyokra és a kockázatvállalás esetleges negatív következményeire. Az önálló lábra állást az állam segítsége is alig kíséri. Az önfoglalkoztatóknak a működésük első napjától fizetniük kell a közterheket, átmeneti időszakot nem jelöl meg a tb törvény. S bár 2009-től az önfoglalkoztatóvá válásra lehetett legfeljebb 3 millió forint értékben pályázni (Mód, 2014), ezt 2012-ben 4955-en, 2013-ban 5091-en tudták igénybe venni (Mód, 2014). Civil szervezetek közül több foglalkozik a vállalkozásra való felkészítéssel – főként az üzleti terv meglétét követően. Hiányzik azonban a teljes spektrumú, személyre szabott vállalkozói képzés, amely az ötlettől segíti a fiatalokat a felkészülésen és vállalkozásalapításon át a működtetés közbeni problémák megoldásában (Nagy, 2014).

ÖSSZEFOGLALÁS

Az iskola, mint intézmény részben alakítója, részben közvetítője a valóságnak. Az oktatás, minden kormányzat idején megkapta a „nemzeti ügy” jelzőt, azonban kérdéses, hogy valóságosan melyik volt az, amelyik tényleg ennek tekintette az oktatást. Félő, hogy a rengeteg változás sokkal inkább bizonytalanságot jelentett a hazai köz és felsőoktatás, szakképzés és felnőttoktatás szereplőinek – beleértve a tanulókat, és a dolgozókat is – mintsem progressziót jelentett volna számukra. Az oktatáspolitikának és a piaci igényeknek a közelítése nagy segítség lenne, hogy bármely fiatal jobban és sikeresen szerepeljen a munkaerőpiacon, de ehhez az kell, hogy már az oktatásban megszerezhesse azokat a képességeket és kompetenciákat, amelyek majd az adott munkakör betöltéséhez szükségesek, s e tekintetben is jól látszik az oktatási rendszer tradicionális megkésettisége.

A rendszerváltás óta kiforrott ifjúsági terület jogi szempontból alig szabályozott, a kevés írott dokumentum pedig több esetben - az egész szakterületet átfogó szabályozása helyett - párhuzamosságokkal teli és/vagy funkció nélkül marad (pl. Új Nemzedék Program vs. NIS viszonyrendszere). A szakma régen óhajtott törekvése az ifjúsági törvény megalkotása, ami eddig háromszor (2000, 2006, 2009) fulladt kudarcba. Csaknem minden jelentős ifjúsági ernyőszervezet (Ifjúságsszakmai Együtműködési Tanácskozás, Nemzeti Ifjúsági Tanács) programjában szerepel az ifjúsági törvény megalkotása, amely jogilag is rendezhetné a kormányzati és önkormányzati intézmények eddig meghatározatlan fiatalokkal kapcsolatos feladatait.

Nem csoda, ha a kutatások többsége szerint (Szabó, 2015; Székely, 2013) növekszik a fiatalok körében az apolitikusság és a politikához, közélethez társuló negatív attitűd, ezzel párhuzamosan a közéletet nem elutasítók körében a szélsőséges (esetünkben jobboldali) alternatíva elfogadottsága. Jellemző, hogy a fiatalok kevesebb, mint egyhatoda rendelkezik csak valamilyen szervezeti tagsággal, zömmel sportegyesületekben vagy egyházi szervezeteknél (NIS, 2009). Hiszen hazánk egyik legfontosabb szocializációs öröksége a közösségit felváltó, atomizált érdekérvényesítés érdekkijárássá süllyedő „hagyománya”, ami mára a fiatalok körében is általános jelenséggé vált, s ennek következménye a fiatalok világában (is) a befelé fordulás, a

létbizonytalanság, ezzel párhuzamosan pedig a tartósan rossz társadalmi közérzet (Ságvári, 2008).

A rendszerváltás óta egyik kormányzat sem dolgozott ki és tett mélyreható, az érintettek bevonását szem előtt tartó célkitűzéseket (Beke-Ditzendy-Nagy, 2004), aminek hiánya okán a mindenkor ifjúságpolitika aktuális „széljárások mentén” reagál, a legjobb esetben is instabil és időszakos szakmai struktúrákat teremt, amelynek jellegzetessége a folyamatos átalakulás és megszakítottság. A hazai ifjúságpolitika 2008-ban kiadott Európai Unió vizsgálata szerint a szektor „1990 óta nem töretlenül fejlődött, az ifjúságpolitikai infrastruktúrája csak részben alakult ki, a szerep- és felelősségi körök tisztázatlannak, és hiányzik az ifjúság, ifjúságpolitika és ifjúsági munka egységes felfogása. A fiataloknak nyújtott tájékoztatás tűnik az ifjúságpolitika legfejlettebb és legbejártottabb területének, ahol egységes követelmények és hálózatok is léteznek” (Walther, 2008).

20 éve hazánkban van az unió egyik ifjúsági központja, 2014 óta Európa ifjúságpolitikai területért felelős biztosa is magyar. Mindez erős hazai ifjúságpolitikát sejtet, de sajnos ez nem igaz: hazánknak erősen fel kell zárkóznia az európai szinthez, a látszateredményeken túl is.

Az Európai Unió ország jelentése (Working with young people: the value of youth work in the European Union, Country Report, Hungary, 2014) sem fest rózsás képet a magyar ifjúsági munka állapotáról, különösen az uniós országokkal való összevetésben. Sajátos módon mégsem ezek, hanem más ügyek kaptak reflektorfényt, jó felük negatív konnotációban említve a fiatalokat, ifjúságügyet. Bár nem elsősorban ifjúsági relevanciájú, de erős kötődése miatt az ifjúsági világ felé itt említendő a Norvég Civil Támogatási Alap esete, illetve az erre a magyar civil szervezetek által válaszul születő Maci-kampány. E területet fémmjelzi a nyilvánosságra került gólyatábori nemi erőszakok ügye, amely nem felsőoktatási, hanem klasszikusan ifjúságügyi problematika (lásd: táborok), itt jelenik meg az ifjúságkutatások eddigi legnagyobb média megjelenését mutató Magyar Ifjúság 2012 kutatási projekt és Navracsics Tibor ifjúsági ügyekért is felelős uniós biztosi kinevezése.

A folyamatos megszakítottság (Oross, kézirat), „az állandóság hiánya, a stratégiai fejlesztés helyetti pusztán projektvezérelt gondolkodás, az állandó irányváltások lehetetlenné teszik a stabil, kiszámítható építkezést. Ennek tükrében

kiemelendő, hogy az egyik legfontosabb ifjúságügyi szereplő, a magyar kormány a saját maga által kijelölt úton halad, nem különösebben érdekli ki és miként reagál a döntéseire, különösen nem ezek hosszú távú hatásai. Ifjúsági döntései (is) nem egyszer keltik fel az uniós intézmények, politikusok figyelmét. De ennél még súlyosabb probléma, hogy az állandó változások a fiatalok számára nem progressziót, reformot, előrelépést jelentenek, hanem sokkal inkább bizonytalanságot, az igazodási lehetőségek elvesztését”. Az ifjúságkutatási adatok szerint (Nagy-Székely, 2014) mára a fiatalok által megjelölt legégetőbb probléma a kilátástalanság lett, szemben a hagyományos problémákkal (lakás, család, munkahely) (Nagy, 2015). Nem csoda hát, hogy a migráció, ezen belül is a kivándorlás kérdése lett az egyik leginkább akut ifjúsági probléma. Bár a jelenség össztársadalmi szintű, a fiatalok a legdinamikusabb társadalmi csoport, akik elsősorban a „lábukkal szavaznak”. A népesség 5%-ának elvándorlásáról beszélünk, s tudjuk: a tanulók majd fele (45%), a 35 év alattiak több, mint harmada (33%) tervezi elhagyni az országot (Tárki, 2015).

FORRÁSOK, IRODALOM

- BAUER, B., SZABÓ, A., MÁDER, M., NEMESKÉRI, I. (2003): Ifjúsági rétegek az ezredfordulón. Új Ifjúsági Szemle 1.szám
- BEKE, M., DITZENDY, K. A., NAGY, Á. (2004): Áttekintés az ifjúsági intézményrendszer állami és civil aspektusairól, Új Ifjúsági Szemle, 3. szám
- BERÉNYI, E (2008): Ifjúság, iskola, oktatás. in: Új Ifjúsági Szemle, VI. évfolyam 2. szám
- BOCSI, V. (2016): Expanzió és szelektivitás – oktatási helyzetkép az ezredforduló után, in NAGY, Á., SZÉKELY, L: (szerk.): Negyedszázad, ISZT Alapítvány – Excenter – Iuvenis, Budapest
- BOURDIEU, P. (1997): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: ANGELUSZ, R. (szerk.): A társadalmi rétegződés komponensei, Új Mandátum, Budapest
- CSEHNÉ PAPP, I. (2011): Foglalkoztatáspolitikai, Digitális Tankönyvtár, letöltve: 2015. 11. 09.
- CSORBA, J. (2006): Foglalkoztatáspolitikai (oktatási segédanyag), Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitikai Tanszék, Debrecen

- ESZME: A tanítás szabadsága, avagy most korlátozva van-e a szabad tankönyvválasztás, <https://europaiszulok.wordpress.com/2016/02/05/a-tanitas-szabadsaga-avagy-most-korlatozva-van-e-a-szabad-tankonyvvalasztas/>, letöltve: 2016. 07. 02.
- EUROLÓGUS: 30 milliárd jött az EU-tól ifjúsági foglalkoztatásra, http://index.hu/kulfold/eurologus/2014/07/17/az_eu_penz_tadna_az_ifjusagi_munkanelkuliseg_csokkentese, letöltve: 2016.06.17.
- FAZEKAS, K., SCHARLE, Á. (szerk.) (2012): A magyar foglalkoztatáspolitikai két évtizede, 1990–2010, Budapest,
- GERE, I. (2001): Ifjúsági munkanélküliség: a probléma jellemzése, eddigi intézkedések hatása, további teendők, Szociális Szakmai Szövetség, Budapest
- GYÖNGYÖSI, K., GEIST, G. (2008): Fiatalok foglalkoztatottsága, munkaerőpiaci helyzete, Új Ifjúsági Szemle, 19-20. szám
- HALÁSZ, G. (2011): Az oktatáspolitikai két évtizede Magyarországon: 1990-2010, Budapest
- HORVÁTH, L., SZABÓ, F. (2016): A munka alapú társadalomból a munka alapú társadalomba: munkaerő-piaci státusz-életút – tervek, munkanélküliség, in NAGY, Á., SZÉKELY, L. (szerk.): Negyedszázad, ISZT Alapítvány – Excenter – luvenis, Budapest
- KASZÁS, A. (2015): Köz- és szakpolitikai tér, in NAGY, Á. (szerk.): Miből lehetne a cserebogár? Jelentés az ifjúságügyről 2014-2015, ISZT Alapítvány – Excenter – luvenis, Budapest
- KELEMEN, E. (2003): A rendszerváltás és az iskola. In: Iskolakultúra, 6-7. szám
- KERTESI, G., KÖLLŐ, J. (2006): Felsőoktatási expanzió, „diplomás munkanélküliség” és a diplomák piaci értéke, Közgazdasági Szemle, március
- KISS, P., (2014): Interjú Pokorni Zoltán oktatás-politikussal, az első Orbán kormány oktatási miniszterével. In: Felsőoktatási Műhely, február
- KÖRÖSÉNYI, A., TÓTH, CS., TÖRÖK, G.: A magyar politikai rendszer, Digitális Tankönyvtár, 2003, letöltve: 2015. 11.15.
- MÉLTÁNYOSSÁG POLITIKAELEMZŐ KÖZPONT (2012): Köznevelés vagy közoktatás? A kormány oktatáspolitikája féldió után, Budapest
- MÓD, P. (2014): Az aktív foglalkoztatási eszközök fontosabb létszámadatai 2013-ban, Nemzeti Munkaügyi Hivatal, Budapest

- NAGY, Á. (2013): Az ifjúsági korosztályok meghatározásának egyéni életúton alapuló paradigmája, in SZÉKELY, L. (szerk.): Magyar Ifjúság 2012: tanulmánykötet, Kutatópont, Budapest
- NAGY, Á. (2014): A horizontális ifjúsági aktivitások, in NAGY, Á., BODOR, T., DOMOKOS, T., SCHÁD, L.: Ifjúságügy, ISZT Alapítvány, Budapest
- NAGY, Á. (2014): Ifjúsági rétegek 2012, in Másodkézből – Magyar Ifjúság 2012, ISZT Alapítvány-Kutatópont, Budapest
- NAGY, Á. (2014): Ifjúságügy in NAGY, Á., BODOR, T., DOMOKOS, T., SCHÁD, L.: Ifjúságügy, ISZT Alapítvány, Budapest
- NAGY, Á. (2015): Összefoglaló fejezet, in NAGY, Á. (szerk.): Miből lehetne a cserebogár? Jelentés az ifjúságügyről 2014-2015, ISZT Alapítvány – Excenter – Iuvenis, Budapest
- NAGY, Á., SZÉKELY, L. (2008): Az ifjúsági civil világ, Civil Szemle V. szám
- NAGY, Á., SZÉKELY, L. (2008): Civil ifjúság-szervezetek, Új Ifjúsági Szemle 19-20. szám
- NAGY, GY. (2000): Munkanélküli-segélyezés Magyarországon a kilencvenes években, Budapesti Munkagazdaságtani füzetek, Budapest
- NAGY, M. (2011): Speciális Andragógia, Szent István Egyetem, Digitális Tankönyvtár, letöltve: 2015.12.08.
- Oktatásfejlesztési Observatory Központ (2013): „NEETs” – Nem foglalkoztatott és sem oktatásban, sem képzésben nem részesülő fiatalok Európában, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest
- OROSS, D. (2016): A magyar ifjúságpolitika „folyamatos megszakítottságának” története, in NAGY, Á., OROSS, D. (szerk.): Ifjúságügy – szöveggyűjtemény, UISZ Alapítvány, Budapest
- POLÓNYI, I. (2015): A hazai felsőoktatás-politika átalakulásai. in: Iskolakultúra, 5-6. szám
- RAJNAI, J. (2013): Közoktatás-politikai irányváltások és tendenciák a rendszerváltás utáni Magyarországon. ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest
- SÁGVÁRI, B. (2008): Közösség, politika, közélet, Civil Ifjúsági Jelentés 2006-2007., Új Ifjúsági Szemle, 19-20.
- STUBNYA, B.: Nem hoz több fiataalt haza a kormány, http://index.hu/gazdasag/2016/06/13/nem_hoz_haza_tobb_fiataalt_a_kormany/, letöltve: 2016.06.17.

- SZABÓ, A. (2015): Az egyetemisták és főiskolások Magyarországon 2015., Belvedere Meridionale, Szeged, www.belvedere.meridionale.hu/letolt/Gyorsjelentés_v20150510_FINAL_WEB.pdf, letöltve: 2015.11.29.
- SZABÓ, A., BAUER, B., (szerk.) (2005): Ifjúság2004. Gyorsjelentés. Mobilitás Ifjúságkutató Iroda, Budapest
- SZABÓ, A., BAUER, B., (szerk.) (2009): Ifjúság2008. Gyorsjelentés. Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, Budapest
- SZABÓ, A., BAUER, B., LAKI, L. (2001): Ifjúság2000. Tanulmányok. Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest
- SZÉKELY, L. (szerk.) (2013): Magyar Ifjúság 2012 – Tanulmánykötet, Kutatópont, Budapest
- SZÉKELY, L., ZOTTER, J. (szerk.) (2012): Magyar Ifjúság 2012, gyorsjelentés. ISZT Alapítvány, Kutatópont, Budapest
- SZERZŐI CSOPORT (2007): Nemzeti Jelentés a magyar Ifjúság helyzetéről az Európa Tanács Számára, Új Ifjúsági Szemle 18. szám, www.ifjusagugy.hu, letöltve: 2016.03.20.
- TARSOLY, I. (szerk.) (1996-1998): Magyarország a XX. században V. kötet (1996-2000) Babits Kiadó, Szekszárd
- TÓBIÁS, L. (2015): Intézmények és folyamatok a magyar ifjúságügyben, in NAGY, Á., (szerk.): Miből lehetne a cserebogár? Jelentés az ifjúságügyről 2014-2015, ISZT Alapítvány – Excenter – Iuvenis, Budapest
- WALTHER, A. (2008): Ifjúságpolitikai Vizsgálat Magyarországon, Nemzetközi Jelentés, www.ifjusagimunkakonyvtara.hu/reszletes_ifjusagpolitikai_vizsgalat_magyarorszagon__55.html, letöltve: 2015.11.29

JOGSZABÁLYOK, EGYÉB FORRÁSOK

- EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA (2000): Memorandum az egész életen át tartó tanulásról, Brüsszel
- MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYŰLÉSE (1993): 1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről
- MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYŰLÉSE (2001): 2001. évi CI törvény a felnőttképzésről
- MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYŰLÉSE (2003): 2003. évi LXXXVI. törvény a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYŰLÉSE (2004): 2004 évi CV törvény
– a honvédelemről és a Magyar Honvédségről
MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYŰLÉSE (2005): 2005. évi CXXXIX.
törvény a felsőoktatásról
MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYŰLÉSE (2009): 88/2009. (X. 29.)
OGY határozat a Nemzeti Ifjúsági Stratégiáról 2009-2024, Budapest
KORMÁNYPROGRAM (1994): A Magyar Köztársaság Kormányának prog-
ramja 1994–1998, Budapest
KORMÁNYPROGRAM (1998): Az új évezred küszöbén, Kormányprogram a
polgári Magyarorszáért 1998-2002, Budapest
KORMÁNYPROGRAM (2002): Cselekedni, most és mindenkiért! A nemzeti
közép, a demokratikus koalíció Kormányának programja, Budapest
KORMÁNYPROGRAM (2006): Új Magyarország, Szabadság és szolidaritás,
A Magyar Köztársaság Kormányának programja a sikeres, modern és igaz-
ságos Magyarorszáért, Budapest
KORMÁNYPROGRAM (2010): A Nemzeti Együttműködés Programja, Budapest
MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA (1995): 130/1995. (X. 26.) Kor-
mányrendelet a Nemzeti Alaptanterv kiadásáról
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA (2015): 87/2015 Korm. rendelet a nemzeti
felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek vég-
rehajtásáról

HONLAPOK

GYERE HAZA FIATAL PROGRAM: www.gyerehazafiatall.hu, letöltve: 2015.
12. 07.
IFJÚSÁGI GARANCIA PROGRAM, www.ifjusagigarancia.hu, letöltve:
2015.12.10.
KLIK: <http://klik.gov.hu/>, letöltve: 2015.12.10.
KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: www.ksh.hu , letöltve: 2015.12.10.
MAGYAR SZÜLŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE: <http://www.mszo.hu>, le-
töltve: 2015.12.10.
NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLAT: www.munka.hu, letöltve:
2015.12.08
ORSZÁGOS FOGLALKOZTATÁSI KÖZHASZNÚ NONPROFIT KFT: [www.
ofa.hu](http://www.ofa.hu), letöltve: 2015.12.10.

SCHMIDT RICHÁRD - BÁN DÓRA - MÁRTON BALÁZS: NEGYEDSZÁZAD IFJÚSÁGÜGYÉNEK SZAKMAI HÁTTERE ÉS KUTATÁSI ALAPJAI

BEVEZETÉS

Bár folyamatként már korábban elkezdődött, az elmúlt negyedszázad a hazai ifjúsági szakma elméleti hátterének megteremtéséről is szólt. Az ifjúságügyet el kellett határolni a társszakmáktól, így az mára a nehézségek és a folyamatos megszakítottság (Oross, 2016) ellenére az önálló diszciplínává válás útjára lépett. Az elért eredmények, sokszor látszólagos vagy tényleges eltűnésük ellenére is nyomot hagytak az ifjúsági szakmában. Egy napjainkban aktuális példánál maradva: a magyar fiatalok külföldre vándorlásának jelenségét egyes hazai kutatók már közvetlenül a rendszerváltás után aggasztónak és vizsgálatra méltónak találták (Gábor, 1993), pedig hol volt még a kivándorlás mértéke akkor a napjainkban jellemzőtől (Monostori-Őri-Spéder, 2015)?

A fejezet áttekinti a hazai ifjúságkutatásokat és a hozzájuk tartozó szakmai folyamatokat, sorra veszi a szakmai publikációkat, kiadványokat valamint a mögöttük álló szakmai műhelyeket. Kitér az adott időszak ifjúságüggyel kapcsolatos képzési rendszerére és a szakemberek elhelyezkedésének lehetőségeire. Külön figyelmet szentelünk a szakma önállóvá válásának folyamatára, azon belül is az olyan szimbólumok meglétére, mint az önálló szakmai díjakra. Érint továbbá több nemzetközi vonatkozású folyamatot és eseményt.

1990-1994

TUDOMÁNYOS PRODUKTUMOK, KUTATÁSOK ÉS PUBLIKÁCIÓK AZ IFJÚSÁGÜGYI TÉRBEN

Az ifjúságkutatások hazánkban tulajdonképpen a politikai szocializáció kutatásával kezdődtek a hetvenes években. A rendszerváltást megelőzően a kutatók kérdése az volt, hogy hogyan fognak viselkedni a politikai színtéren a baby-boom idején születettek, akik 18-20 évesen, politikai értelemben „újszülöttek” számítottak (Csákó, 2014). Csákó hazai sajátosságnak tartja, hogy a magyar társadalom 8 rendszerváltást élt meg a XX. században, aminek hatására a társadalmi tudatban lerakódott mindegyik rendszer értékvilága. Az emberek ennek feldolgozását sajátosan, elsősorban családi körben tették meg. Mivel emiatt az intézményes és a privát szocializáció nem kapcsolódott össze – otthon ki lehetett beszélni a tiltott dolgokat is – a rendszerváltás utáni társadalom lélektani válságba került, mivel az emberekben tovább éltek a korábban lerakódott társadalmi, politikai tapasztalatok (Szabó, 1994). Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a rendszerváltás után a korábbiakhoz képest jelentősen meg kellett változzon a kutatások iránya, sőt az azt meghatározó fogalmi apparátus is (Csákó, 2014). A folytonosságot a nemzeti identitás kutatása jelentette, ugyanakkor a kutatók azonnal hozzákezdtek a fent említett „kettős szocializáció” továbbélésének kutatásához is (Stumpf, 1992b). Farkas András 1990 és 1995 között követéses vizsgálat keretében az egyetemisták demokráciafogalmának változását vizsgálta (Farkas, 2000). A kutatások hozzájárultak a fiatalság életkori szakaszának felértékelődéséhez (Gábor, 1993), ami az önálló ifjúságügy megteremtésének egyik alapja volt³². Ezen kutatások³³ leginkább egyetemekhez kötődtek, az adott karok pedig a témaválasztásukat is meghatározták (politikai szocializáció, a rendszerváltás társadalmi következményei, a fiatal generációk helyzete³⁴).

32 Nemzetközi szinten a folyamathoz az is hozzájárult, hogy az Európa Tanács 1990-ben elfogadta a Miniszteri Bizottságának R(90)7-es számú ajánlását az európai fiatalok számára nyújtandó információs és tanácsadó szolgáltatásról.

33 Az egyes kutatási témák felsorolásánál az adott téma egy-két legjelentősebb korszakra jellemző publikációjára hivatkozunk, a teljesség igénye nélkül, tudva, hogy más értékes munkák is születtek az adott időszakban a témáról. A továbbiakban ez a hivatkozásgyűjtemény minden korszaknál megtalálható lesz.

34 Az ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Intézetében Csákó Mihály 1990-ben indított hallgatói kutatássorozatot. 1991-ben, 1994-ben 1998-ban és 2002-ben történt adatfelvétel, amely elsősorban a politikai érdeklődés kialakulását és szocializációs ágenseit igyekezett feltárni hetedikos fiatalok körében.

1980-as évek elején négy ország (Norvégia, Finnország, Ausztria és Anglia) kutatói indítottak el informális együttműködésként az ún. HBSC (Health Behaviour In School-aged Children) kutatást. Az Egészségügyi Világszervezet (EVSZ) hamarosan adaptálta a kutatást, amely 1984-től az európai iroda egyik kiemelt programjaként működik. A kutatás négyévenként megismételt országosan reprezentatív, anonim módon végzett kérdőíves adatfelvételekből áll, melyekben egyre több ország vesz részt Európában és Észak-Amerikában. Magyarország az Egészségügyi Világszervezet Európai Irodájának (EVSZ/EURO) kérésére 1985-ben csatlakozott hozzá. A nemzetközi követelmények teljesítése (11,5 éves, 13,5 éves és 15,5 éves átlagéletkorú korcsoportok kiválasztása), illetve ehhez hasonlóan a 17,5 éves korosztály bevonása érdekében az 5., a 7., a 9. és a 11. évfolyamok tanulói alkották a vizsgálat célpopulációját. A kutatás kivételes lehetőségeket biztosít arra, hogy egyfelől az egészség szempontjából kulcsfontosságú, meghatározó jelentőségű környezeti tényezők (iskolai közérzet, személyközi viszonyok, családi körülmények stb.) szubjektív megítélését felmérje, valamint, hogy képet kapjunk a későbbi egészségi állapot szempontjából meghatározó magatartások mintázatáról a fiatalok körében. A HBSC második hulláma 1989-1990-ben, harmadik hulláma 1993-1994-ben történt.

Publikációk tekintetében önálló szakfolyóirat híján (az Ifjúsági Szemle 1990-ben megszűnt) elsősorban tudományos ismeretterjesztő és pedagógiai szaklapok bírtak jelentőséggel (Valóság, Educatio stb.). Ezen túl egy tucat egyetemi oktató által fémjelzett szakkönyv, egyetemi tankönyv és kutatási anyag, kézirat jelentette a korszak ifjúságügyi produktumainak zömét. Az időszak legfontosabb kutatási eredményei Gázsó Ferenc és Stumpf István nevéhez köthetők, akik elméleti és empirikus munkáikban vizsgálták a rendszerváltás fiatalokra gyakorolt hatását. Kiemelkedő teljesítményük a „Rendszerváltás és ifjúság”, valamint a „Vesztesek. Ifjúság az ezredfordulón” című tanulmánykötetek megjelentetése. A rendszerváltás utáni korszak másik két jelentős tanulmánykötete a Csepeli György, Kéri László és Stumpf István által szerkesztett „Állam és polgár”, valamint a Boross László által szerkesztett „Érték – Iskola – Család” kötetek (Bauer, Németh, Szabó 2011).

Fentiekén túl lényeges még a Gyermekek Magyarországi Fóruma tevékenysége, amely a kilencvenes évek elején éves jelentéseket adott ki a magyar gyerekek helyzetéről. A kötetek erre az időszakra vonatkozóan a civil szféra

gyermekjogi „árnyékriportjaként” is szolgáltak. A szervezet kezdeményezéseivel nyomást kívánt gyakorolni mindazokra, akik alkotmányos felelősséget viseltek a gyermekek érdekvédelméért és érdekérvényesítéséért.

MŰKÖDŐ SZAKMAI MŰHELYEK, KÉPZÉS ÉS ELHELYEZKEDÉS, ELISMERÉSRENDSZER

Magyarországon az első ifjúsági iroda 1984-ben nyílt meg Óbudán, a Flórián téri aluljáróban. Helyi kezdeményezésekre és központi pályázat³⁵ útján (Szabó, 2004.) nyíltak meg az első ifjúsági irodák, a nyugati modellel szemben elsősorban nem a fiatalok szabadságjogainak kiteljesítése végett, hanem beilleszkedési zavaraik enyhítése céljából. Az állami pályázatkíró eleve hálózati működést határozott meg célként, tehát minden adva volt egy ifjúságsszakmai műhely és egyben egy szolgáltatóhálózat létrejöttéhez³⁶. Sajátos rugalmas működésükkel az irodák számos akkori problémára a többi intézménynél gyorsabban tudtak reagálni, ami miatt ismertségük és elismertségük is folyamatosan nőtt (Szabó, 2004). 1993-tól az irodák HAYICO (Hungarian Association of Youth Information and Counselling Offices, azaz Magyarországi Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák Szövetsége) néven tömörültek szervezetbe. A formálódó ifjúsági szakma első bátyáinak illetően létrejött ugyan munkahelyeket jelentett a szakemberek első generációjának, de fontos hangsúlyoznunk, hogy rendszerszinten a HAYICO irodákat leszámítva, nem jelentek meg stabil munkalehetőségek a szakmában. A hálózat legfontosabb máig ható szakmai terméke az 1995 januárjában elfogadott Szakmai-Etikai kódex, ami évtizedeken át számított az ifjúsági szakma iránytűjének. A kódex szakmai szttenderdek meghatározása révén elsősorban a későbbi irodák alapításánál jelentett segítséget.

Ekkoriban még nem volt ifjúsági jellegű szakemberképzés hazánkban; egyetemeken – elsősorban különféle kutatóintézetekben pl. Budapesten, Kecskeméten, Pécsen stb. – volt biztosított a lehetőség, elsősorban egyetemi

35 Az Állami Ifjúsági és Sporthivatal a KISZ Központi Bizottságával közösen tett központi pályázati felhívást 1987-ben, majd még egyszer 1988-ban. Eszerint egyszeri, maximum 1,5 millió forintos támogatást lehetett kapni ifjúsági információs és tanácsadó irodák létesítésére.

36 Budapesten Angyalföldön, Kékestetőn, vidéken Veszprémben, Pakson, Debrecenben, Győrben, Szolnokon, Salgótarjánban, Kecskeméten és Szegeden még 2004-ben is működtek ezek az irodák. Már 2004-re megszűnt Szombathelyen, Miskolcon, Tatabányán, Nyíregyházán, Pécsen, Páczton, ill. Budapesten a Józsefvárosban, Kőbányán és a Boráros téren.

kutatásokba történő bekapcsolódások révén. Tulajdonképpen erre az időszakra esik az ifjúságkutatók ma is alkotó második generációjának megjelenése.

A fent nevezett egyetemek mellett think-thankként is jelen volt az első hazai ifjúságsszakmai ernyőszervezet: az 1990-ben 18 ifjúsági iroda részvételével létrejött Magyarországi Ifjúsági Irodák Országos Szövetsége.

1992-ben az ifjúsági ügyekért felelős tárca nélküli miniszter ugyan „Szacsavay Imre Díjat” alapított az ifjúságért tevékenykedők elismeréséért (2/1992.(IV.4.) TNM rendelet), de ez a díj kevésbé mozgatta meg a szektort, az utolsó elérhető információk szerint 2004-ben került kiosztásra.

1994-1998

TUDOMÁNYOS PRODUKTUMOK TANULMÁNYOK AZ IFJÚSÁGÜGYI TÉRBEN

Az Európai iskolavizsgálat a fiatalok alkohol- és egyéb drogfogyasztási szokásairól ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and other Drugs) 1995-ben indult 26 ország részvételével. Az ESPAD program célja összehasonlító adatok gyűjtése Európa középiskolásainak dohányzásáról, alkohol- és egyéb drogfogyasztásáról. A program legfontosabb hosszú távú célja, a fiatalok fogyasztási szokásaiban bekövetkezett változások mérése, az országoként eltérő trendek összehasonlítása. A kutatás négyévente zajlik különböző országokban, így időben és térben is összehasonlíthatóvá válik. Valamennyi ESPAD-kutatás a The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) szervezésében, az Európa Tanács Pompidou Csoportja, valamint a European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) eszmei támogatásával készült. Az ESPAD magyarországi adatfelvételét a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Intézete végzi. A kutatás az iskolában tanuló 16 évesekre terjed ki, a minta a 8-11. évfolyamosokra reprezentatív. Ugyancsak ez időben, 1997-1998-ban folyt a HSBC-kutatás negyedik hulláma.

Mivel továbbra sem rendelkezett az ifjúsági szakma saját szaklappal, a tudományos élet vizsgálatakor az egyéb szakterületek szaklapjaiban megjelent

ifjúságszakmai jelentőségű publikációkra valamint az egyetemi kutatások nyilvánosan elérhető dokumentumaira hagyatkoztunk. A legjelentősebb ilyen források továbbra is a Valóság és az Educatio folyóiratok valamint az Új Pedagógiai Szemle, de elvértve találhatunk ifjúságszakmai cikkeket a Politikatudományi Szemlében, az Esély folyóiratban vagy a Belügyi Szemlében is. Utóbbi folyóiratban elsősorban az ifjúsági korosztály drogz problémáit elemző tanulmányok (Elekes-Paksi, 1997; Nyári, 1997) olvashatóak.

Továbbra is rendre jelentek meg szakcikkek a különféle marginális ifjúsági csoportok vizsgálatáról valamint arról, hogy a rendszerváltás hogyan hatott a leszakadó ifjúsági csoportokra (Gábor, 1995; Gazsó, Stumpf 1995). Ugyancsak vizsgálatok tárgyát képezte a fiatalok politikai szocializációja és társadalmi részvétele (Stumpf-Kéri, 1995; Szabó-Örkény, 1997; Csákó, 2004), valamint a fiatalok Európával kapcsolatos attitűdjei (Csepeli-Závecz, 1995) illetve az egészséggel kapcsolatos viselkedés. A fiatalok (elsősorban egyetemisták) politikai szocializációját számos empirikus kutatás vizsgálta, a legjelentősebbek közülük Szabó és Örkény (Szabó-Örkény; 2007, Szabó-Örkény, 2008) és Csákó Mihály kutatásai (Csákó- Berényi-Bognár-Tomay, 2000) a demokratikus nevelés jellegzetességeiről³⁷.

Gábor Kálmán vezetésével 1997-től³⁸ vizsgálták a Sziget Fesztivált látogató fiatalokat azzal a hipotézissel, hogy a Sziget a jövőbeli középosztályé. Állításuk szerint „a Sziget Fesztivál közönsége az ifjúsági korszakváltás megtestesítője” (eikka.hu), s a kapitalista társadalom kiépülése egyben átmenet a hiány társadalmából a bőség társadalmába és ez az új középosztály kialakulásának alapja (eikka.hu).

A folyóiratok közül külön kiemelést érdemel az Educatio 1995-ben megjelent 2. száma, aminek a témája az ifjúság volt. Szakkönyvek tekintetében továbbra is esetlegesség figyelhető meg, kevesebb, mint egy tucat idevágó témájú könyv megjelenéséről számolhatunk be a vizsgált időszakban. Említést érdemel továbbá, hogy a Központi Statisztikai Hivatal 1997-ben a Társadalomstatisztikai füzetekben publikált tanulmányt a fiatalok helyzetéről (Falussy, 1997.).

37 E témában több helyi jellegű kutatás született pl.: Kaposvár, Pécs, Kecskemét.

38 1997-től 2007-ig minden évben vizsgálták a Sziget Fesztivál résztvevőit, kezdetben megfigyeléssel és mélyinterjúkkal, 1999-től pedig kérdőíves adatfelvétellel. 2002-től kiképzett kérdezőbiztosok a kérdőív mellett a legfontosabb (demográfiai, iskolázottsági) adatokat tartalmazó adatokat is felvették.

A vonatkozó országgyűlési határozat szerint 1996-tól 2007-ig az Országgyűlés ifjúsági ügyekben illetékes bizottsága számára rendszeresen elkészültek a „Jelentés a gyermekek és az ifjúság helyzetéről, életkörülményeik alakulásáról és az ezzel összefüggésben megtett kormányzati intézkedésekről” elnevezésű dokumentumok.

MŰKÖDŐ SZAKMAI MŰHELYEK, SZAKRENDEZVÉNYEK

1995-ben alapították meg európai trendeket követő intézményi modellként (Wootsch, 2013) a Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálatot, ami elkövetkezendő 17 éves működése alatt egyszerre elismert és vitatott szereplője lett az ifjúságügynek. Elismert, mert lett az ifjúságügynek szervező, adminisztratív, katalizátor intézménye, s vitatott, mert sokszor képzelte az intézmény, hogy ő maga az ifjúsági szakma, és a rábízott erőforrásokkal korántsem gazdálkodott sem eredményesen, sem hatékonyan (Nagy, 2015). A szervezet ugyanakkor a magyar ifjúsági munka intézményi támogatását ellátni hivatott intézménnyé csak a következő ciklusban vált.

Ugyancsak 1995-ben jött létre Az Országos Diákjogi Tanács (ODT), amely a köznevelési törvény 2010-es megszűnéséig az oktatásért felelős miniszter tanácsadó testületeként működött, diákszervezetek képviselőiből állt. Fő szerepe – az Országos Diákszemélyiség Tanács (ODT) összehívásán, ajánlásainak előkészítésén és az ajánlások végrehajtása érdekében végzett munkán kívül – ajánlások megfogalmazása volt az ENSZ Gyermekjogi Egyezményéből közvetlenül levezetett, törvényben garantált diákjogok védelme, biztosítása érdekében. Az ajánlások egyik legfontosabb köre az iskolai házirendek és a diákokat érintő egyéb szabályzatok tartalmára, megfogalmazására, a jogszabályok diákrészvételre vonatkozó szabályozása megvalósítására vonatkozott. Ezek mellett az ODT tevékenysége diákjogi tanácsadásra, jogsegélyre és képzésekre is kiterjedt azokban az időszakokban, amikor a kormányzat ehhez biztosította a szükséges forrásokat. Legsikeresebb akciói az iskolai házirendek 1996-1998 közötti felülvizsgálata és a Diákjogi Zöld Szám működtetése voltak.

1996-ban alakult meg a gyermek- és ifjúsági önkormányzatokat tömörítő Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság (GYIÖT). A szervezet számára ezek voltak a sikeres kezdet és az építkezés évei. Honlapjuk szerint ezen

időszakban „számos országos találkozót, megannyi képzést és nyári tábor, számos fórumot, s rendszeresen kiadott GYÖK Oldalak című információs újságot tudhatott maga mögött” (gyiot.hu).

KÉPZÉS ÉS ELHELYEZKEDÉS, SZAKMAI DÍJAK

Ifjúságügyi célzott szakmai képzés továbbra sem létezett. A kilencvenes évek második felére az ifjúsági irodák központi finanszírozása teljesen megszűnt, ami az önkormányzatok megszorításai miatt egyes ifjúsági irodák sorvadásához vezetett, ami minden bizonnyal negatívan hatott az ifjúsági szakemberek elhelyezkedési lehetőségeire is. A formálódó szektorban az ifjúsági irodák mellett a közigazgatási (államigazgatási) terület ifjúsági része jelenthetett még némi elhelyezkedési lehetőséget.

Ebben a kormányzati ciklusban jelent meg az alapvetően a pedagógus szakmának szóló Németh László-díj, ami az oktatási miniszter által adományozható egyik szakmai elismerés. Azoknak az általános iskolai, szakiskolai és középiskolai oktató-nevelő munkát végző tanároknak adományozható, akik a gyermekek harmonikus személyiségformálásában huzamosan kiemelkedő munkát végeznek.

I 1998-2002

TUDOMÁNYOS ÉS OKTATÁSI PRODUKTUMOK AZ IFJÚSÁG- ÜGYI TÉRBEN, KÉPZÉSEK

Az ifjúságkutatás a rendszerváltást megelőzően a szociológia egyik preferált területének számított hazánkban, a rendszerváltás óta azonban az effajta vizsgálatok háttérbe szorultak (Szabó-Örkény, 1998). Ezért számított jelentős előrelépésének, hogy 2001 januárjában megkezdte működését a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet. Öndefiníciója szerint az Intézet célja az ifjúsági területen folytatandó permanens kutatás irányvonalának meghatározása és gyakorlati megvalósítása, illetve az egységes szakmai háttér biztosítása. Az intézmény alig két évig működött intézetként, nem sokkal alapítása után Ifjúságkutató-si Iroda lett, de elődjéhez hasonló profillal folytatta munkáját. Már két évvel korábban 1999 áprilisában elkezdődött az Ifjúsági- és Sportminisztérium ifjúsági ügyekért felelős államtitkárságán a napjainkig is legjelentősebb rendszerváltás utáni kormányzati megrendelésre készülő ifjúságszociológiai kutatássorozat előkészítő folyamata. Az Ifjúság2000 (Szabó-Bauer-Laki, 2001a) gyorsjelentés hazánk első nagymintás ifjúságkutatásának főbb eredményeit bemutató kiadvány volt, mely kutatást hosszú előkészítő munka előzött meg. A Laki László szociológus által vezetett kutatásban a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet mellett több, hasonló területen is tevékenykedő szervezet részt vett (a KSH, az MTA, az Oktatókutató Intézet, a Századvég - Politikai Iskola Alapítvány) (Havasi, 2001). A vizsgálat alapját egy 8 000 fős 15–29 évesek körében nemre, korra, településtípusra és az állandó lakhely megyéjére reprezentatív mintavétellel felvett kérdőív képezte. A vizsgálat átfogó képet igyekezett adni a fiatalokról, kiemelten vizsgálta az iskolai életutát, a munkaerő-piaci helyzetet, a kulturális fogyasztást, valamint az értékvilágot. Az eredményeket közlő Gyorsjelentés mellett készült egy mélyebb elemzéseket tartalmazó tanulmánykötet (Szabó-Bauer-Laki 2001b) is. A felvett kérdőív témái, blokkjai:

- iskolai és foglalkozási életút;
- családi háttér;
- a politikához való viszony, állampolgári ismeretek, demokráciához való viszony;

- közérzet, elégedettség;
- egészség, életmód, szabadidő- és sporttevékenység;
- devianciák és veszélyeztetettség, (alkohol, drog, dohányzás);
- ifjúsági kultúra, társas kapcsolatok;
- élettervezés, jövőkép, érték- és normarendszer, vallásosság.

Az Életünk Fordulópontjai társadalmi-demográfiai panel alapfelvétele először 2001-2002 fordulóján történt. Ez a KSH Népeségtudományi Kutatóintézet legnagyobb adatgyűjtési programja és egyben Magyarországon jelenleg a legnagyobb olyan kérdőíves vizsgálat, amely adatokat gyűjt a hazai népességi helyzet átalakulásáról, az átalakulás okairól. A kutatás a Generations and Gender (GGP) nemzetközi vizsgálatsorozat keretében folyik, eredményeit mind a magyar államigazgatás, mind a hazai és nemzetközi tudományos élet hasznosítja. Habár a kutatás nem kifejezetten az ifjúság helyzetére koncentrál (hanem a teljes 18 év feletti népességre), mégis a mintanagyság (több mint 16 000 fő) lehetővé teszi az ifjúsági korosztályokon belüli folyamatok tanulmányozását is, akár regionális szinten. A PISA (Programme for International Student Assessment) vizsgálat célja 2000 óta annak felmérése, hogy a közoktatás kereteit hamarosan elhagyó 15 éves tanulók milyen mértékben rendelkeznek azokkal az alapvető ismeretekkel, amelyek a mindennapi életben való boldoguláshoz, a továbbtanuláshoz vagy a munkába álláshoz szükségesek. A háromévente megrendezésre kerülő PISA-vizsgálat három tudásterületen (szövegértés, matematika és természettudomány) méri a tanulók képességeit, 2000-ben 32 ország részvételével. A PISA-vizsgálatot az OECD szervezi, de az OECD országok mellett partnerországok is részt vesznek. Emellett 1999-ben került sor az ESPAD második adatfelvételére, amelyben már 30 ország vett részt, s ekkor, 2001-2002-ben folyt a HSBC ötödik adatfelvétele is.

Fentiekén túl ezen időszakban csak elvétve találkozhatunk országos jelentőségű ifjúságkutatással, s azok is jobbra a fiatalok életének csak egy-egy szegmensére korlátozódnak. Kivételnek számít az 1999-es ifjúságszervezeti

kutatás³⁹ (<http://ncsszi.hu/kutatasi-archivum/ifjusagkutatas>), majd a Mozaik 2001 kutatás, ami a határon túl élő magyar fiatalok helyzetét vizsgálta (<http://kutatasok.adatbank.transindex.ro>). A Központi Statisztikai Hivatal kutatása a fiatalok munkaerő-piaci helyzetéről (Diósi, 1999), a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet kutatása pedig a gyermek-, művelődési- és ifjúsági házak helyzetéről adtak képet. Készült még néhány drogfogyasztással kapcsolatos kutatás, illetve vizsgálták a fiatalok mediatizációját és sportolási szokásait (<http://ncsszi.hu/kutatasi-archivum/ifjusagkutatas>).

Publikációk terén eddig nem látott hatalmas gazdagságról számolhatunk be. A korábban emlegetett szaklapok (Educatio, Belügyi Szemle, Esély, Valóság stb.) mellett új szereplők jelennek meg az ifjúságügyi publikációk színpadán. A feldolgozott témákat tekintve továbbra is élen jár a marginalizáció (Bojda-Szabó, 1998; Diósi, 2001; Forray, 2000), az előítéletek (Erős-Fábián, 1999), a drogproblémák (Ritter-Topolánszky, 2000, 2001, 2002), a mediatizáció (Császi, 2000), valamint az egészségmagatartás (Fábi, 2002) tanulmányozása. Az ifjúsági terület továbbra sem rendelkezett saját szaklappal.

Az ifjúságsszakmai könyvkiadás továbbra is forráshiányos területnek számított, ennél fogva esetlegesség jellemezte. A Fővárosi Pedagógia Intézet gondozásában jelent meg Diósi Pál Tarisznyaeltár című könyve a fiatalok társas kapcsolatairól (Diósi, 2000). Gázsó Ferenc és Laki László jelentette meg az „Esélyek és orientáció, valamint a Fiatalok az ezredfordulón” című kötetet, ami a társadalmi mobilizáció lelassulására és az ebből eredő ifjúságra ható problémákra hívja fel a figyelmet (Gázsó-Laki, 1999). A Sziget-kutatások kapcsán 2000-ben megjelent összefoglalót Gábor Kálmán jegyezte. Szintén Gábor Kálmán szerkesztésében 2002-ben jelent meg a Társadalmi átalakulás és ifjúság című munka, amely az ifjúsági korszakváltás elméletének hazai recepciója (Gábor, 2002).

Az ifjúságsszakmai képzés terén fontos eredmény, hogy megkezdődött a felsőfokú OKJ képzés előkészítése.

39 Az Ifjúsági és Sportminisztérium megbízásából a Doktoranduszok Országos Szövetsége és a Jelenkor Társadalomkutató Műhely 1999-ben kérdőíves felmérést végzett a magyarországi ifjúsági szervezetek körében. Az önkéntes standard kérdőívet 627 szervezet töltötte ki a becsült kb. 1 500 szervezetből. A mintába bekerült szervezetek régió, településtípus, tevékenységi kör és taglétszám szerint jó közelítéssel reprezentálták a hazai ifjúsági szervezeteket (ncsszi.hu).

SZAKMAI MŰHELYEK, KONFERENCIÁK, SZAKRENDEZVÉNYEK, DÍJAK

2000-2001 folyamán kerültek felállításra – a 2/1999 (IX.24.) ISM rendeletnek köszönhetően – az ún. Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodák, amelyek ma-guk is végeztek szakmai munkát. Az irodák az ekkora már csak „Mobilitás” nevet viselő és folyamatosan bővülő, bár gyakran nem teljesen egyértelmű és releváns profillal rendelkező minisztériumi háttérintézmény részeként kezdték meg működésüket.

Az első Település és Ifjúsága Konferenciát 1999-ban tartották. Később a kon-ferenciát (2010-ig) minden évben megrendezték, mint az ifjúságügy egyik legnagyobb szakmai rendezvényét. A rendezvény az évek alatt az egyre növekvő létszámú ifjúságsegítő szakma országos fórumává vált és szinte minden esetben a helyi ifjúságfejlesztő tevékenységek hazai példatárát vo-nultatta fel a mindenkori kormányzat (anyagi és szakmai) támogatása mellett.

A Magyar Ifjúsági Konferencia (MIK) kezdeményezésére a magyar soros el-nökség időszaka alatt került megrendezésre a Visegrádi Együttműködés tag-országainak ifjúsági témájú találkozója. A konferenciára 2001-ben Visegrádon került sor, amelyen a szaktárcák középvezetői, a korosztályos szervezetek és a civil szervezetek képviselői vettek részt (Barthel-Rúzsa-Kucsera, 2005).

Magyar Köztársaság kitüntetéseiről szóló 1991. évi XXXI. törvény 7. §-ának (1) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján az ifjúsági és sportminiszter által több díjat is kiosztottak, amelyek odaítélésének és adományozásának szabályairól az 1/2001 (XII. 28.) ISM rendelet rendelkezett. Színes palettával bírt ezen időszak ifjúságsszakmai elismerési rendszere: az ifjúságért végzett kiemelkedő tevékenységért Szent Imre-díj; az ifjúsági területen végzett ku-tatói munkáért megkapható Horváth Mihály-díj; az ifjúságért tevékenykedő publicistáknak Ezüst Toll Díj; az ifjúsági közéletben az adott évben jelentős eredményeket elért ifjúsági szervezet részére Pál Utcai Fiúk-díj; a gyerme-kek jogainak érdekében fellépő személyek részére Mikkamakka Díj (SIC!); a sport területén Kerecsi Endre-díj; amit a miniszter adományozott az ered-ményes munkát végző szakembereknek, szervezeteknek. Arany Titán Díjat a tehetséges fiataloknak és szervezeteknek. Ezen felül Miniszteri Elismerő Oklevél is járt a szakma legjobbjai számára, akik a fenti tevékenységekben kiemelkedőt alkottak. A Magyar Ifjúságért Díjat 2001 óta évente hét személy

kaphatta meg, akik a gyermek- és ifjúságügy területén kifejtett legalább tíz éves kiemelkedő tevékenységet végeztek. Ugyanezen díj életműért járó díja pedig az évente egy főnek adható Magyar Ifjúságért Életműdíj. Talán ez volt a szakma egyetlen olyan elismerése, ami egy évtizedes fennállása alatt a szakmában dolgozók nagy számban ismertek és egyaránt elismertek, és nevében is az ifjúsági szakma díja volt. A 2001-ben alapított díjak igen rövid életűek maradtak, 2002-ben újból átalakult a díjazási struktúra.

2002-2010

TUDOMÁNYOS ÉS OKTATÁSI PRODUKTUMOK AZ IFJÚSÁGÜGYI TÉRBEN

A Mobilitás részeként működő és időközben irodává alakuló Nemzeti Ifjúságkutató Intézet jogutódja az intézményi átalakítások következtében 2007. január 1-jétől a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet keretein belül működő Gyermek- és Ifjúságkutató Főosztály lett, ami ifjúsági és a gyermek korosztály élethelyzetét, illetve az ezt meghatározó gazdasági, társadalmi és kulturális folyamatokat vizsgálta. Fő feladata szerint gyermek- és ifjúsági alapkutatásokat végzett, amivel az ifjúságpolitikai döntés-előkészítést támogatta, illetve kutatói és tudományos háttérrel biztosított mind a Szociális és Munkaügyi Minisztérium (SZMM), mind más kormányzati szervek részére. A főosztály egyrészt ifjúságkutatásokat végzett, ami a fiatalok élethelyzetének legfontosabb szegmenseit vizsgálta (pl.: iskolai életút, munkaerő-piaci helyzet, lakáskörülmények, társadalmi közérzet, értékrend stb.), más részről tematikus kutatásokat menedzselte (játsszóterek, ifjúsági házak, ifjúsági turizmus). Olyan különlegesnek számító kutatásokat is végeztek, mint a Valóság-show és a Kibeszélő-show kutatások, amik a kereskedelmi televíziókban megjelenő új műsorstruktúrára igyekeztek tudományos válaszokat adni. A szervezet lefolytatott további kutatásai: Játsszóterek, Roma ifjúsági szervezetek, Ifjúsági referens, Ifjúsági házak, Miskolci ifjúsági koncepciót előkészítő kutatás, Iskoláskorú fiatalok sporttal kapcsolatos attitűdjei, Egri fiatalok helyzete 2005, Nógrád megyei fiatalok helyzete 2005, A kamaszok és a fogyatékoság, Segítő kapcsolati modellek, Sziget 2005, Sziget 2006, MÜPA kutatás. Az SZMM megbízása alapján ugyancsak e szervezet készítette el az éves „Jelentés a gyermekek és az ifjúság helyzetéről” dokumentumot.

Az időszakra eső mindkét nagymintás ifjúságkutatást (Ifjúság2004, Ifjúság2008) ugyancsak a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet jogutódai (Mobilitás Ifjúságkutató Iroda, illetve SZMI Gyermek- és Ifjúságkutatási Főosztály néven) végezték. A 2000-ben meghatározó társadalmi problémacsoport helyett 2004-re főleg a fiatalok élethelyzetéhez inkább kötődő, a társadalmi integrációt veszélyeztető ügyek, így a drogok és az alkohol elterjedése kerültek előtérbe (Bauer-Szabó, 2005).

Az Életünk Fordulópontjai kutatás keretében az első adatfelvételt követő három év elteltével, 2004-2005 fordulóján ismét felkeresték ugyanezeket a személyeket. A harmadik ESPAD adatfelvétel 2003-ban történt, ez a kutatás már csaknem valamennyi (35) európai ország részvételével történt. 2003-ban a PISA felmérés már 41 ország részvételével történt, kiemelt területként vizsgálva a 15 évesek matematikai műveltségét. A HSBC hatodik hulláma is ezidőtájt, 2005-2006-ban zajlott, hetedik adatfelvétele pedig 2009-2010-es. Az Életünk Fordulópontjai kutatás során 2008 év végén ugyancsak ugyanazokat a személyeket keresték meg, mint korábban. Így az adatbázisok nem csak keresztmetszeti jellegű pillanatfelvételeket jelentenek a magyar társadalomról, hanem a követéses jelleg miatt arra is alkalmasak, hogy az életút egyes fontosabb eseményeinek (például gyermekvállalás, házasság, nyugdíjba vonulás) következményeit is feltérképezze. 2006-ban a PISA-mérés kiemelten a tanulók természettudományos műveltségét (immár 56 országgal), 2009-ben a szövegértést vizsgálta (65 ország részvételével). Az ESPAD-kutatássorozat negyedik hullámára 2007-ben került sor.

Gábor Kálmán Sziget kutatásai kapcsán számos, az egész magyar ifjúság átalakulására kivetíthető eredményeket közlő tanulmány látott napvilágot. (Sziget kutatások 2000-2004, Fesztiválok ifjúsága és a drog, Sziget Fesztivál 2005. Az új fiatal középosztály és az élettervezés, Trendek a sziget-kutatásban. Az új fiatal középosztály kialakulása, Sziget fesztivál 2007.)

2005-ben újdonságot jelentett az Ifjúsági-, Családügyi-, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium (ICSSZEM) támogatásával és a Mobilitás regionális irodáinak koordinálásával elkészült 7 darab Regionális Ifjúsági Helyzetelemzés. A hasonló felépítésű, de a regionális sajátosságokat és különbségeket bemutató és hangsúlyozó helyzetelemzések nem titkolt célja volt, hogy egy, a korábbiakban kevésbé vizsgált szint bemutatásával járuljon hozzá az egyes, az ifjúsági korosztályt és az ifjúsági szakterületet érintő tervezési folyamatok

megalapozottságához (többek között a 2007-13-as időszakra szóló második Nemzeti Fejlesztési Tervhez, vagy az egyes helyi szintű ifjúsági stratégiákhoz, koncepciókhoz). 2007-ben a közép-magyarországi régióban, míg 2009-ben mind a hét régióban elkészültek a friss helyzetelemzések, amelyek lehetőséget biztosítottak arra, hogy az eltelt időszak alatt bekövetkezett változások és új trendek, valamint folyamatok megismerhetők és összehasonlíthatók legyenek. Ezt követően az ifjúsági intézményrendszert ért változások és a Mobilitás megszüntetése következtében több regionális ifjúsági helyzet-elemzés nem készült.

MŰKÖDŐ SZAKMAI MŰHELYEK

Miközben a GYIÖT csipkerózsika álmát aludta (s csak 2009-ben ébredt fel abból), valamint a HAYICO visszavonhatatlanul hanyatlani kezdett: menthetetlenül eladósodott, a jelentkező pénzügyi problémák pedig teljesen lebénították a működést, a hálózati koordinációt és a közös munkát, aközben új szakmai műhelyek kezdték meg működésüket. 2007-ben jött létre az Ifjúságsszakmai Társaság (ISZT) a szakmában érintett civil szereplők összefogása által. Az ISZT mindazon az ifjúságügyben szakértő személyek együttműködését kívánta létrehozni, akik az ifjúságügyet szakmának és nem politikai erőternek fogták fel. Külön említést érdemel az Európai Ifjúsági Kutató-, Szervezetfejlesztő és Kommunikációs Központ (EIKKA), amely az egyik kikerülhetetlen szereplője a hazai ifjúságkutatói intézményrendszernek (Bauer-Németh-Szabó, 2011).

Az Európai Bizottság támogatásával működő, európai szintű ifjúsági információs hálózathoz, az Eurodeskhez Magyarország 2000-ben csatlakozott és az országos, valamint a regionális koordinációt a Mobilitás irodái végezték. Európai uniós csatlakozásunkat megelőzve, 2004 elején létrejött az európai szinten is ritka, hármass szintű (országos, regionális, helyi) magyarországi hálózat. A terveknek megfelelően a helyi partnerek túlnyomó többsége a fiatalokat és szervezeteiket közvetlenül elérő civil szervezetekből és információs irodákból kerültek ki, akik számára a szolgáltatási paletta bővülését is jelentette az Eurodeskhez történő csatlakozás. A kezdeti években a nemzetközi hálózat tagjai önkéntesen, direkt díjazás nélkül vettek részt a tevékenységekben, míg később a partnerek által kezdeményezett egyes projektek megvalósítását finanszírozta a Mobilitás.

2001-ben jött létre a Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, amely szervezet saját és gesztorált projektjeivel a civil ifjúsági szektor erősödéséhez valamint a helyi ifjúsági közösségteremtéshez járult hozzá, s megemlíthető még a 2007-2008-as időszakban a Nemzeti Ifjúsági Stratégián dolgozó mintegy 30 kutató, szakember.

PUBLIKÁCIÓK, KONFERENCIÁK, SZAKRENDEZVÉNYEK

2003-ban évi négy számmal indult el az Új Ifjúsági Szemle folyóirat, amely végre saját teret adott az ifjúságügyi tudományos publikációknak. A lap átfogó szakmai helyzetjelentést kívánt adni az ifjúságügyről. Az Új Ifjúsági Szemle ifjúságelméleti folyóirat volt: a meglévő eredményeket kívánta közkinccsé tenni, népszerűsíteni, így jelenítve meg az ifjúságügy sokszínűségét.

Az Új Ifjúsági Szemlében jelent meg 2005-ben a Civil ifjúsági éves jelentés, ami a gyerekek és fiatalok élethelyzet valamint az ifjúsági szakmát, intézményrendszert vizsgálta (Nagy, 2006), amely annyiban mindenképp hiánypótló volt, hogy a kormányzat nem mutatkozott késznek tudományosan megalapozott jelentés elkészítésére. A Jelentés vizsgálta a gyerekek családi helyzetét, az oktatást és foglalkoztatást, a vagyoni helyzetet, a fiatalok egészségét, valamint a közösségi és a peremhelyzetet. Szakmai oldalról rátekintést nyújtott a jogi háttérre, az infrastruktúrákra, külön a civil és kormányzati szektorra, valamint a forrásteremtésre. 2006-2007-ben megismételték a Jelentést (Nagy, 2008a), amit illesztettek az akkoriban készülő Nemzeti Ifjúsági Stratégia fejezeteihez és amelyhez Ferge Zsuzsa szociológus írt ajánlást.

Gazsó Ferenc és Laki László a Fiatalok az újkapitalizmusban (Gazsó, Laki, 2004), illetve Pitti Zoltánnal közösen írt Társadalmi zárványok (Gazsó, Laki, Pitti 2008) című kötetei szerint az ifjúsági munkanélküliség tartóssá válása, a társadalmi mobilizáció lassulása, az iskolarendszer súlyos funkcionális zavarai rendkívüli kihívások elé állították a magyar társadalmat, és „olyan tartós, a társadalmi integrációt veszélyeztető negatív tendenciák bontakoztak ki, amelyek visszafordítása egységes, konszenzuson alapuló politikai és társadalmi akarat nélkül lehetetlen”.

2007-ben, a magyar minisztérium kezdeményezésére került sor az Európa Tanács ifjúságpolitikai jelentésének elkészítésére. Az átvilágítást az ET által felkért és delegált szakemberek végezték, személyes látogatások és egy

magyar jelentés alapján. Az ET ifjúságpolitikai jelentése 2008-ben jelent meg és számos ajánlást is tartalmazott. Az említett magyar jelentés 2007-ben szintén az Új Ifjúsági Szemlében jelent meg. A magyar jelentés első fejezete makrogazdasági és társadalmi értelmezési kereten belül tárja fel a fiatalok helyzetét, míg a második a szakma társadalmi, jogi, politikai és szervezeti körülményeivel foglalkozik.

A 2006-os kormányprogram alapján jött létre a digitális Nemzeti Ifjúsági Információs és Dokumentációs Adattár (NIIDA), amely „célul tűzte ki egy olyan felület létrehozását, mely ifjúsági területen aktív szakemberek, szervezetek és az ifjúsági kezdeményezések iránt érdeklődő fiatalok számára nyújt segítséget szolgáltatások igénybevételéhez, közösségeik megszervezéséhez, tanulmányaikhoz szükséges információk, adatok megjelenítésével” (niida.hu). A civil szakemberek széles körének bevonásával kidolgozott szakmai adatbázis célját sajnos még abban az időben is csak alig töltötte be, amikor gondozták, frissítették, és töltöttek fel rá anyagokat (Nagy, 2008c).

Egy-egy önálló kiadvány, kutatás és szakmai anyag mellett a kétezres évek elejétől főként nyomtatott, majd elektronikus hírlevelek és információs kiadványok jellemezték a Mobilitást. Ezeken túl az Európa Tanács és az Európai Bizottság „Partnership” programja által kiadott, elsősorban az ifjúsági szakemberek és civil szervezetek működését, fejlesztését célzó, úgynevezett „T-Kit” kiadványok jelentős része is megjelent magyar nyelven. 2008 és 2011 között a Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat 12 kiadványt jelentetett meg. A megjelent könyvek témái: Fiatalok Lendületben Program, felkereső ifjúsági információs munka, regionális helyzetelemzések, alternatív konfliktuskezelés, európai integráció, települési ifjúsági munka, mintaprojektek, társadalmi részvétel, illetve ifjúsági szervezet alapítása. Nemzetközi viszonylatban is figyelemreméltó az ún. COMPASS könyvek hazai adaptációja⁴⁰, „Kompasz. Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez” címmel (Brander, Keen, Lemineur, é.n.). A kézikönyv magyar nyelvűre történő fordítása a Mobilitás és a Budapesti Európai Ifjúsági Központ megállapodásának eredményeként

40 2002-ben az Európa Tanács Ifjúsági és Sportigazgatósága azzal a céllal jelentette meg a Kompas - Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez című angol nyelvű kiadványát, hogy az emberi jogokat és emberi jogi képzéseket az ifjúságsegítő munka szerves és tudatosan művelt részévé tegye, és elősegítse az állampolgárság európai dimenziójának megformálását. (www.mobilitas.hu/compass/kezikonyv)

2003-ban kezdődött meg, és a kész kötet 2004. szeptemberében került bemutatásra.

Ezen kiadványnak a kistestvére, a fiatalabb korosztállyal foglalkozó szakemberek számára készült Kiskompasz kézikönyv⁴¹.

Külön kiemelés érdemel a Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat és az Ifjúságügy Szakértőinek Társasága közös gondozásában megjelent Módszertani kézikönyv, amely úgynevezett kapcsos-könyv formátumban látott napvilágot.

Az ISZT szervezésében, először 2008-ban került megrendezésre az Ifjúsági Szakma Országos Találkozója (ISZOT). Az ISZOT mint nyári egyetem célja volt az ifjúságügy, mint önálló diszciplína és az ifjúságsegítés, mint egyedi és mással nem helyettesíthető tevékenység szakmai koherenciájának erősítése, ismertségének és elismertségének formálása. Nagyjából 150-200 fő, „terepen dolgozó” ifjúságsegítők, ifjúságsegítő hallgatók, ifjúságügyi szakemberek, ifjúsági szervezeti tagok, vezetők, önkéntesek, az ifjúsági korosztályokkal is foglalkozó civil fejlesztők, ifjúságkutatók, elméletalkotó szakemberek vettek részt a rendezvényen⁴².

2009-ben az Országgyűlés elfogadta a Nemzeti Ifjúsági Stratégiát, amely 15 éves intervallumra fogalmaz meg fejlesztési célokat. Ezek megvalósítása érdekében a kormányzatnak kétéves cselekvési terveket kell készítenie, a megvalósulásról pedig beszámolókat kell készítenie az Országgyűlés számára.

A Település és Ifjúsága Konferencia továbbra is a szakma egyik legnagyobb átfogó konferenciája maradt. Az évente több mint kétszáz résztvevővel megrendezett konferenciasorozat az egyre növekvő létszámú ifjúságsegítő szakma országos fórumává vált.

A szakma másik nagy rendezvénye a MindenGyerek konferencia volt. Az először 2003-ban megrendezett konferencia a gyerekekkel foglalkozók szektor- és szakmaközi együttműködését szolgálta. A résztvevő 600 szakember

41 A Kompasito - Manual on human rights education for children kiadvány alapján készült az Európa Tanács jóváhagyásával. (<http://mobilitas.hu/kompasz/kiskompasz/index.html>)

42 A 2008-as ISZOT az ifjúsági szakma önmeghatározásának és megjelenítésének kereteit vizsgálta, meghívott neves előadók részvételével. A 2009-es ISZOT központi témája a Nemzeti Ifjúsági Stratégia volt. A workshopok és előadások során a találkozó résztvevői nem csupán megismerkedtek, hanem meg is vitathatták a stratégia elemeit. 2010-ben pedig a megjelent Ifjúsági Módszertani Kézikönyv (Kapcsos Könyv) módszereinek megismertetése volt a rendezvény célja.

százhusz program közül választott, ami lehetőséget biztosított a gyermekkel foglalkozó társszakmák aktuális kérdései, innovációi és eredményei megismerésére is. 2005 januárjában a második alkalommal megrendezett MindenGyerek Konferencián 750 gyerekekkel foglalkozó szakember működött közre, vett részt a 150 programelemen. Szakemberek, hallgatók, és önkéntesek a szakmák és szektorok határait átlépve, együtt foglalkoztak a gyerekekkel kapcsolatos kérdésekkel. A MindenGyerek 2007 újdonsága volt, hogy több közreműködő szerepelt két, esetleg három programmal. Több programjuk bemutatásához tréningkóستولót is kapcsoltak, mások pedig tevékenységük több dimenzióját is megmutatták (Tóbiás, 2007). A Gyerektoparadicsom Alapítvány negyedik alkalommal 2009-ben szervezte meg a rendezvényt.

2003-ban, uniós tagságunk előszobájában, az Európai Bizottság kezdeményezésére először került sor az ún. Európai Ifjúsági Hétre, amely során az EU tagállamaiban és az Ifjúság 2000-2006 program programországaiban egyazon időben a fiatalok és az ifjúság ügye kerülne fókuszba. Az első két alkalommal a magyarországi rendezvények Határtalan7 néven zajlottak, egy felemás megítélésű központi rendezvénnel és több regionális eseménnyel. Az Európai Ifjúsági Hétre átlagosan másfél évente kerül sor, a célok értelmében hazai szinten is szervezetek és fiatalok százainak bevonásával. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy az események egyre csökkentő kormányzati publicitás, részvétel és támogatás mellett valósulnak meg.

KÉPZÉS ÉS ELHELYEZKEDÉS

2007. január 1-jén az addig önálló költségvetési intézményként működő Mobilitás a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal (FSZH) alá került és a hivatal részegységeként, Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat (MOISZ) néven működött tovább. A Mobilitás átalakulása során az ifjúságkutatási, valamint a drogmegelőzési terület és a könyvtár a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet részeként működött tovább, míg a hazai pályázatkezelési feladatok az ESZA Kht-hez kerültek.

A Mobilitás szinte a kezdetek óta folyamatosan szervezett elsősorban a nemformális elemekre épülő képzéseket fiataloknak és szakembereknek számos, az ifjúságügyhöz kapcsolódó területen. 2007-ben képzési

minőségbiztosítási rendszer került kidolgozásra és elkezdődött a felkészülés a képzések és az intézmény akkreditációjára.⁴³

A Mobilitás 2009-es akkreditációja után 2010-től az FSZH is akkreditált felnőttképzési intézmény lett. Ezáltal a Mobilitás önálló akkreditációja megszűnt és az intézmény utolsó időszakában a rendszeres átalakítások az akkreditációra is hatással voltak.

Az első ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés 2003-ban indult el Pécsen, 14 hallgatóval (Monostori-Monostori-Nyári, 2015). A képzés célja olyan ifjúsági területeken dolgozó szakemberek felkészítése volt, akik ismerik és használják a szakmában alapvető információforrásokat, kellő ismerettel rendelkeznek a jog, a pszichológia, a szociológia, a társadalompolitika, szociális munka, valamint pedagógia területeiről, és ezen területek szakemberei mellett részfeladatokat vállalnak, valamint a klienskör szociális és mentális problémáit kezelhetik. Kulcsfeladat volt továbbá fejlesztő segítő beavatkozás, a támogató, segítő tevékenység, a közösségi aktivitás elősegítése, valamint a fiatalok társadalmi részvételének fejlesztése. A képzés ideje 4 félév volt, félévente 300 tanórával. 2008-ban kiadásra kerültek az ifjúságsegítő felsőfokú szakképesítés új szakmai és vizsgakövetelményei⁴⁴, amelynek követelménymoduljaiban a szociális segítség alapjai; az ifjúságsegítő információ, tájékoztató és tanácsadói feladatai; az adminisztrációs és dokumentációs feladatok; az egyéni fejlesztés és segítő támogatás; az ifjúsági szolgáltatások és kapcsolatok; valamint a társadalmi kohézió erősítése és a közösségfejlesztés szerepeltek, 2009-től ennek megfelelően már csak az moduláris képzési struktúra szerint volt indítható ifjúságsegítő szakképzés (Monostori-Monostori-Nyári, 2015).

A képzés megszületése óta működött az ún. IS Műhely (Ifjúságsegítő szakképzést folytató intézmények szakmai műhelye), amely a képzésben érintett szakemberek önkéntes társulása, akik a félévenkénti találkozások alkalmával kicserélték tapasztalataikat, megvitatták az aktuális problémákat.

Bár a szakma elismerésének, és fontosságának szempontjából fontos lépés

43 A 13 – későbbiek során – akkreditált képzés számtalan témát dolgozott fel, olyanokat, mint a helyi ifjúsági munka, a nemformális tanulás, a fiatalok ember jogi képzése, az ifjúsági közösségi terek kialakítása és működtetése, a nemformális tanulás módszerei, az együttműködés és a konfliktuskezelés, a büntetőjog, a vezetők kompetenciafejlesztése, a tanácsadó szolgáltatás, a forrásteremtés, vagy a képzők képzése.

44 55 762 01 0000 00 00 azonosító számon.

volt a szakképzés elindítása, azonban az elhelyezkedés aránya nem nőtt ezzel egyenes arányban, amelynek oka többek között, hogy a végzettség nem rendelkezett önálló FEOR számmal (Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere-beli azonosító), a társszakmák számára pedig ismeretlen volt az ifjúságsegítés, mint az ő munkájukat kiegészítő, önálló végzettség⁴⁵. Ekkor már 15 intézmény képzett ifjúságsegítőket (Felvételi tájékoztató, 2009).

Posztgraduális ifjúsági szakértő képzés egyedül a Pécsi Tudományegyetemen folyt 2006-2008 között, ahol összesen egy csoport végzett. 2009-ben meghirdetésre került a Szegedi Egyetemen az „Ifjúsági tanulmányok” szakirányú továbbképzési szak, de az sosem indult el.

SAKMAI DÍJAK

A fenti időszak átalakult minisztériumi struktúrája az elismerésrendszer átalakulását is magával hozta. A Magyar Ifjúságért Díj mellett 2005-ben a gyermek és ifjúságügy területén számos új díjat alapítottak, amik zömmel a tárca nevében is kijelölt irányokat képviselték (gyermekvédelem, a fogyatékos és megváltozott munkaképességű emberek rehabilitációja, családvédelem, szociális munka)⁴⁶.

Évente hat főt jutalmazhat a kormányzat a kábítószer elleni küzdelem területén végzett kiemelkedő tevékenység, illetve életmű elismeréseként. Elige

45 A szakképesítéssel legjellemzőbben betölthető munkakör, foglalkozás FEOR számai az alábbiak voltak: 3419 egyéb pedagógusok, a szakképzettséggel betölthető egyéb munkakörök: 3315 szociális és gyermekvédelmi ügyintéző, 3311 szociális asszisztens, 3412 gyermek- és ifjúsági felügyelő, 3713 kulturális szervező munkatárs, 3719 egyéb kulturális foglalkozások. Az Új Ifjúsági Szemlében vizsgált 2003-2009-es adatok alapján három betölthető foglalkozás volt megjelölve (egyéb pedagógus, kulturális szervező munkatárs, valamint szociális, gyermek és ifjúságvédelmi ügyintéző) (Monostori-Monostori-Nyári, 2015).

46 Az Ifjúsági Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Miniszter az 5/2005. (VI. 16.) ICSSZEM rendelete alapján, a gyermek- és ifjúságügy területén elért kiemelkedő eredmények, illetve életmű elismeréseként adományozta az alábbi díjakat. A családalapítás, a gyermeknevelés támogatása, a családok jólétének növelése érdekében, továbbá a családvédelem területén, illetve az ezzel foglalkozó intézményekben kifejtett kiemelkedő szakmai vagy közszolgálati tevékenység elismeréseként Pro Familiis Díj, a szociális szakmák területén kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyek és szervezetek tevékenységének elismeréseként a Szociális Munkáért Díj volt adományozható. Ezen díjakon kívül Hilscher Rezső Életműdíj, illetve Pro Familiis Életműdíjat adományozott a miniszter évente egy-egy főnek a szociális és családvédelmi ellátás területén az életmű elismeréseként. A szociális ellátás fejlesztéséhez való hozzájárulásért, illetve az ezzel foglalkozó intézményekben kifejtett kiemelkedő szakmai vagy közszolgálati tevékenységért, valamint a nyugdíjbiztosítás terén a nyugdíjasokért végzett munka elismeréseként a Pro Caritate Díjat adományozta a kormányzat. A hátrányos helyzetű fiatalok előremozdítása kapcsán az Esélyegyenlőségért Díj volt adományozható. Ennek a díjnak is létezik egy életműdíja Esélyegyenlőségért Életműdíj névvel, amelyet évente egy fő kaphatott meg, életmű elismerésként.

Vitam Díj, illetve Elige Vitam Életműdíj a neve, utóbbit évente egy fő kaphatja meg, míg a miniszteri elismerő oklevelet legfeljebb 50-en.

A Fiatalok Lendületben Program díját azon szervezetek kaphatták meg évente, akik példaértékű ifjúsági kezdeményezéseket hoztak létre. Ezt a díjat a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat Fiatalok Lendületben Programiroda adta át a szakma legjobbjai számára. Ezzel párhuzamosan kell megemlíteni a Mobilitás Díjat, melyet a régiókban végzett kiemelkedő ifjúsági tevékenységért kaphattak meg egy-egy régió képviselői.

A Gáspár Károly Díj alapítását – a közkedvelt főosztályvezető emlékére – több mint 20 szervezet kezdeményezte, s a szociális és munkaügyi miniszter vette fel a díjak körébe⁴⁷. Átadására első alkalommal, a Kecskeméten megrendezett 2009. évi Országos Gyermekvédelmi Konferencia nyitónapján, 2009. szeptember 30-án került sor. Szakmai díjak tekintetében a leggazdagabb időszakról beszélhetünk, 10 új, 5 megszűnő és 2 megmaradó ifjúságsszakmai relevanciával bíró díjat találtunk ekkor, amely jelentős része a politikai ciklusváltás ellenére máig adományozható maradt.

47 A szakmai elismerésekről szóló 10/2008. (VI. 28.) SZMM rendelet 4. § j pont.

2010-2014

TUDOMÁNYOS ÉS OKTATÁSI PRODUKTUMOK AZ IFJÚSÁGÜGYI TÉRBEN

2013. március 30-án lezárult az Életünk fordulópontjai kutatás 4. adatfelvételi hulláma, összesen mintegy 12 500 személy válaszolt a kérdőívre. Az elmúlt években a kutatás eredményei önálló kiadványsorozat keretében jelentek meg a „Műhelytanulmányok” sorozatban és a „Demográfia” folyóiratban. A Központi Statisztikai Hivatal kiadványaiban (pl. Társadalmi helyzetkép) szintén felhasználta a vizsgálat eredményeit, s ezen kívül értelemszerűen több hazai és külföldi publikáció támaszkodott az adatokra. 2011 tavaszán történt az ESPAD legfrissebb, immár ötödik adatfelvétele. A PISA mérésben 2012-ben 68 ország részvételével újra a matematika kapott kiemelt figyelmet. Az adatfelvétel során véletlen mintavétellel kiválasztott 208 iskola 15 éves tanulói töltötték ki a felmérést, aminek eredményeiről az adatfeldolgozást követően 2013 decemberében jelentek meg az első eredmények. A HSBC eddigi utolsó, nyolcadik hulláma 2013-2014-ben zajlott. A kutatásnak jelenleg az Országos Egészségfejlesztési Központ ad helyet.

Az Új Ifjúsági Szemle 2011-es megszűnésével az általa hagyott űrt a rokon szakmák szaklapjai (pl.: NCSSZI Kapocs) csak részben tudták betölteni. 2011-ben jelent meg az NCSSZI kiadásában az Arctalan? Nemzedék, Ifjúság 2000–2010 című kötet (Bauer, Szabó, 2011), ami az Ifjúság kutatássorozot eredményein keresztül, vizsgálja a társadalmi folyamatok.

Az Ifjúsági Szakértők Társasága élen járt a szakmai kiadványok területén: 2014-ben megjelent az ifjúságsegítő hallgatók de facto tankönyve, az Ifjúságügy című elméletalkotó munka (Nagy, et al, 2014); 2015-ben a nemformális módszereket és szituációkat tartalmazó Ifjúságügy-módszertár (Nagy-Antal-Holczer, 2015); 2016-ban pedig az Ifjúságügy-szöveggyűjtemény (Nagy-Oross, 2016); valamint a Magyar Ifjúság 2012 kutatás első és második, később harmadik és negyedik tanulmánykötete (Székely, 2013; Nagy-Székely, 2014; Nagy-Székely, 2015; Nagy-Székely, 2016). Az Excenter Kutatóközpont és az Új Ifjúsági Szemle Alapítvány 2014-ben Nonprofit szektor – Civil világ címen (Nagy-Nizák-Vercseg, 2014) a nonprofit szektorral kapcsolatos elemző kiadványt készített. Az Aktív Fiatalok Magyarországon Kutatócsoport

kutatásának második hullámának adataiból elkészült a tizenhét tanulmányt magába foglaló Racionálisan lázadó hallgatók II. című tanulmánykötete (Szabó, 2012). Szakfolyóiratok közül az Educatio, az Új Pedagógiai Szemle valamint az Új Köznevelés érdemes kiemelésre, utóbbi lapban 2014 márciusában az ifjúság volt a hónap témája. A fenti lapokban olyan témákat dolgoztak fel mint a pénzügyi nevelés, az önismeret, a közösségi szolgálat, a hallgató mozgalmak vagy az Erasmus+ Program. Említésre méltó továbbá a Civil Szemle, a Szociológiai Szemle, illetve egyéb szociológiai témájú szaklapok (Demográfia, Statisztikai Szemle).

A korszak eredményeire épülve, bár azon részben túl jelent meg az Ifjúságügy című elméletalkotó munka (Nagy, et al, 2014), 2015-ben a nemformális módszereket és szituációkat tartalmazó Ifjúságügy-módszertár (Nagy-Antal-Holczer, 2015), illetve 2016-ban az Ifjúságügy-szöveggyűjtemény, (Nagy-Oross, 2016). Ugyancsak említést érdemel a Magyar Ifjúság 2012 kutatás első, második, később harmadik és negyedik tanulmánykötete (Székely, 2013; Nagy-Székely, 2014; Nagy-Székely, 2015; Nagy-Székely, 2016).

Az Európa Tanácsban, majd az Európa Unióban betöltött tagságunk óta a fentiekben túlmenően több ifjúság szakmai és ifjúságpolitikai dokumentum vált elérhetővé Magyarország számára és lett hazánk egyúttal alakítója is ezeknek a produktumoknak. Tekintettel arra, hogy a nemzetközi ifjúságpolitika jellegét tekintve együttműködésen alapul és – néhány kivételes, szerződéssel és pénzügyi vállalással járó eset kivételével – nem kötelező jellegű, a tagállamok szabadon adaptálhatják ezen dokumentumok tartalmát és valósíthatják meg a megfogalmazott ajánlásokat.

A különböző szakpolitikai és módszertani dokumentumok, jelentések, vizsgálatok számos, a hazai politikaalkotók és a szakmai közegek számára tartalmaznak releváns tartalmakat. Akár a fentebb említett ET jelentés, akár az EU, különösen az elmúlt 6 évben, a megújított keret életbelépése óta megalkotott és elfogadott magas szintű dokumentumai és szakértői anyagai olyan tartalmakkal rendelkeznek, melyek meghatározóak lehetnek az európai és a tagállami ifjúságügy sikerességét illetően. Jelen pillanatban, néhány kivételtől eltekintve, nem látszik, hogy a dokumentumokban megfogalmazott releváns célok, módszerek, eszközök miként érvényesülnek a hazai ifjúságügy mindennapjaiban, annak ellenére, hogy ezen dokumentumok túlnyomó többsége magyar kormányzat részvételével, optimális esetben hozzájárulásával

és egyetértésével kerülnek elfogadásra. Külön érdekes lehetne többek között a magyar uniós elnökség alatt elfogadott tartalmak sorsa. Ugyan a Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2012-2013-ra vonatkozó cselekvési terve tartalmazott egy pontot (4.6), ami többek között ezen dokumentumok ajánlásainak és javaslatainak adaptálhatóságát vizsgálta volna, a cselekvési terv megvalósításáról szóló kormányzati jelentés erre a pontra vonatkozó beszámolója a megvalósult eredményeket illetően semmilyen, az eredeti célkitűzéssel kapcsolatban értelmezhető tartalommal nem bír.

MŰKÖDŐ SZAKMAI MŰHELYEK

A Mobilitás megszűnése után az állami ifjúságsszakmai háttérintézmény feladatait egymás mellett több intézmény látta el. A már említett Új Nemzedék Jövőjéért Program, illetve a program céljainak megvalósítására létrehozott Új Nemzedék Központ szándékai szerint egyszerre ifjúságpolitikai módszertan, rendelkező elv, eszköztár és végrehajtási keret, tágabban értelmezve tehát egy kormányzati kezdeményezésre létrejövő ifjúságpolitikai keretprogram. Mint ahogyan saját definíciója szerint is, az Új Nemzedék Jövőjéért Program a kormány ifjúságpolitikai keretprogramja. „Máig szakmai közbeszéd tárgyát képezi, hogy hogyan kezelhető jól részben közigazgatási fókuszú kérdésként a helyi ifjúsági munka, és hogyan működhet jól egy uniformizált, központilag irányított irodahálózat. Ugyanakkor a program állami szintre emelte egy ifjúsági irodahálózat működtetését, mely elvben közvetlenül a fiataloknak nyújtja szolgáltatásait (a Program több helyen közvetett módon az oktatási intézményrendszer használatát a fiatalok eléréséhez, és kevésbé fontos cél volt a fiatalok becsábítása az irodákba)” (Schmidt, 2015). Bár az Új Nemzedék honlapján található szöveg⁴⁸ szerint a Mobilitás csak átalakult és megerősödött, a valóság azonban az – és eltekintve attól, hogy a szövegben nevesített intézmények a témában már többszörösen aktualitásukat veszítették –, hogy a Mobilitást némi huzavona és agónia után megszüntették, a munkatársakat egy-két kivételtől eltekintve elbocsátották. Míg az újonnan felálló szervezet – bár továbbra is azt állítja magáról, hogy „... sikeresen viszi tovább a korábbi ifjúságsszakmai

48 „A kormány döntése értelmében a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal a Mobilitás Országos Ifjúsági Igazgatóság irányítását a Zánka-Új Nemzedék Központ Nonprofit Közhasznú Kft.-n keresztül valósítja meg, melynek következtében a Mobilitás országos hálózata 2013 márciusában átalakult, megerősödött. A korábbi régiós rendszert, a célcsoport igényeihez jobban igazodó, megyei rendszer váltja fel - melyre eddig nem volt példa Magyarországon” (UNP, 2016).

háttérintézmény, a Mobilitás feladatait.” (UNP, 2016), addig a gyakorlatban nagyítóval kell keresni azokat a tevékenységeket, melyek részei voltak a korábbi háttérintézmény feladatkörének, szolgáltatásának. Az elért sikerek mellett elmondható, hogy a munkatársak sokszor csak részben voltak képesek ellátni a szerteágazó (és 3 fővel nem is igazán ellátható) szolgáltatáskínálatot.⁴⁹

Az Ifjúsági Szakmai Egyeztető Fórum (ISZEF) 2013 márciusában alakult meg az Emberi Erőforrások Minisztériuma Ifjúságért és Sportkapcsolatokért Felelős Helyettes Államtitkárság koordinálásában. Tagjai az állami szervezetek képviselői, meghívottjai a civil delegáltak, akik együtt hét munkacsoportban dolgoznak (Nagy, 2016). Az ISZEF munkacsoportjainak feladata többek között a Nemzeti Ifjúsági Stratégia cselekvési terveihez kapcsolódó értékelési és tervezési feladatok megvalósításában való közreműködés. A munkacsoportok első időszakáról és az eredményekről a Magyar Ifjúság 2020 című minisztériumi kiadvány számol be.

A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet (NCSSZI) az Emberi Erőforrások Minisztériumának többek között az ifjúságpolitikai irányítási és szakmapolitikai feladatainak megvalósítását támogató háttérintézménye, amely kiemelten két államtitkárság, a Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság, valamint a Szociális Ügyekért és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság munkáját támogatja. Alaptevékenysége kiterjed a tudományos kutatás, módszertani fejlesztés és szolgáltatás, valamint statisztikai és információs szolgáltatások körére. Az NCSSZI Ifjúsági Igazgatósága fogja össze az intézet ifjúsági és a kábítószer-probléma visszaszorítására irányuló feladatait. Feladatának megfelelően ajánlásokat, elemzéseket készít, tapasztalatok összegez, módszertani anyagokat gyűjt és közread, kiemelten a Nemzeti Ifjúsági Stratégia cselekvési terveinek megalapozása, megvalósítása és értékelése érdekében. Az intézet munkájával alapvetően a minisztériumot támogatja, koordinatív-segítő tevékenysége tulajdonképpen nem terjed ki a szakma jelentős részét kitevő civil ifjúsági szervezetekre (kivétel a hozzá tartozó Eurodesk hálózat), ami a Mobilitás Ifjúsági Szolgálat megszűnése óta nagy hiánya a szakmának. Megjegyezendő - bár kívül esik a vizsgált 2010-2014-es időintervallumon-, hogy az intézet 2015 novemberétől Család-, Ifjúság- és Népesedéspolitikai

49 Fentieket jellemzi, hogy a Mobilitás megszüntetését megelőzően néhány hónappal megjelent, a miniszterelnök-helyettes és az illetékes miniszteri biztos által jegyzett Program azt is deklarálta, hogy nem kíván új intézményrendszert létrehozni annak megvalósítására (Új Nemzedék Jövőjéért Program 2012, pp. 20.).

Intézet néven működött, majd a 2016 júniusában hivatalosan is megjelent kormányhatározat szerint, számos egyéb kormányzati intézménnyel együtt, megszűnik, feladatai pedig a minisztériumhoz kerülnek.

A nagyjából 50 tagszervezettel rendelkező Eurodesk hálózat évenként 2-3 régiós koordinátori találkozót, valamint 2 országos találkozót szervezett. Tagszervezeteinek közös jellemzője az erős Eurodeskes identitástudat. Az Eurodesk koordináció közlése szerint az időszak legnagyobb kihívása áthidalni a régebb óta a hálózatban dolgozó multiplikátorok és az újonnan érkezettek közötti különbséget a meglévő információk és tapasztalatok terén, aminek egyik oka az új tagok nagymértékű fluktuációja.

A Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT) az ifjúsági szervezetek által létrehozott fórum, amely a fiatalok és ifjúsági szervezetek közötti, valamint a hazai és nemzetközi párbeszéd megteremtését tűzte ki célul. Egyik legfontosabb feladata az ifjúság és az ifjúsági szervezetek érdekképviselésének legmagasabb szintű ellátása, az ifjúságpolitika formálása és alakítása, valamint a mindenkori kormány megszólítása az ifjúság érdekképviseléseként. Kétségtelen, hogy a megalakulása körüli nehézségek rontanak a szervezet koordinatív és reprezentatív szerepén, és mindazonáltal örömdetes tény, hogy a nehézségek ellenére a szervezet a megmaradt tagok elkötelezettségének köszönhetően még működni képes.

Az Ifjúságsszakmai Egyeztető Tanácskozás (ISZET) ifjúságsszakmai szervezetek együttműködési és problémamegoldást célul kitűző felülete, amely az érintett korosztályok társadalmi helyzetének jobbítása, valamint az általuk igénybe vehető szolgáltatások bővítése érdekében működik; helyi-térségi, valamint közép szinten meg nem oldható ifjúságügyi feladatokat lát el. A csatlakozás önkéntes, jelenleg mintegy 50 országos, regionális és határon túli szervezet tagja az ISZET-nek. Céljaik között szerepel, hogy páros években Ifjúságügyi Kongresszust szerveznek, páratlan években pedig ifjúságügyi jelentést adnak ki.

2010. január 1-jén lépett hivatalba az Európai Unió spanyol-belga-magyar trió elnöksége. Ebben az időszakban vette kezdetét az úgynevezett fiatalokkal folytatott strukturált párbeszéd folyamat is. Európai szinten megkezdte működését a strukturált párbeszédet koordináló Európai Irányító Bizottság, míg tagállami szinten felálltak a megvalósításért felelős nemzeti munkacsoportok, valamint megerősödtek a nyitott koordinációs módszer elvén alapuló,

a Bizottság által tanácsi kezdeményezésre összehívott szakértői csoportok (Márton, 2015). Ezekben a szakértői csoportokban 2013-ig volt aktív magyar részvétel, többségében a minisztériumi szakértő, vagy a minisztérium által felkért kutató vagy civil szakember személyében.

Hazánk tagja az Európai Bizottság és az Európa Tanács „Partnership” programja által létrehozott Európai Ifjúságpolitikai Tudásközpontnak (EKCYF). Bár a kijelölt magyar kapcsolattartó személye többször is változott, sajnos az elmúlt években semmiféle magyar aktivitás nem volt látható a felületen és csak elavult és hiányos információk érhetők el Magyarországról és a magyar ifjúságügyről az online adatbázisban.

2011 áprilisában a tetszhalott HAYICO megtartotta utolsó közgyűlését, ahol a megmaradt tagok⁵⁰ kiléptek a vállalkozatlanul eladósodott, megbénult szervezetből és megalapították az Ifjúsági Szolgáltatók Országos Szövetségét (ISZOSZ). Az ISZOSZ, mint új szervezet nem jogutódja, csupán szellemi örököse kívánt lenni a korábbi nagy múltú hálózatnak. Felépülésére és a működésének beindulására azonban további két évet kellett várni. 2014-re érte el a tagok és tagszervezetek⁵¹ száma a HAYICO 2003-ban mért értékét. Konkrét szakmai tevékenységet – projektfinanszírozottsága okán – csak 2014 második felére tudott felmutatni az építkező új ernyőszervezet, egy országjáró ifjúságsszakmai találkozósorozat megszervezésével.

2013-ban elindult az Európa Tanács online gyűlöletbeszéd elleni kampánya (No Hate Speech Campaign).

KONFERENCIÁK, SZAKRENDEZVÉNYEK

2014-ben az ISZOSZ szakértői létrehozták az ifjúsági szervezetek Szakmai Irányelvét, amelyet januárban a Kell egy Csapat! konferencia keretében mutattak be a szakmának. Az irányelv célja egyfajta iránymutatás a terepen dolgozó szakembereknek az ifjúsági munka küszöbszolgáltatásainak meghatározása által.

Ezidőben az ISZT évente két-három alkalommal Ifjúságsszakmai találkozókat (ISZAT) szervezett, amelyeknek célja a családon és iskolán túl (is) fiatalokkal

⁵⁰ 2003-ban 17 tagirodával rendelkezett a szervezet, 2011-re ez a szám nagyjából a felére apadt.

⁵¹ Az ISZOSZ-nak egyaránt tagja lehet ifjúsági szolgáltatási területen dolgozó magánszemély és szervezet is.

foglalkozó szakemberek találkozási lehetőségének biztosítása, s továbbra is évente egyszer szervezte meg az Ifjúsági Szakma Országos Találkozóját (ISZOT). Öndefiníciója szerint az ISZOT „az ifjúsági szakma - utolsó talpon maradt- ünnepe”⁵². Felismerhető a tendencia, hogy a kezdeti ISZOT-ok nagy látogatószáma évről évre csökken (Pl. 2012-ben résztvevő 100-120 főhöz képest, 2013-ban 80-an, 2014-ben pedig körülbelül 50-en vettek részt). Ennek oka két szinten keresendő: a folyamatosan változó szakmai és bizonytalan pénzügyi környezet miatt érzékelhető a szakma beszűkülése, tendenció-zussá vált a szakemberek pályaelhagyása, illetve az ifjúságsegítő képzésben résztvevő fiatalok motiválatlansága a nyári egyetem iránt, amit részint elhelyezkedési reménytelenségük felismerése, részint az ISZOT nemformális tanulási környezete magyaráz.

Egy 2010-ben elindult másik évente megrendezésre kerülő emlékülés a Méltóságkereső Konferencia Beke Pál emlékére címet viseli. Célja – a szervezők szerint – példaértékű kulturális, művelődési és ifjúsági szervezetek, intézmények, kezdeményezések bemutatása. Minden évben ezen az eseményen adják át a Beke Pál Emlékcímet, amelyre egyébként csak egy kiválasztott kör hivatalos, a névadó egyéb tisztelői hivatalosan nem juthatnak el.

2010-től szlovák és cseh kezdeményezésre újra-indultak a Visegrádi Együttműködés országainak elnökségéhez kapcsolódó találkozók és műhelyek, melyeken a szakminisztériumok képviselői mellett civil szervezetek képviselői is részt vesznek. Az utóbbi időszak gyakorlata szerint a V4-es országok mellett a Keleti Partnerség országai is meghívást kapnak az eseményre.

2011-ben Magyarország EU elnökségéhez kapcsolódóan két nagy, kifejezetten ifjúságpolitikai rendezvény került megrendezésre. Az egyik az FLP nemzeti irodák vezetőinek találkozója, míg a másik a közel 300 fő részvételével megvalósult EU ifjúsági konferencia és főigazgatói értekezlet volt.

A 2014 októberében megrendezett Összebeszélünk – I. Ifjúságügyi Kongresszus a fiatalokkal foglalkozó diszciplínák és szakmák közötti diskurzus erősítését és az ifjúságügy integratív megközelítésének elősegítését kívánta szolgálni. A 2014. október 30-31-én megtartott kongresszus megszervezését

⁵² Az ISZOT témái 2011-ben az ifjúsági szakma módszertana, 2012-ben pedig a horizontális ifjúsági munka voltak. 2013-ban a rendezvény résztvevői szakmai ajánlásokat fogalmaztak meg, amelyek alapja lehetnek volna egy leendő ifjúsági cselekvési tervnek és irányítóként szolgálhattak volna az állami ifjúsági döntéshozók számára.

az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, az Ifjúságsszakmai Egyeztető Tanácskozás, valamint a Nemzeti Ifjúsági Tanács kezdeményezte. A rendezvény teret adott az ifjúságügy: az ifjúságszociológia, pedagógia-kultúraközvetítés, ifjúsági szociális munka, ifjúságpolitika legújabb innovációinak bemutatására. Emellett hozzáférési lehetőséget kívánt biztosítani a szakpolitikák célkitűzései, a tudományos nővumok és a szakmai gyakorlat megismerésére, szembesítésére. Kétségtelenül ez a kongresszus volt a 2014-es év leg meghatározóbb ifjúságsszakmai eseménye. A 150 főre tervezett kongresszuson végül közel 200 fő vett részt, ami jól mutatja a szakemberek elhivatottságát. A Kongresszus megemlékezett a 10 alkalmat megélt Település és Ifjúsága Konferenciáról (mint szellemi elődről), de egy új hagyomány megteremtésének szándékával jött létre. Mind a résztvevői, mind a szervezői-tudományos oldalról egyértelműnek látszott az igény a Kongresszus sorozattá formálására.

KÉPZÉS ÉS ELHELYEZKEDÉS

Az ifjúságsegítő OKJ képzés 2011 januárjától önálló foglalkozásként jelent meg a Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszerében⁵³, mely némileg javított az elhelyezkedési esélyeken. Azonban a végzettség és a FEOR szám még mindig nem adott elegendő biztosítékot a hallgatók foglalkoztatottságához: elvétele találunk néhány önkormányzatot, illetve civil szervezetet, akik kifejezetten ifjúságsegítő OKJ-val rendelkező hallgatókat foglalkoztattak, többnyire európai uniós pályázati finanszírozásból (pl.: TÁMOP 5.2.5).

2012-ben megváltozott az ifjúságsegítő szakképzés: megszűnt az ifjúságsegítő elnevezés és helyette megjelent a szociális és ifjúsági munka szakképzés. A képző intézmények választhattak, hogy e kettő közül melyik szakirányú képzést indítják el (ha volt rá forrás, akár mindkettőt), de keretlétszámai mindkét szaknak adottak voltak. Ennek a szakképzésnek a célja ugyanolyanként határozható meg, mint a korábbi ifjúságsegítő szakképzésé, azonban itt már szociális és ifjúsági szakemberekként határozzák meg a végzett hallgatókat. (Monostori-Monostori-Nyári, 2015) Ezzel a kezdetektől pedagógiai képesítést, szociális munka jellegűként sorolták be, így több Észak-dunántúli intézmény nem tudta elindítani képzését; Pécs, Kecskemét, Nyíregyháza és Budapest viszont folyamatosan indított képzéseket (Monostori-Monostori-Nyári, 2015).

53 FEOR szám: 3515.

Ugyanakkor az ifjúságsegítő asszisztens képzés olyan BA szakokra való bekerülésben jelentett lehetőséget, mint a csecsemő és kisgyermekgondozó, a szociális munka, a szociálpedagógia, vagy a pedagógus. Éppen ezért vált a felsőfokú szakképzés egyfajta ugródeszkává.

A Mobilitás 2013 márciusi megszűnésével a képzései is megszűntek, feladatellátó szerepét részben átvevő Új Nemzedék program a képzésszervezést nem folytatta.

2010 és 2012 között „Az ifjúságsegítő képzés interprofesszionális fejlesztése” című projekt⁵⁴ kutatási és fejlesztési eredményei megerősítették azt az elképzelést, hogy az ifjúságsegítésnek BA képzésre van szüksége (Horváth, 2011). A megvalósítás persze eltért a tervektől: a BA pusztán közösségsszervezés alapszak néven indul, bölcsészettudományi (SIC!) besorolással, ifjúságsegítő szakiránnyal (kulturális közösségsszervezés, az ifjúsági közösségsszervezés, valamint a humánfejlesztés kimenetellel) (Monostori-Monostori-Nyári, 2015).

SZAKMAI ELISMERÉSSRENDSZER

2010-ben került először átadásra a Beke Pál emlékérem, amelyet a Civil Községi Háza Magyarországi Egyesülete, a Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Tanács, a Közösségfejlesztők Egyesülete, a Magyar Comenius Társaság és a Nemzeti Művelődési Intézet alapított. Az elismerést minden évben két-két szakember kaphatja meg a Méltóságkereső napon: egy, aki a közösségi művelődés és egy, aki a gyermek- és ifjúság munka területén dolgozik.

A miniszter által adományozandó díjak a szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi ágazatban 2010 óta a már korábban említett Pro Caritate-díj, Elige Vitam-díj, Pro Familiis-díj, Szociális Munkáért-díj, és az Esélyegyenlőségért-díj. Ezekon kívül új díjként adhatóvá vált a Pro Voluntarius, ami az önkéntesség, a közjó ellátása, valamint a fiatal generációk önkéntességre nevelésében végzett kiemelkedő szakmai teljesítmény, tevékenység elismerésére adományozható. Átadására az Önkéntesség Nemzetközi Napja (december 5.) vagy egyéb rangos szakmai esemény alkalmából kerül sor.

54 TÁMOP 5.4.4 09-C 2009-0002, <http://ifipeds.kefo.hu>

Ezen kívül létezik még a Szent Kristóf-díj, ami a Magyar Ifjúságért Díj sajátos utódjának is tekinthető. A díj⁵⁵ a gyermekvédelem, gyermek- és ifjúságügy területén végzett kiemelkedő szakmai tevékenység elismerésére adományozható.

A miniszter által adományozható díjak közül említésre méltó még az egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatok területén a Lukács Móric-díj, amely a közösség-szervezés, civil szervezetek, adományozás területén kiemelkedőt alkottak elismerése. A díj minden évben szeptember 15-én, Lukács Móric születésnapján kerül átadásra.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Hazánkban az ifjúsági korszakváltás a nyolcvanas évek végén, a nyugati országokhoz képest késve jelent meg és a rendszerváltás összetett hatásait is magán viseli. Míg Nyugat-Európában az ifjúság „önálló társadalmi-politikai szereplő”, addig nálunk „a szociális válság hordozójaként” jelenik meg (Stumpf, 1992). Mindez erősen meghatározza a velük foglalkozó, őket vizsgáló szakma arculatát is. Az ifjúságkutatások finanszírozási nehézségei miatt, a különböző kutatók között gyakran éles verseny alakult ki a kutatási támogatások megszerzése érdekében. Ez a verseny nem mindig kedvezett a tudományos alaposságú, éppen ezért nem feltétlenül gyors, azonnali eredményekkel nem kecsegtető munkának (Bauer-Németh-Szabó, 2011).

A rendszerváltást közvetlenül követő korszak az alapok lerakásának időszaka volt, ami sokszor indirekt módon, de hosszú évekre határozta meg a szakmát. Gondoljunk az állam által életre hívott civil ifjúsági szolgáltató hálózat első úttörőire, vagy az ifjúságkutatások ekkor még formálódó világára. Az ifjúságszakmára nézve ezidáig talán ez a ciklus termelte ki a leghosszabb távú hatásokat és talán csak részben elsősége okán.

Az 1994-98 közötti időszak számtalan olyan momentumot tartalmazott, mely pozitívan hatott az ifjúságügy függetlenedésére. Ez elsősorban az intézmé-

⁵⁵ Több aggály is felmerülhet a díj névválasztását illetően. Ugyanis még a katolikus egyház sem látja bizonyítottnak, hogy élt volna valaha Kristóf (a tridenti zsinat szabadult volna tőle), akinek a legenda szerint kutyafeje volt (http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/szent_kristof). Mindamellett a díj elnevezése a világnézeti semlegességet is figyelmen kívül hagyja.

nyesülésben jelent meg, amely teret biztosított a különféle ifjúságügyi szakmai programok számára. Azonban sem a szakma elméleti, sem a gyakorlati oldalán nem számolhatunk be komoly előrelépésről, és ez nem könnyítette meg az ifjúsági szakma, mint önálló diszciplína elismerését.

1998-2002 között szakmai szempontból az ifjúságügy korai virágkorát élte, önálló minisztériummal és jelentős innovációkkal (országos konferenciák, nagymintás kutatás, az ifjúságsegítő képzés csírái).

2002 és 2010 között a számos eredmény ellenére az ifjúsági szakma toldozott-foltozott időszakáról beszélhetünk: az állandóság, helyett szakmailag átgondolatlan hurkok (pl. létrehozott intézményi struktúra átalakíthatósága) jellemzik a szakmai hátteret.

A fent említett időszakról elmondható, hogy a képzés, és elhelyezkedés tekintetében erős visszalépés volt tapasztalható. A 2011-ben FEOR számot kapó ifjúságsegítő szakképzésből pár év leforgása alatt asszisztensi végzettség lett, amely nem csak nevében volt visszalépés. Nem csoda, ha az ifjúságsegítő-asszisztens képzés egyre kevesebb helyen érte el a minimális keretszámot, így annak megszüntetése is megtörtént, 2016-ban indult utoljára. Kétségtől elöremenekülés, hogy elindult az ifjúsági szakemberek felsőfokú, BA szintű képzésének előkészítése. Az egységes, egy kézben összpontosuló ifjúságsszakmai központi intézményrendszer eltűnt a Mobilitás megszűnésével, s ennek feladatai csak egy igen kis részét vette át az utódjának szánt Új Nemzedék Program. A produktumok területén elkönyvelendő veszteség volt az Új Ifjúsági Szemle megszűnése, de a szakmai konferenciák szervezésében új időszámítás kezdődött a 2014-ben megrendezésre kerülő Összebeszélünk - I. Ifjúságügyi Konferencia megszületésével (Nagy, 2014).

FORRÁSOK, IRODALOM

- BARTHEL-RÚZSA, ZS., KUCSERA, TAMÁS G. (2005): *A Magyar Ifjúsági Konferencia öt évéről*, Új Ifjúsági Szemle, 6
- BAUER B., NÉMETH A., SZABÓ A. (2011): *Adalékok a magyar ifjúságkutatás történetéhez*, in: *Arctalan? Nemzedék, Ifjúság 2000-2010 Tanulmánykötet*, NCSSZI, Budapest
- BAUER B., SZABÓ A., (2011) (szerk): *Arctalan? Nemzedék, Ifjúság 2000-2010 Tanulmánykötet*, NCSSZI, Budapest

- BAUER B., SZABÓ, A. (2002): *Mozaik2001 kutatás*, <http://kutatasok.adatbank.transindex.ro/download/kapcsolodo74.pdf>
- BOJDA, B., SZABÓ, CS. (1998) *Deviancia-vizsgálat*. Educatio, 2. szám
- BRANDER, P., KEEN, E., LEMINEU M-L. (é.n) (szerk): KOMPASZ, *Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez*, Mobilitás, Budapest
- CSÁKÓ, M., BERÉNYI, E., BOGNÁR, É., TOMAY, K. (2000): *Politikai szocializáció Magyarországon a kilencvenes években*, Szociológiai Szemle, 1. szám
- CSÁKÓ, M. (2004): *Ifjúság és politika*, Educatio, 4. szám
- CSÁSZI, L. (2000): *Médiaerőszak: egy vizsgálat és ami mögötte van*, Belügyi Szemle, 7-8. szám
- DIÓSI, Á. (2001): *Cigány gyerekek helye a magyar oktatásban*, Fordulópont, 4. szám
- DIÓSI, P. (1999): *A 15-20 év közötti fiatalok tapasztalatai és elképzelései a külföldi tanulásról, illetve munkavállalásról*, in. Migráció 2. kötet, KSH, Budapest
- DIÓSI, P. (2000): *Tarisznyaeltár. Budapesti fiatalok társas kapcsolataikról és generációjuk gondjairól*. Fővárosi Pedagógiai Intézet, Budapest
- ELEKES ZS., PAKSI B. (1997): *A fiatalok és a drog*. Belügyi Szemle, 11. szám
- ERŐS F., FÁBIÁN Z. (1999): *Az etnikai előítéletek kialakulásáról. Tekintélyelvűség és szociális környezet*. Educatio, 2. szám
- FÁBRI, I. (2002): *A sport, mint a fiatal korosztályok életmódjának meghatározó eleme*, in. SZABÓ, A., BAUER B., LAKI, L. (szerk.) *Ifjúság 2000. Tanulmányok*, Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest
- FALUSSY, B. (szerk.) (1997): *A gyermekek és az ifjúság helyzete. Tanulmányok*. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Társadalomstatistikai füzetek 20. Ifjúság és társadalom
- FARKAS, A. (2000): *Politikai kultúra, társadalmi részvétel*. in: GÁBOR, K. (szerk.): *Társadalmi átalakulás és ifjúság. A szabadság mint esély?* Szeged, Belvedere
- SZERZŐ NÉLKÜL (2009): *Felsőoktatási Felvételi Tájékoztató*, Budapest
- FORRAY, R. K. (2000): *Pályakezdő cigány fiatalok*. Iskolakultúra, 12. szám
- GÁBOR, K. (1993): *Az ifjúsági korszakváltás, avagy az ifjúsági és politikai kultúra a kelet és nyugat-európai fiatalok körében*. INFO-Társadalomtudomány, No. 26.

- GÁBOR, K. (1995): *Az ifjúságkutatás irányai a kilencvenes években*, in: *Educatio* 2. szám
- GÁBOR, K. (2000) (szerk): *Társadalmi átalakulás és ifjúság. A szabadság mint esély*, Belvedere Meridionale, Szeged
- GAZSÓ, F., LAKI, L. (1999): *Esélyek és orientációk*, OKKER Kiadó, Budapest
- GAZSÓ, F., LAKI, L. (2004): *Fiatalok az újkapitalizmusban*. Napvilág Kiadó, Budapest
- GAZSÓ, F., LAKI, L., PITTI, Z. (2008): *Társadalmi zárványok*, MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest
- GAZSÓ, F., STUMPF, I. (szerk.) (1992): *Rendszerváltozás és ifjúság*. Politikatudományok Intézete, Budapest
- GAZSÓ, F., STUMPF, I. (szerk.) (1995): *Vesztesek. Ifjúság az ezredfordulón*. Ezredforduló Alapítvány Budapest
- HAVASI, B. (2001): *Gyorsjelentés az ifjúságról*, Európai utas, 3. szám.
- HORVÁTH, Á. (2011): *Ifjúságsegítő képzés a közeli és távoli jövőben*, Új Ifjúsági Szemle, 4. szám
- MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉS (2003): *Jelentés a gyermekek és az ifjúság helyzetéről, életkörülményeik alakulásáról és az ezzel összefüggésben a 2002. évben megtett kormányzati intézkedésekről*, <http://www.parlament.hu/irom37/5471/5471.htm>
- MAGYARORSZÁG KORMÁNYA (2015): *Y/4314. számú tájékoztató a Nemzeti Ifjúsági Stratégia célrendszerének 2010–2013. évekre vonatkozó megvalósulásáról*
- MÁRTON B. (2015): *Ifjúságpolitika*, in MARJÁN A. (szerk.) *Magyarország első évtizede az Európai Unióban 2004-2014 Nemzeti Közszolgálati Egyetem*, Budapest
- MONOSTORI, Á., MONOSTORI, É., NYÁRI, K. (2015): *Szakmai képzés- elhelyezkedés*, in NAGY, Á. (szerk): *Miből lehetne a cserebogár? Jelentés az ifjúságügyről 2014-2015.*
- MONOSTORI, J., ŐRI, P., SPÉDER, ZS. (2015) (szerk.): *Demográfiai portré, 2015.*, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest
- NAGY, Á. (2006): *Civil ifjúsági éves jelentés 2005*, Új Ifjúsági Szemle 13. szám
- NAGY, Á. (2008): *Civil ifjúság, szervezetek, Civil Szemle*, 2. szám
- NAGY, Á. (2015): Összefoglaló fejezet in: NAGY, Á. (szerk.): *Miből lehetne a cserebogár? Jelentés az ifjúságügyről 2014-2015*, ISZET, Budapest

- NAGY, Á. (2016): *Intézmények és folyamatok*, in NAGY, Á.(szerk.): 25 év ifjúságügye - Jelentés az ifjúságügyről, ISZT-luvenis-Excenter, Budapest
- NAGY, Á. (2014): *Ifjúságügyi szcenáriók*, in ELEK, T. (szerk.): Összebeszélünk – I. Ifjúságügyi Kongresszus Konferenciakötet, ISZT Alapítvány, Budapest
- NAGY, Á. (szerk) (2008a): *Civil Ifjúsági Jelentés 2006-2007*, Új Ifjúsági Szemle 19-20
- NAGY, Á. (szerk.) (2008b): *Ifjúságügy - Ifjúsági munka, ifjúsági szakma*, Excenter-Új Mandátum, Budapest
- NAGY, Á. (2008c): *Ifjúságkutatás, monitoring - az ifjúságkutatás műhelyei*, in: Civil Ifjúsági Jelentés 2006-2007, Új Ifjúsági Szemle 19-20. szám
- NAGY, Á., NIZÁK, P., VERCSEG, I. (2014): *Civil társadalom – Nonprofit Világ*, UISZ Alapítvány, Budapest
- NAGY, Á., SZÉKELY, L. (szerk.) (2014): *Másodkézből – Magyar Ifjúság 2012*, ISZT Alapítvány – Kutatópont, Budapest
- NAGY, Á., SZÉKELY, L. (szerk.) (2015): *Harmadrészt – Magyar Ifjúság 2012*, ISZT Alapítvány, Budapest
- NYÁRI, K. (1997): *Droggondok*. Belügyi Szemle, 11. szám
- OROSS, D. (2016): *A magyar ifjúságpolitika „folyamatos megszakítottságának” története*, in NAGY, Á., OROSS, D. (szerk.): Ifjúságügy – szöveggyűjtemény, UISZ Alapítvány, Budapest
- PAPP, GY. (1994): *A Gyermekekérdekek Magyarországi Fórumáról*, Eszmélet, nyár
- RITTER, I., TOPOLÁNSZKY, Á. (2000) *Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről*, ISM, Budapest
- RITTER, I., TOPOLÁNSZKY, Á. (2001) *Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről*, ISM, Budapest
- RITTER, I., TOPOLÁNSZKY, Á. (2002) *Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről*, ISM, Budapest
- SCHMIDT, R. (2015): *Az ifjúsági szakma háttere* in: NAGY, Á. (szerk): *Miből lehetne a cserebogár? Jelentés az ifjúságügyről*, 2014-2015, ISZT Alapítvány-ISZET-Kecskeméti Főiskola Juvenis Ifjúságszakmai Műhely
- STUMPF, I., (1992a): *Az ifjúsági problémák értelmezése – ifjúsági kihívás az ezredfordulón*, in: GAZSÓ, F., STUMPF, I. (szerk.): Budapest Rendszerváltozás és ifjúság., MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest

- STUMPF, I., (1992b): *Generációs kihívás egy új politikai szocializációs erőterben*. In: CSEPELI, GY., KÉRI, L., STUMPF, I. (szerk.): Állam és polgár, MTA PTI, Budapest
- SZABÓ, A. (2012) (szerk): *Racionálisan lázadó hallgatók II.*, Belvedere Meridionale, Szeged
- SZABÓ, A., BAUER, B. (szerk.) (2005): *Ifjúság2004. Gyorsjelentés*. Mobilitás Ifjúságkutató Iroda, Budapest
- SZABÓ, A., BAUER, B. (szerk.) (2009): *Ifjúság2008. Gyorsjelentés*. Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, Budapest
- SZABÓ, A., BAUER, B., LAKI, L. (2001a): *Ifjúság2000. Gyorsjelentés*, Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest
- SZABÓ, A., BAUER, B., LAKI, L. (2001b): *Ifjúság2000. Tanulmányok*. Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest,
- SZABÓ, CS. (szerk.) (2004): *Ifjúsági információs és tanácsadó irodák Magyarországon 1984-2004*, HELPI, Kecskemét
- SZABÓ, I. (1994): *Minden másképp van. Politikai reszocializáció Magyarországon*, Világosság 3. szám
- SZABÓ, I., ÖRKÉNY, A. (1997): *Magyar középiskolások politikai érzelmei és ismeretei*, Politikatudományi Szemle, 3. szám.
- SZABÓ, I., ÖRKÉNY, A. (1998): *Tizenévesek állampolgári kultúrája*. Minoritás könyvek 5. Minoritás Alapítvány, Budapest
- SZERZŐ NÉLKÜL: Szigetkutatások 1999-2007: <http://www.eikka.hu/sziget2008/?page=tortenet>
- WOOTSCH, P. (2013): *Fűnyíróval a Mobilitás kertjében*, http://wootschp.blog.hu/2013/04/22/funyroval_a_mobilitas_kertjeben

HONLAPOK

www.eikka.hu
www.gyiot.hu
www.ifjusagugy.hu
www.mindengyerek.hu/uj-ifjusagi-szemle/
www.mindengyerek.hu
www.mobilitas.hu/compass/kezikonyv
www.mobilitas.hu/kompasz/kiskompasz/index.html
www.ncsszi.hu/kutatasi-archivum/ifjusagkutatas

www.szakkepesites.hu/szakmak/ifjusagsegito.html
http://ujnemzedek.hu/kontaktpontok/buda/gyik_-_buda-1818
<http://ncsszi.hu/ifjusag/magyar-ifjusag-2020>
<http://www.parlament.hu/irom37/5471/5471.htm>
<http://ifiped.kefo.hu>

NAGY ÁDÁM: AZ IFJÚSÁGI MUNKA HÁROM TRADÍCIÓJA ÉS MAGYARORSZÁGI ÉRTELMEZÉSE

AZ IFJÚSÁGI MUNKA HÁROM HAGYOMÁNYA

AZ INTÉZMÉNYESÍTETT PEDAGÓGIA ELÉGTELENSÉGE

Magyarországon az iskola az idők során új kihívásokkal, valamint az ezekre épülő új szerepekkel találta szembe magát, de az – akarva-akaratlanul – kapott gyermekellátó és -megőrző, esélyegyenlőséget biztosító és mobilizáló, munkaerő-piaci igényfeldolgozó stb. funkciók mellé nem társult az ezt biztosítani hivatott intellektuális, szervezési, szakmai, anyagi erőforrás (Bessenyei, 2007). Az iskolarendszer funkcióinak halmozódásával az egyes feladatokra egyre kevesebb figyelem jutott, miközben maga a feladategyüttes ellátása is megnehezülte lehetetlenült, s az egyre több kiosztott funkció, eltérítette az amúgy is megújulásra szoruló magyar iskolarendszert. Az iskolai ellentmondások sokasodásával annak összes feladata együtt már a rendszerváltás előtt is teljesíthetetlen lett. Így radikális iskolakritikák jelentek meg (Karácsony Sándor, Mihály Ottó, Tencsényi László stb.), amelyek a teljes átalakítástól, a nevelés-oktatás újratársadalmazásáig (vö.: Dewey, Illich stb.) és a hagyományos iskola panoptikus intézményeinek lebontásáig tartó gondolati íven foglalták el helyüket.

Visszas, hogy az iskola logikája szerint a tanulás a tanítás eredménye, holt tudásunk többségét az iskolán kívül szerezzük meg (Illich, 1971; vö.: nemformális és informális tanulás), pl.: „korcsoportos társaiktól, képregényekből, véletlenszerű megfigyelésekből” (Illich, 1971). Az iskola még arra is hajlandó lenne, hogy az élethosszig tartó tanulást élethosszig iskolázássá torzítsa (Mihály, 1999). Ami onnan szükségszerűnek tűnik, „az valójában, félelmet-szorongást-frusztrációt kelt, antiszocialitást teremt, lerombolja az intellektust és ellentétes a személy valós szükségleteivel ... az egyéniség,

az egyediség, a spontaneitás ... a legjobb esetben megtűrt, de inkább ... elítélést kiváltó jelenségnek minősül.” (Mihály, 1999 pp. 87), így teremtve intézményesített gyermekkort. Az iskola evolúciós szempontból is „nagyon fontos intézmény, neki köszönhetjük a modern államok demokratikus berendezéseit. ... iskola nélkül nem lenne modern társadalom” (Csányi, 2011). De nem kizárólag azért, mert megtanít írni, olvasni, hanem mert mintegy „mellékesen” (de evolúciós melléktermékekből sokszor lesz szelekciós előny, vö.: rejtett tanterv) megtanít a tanár, de általában a hatalom elleni lázadásra is⁵⁶ (Csányi, 2011). Általánosan is összeszedhetjük (Mihály, 1999 pp. 95) az iskolabírálatok jellegzetességeit⁵⁷:

- Bírálat tárgya az iskola tartalma, a nyújtott tudás;
- Bírálat tárgya a tudás szervezése, a mindenki számára kötelező curriculum, amely személytelen és elidegenedett;
- Bírálat tárgya a körülmények, tartalmak, ahogy ez a tudásközvetítés folyik;
- Bírálat tárgya a tanítás és a személyiségre való hatás;
- Bírálat tárgya az iskola gyermekekkel (valamint a tudással-tanulással) kapcsolatos előfeltevései;
- Bírálat tárgya az iskola belső légköre és vezetettsége;
- Bírálat tárgya a nevelő és a nevelt kapcsolata.

56 „Az iskola kicsiben az adott társadalmi rendszert mintázza. A tanító és a bűdös kölykök konfliktusainak képében egyszerűsített modellje a zsarnok és a nép szembenállásának. Amint az iskola működni kezd, megindul a harc a zsarnok ellen. Elgáncsolják a tanítót a padosorok között vagy a kabátjára egy „Hülye vagyok” cédulát ragasztanak. ... A nép rájön, hogy az ellenállás nem reménytelen. Nincsen teljesen kiszolgáltatva a zsarnoknak, és még a szemetesládába is el lehet bújni, és ott az óra alatt brekegni, amitől a zsarnok feje alaposan megfájdul. Az ellenállás persze áldozatokkal jár, de ha egy forradalmár fenekére nyilvánosan tíz botütést mérnek és az ezt összeszorított szájjal, némán elviseli, akkor még a szomszéd osztálybeli lányok is elragadtatva fogják őt délután üdvözölni, ami hosszú távon a szaporodási sikereit is növelheti, ami nem elhanyagolható szelekciós szempont. Az iskolába tehát a bűdös kölykök tulajdonképpen ... azért járnak, hogy az ellenállás legkülönfélébb formáit kitanulják, és azokat majd felnőtt életükben is sikeresen alkalmazzák a társadalomban megjelenő elnyomás ellen” (Csányi, 2011).

57 Mihály (Mihály, 1999) az iskola mint társadalmi intézmény problémakörét hat szegmensben jellemzi:

- Az iskola arra kényszerít, hogy az iskolázás az egyedül lehetőségként fogjuk fel;
- Az iskola mint totális intézmény igyekszik minél nagyobb szeletét bekebelezni az életnek (korban, létszámban, cselekvési térben);
- Az iskola a társadalmi rend fenntartását szolgálja elsősorban;
- Az iskola mesterségesen további iskoláztatási igényeket gerjeszt;
- Az iskola a társadalmi egyenlőtlenségeket megőrzi, átszármasztja és újakat termel;
- Az iskola az egyéniséget, egyediséget elnyomó személytelen intézmény és nem szolgálja a személyiség fejlődését.

Sokszor még nehezebb a helyzet, ha az iskola megpróbálja ezeket a feladatokat felvállalni, mert szerkezete, folyamatai, hatalmi struktúrája nem teszi igazán alkalmassá azt ezen helyzetek kezelésére. Persze a „gyerekek a családban a helye” köznapi gondolatához hasonlóan azt alig vonják ma Magyarországon kétségbe, hogy „kell egy hely” – a család és a társadalom más alrendszerei között, amelynek ez a köztesség a dolga (azt már többen, hogy ez milyen alapvetésekkel, módon és formában valósuljon meg). Az új generációknak óriási szükségletük van arra, hogy urbanizált, sőt globalizált körülmények között is „szellemi-mentálhigiénés melegedőre” leljenek. A kétségek az „egy” (értsd: egyetlen) hely primátusát illetik. Ugyanis ahogy szükségük van a család (bár nagyon komplex, de mégiscsak egyedi) értékvilágának és műveltségképének integrálására más családok értékvilágával és műveltségképével, úgy kortárs kapcsolataik rendezett, szakértelemmel segített, támogatott megélésére, alapvető tanulási készségeik és motivációjuk megalapozására is. A szabadidős közeg többek közt épp attól lesz más, mint az iskola, hogy a szerepek a spontán (vagy éppen manipulált, de spontaneitást mutató és nem hatalmi, Csányi megfogalmazásában „zsarnoki”) formálódó közösség függvényében alakulnak ki. Ettől persze még nem eltagadható hatással voltak az ifjúsági munkára az iskolában, de nem a tanórákban szervesülő tanterven jórészt kívüli diákjogi, diák részvételi kezdeményezések.

IFJÚSÁGI GYÖKEREK A SZOCIÁLIS MUNKÁBAN

Az ifjúsági munkához másfelől a szociális munka szociálpedagógiai hagyománya áll közel, amely gondolkodás mindig is megkérdőjelezte a tekintélyalapú nevelés létjogosultságát, de legalábbis primátusát. A szociálpedagógia „a sorsukra hagyottak egységes pedagógiai és pszichológiai koncepciója” (Niemeyer, 2000), a nehéz helyzetben lévők kompenzációs lehetősége (Thiersch, 2000), egyfelől az alsóbb néprétegek felemelésének esélye, másfelől a társadalmi tények megismerésének és értelmezésének szándéka van benne (Mollenhauer, 2000). Mindez azért fontos, mert a magyarországi ifjúsági munka elmúlt 25 évében – a pedagógiai előkép mellett – a szociális szakmai gyökerek is szerepet játszottak. A hazai szociálpedagógia alapjai a gyermektanulmányozásban gyökereznek, s jelennek meg a szabadoktatásban, tehetséggondozásban, népfőiskolákban, alternatív pedagógiák

egyes válfajaiban⁵⁸ (Kozma-Tomasz, 2000). Bizonyos értelemben a hazai szociálpedagógia feladatait máig sem jellemzi a hagyományosan szelektív, versenyközpontú és merev iskola kompenzálása.

A modern társadalom kifejlődésében erős volt a hit abban, hogy az ifjúsági nevelés valamennyi problémájára az iskolai oktatás választ lesz képes adni, többek közt lehetőséget teremtve arra, hogy mindenki azonos helyzetből kezdje meg pályáját (Wrozyński, 2000). Ugyanakkor a tankötelezettség bevezetése egyedül nem volt képes a modernitásba való átmenetet kezelni, ezért szükséges volt a szociálpedagógiai intézmények életre hívása (Giesecke, 2000). Míg az iskola történelmileg top-down szerepet (az elit felől teljesedett ki és lett valamennyi társadalmi csoport számára elérhető), addig a szociálpedagógia bottom-up fejlődött (Giesecke, 2000), hiszen először a társadalom leszakadó részei számára vált elérhetővé, a hátrányos helyzetű fiatalokkal való foglalkozás kapcsán alakult ki, s teljesedett úgy, hogy valamennyi fiatal számára hozzáférhető lett.

A szociális munkában a mellérendelt viszony mindig is a problémakezelés bevált módja volt, amit viszont a pedagógia sokszor csak hierarchikusan, nevelő-növendék viszonya nem tudott kezelni. Nem véletlen, hogy míg a pedagógiai igyekezett nagy hatósugarú elméleteket felállítani, ezzel zárva be és téve statikussá, valamint lassan reagálónak önmagát, addig a szociális munka nyitott és dinamikus maradt a társadalmi vonatkozásokat tekintve.

A szociálpedagógia fogalma már önmagában annak beismerése, hogy a nevelés közösségi folyamat és nem csak egy nevelőtől függő viszony (Natorp, 2000), sőt léte a szociális és pedagógia veszélyeztetettség beismerését is jelenti (Winkler, 2000). A szociálpedagógia kialakulása jórészt annak köszönhető, hogy az iskola nem kárpótolhatott a premodern korból a modernitásba való átmenet során a családi, szomszédsági környezet megváltozásáért (Niemeyer, 2000). Kialakulásában vélhetőleg szerepet játszott az is, hogy a modernitásban a pedagógiai individualizmus csaknem kizárólagos nyert teret a neveléstudományban (Schlieper, 2000).

A szegénység és a kirekesztettség a fiatalokat is érinti, sőt tulajdonképpen ők voltak a magyar rendszerváltás vesztesei (Andorka, 1996). A rendszerváltáskori pezsgésben tucatszám alakultak azok a helyi, spontán

⁵⁸ Hozzá tartozik az igazsághoz, hogy a magyar szociálpedagógiai fejlődés köntösekében tűntek fel az erősebb iskolai szelekció mellett érvelők, az eugenika hívei is (Somogyi, 2000).

intézmény- és szolgáltatás-kezdemények, amelyek egymáshoz vagy központi kormányzati akcióhoz nem kapcsolódtak (Beke-Ditzendy-Nagy, 2004) és segítő feladatokat fogalmaztak meg maguknak⁵⁹. E proszociális magatartásnak itthon is kialakult az egyéni és közösségi formája. Egyéni értelemben a segítés „az ember válaszcselekvése bajba jutott embertársának

59 A segítő tevékenységre vonatkozó elvárások fejlődése négy ágon indult el.

- Talán a legrégebbi a nevelési, oktatási ág, ahol már az ókortól követni lehet azt a törekvést, hogy alapvetően a korabeli életformából eredő magatartásra való nevelés a jellemző. A homéroszi korban az értelmi, érzelmi és erkölcsi nevelés egysége volt a fontos az irodalmi alkotások meghallgatásával a hősökkel való azonosuláson keresztül. A spártai nevelés célja az állandó harci készenlétre való felkészítés volt. Az athéni államban már fokozottabb figyelmet fordítottak a nevelés 'iskolai' színtereire, ahol a jellem nevelése volt a legfontosabb szempont, különvált a filozófiai, művészeti és természettudományos képzés, a „felsőfokú” képzés egy-egy mentor köré gyűlt csoportban történt. A középkori feudalizmusban az engedelmség eszméjét követve alakult a fegyelmezett, poroszos oktatási rendszer, amelyet a reformációval megjelenő új eszmék lazítottak meg. A kapitalizmus sem nagyon tudott ezen változtatni, csak hozzávetette a minél előnyösebb érvényesülésre törekvés eszméjét. Talán a rendszerváltozással volt meg néhány évtizedig az esély a kibontakozásra (alternatív képzési formák, kompetencia alapú nevelés stb.).

- A másik ág az egyház és hatása, ahogy a segítő aktivitások a papokon, lelkészeken, hitoktatókon mint segítőként keresztül érvényesültek. Ennek hullámváltozásai (vallási különbözőségek miatti konfliktusok, reformáció, az 1950-1989-ig tartó háttérbe szorítás, onnantól pedig a sokféle irányzat kínálata) máig is erőteljes hatással vannak a pasztorális segítő folyamatokra.

- A harmadik ág a szociális szakmai vonal, amelynek alapjai a „settlement mozgalom” (letelepedést segítő, bevándorló közösségi, szociális mozgalom), illetve a karitatív segítő szerveződések önkéntesi hálózatából intézményesülő rendszer kialakulása. A szociális munka keretén belüli fejlődés eredményeként három nagy ága bontakozott ki, az egyik maga a szociális segítő tevékenység, a másik a gyermekvédelmi vonal, a harmadik pedig a kórházi segítő tevékenység, ami átvezető kapocs az orvosi segítő szemléletmód megerősödése felé.

- A negyedik ág maga az intézményesült kórházi segítő aktivitásból kinőtt, pszichiátriai (főleg a pszichoanalízis hatása) alapokra támaszkodó segítő szakma megjelenése, illetve a szemléletmód begyűrűzése a segítő szakmák minden területére.

A spontán segítői aktivitások mellett a professzionális segítő tevékenység ősidők óta ismert: valaha a sámánok voltak a közösség lelki épségének kapuőrei. A mágikus hatalommal rendelkező egyén segíteni tudott a közösség tagjainak, szimbolikus, mágikus kultúrát teremtvé védte az egyént a közösségben. A pap megjelenése az ókori kultúrákban átveszi a sámáni gyógyító szerepet, karizmatikus személyként szolgálja a közösséget. A karizma világi változata, a természettudományos alapokon nyugvó orvoslás és spirituális párja párhuzamosan jelent meg a történelemben. A tudás és a szakma fejlődési fokain egyre bonyolultabb ellátási rendszer jelent meg (borbély, felcser, javasasszony, bábaasszony, orvos, specializált orvosi területek stb.). A spiritualitással, orvoslással, lélegkezeléssel, neveléssel és a szociális segítői tevékenységek művelésével foglalkozók tudása és segítő aktivitása specializálódott, formái elkülönültek, kompetenciái letisztultak, képzési követelményei megfogalmazódtak (pap, pszichológus, orvos, pedagógus, szociális munkás stb.). Ki kell emelnünk azonban, hogy mindezek mégis arra az alapra épülnek, amit szocializáció alakított ki a proszociális attitűd és az altruista segítő magatartás terén (Schád–Schádné-Pócza–Schád, 2007).

Különböző szakmák eltérően fogalmazták meg saját segítő feladatukat. A lelki gondozás (pasztoráció) találkozás, kölcsönös segítség és kihívás a keresztény életre (Sávai, 2007). A pedagógia feladata a személyiségfejlődés segítése; más szóval az ember spontán és szándékos szocializációja, nevelése, oktatása, képzése (Nagy, 1995). A biomedikális orvoslási szemlélet szerint a segítés a biológiai működési zavarok elhárítása (betegség kezelése) (Sarafino, 1990). A klinikai pszichológia segítő aktivitása a mentális betegek életminőségének javítására fókuszál (Schofield, 1969). Az egészségpszichológia feladata segíteni az egészségmagatartás kialakulását, fenntartását (Kulcsár, 1998). A mentálhigiéné feladata segíteni a lelki problémák kialakulásának megelőzését (Buda, 1995).

szótlan, vagy szóbeli felhívására, hogy azt szorongatott helyzetéből kijuttassa”⁶⁰ (Hárdi, 1992). Közösségi segítségnyújtásként értelmezünk minden olyan tevékenységet, amelyet létező közösség azért végez, hogy önmaga és/vagy tagjai problémáit kezelni tudja és amelyek adott problémával küzdő embereket abban támogatnak, hogy képesek legyenek közösséget alkotni és eredményesen működtetni, problémájuk kezelése érdekében (Tóbiás, 2011).

Míg korábban a szociálpedagógia elsőrendű feladatának a társadalom leszakadó rétegeivel, illetve a testi, szellemi, szociális okból akadályozottakkal, veszélyeztetettekkel (Schlieper, 2000) való pedagógiai munkát értették (pl.: szegénygondozás, büntetés-végrehatás), mára ez a teljes társadalmi spektrumot átfogó szolgáltatássá vált, mégpedig úgy, hogy a hagyományos kliensek számára a szociálpedagógia megmarad „kemény szociálpedagógiának”, addig a többi fiatalnak egyfajta „szoft szociálpedagógiaként” jelenik meg (Kozma-Tomasz, 2000) (mondván, hogy a mentálhigiénia, a ventiálláció azok számára is szükségesek, akik nem küzdenek deklaszziációs, szociokulturális vagy lelki kihívásokkal) (Niemeyer, 2000).

A szociálpedagógia mindig is a neveléstudomány mostohagyermeké volt (Giesecke, 2000), hiszen az intézményekben gondolkodók elsősorban az iskola falai között képzeltek a „normális” szocializációt, míg az erre valamiért képtelenek maradtak a szociálpedagógia számára. A XX. század végén azonban a szociálpedagógia újraértelmezésével – a beck-i kockázattársadalomban többé vagy kevésbé, de mindenki veszélyeztetett – kiszélesedett annak ügyfélköre, így a szakmában dolgozók és a képzésben résztvevők létszáma is megnőtt (Kozma-Tomasz, 2000), követeli saját emancipációját: minimumprogramjában arra formál igényt, hogy az iskolában történő kognitív tanulás mellé a szociálpedagógiai térben történő szociális tanulás ismertessék el. Mára a szociális munkából kinőtt ifjúsági munka igen tágran értelmezett. Tárgya a kirekesztéstől-segítségnyújtástól, a prevención-bevonáson át, a részvételig-empowermentig terjedő íven minden, ami a fiatalok esélye, esélyteremtése, társadalmi integrációja szempontjából fontos. A tevékenység ma már nem csak krízisszituációkban jelenik meg, hanem annak

60 A segítő kapcsolat egy folyamat, amelyben az adott emberi probléma területén integráltabb (összszervezettebb) személyiség - vagyis a segítő - irányított foglalkozásokon keresztül segít a rászorulóknak pszichés problémáit, viselkedészavarát, valamint szociális gondjait és nehézségeit kezelni, illetve megoldani.” (Nagyné Schiffer, 2010).

prevencióját is magáénak tekinti. Már nem a problémahelyzetek kezelése a feladata, hanem olyan képességek, készségek kialakítása, amely lehetővé teszi a társadalomba illeszkedést és ezen problémahelyzetek megelőzését. Miközben a szociálpedagógia társadalmi lényt szintetizál az egyénből, aközben meg is kell szabadítsa a társadalmi determinációtól (Winkler, 2000). A választásos életrajzi modell elterjedése okán már nem lehetséges az univerzális tanácsadói (tulajdonképpen döntés a fiatal helyett) szemlélet, azt fel kell váltssa a segítő attitűd („mindenki a saját életének legnagyobb szakértője”) (Thiersch, 2000).

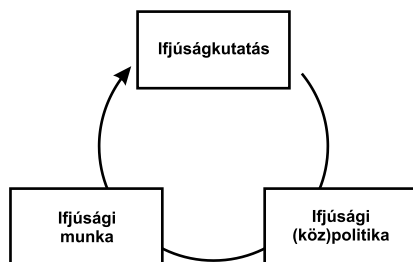
KÖZMŰVELŐDÉSI TRADÍCIÓ

A harmadik tradíció részben a szabadidős térben, részben a tanórán túli iskolai világban értelmezett közművelődési hagyomány, különösen az iskolától független táborok, ifjúsági önkormányzatok, ifjúsági házak, klubok, közösségi terek már a rendszerváltás előtt is a közösségfejlesztés természetes közegei, fontos színterei közé tartoztak. A francia eredetű animátorkultúra átvételével a térségi vagy településfejlesztő animátorok a falvak elnéptelenedés ellenszerét keresve, az ifjúsági- és gyerekanimátorok az ifjúsági térben – valamennyiük közművelődési, népművelő gyökerekből táplálkozva – végezték tevékenységüket már a nyolcvanas években is Magyarországon. A Magyar Művelődési Intézet által szervezett klubvezető képzés, illetve a Magyar Úttörők Szövetségén belüli ifivezető-képzés mind az animáció jegyeit viselte magán. Mai ifjúsági munkabeli örökségük, hogy az animált közösségi környezet rendszeres vagy intenzív biztosításával az iskolai intézmény- és hatalomszerkezetén túlmutatóan teret adjanak a nemformális tanuláshoz, öntevékenységeknek, önszerveződésnek, önfejlesztésnek, a fiatalok és közösségeik együttműködésének és aktivitásának támogatására. Természetesen az elmúlt negyedszázad – különösen a szabadidős tér posztmodernben elnyert szocializációs szerepe (Nagy, 2013) okán – ezt a teret is átalakította: amelyet jól jellemez, hogy a magyar ifjúság a rendszerváltás előtti táborok fiataljaiból, hogyan változott az ezredfordulós fesztiválok ifjúságává, majd a tízes évek screenagereivé.

AZ IFJÚSÁGI MUNKA MAGYARORSZÁGI ÉRTELMEZÉSE

A posztmodern társadalomban egyértelművé vált: nem lehetséges egyetlen társadalmi intézményben az összes szocializációs feladatot teljesíteni, az egyszínű szocializációs minta inkább káros a szocializációs folyamatra, mint hasznos, ezért a szocializáció a pedagógiailag tervezett intézmények komplexitásában és kontextusában értelmezhető csupán, s az egyes intézmények itt kell meghatározzák pedagógiai feladatukat (Giesecke, 2000). Az ilyen értelemben tehermentesített iskola koncepciója kifejezetten feltételezi az iskolán túli pedagógiai terek létét. E terek kitöltésére az ifjúsági munka alkalmas eszköz lehet, akkor is, ha az más szabályok szerint működik mint az iskola, s annak térbeli és időbeli kiterjeszthetősége jóval csekélyebb is, mint az iskolai téré.

Az európai fősodor az ifjúsági munkát az ifjúságügy gyakorlati részeként értelmezi, ahol az ifjúságkutatás során felmerült problémákat, az ifjúsági (köz)politika transzformálja feladatokká és az ifjúsági munka építi be ezen feladatokat, megoldásokat, módszereket a mindennapokba (1. ábra):

1. ábra: Az európai ifjúságügy-értelmezés (forrás: saját szerkesztés)

Ezen értelmezés szerint az ifjúsági munka két tengelyen értelmezhető: a célcsoport és a célok szerint. „A célcsoport tengely az univerzális, minden fiatal számára nyitott tevékenységektől a másik végletig, egy szűk, specifikus csoportra irányuló ifjúsági munkáig terjed. A célok tengelye a személyes fejlődés

nagyon általános céljától a konkrét problémaköröket érintő ifjúsági munkáig húzódik” (European Union, 2014), de ezeknek is vonzónak kell lenniük a fiatalok számára (önkéntesség), nemformális eszközöket kell használniuk és ki kell tűzniük a személyes és szociális fejlődést.

Ezen értelmezést tekintve a formális oktatási rendszer keretein belül is lehetséges az ifjúsági munka, ha az önkéntes részvételre csábít, nemformális tanulási módszereket használ, valamint a személyes és szociális fejlődést szolgálja. Ez a meghatározás a sport és kulturális tevékenységektől úgy tesz különbséget, hogy a célrendszert és a tevékenységet venné górcső alá, azaz azok a sportesemények, amelyek elsősorban a teljesítménynyújtásról szólnak nem tekinthetők ifjúsági munkának, függetlenül a fiatalok önkéntes részvételétől. Ebben az – általunk nem osztott – értelmezésben ifjúsági munkát végeznek azok is, akik nem a fiatalt, mint egyént, hanem az ifjúságot, mint társadalmi csoportot tartják figyelmük fókuszában. Azaz az ifjúsági szervezeti finanszírozás tervezését végző költségvetési szakemberek, az ifjúsági irodák normarendszerét kontrolláló adminisztrátorok, vagy a képzések követelményrendszerének kidolgozását folytató szakértők, ad absurdum az ifjúsági törvényt szorgalmazó politikusok is ifjúsági munkát végeznének. Annál is inkább nehezen érthetünk egyet ezzel az elképzeléssel, mert az Európai Bizottság ezen dokumentuma szerint (European Commission, 2015) az ifjúsági és szociális munka közötti különbség abban áll, hogy a szociális munkában a fiataloknak kötelező részt venni (SIC!), míg az ifjúsági munka önkéntes (hiába hasonló a személyes és szociális kompetenciafejlesztés, lehet területe a megelőzés vagy a társadalmi befogadás és hiába a nemformális tanulási elemek). Más helyen „az ifjúsági munka egyfajta társadalmi és pedagógiai gyakorlat, amit persze hozzá kell igazítani a nagyon változatos történelmi, földrajzi és társadalmi környezethez, de mindig vannak ezen különbözőség alapjául szolgáló, közös megegyezések, amelyeket aztán újratervez a gyakorlat és a közélet” (Cousseé, 2010). Ezen definíció alátámasztja a sokat hangoztatott pedagógiai relevanciát, de tartalmában nem sokat tesz hozzá az ifjúsági munka meghatározásának megértéséhez.

Mi magunk az ifjúsági munkára, mint pedagógiai eszközre tekinthetünk, amely maga sokoldalú és többértékű gyakorlat sokszínű témákban és terepeken és amely a legkülönbözőbb fiatalokat kívánja elérni a strukturálatlan aktivitásoktól a tervezett programokig tartó íven (Coussée, 2009).

Káta (Káta, 2006) megfogalmazásában az ifjúsági munka a fiatalokra irányuló komplex pedagógiai és szolgáltató folyamatok összességének gyakorlata. Az ifjúsági munka már nem csak ifjúsági szervezetekben, ifjúsági házakban, hanem új szolgáltatási területeken is utat tör magának (Thole, 2000): az utcai szociális munka ifjúsági megfelelője a felkereső ifjúsági munka, a kalandparkok, a szurkolói-projektek, a közösségi programok, az ifjúsági tanácsadás mind-mind az ifjúsági munka sajátja.

Különbséget tehetünk általános és speciális ifjúsági munka között. Utóbbi egyes meghatározott, különböző sajátosságokkal bíró csoportokkal történik, míg előbbi nem kötődik társadalmi kényszerhelyzetekhez, sem társadalmi részérdekekhez, abban sokszor „a fiatalok együtt beszélgetnek, együtt cselekednek, vagy csupán együtt vannak” (Müller, 2000). Azaz nem az ifjúsági munka valamifajta végterméke a fontos, hanem az hogy a fiatalokat hozzásegíti, hogy saját maguk alkotta csoportokban szocializálódjanak. Általában tehát az ifjúsági munka a kommunikatív önszabályozás területe, amelynek nevelési koncepciója kifejezetten bátorítja a kérdésfeltevést, az önállóságot, az autonóm megközelítést (Mollenhauer, 2000). Jellemzői az önkéntesség, a nyíltvégűség és a személyközpontúság (Taylor, 2012). Pedagógiai jelentősége, hogy alacsony küszöbű, anonim, ügyfélközpontú és nyitott (nyíltvégű), azaz nincs előzetesen elrendelt tartalom, módszer vagy forma, azt a benne résztvevők alkotják. A pedagógiailag felhatalmazott személy nem gyakorol közvetlen és kizárólagosan követendő befolyást a folyamatokra, így nem tölti be a hagyományos tanár szerepét. Ilyen értelemben az ifjúsági munka jól körülhatárolható, ám „befejezetlen” meghatározású tevékenység, mert egy állandóan változó, fejlődő gyakorlatot jelez (Davies, 2009). Ellentétben a szociális munkával és az iskolai pedagógiával az ifjúsági munkának nincs napirendszerű célkitűzése a fiatalok számára, a nemformális tanulás módszertana épp ennek kiiktatásával teremti meg a nyitottságot (amely nem csak térben, de a jövőtervezést tekintve is értelmezett) (Spence, 2011). Az ifjúsági munka – megközelítését tekintve – a „vedd el, vagy hagyd ott” álláspontjára helyezkedik, amely jelentősen eltér a formális oktatási rendszer megközelítésétől (Coussée et al, 2010). Másként fogalmazva: útmutatás, elvárás nélkül („guidance without dictation”) (Verschelden et al, 2009). Jól összevág ez Karácsony Sándor megfogalmazásával: „főbűnöm az, hogy mindenáron tanítani és nevelni akartam, pedig félreérthetetlen jeleket kaptam arra, hogy szeressem az én kis felebarátaimat, úgy mint magam” (Karácsony, 1998).

Az ifjúsági munka jellegzetességei (Mollenhauer, 2000 után):

- A nevelési szabályrendszer intenzitása tekintetében, bár van szerepük itt is az előre meghatározott normáknak és kereteknek, azok jelentősége jóval kisebb, mint a társadalmi szankciók terhére nyögő iskolák esetében.
- Didaktikai sajátosságok tekintetében: a nevelési tartalmak – eltérően az iskolától – itt nincsenek már előre meghatározva, sokkal inkább a kommunikáció során folyamatosan keletkeznek.
- Társadalmi funkció szerint: az ifjúsági munka terén belül csak a résztvevők döntenek bizonyos szerkezetek, intézmények létrehozásáról, megváltoztatásáról, eleve elrendelt elem nincs.
- Módszerek szerint: az ifjúsági munka módszertani repertoárja jóval bővebb bármely másfajta pedagógiai tevékenységnél.

Ehhez a következő feltételek társulnak:

- A részvétel önkéntessége: a kényszer hiánya – beleértve az absztrakt kényszerektől való mentességet is – miatt vélhetőleg a résztvevők be fogadás iránti nyitottsága jóval nagyobb, mint a „kikerülhetetlen pedagógiai intézményekben”.
- A pedagógiai trükkök tilalma: nem állítja a szükségleteket olyan célok érdekében, amelyeket a résztvevők maguktól nem akarnának elérni.
- A motiváció: az érdeklődés határozza meg az ifjúsági munka tartalmát.
- Az alacsony küszöbűség: azaz az igénybevételi feltételek hiánya.

Az ifjúsági munka egyszerre pedagógiai és társadalmi gyakorlat. Ha a társadalmi kapcsolódásokat nem vesszük figyelembe, akkor tulajdonképpen csak egy egyedi pedagógiai megközelítésről van szó, amely nem önálló ifjúsági munka többé, hanem a pedagógiai gyakorlat – ha mégoly sajátos – része csupán. Ha nincs mögötte társadalmi, kulturális kapocs, akkor tulajdonképpen az ifjúsági munkát olyan eszköznek tekintjük, amely egy más által meghatározott probléma megoldásában segíthet ugyan, de magának a problémának az azonosításában nem vehet részt. Sőt ez esetben sokszor az alsóbb és a felsőbb társadalmi rétegek fiataljai között lévő társadalmi szakadék, kulturális olló nem záródik, hanem tovább mélyül, nyílik. Ha a pedagógiát tüntetjük el a képletből, akkor pedig épp a megoldásokhoz nem

juthatunk közelebb (Coussée, 2010). Emellett az ifjúsági munka egyszerre pszichológiai-pedagógiai és szociológiai-társadalmi gyökerű, hiszen támogatnia kell a fiatalok autonóm polgárrá válását és azt, hogy megtalálják helyüket a társadalomban (Coussée, 2010). Az ifjúsági munka tulajdonképpen az egyén és a társadalom közötti szociálpedagógiai pufferzóna (Coussée et al, 2010). Ilyen értelemben az ifjúsági munka integrációs eszköz is: e szociális befogadás és a felnőtt társadalomba való beilleszkedés eszköze, így az ifjúsági munka pedagógia céljai sosem lehetnek függetlenek a társadalmi kontextustól (Verschelden et al, 2009).

Az ifjúsági munkában kétségtelenül nincs olyan általános szabályzata, amely a társadalom által megkívánt tanulási folyamatokat és célokat összegezné (vö.: alaptantervek és kerettantervek), mindazonáltal ez nem hiányzó elem, hanem a karakter jellegzetessége (Müller, 2000). A pedagógiai viszonyokat kizárólag szabályszerű társadalmi intézményekbe terelve ugyanis merev nevelési területek jönnek létre, hiszen a nevelő szerepe, feladata és eljárásrendje előírt. Ilyen terület többek között az iskola, a szakmai képzés, a nevelőotthon. A kevésbé intézményesített pedagógia tér (vö.: a szabadidő intézményesítetlenségével), sokkal mozgékonyabb, dinamikusabb és mindig a konkrét élethelyzetből indul ki (Mollenhauer, 2000), így a legkevésbé teremti újra a korábbi hatalmi helyzetet. Az ifjúsági munka ilyen értelemben nem egyszerűen a hagyományos intézményi tér kibővítése. Az ifjúsági munka lényege ellentmondásosságában és változatosságában rejlik, amely sokkal inkább „modellezi” a való világot, mint a hagyományos pedagógiai intézmények zártága és tervezettsége (Mollenhauer, 2000).

Az ifjúsági munka terepeként értelmezett, iskolától független intézményi térben a felnövekvő generációk érdekében való cselekvés sokszor a társadalom elvárásai ellenében történik (Giesecke, 2000). Emiatt is elvileg sem helyes lépés az ifjúsági munka integrálása az iskolai térbe, mert az iskola nem alakíthatja ki az ilyenfajta tér megvalósításához szükséges feltételeket. A képzés és az élethosszig tartó tanulás – akár ennek iskolai, akár nemformális válfaja – az ifjúsági munka központi eleme (Williamson, 2002), ahol feltétlenül szükséges a nemformális képzések valódi alkalmazását szorgalmazni. Bár Európa-szerte ettől hangos, de a valóságban ez még mindig nagyon esetleges (Williamson, 2008; Williamson, 2002), pedig az oktatás ilyen szellemű megújítása az egyik legfontosabb európai feladat. Még mindig úgy tűnik,

hogy a pedagógia elsősorban azt jelenti, ahol a tanár közvetíti a tudást, nem pedig azt, ahol a tanulók megértése fejlődik (Williamson, 2008). Az bizonyos, hogy az oktatási rendszereknek mindenhol fel kell még ismerni a nemformális tanulás fontosságát és integrálni kell a nemformális képzéseket (Mairesse, 2009). 2008-ban az Európa Tanács megbízásából készített jelentés (European Council, 2008) kiemelte, hogy az ifjúsági munka gyenge pozícionáltsága részben azzal indokolható, hogy Magyarországon még mindig túlságosan kevésbé elismert a nemformális tanulás gyakorlata (Oross, 2016)⁶¹.

Az ifjúsági munka maga is identitáskrízissel küzd, mert egyszerre kell megfeleljen a szociális integráció feladatának és a mai (értsd: információs) társadalmi kihívásoknak (Lorenz, 2009). Így az ifjúsági munka nem csak a felnövekedéshez szükséges támogatást kell megadja, hanem a jelenorientáltság miatt épp a jelenhez kötődő élethelyzetek kezeléséhez is hozzá kell járuljon. Az identitáskrízist jellemzi, hogy miközben az ifjúsági munka elfogadja a különbségeket és a sokszínűséget, közben egyenlőséget és összetartozást tűzi zászlajára (Coussée, 2010). Ezzel kapcsolatban két forgatókönyvet képzelhetünk az ifjúsági munka (és más humán szolgáltatások) jövőjét illetően: a funkcionalista megközelítés szerint nem a paradigmák vitája a lényeges, hanem az eredményesség, a szolgáltatást igénybevevők érdekei, s ebből a szempontból érdektelen a „munka” nyelvi szerkezete (pedagógiai, szociális, közművelődési stb.). A szimbolikus megközelítés „mi voltunk itt előbb” kompetencia-háborújában viszont csak az ügyfelek veszhetnek (Lorenz, 2009).

Összességében az ifjúsági munka nem tart igényt hatósági, csak szolgáltatói szerepkörre, a nemformális módszerek primátusát vallja, a szabadidős közegnek kiemelt figyelmet szentel és alacsony küszöbű, nyíltvégű pedagógiai folyamatban gondolkodik. Újjáértelmezett feladatát eképp fogalmazhatjuk meg: a választásos életrajz kapcsán az autonóm életvilágok sokféleségének támogatása és a társadalomba való beilleszkedésnek összeegyeztetése a fiatalkorban, mint önálló életszakaszban, és mint a felnövés folyamata során (vö.: a Nemzeti Ifjúsági Stratégia küldetésével), annak érdekében, hogy az életpálya nagyobb törésektől mentes folytonossága megőrizhető legyen.

61 Az Európai Tanács általában is azt hangsúlyozza (Európa Tanács, 2012) – összhangban az Unió Ifjúsági Stratégiájával (Európa Unió, 2009) – hogy a nem formális és informális tanulás útján szerzett tanulási tudás, készségek és kompetenciák nem eléggé elismertek, holott az javítja a foglalkoztathatóságot és az egész életen át tartó tanulás iránti motivációt.

FORRÁS, IRODALOM

- ANDORKA, R. (2006): *Bevezetés a szociológiába*, Osiris Kiadó, Budapest
- BEKE M., DITZENDY K. A., NAGY, Á., (2004): *Áttekintés az ifjúsági intézményrendszer állami és civil aspektusairól*, Új Ifjúsági Szemle 4. szám
- BESSENYEI, I. (2007): *Tanulás és tanítás az információs társadalomban. Az E-learning 2.0 és a konnektivizmus*, <http://bit.ly/i6T3wq>, letöltve: 2015.10.11.
- BUDA, B. (1995): *A mentálhygiéné szemléleti és gyakorlati kérdései*, Támasz, Budapest
- COUSSÉE F. (2010): *The history of youth work – Re-socialising the youth question?*, in COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G., VAN DE WALLE, T., MĘDLIŃSKA M., WILLIAMSON H. (szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Volume 2, Council of Europe-European Union, Starsbourg, Cedex
- COUSSÉE, F. (2009): *Youth work and its forgotten history: a view from Flanders*, in VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H.: *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Council of Europe, Starsbourg, Cedex
- COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G., VAN DE WALLE, T., MEDLINSKA, M., WILLIAMSON, H. (2010): *The history of European youth work and its relevance for youth policy today – Conclusions*, in COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G., VAN DE WALLE, T., MĘDLIŃSKA M., WILLIAMSON H. (szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Volume 2, Council of Europe-European Union, Starsbourg, Cedex
- CSÁNYI, V. (2011): *Társadalom és ember*, Gondolat, Budapest
- DAVIES, B. (2009): *Defined by history: youth work in the UK*, in VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (szerk.): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Council of Europe, Starsbourg, Cedex
- EURÓPAI COMISSION (2012): *A tanács ajánlása a nem-formális és informális tanulás eredményeinek érvényesítéséről*, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32012H1222\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32012H1222(01))
- EUROPEAN COMISSION (2009): *An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering. A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities* 27.4.2009 COM(2009) 200., Brussels, magyarul: A bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az európai

- gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának Az EU ifjúsági stratégiája – befektetés és az érvényesülés elősegítése, megújított nyílt koordinációs módszer a fiatalok előtt álló kihívások és lehetőségek kezelésére, Brüsszel, 2009.4.27. COM(2009) 200 végleges, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM: 2009:0200:FIN:HU:PDF.>, letöltve: 2014.03.12.
- EUROPEAN COMMISSION DIRECTORATE-GENERAL FOR EDUCATION AND CULTURE: *Quality Youth Work*, Brussels, 2015, http://ec.europa.eu/youth/library/reports/quality-youth-work_en.pdf, letöltve: 2015. 06.15.
- EUROPEAN COUNCIL (2008): *Youth Policy in Hungary, Conclusions of the Council of Europe international review team*, Council of Europe Publishing, Strasbourg
- EUROPEAN UNION (2014): *Working with young people: the value of youth work in the European Union – country reports*, http://ec.europa.eu/youth/library/study/youth-work-countries_en.pdf, letöltve: 2015.04.01.
- GIESECKE, H. (2000): *Iskola és szociálpedagógia*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest
- HÁRDI, I. (1992): *A lélek egészségvédelme. A lelki egészségvédelem jelene és távlatai*, Springer Tudományos Kiadó, Budapest
- ILLICH, I. (1971): *Deschooling Society*, Calder and Boyers
- KARÁCSONY, S. (1998): *A csucsai front – egy tanár és egy osztály története*, NIS kiadó, Kolozsvár
- KÁTAI, G. (2006): *Gondolatok az ifjúságpolitikáról és eszközeiről*, Belvedere, Szeged
- KOZMA, T., TOMASZ G. (szerk) (2000): *Szociálpedagógia*, Osiris, Budapest
- KULCSÁR, ZS. (1998): *Egészségpszichológia*, Elte Eötvös, Budapest
- LORENZ, W. (2009): *The function of history in the debate on social work*, in VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (2009): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Council of Europe, Starsbourg, Cedex
- MAIRESSE, P. (2009): *Youth work and policy at European level*, in VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (szerk.): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Council of Europe, Starsbourg, Cedex
- MIHÁLY, O. (1999): *A polgári nevelés radikális alternatívái*, in: MIHÁLY, O. (szerk.): *Az emberi minőség esélyei – pedagógiai tanulmányok*, Okker Kiadó, Budapest

- MOLLENHAUER, K. (2000): *A szociálpedagógia eredete az ipari társadalomban. A szociálpedagógiai gondolkodás és cselekvés szerkezetének vizsgálata*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- MÜLLER, W. C. (2000): *Mi az ifjúsági munka? Első kísérlet egy elméletalkotásra*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- NAGY, J. (1995): *Segítés és pedagógia. Kísérlet a nevelés mibenlétének újraértelmezésére*, Magyar Pedagógia, 3-4. szám.
- NAGY, Á. (2013): *Szocializációs közegek*, Replika 83.
- NAGYNÉ, SCHIFFER, R. (2010): *Részfeladatok a szociális problémamegoldásba*, C-Vision Kft., Budapest
- NATORP, P. (2000): *Nevelés és közösség*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- NIEMEYER, C. (2000): *A weimari szociálpedagógia keletkezése és válsága*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- OROSS, D.: *A magyar ifjúságpolitika „folyamatos megszakítottságának” története*, in NAGY, Á., OROSS, D. (szerk) (2016): Ifjúságügy-szöveggyűjtemény, UISZ Alapítvány, Budapest
- SARAFINO, E. P. (1990): *Health Psychology. Biopsychosocial interactions*, Wiley, New York
- SÁVAI, J. (2007): *A lelkipáter elmélete és gyakorlata*. Hefop
- SCHÁD, L., SCHÁDNÉ ZÁMOLYI, J., PÓCZA, E., SCHÁD, E. (2009): *A „hálók” fogságában(?)*, Segítők IV. Konferenciája. „Hálók a segítségben” Marosvásárhely, 2009.11.06-07.
- SCHLIEPER, F. (2000): *A szociális nevelés értelme és a szociálpedagógia feladatköre*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- SCHOFIELD, W. (1969): *The role of psychology in the delivery of health services*, American Psychologist, 24. szám
- SOMOGYI, J. (2000): *Iskolaügy és tehetségvédelem*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- SPENCE, J. (2011): *What do youth workers do? Communicate youth work*, in CHISHOLM, L., KOVACHEVA, S., MERICO, M. (szerk): European youth studies – integrated research, policy and practice, EYS Consortium, Innsbruck

- TAYLOR, T. (2012): *From social education to positive youth development*, in COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G., WILLIAMSON H. (szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Volume 3, Council of Europe-European Commission, Starsbourg, Cedex
- THIERSCH, H. (2000): *Szociálpedagógia és neveléstudomány*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest
- THOLE, W. (2000): *Szociálpedagógia két különböző szintén*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest
- TÓBIÁS, L. (2011): *A segítségnyújtás közösségi formái, módszerei, sorstárs segítés - interprofesszionális szemléletű közösségi szociális munkára felkészítés alternatívái*, Széchenyi István Egyetem, Győr
- VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (2009): *The history of European youth work and its relevance for youth policy today*, in VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (szerk.): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Council of Europe, Starsbourg, Cedex
- WILLIAMSON, H. (2002): *Supporting young people in Europe – principles, policy and practice*, Council of Europe Publishing, Strasbourg
- WILLIAMSON, H. (2008): *Supporting young people in Europe Volume 2, Lessons from the „second seven” Council of Europe international reviews of national youth policy*, Council of Europe Publishing, Strasbourg
- WINKLER, M. (2000): *A modern társadalom és szociálpedagógiája*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest
- WROCZYNSKI, R. (2000): *A társadalompedagógia területe és feladatai*, in KOZMA, T., TOMASZ, G. (szerk): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest

NAGY ÁDÁM - SZEIFER CSABA:

INTÉZMÉNYEK ÉS FOLYAMATOK⁶²

A tömeg- és a választási pártok korában a civil szervezetek azok az információ-beszállítók, amelyek becsatornázzák, átszövik a társadalmat, és továbbítják a társadalmi problémákat, lehetőségeket, támogatásért kiáltó témákat (Nagy-Nizák-Vercseg, 2014). Az elmúlt 25 évben az ifjúságügy egyre inkább igazolta létét, ugyanakkor kitörnie egyáltalán nem sikerült a politika alkotta maradékelvű karanténból. A 90-es évek elején a spontán szerveződő szolgáltatások és intézmény-kezdeményekből jobbra centrális mechanizmusok nőttek ki: központosított források, felülről vezéreltek, központi pályázatok (hozzátartozik, hogy az alulról jövő kezdeményezések jobbra lesöprésre kerültek). Ezen túlmenően az állandó esetlegesség, változások, a „folytonos megszakítottság” (Oross, 2016) jellemezte az intézményrendszert. Holott az intézményi tér, illetve az ebben zajló folyamatok pusztán eszköz, maga a feladat, hogy az állam a társadalmi partnerekkel közösen fogalmazza meg és támogassa „a fiatalok szocializációját, önálló, tudatos, felelős, sorsuk, valamint helyi, nemzeti és európai környezetük ügyeinek alakításában kompetens közpolgárrá válásukat segítő társadalmi igényeket, alkosson stratégiát azok teljesítésére, s a célok feladattá konvertálását követően a források és eszközök biztosításával, az igazgatás sajátos eszközrendszerével segítse azok megvalósítását” (Beke-Ditzendy-Nagy, 2004).

A fejezet a kormányzati és civil ifjúsági intézményrendszert és ezek közös felületét (értsd: civil szereplők részvételével működő) és az ezek gerjesztette folyamatokat tekinti át (a 2015-ös szervezeti struktúrát lásd: 1 ábra, a területért felelős intézmények változását lásd: 1 táblázat, a cikk végén), kitérve az ifjúsági forrásokra, különös tekintettel ifjúsági ügyekért felelős minisztérium költségvetési fejezetében rendelkezésre álló összegekre.

62 A fejezet elkészítésében nyújtott segítségéért köszönet illeti: Monostori Évát, Öcsi Józsefet és Szabó Beátát. A cikk a Bolyai Ösztöndíj támogatásával készült.

1990-1994

A rendszerváltás előtt az ifjúsági ügyekért az 1971. évi IV. törvény szerint az Állami Ifjúsági és Sport Hivatal felelt. A rendszerváltáskor, illetve az Antall-kormányban azt a Miniszterelnöki Hivatal Ifjúságpolitikai Titkársága, később Ifjúsági Koordinációs Titkárság (IKT) vette át, irányítója a Miniszterelnöki Hivatal ifjúságpolitikai ügyekért felelős politikai államtitkára lett (Beke-Ditzendy-Nagy, 2004). Az ifjúsági munka kormányzati összehangolása az 1990-ben megalapított, de csak 1992-ben először ülésezett Ifjúságpolitikai Kabinetben történt (1044/1990. (X.26.) Kormányhatározat), ahol a minisztériumok képviselték magukat. „Az Ifjúságpolitikai Kabinetnek az Antall-kormány működése alatt öt miniszteriális rangú vezetője volt, ebből három a saját minisztériuma mellett (Honvédelmi Minisztérium, Munkaügyi Minisztérium és Népjóléti Minisztérium) vezette azt, kettő tárcanélküli miniszteri feladatai mellett” (Mátyási, 1995).

A kormányzat ifjúsági területen elvégzendő feladatait 1991-ben hároméves intézkedési programban fogalmazta meg. A programot a civil szervezetek a kormányülés napján kapták kézbe véleményezésre. Annyi utólag is megállapítható, hogy a feladatokhoz nem volt forrás rendelve (a költségvetési törvényben sem), a felelősök nem rendelkeztek hatáskörrel, a feladatok rendszertelenek voltak (nem volt struktúra, prioritások, időszerűség), a programpontok megfogalmazásuk miatt „nem hordozzák a valós cselekvés kötelezettségét” (Bella, 1994). A kormányhatározat szerinti összetételben az Ifjúságpolitikai Kabinet alig ülésezett, 1992-ig egyszer sem. Ebben az időben az ifjúsági ügyeknek nem volt parlamenti koordinációja. A ciklus vége felé, a 1992. október 13-án ugyan volt egy próbálkozás egy ifjúságügyért is felelős parlamenti bizottság felállítására (Oktatási, ifjúsági- és sportbizottság), azonban a közlgő választási kampány és az érdektelenség miatt ez sosem kezdett működni. A Kormány munkáját saját intézkedési programjáról alkotott értékelés jellemezte a legjobban, miszerint „a tervezet megvalósítása lehetetlenné vált, az anyag elvesztette érvényességét” (1993-as parlamenti ifjúságpolitikai vitanap), azaz a tervezetben megfogalmazottakat nem sikerült végrehajtania. 1992 végére a 45 feladatból 8 teljesen, 11 részben teljesült (30%-os készültség), sőt később a feladatok teljesülésének ellenőrzése is elmaradt.

A 1992. évi LXXX. törvény, amely az ország 1993. évi költségvetéséről rendelkezett, már tartalmazott „ifjúsági sorokat”. Ezeken felül az ifjúság számára is nyitott források (Szakképzési Alap, Szerencsejáték Alap, Országos Játék Alap, Turisztikai Alap stb.) többségét a kormányzat szakminisztériumai kezelték. Továbbá jelen volt az ifjúsági és szabadidősport tevékenységeihez rendelt forrás, amely ebben az időszakban évente 100-300 milliós keretet jelentett⁶³, illetve szintén ebben a ciklusban jutott évente a HÍD - nemzetközi ifjúsági táborra valamivel több mint 10 millió forint.

A Magyar Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa (MISzOT), 1988. november 27-én alakult. Bár az apparátus későbbi elbasásodása miatt 1991 februárjában négy szervezet új együttműködést kezdeményezett, a MISzOT első három évében nem egy szervezet számára jelentette a legitimitást, elismertséget. A MISzOT szervezetei 1991 őszére civil tárgyalócsoporthoz állítottak fel az Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács létrehozásának céljából, de az 1991. november 8-i tárgyaláson a kormányküldöttek nem rendelkeztek semmiféle mandátummal (ettől kezdve az Antall-kormány alatt nem is volt formába öntött érdekegyeztetés). Az ifjúsági szervezetek később többször is kezdeményezték a 3 oldalú (Kormány, ifjúsági, értük tevékenykedő szervezetek) Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács létrehozását, válaszképp a kormányzat, illetve az Ifjúságpolitikai Kabinet (IPK) Ifjúsági Koordinációs Titkárságának (IKT) politikai államtitkára létrehozta az Információs Fórumot (más lehetőséget nemigen biztosítva a véleménycserére), ahol egy-egy ifjúságot érintő problémáról adtak tájékoztatást, „elzárkózva a feltett kérdésekre adandó választól és az ifjúsági szervezetek véleményének kifejtésének lehetőségétől” (Mátyási, 1995). 1992. november 2-án a kormányközeli szervezetek kilépve a MISzOT-ból, létrehozták a Nemzeti Ifjúsági Tanácsot (NIT). Az egyre kevésbé működőképes MISzOT 1993 júliusában oszlott föl, jogutódja a Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács (MAGyIT) lett. A NIT tagjainak nagy része hozta létre 1994-ben az Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlamentet (OGyIP), az ernyőszervezethez MAGyIT tag gyakorlatilag nem csatlakozott.

Az ifjúsági intézményrendszert a Központi Ifjúsági Alap (KIA) és a Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Alapítvány (NGyIA) fémjelezte, ezen túlmenően a fiatalok

63 1991. évi XCI. törvény a Magyar Köztársaság 1992. évi költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1992. évi szabályairól

1992. évi LXXX. törvény a Magyar Köztársaság 1993. évi költségvetéséről
1993. évi CXI. törvény a Magyar Köztársaság 1994. évi költségvetéséről

számára is nyitott alapok nagy részét a szakminisztériumok kezelték, amelyek elkülönülten, összehangolatlanul működtek (pl.: Szerencsejáték Alap; 1993-tól Országos Játék Alap; Szakképzési Alap; Foglalkoztatási Alap; Turisztikai Alap). Az Alapot még 1988-ban hozták létre, koordinációját az IKT látta el és az IPK felügyelte (1993. évi XXV. törvény). Az IKT szervezeti felkérése alapján nem rendszeresen működő szakbizottságaiban civil szakértők ugyan szerepeltek, de döntési jogosultsága a Kabinetnek volt.

Az NGyIA a valaha volt Kommunista Ifjúsági Szövetség-Demokratikus Ifjúsági Szövetség (KISZ-DEMISZ), illetve Magyar Úttörők Szövetsége (MÚSZ) kezelésében, tulajdonában lévő vagyon közcélú hasznosítása érdekében alakult, létrejöttekor igen komoly ingó és ingatlan vagyonnal rendelkezett. A Németh-kormány 1989-ben kinevezte a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítvány Kuratóriumát, az Antall-kormány 1991-ben leváltotta azt. Átmenetileg 5 szakértőt delegált a Kormány, majd egy 9 fős testületet nevezett ki (3 kormánydelegált, 3 felkért ifjúsági képviselő, 3 „társadalmi közmegebecsülésnek örvendő személy”). Az Alapító Okirat akkori módosítása szerint a „legfeljebb 21 főig” terjedő Kuratóriumot a Kormány Ifjúságpolitikai Kabinetének elnöke nevezte ki (1048/1991. (X.3.) Korm. Határozat). A Kormány által kinevezett 9 tagból és elnökből álló Kuratórium (1039/1992. (VII.29.) Korm. Határozat) kezelésében lévő tulajdon az alapításkor a már említett ingatlan- és ehhez tartozó ingóvagyon, a játék- és pénznyerő automaták adózott nyereségének 50%-a (mintegy 65 millió forint), a Talent Kft, a Charta Kft-ben levő üzletrész, a Nemzetközi Tanulmányi és Szakmai Ifjúsági Csereiroda; az éves Idegenforgalmi Alap 5%-a (81/1990. (IV.27.) MT rendelet) volt. 1992-től az Alapítvány nem kapta meg többet a játékautomaták adózott nyereségének 50%-át és az éves Idegenforgalmi Alap 5%-át. Az alapításkor egyik legnagyobb vagyonnal rendelkező (pl.: székházak) NGyIA-nál az alapító vagyon tényleges felmérése nem történt meg. 1990-ben az NGyIA értékmegjelölés nélkül 60 ingatlant tulajdonolt, 1992-ben, már csak 28-at (ugyancsak értékmegjelölés nélkül), számos ingatlan az időközben megalakított megyei gyermek- és ifjúsági közalapítványok tulajdonába került, számos kézen-közön tűnt el. 1995-ben már csak 26 ingatlan alkotta a portfóliót csaknem 2,5 milliárd forint értékben (NGyIA alapító okiratok). Bár az NGyIA kuratóriumában voltak civil tagok – ha nem is a szféra delegálta, hanem a Kormány nevezte ki őket – de az Alapítvány „támogatásaival az ifjúsági szervezetek életében nem hagyott maradandó, mély nyomot” (Mátyási, 1995). Az NGyIA működésére jellemző,

hogy tevékenységének szabályozására az Antall-kormány 6 (egymást hatá-lyon kívül helyező) kormányhatározat és egy kormányrendeletet alkotott⁶⁴.

Források és döntési kompetencia híján kvázi tanácsadó testületekként műkö-dött a Gyermek- és Ifjúsági Kodifikációs és Deregulációs Bizottság (GyIKDB), ahol a pártok önkormányzati szakértői és felkért civil szakértők működtek együtt.

Civil területen jelentősebb szerepet töltött még be az Ezredforduló Alapít-vány, amely forrásait a KISZ székház eladásából a jogutód DEMISZ terem-tette meg 100 millió forint átutalásával.

A ciklus elején életbe lépő önkormányzati törvény az önkormányzatok köte-lező feladatai között jelöli meg a gyermek- és ifjúsági feladatok ellátását, ám sem a ciklus végéig, sem később nem születik meg az a szaktörvény – más, kötelező önkormányzati feladatoktól eltérően – ami pontosan meghatározná a feladat tartalmát, egyben meghatározva a finanszírozás alapját is. Ennek eredményeként ciklusokon és önkormányzatonként eltérő a feladat értel-mezése, ahogy a finanszírozás is. Ebben az időszakban a rendre létrejövő települési gyermek- és ifjúsági önkormányzatok és a helyi önkormányzatok között egyeztetések részeként a korosztályi hang is megjelenik a döntések előkészítésében. A települési gyermek- és ifjúsági önkormányzatok egy ré-sze a helyi önkormányzat egyéb, korosztály életét befolyásoló döntéseivel kapcsolatosan is lehetőséget kap a korosztályi vélemények becsatornázá-sára. Ez országos szinten ebben a kormányzati ciklusban még gyakorlatilag nincs jelen.

64 1017/1991. (IV.11.) Kormányhatározat, 1018/1991. (IV.11.) Kormányhatározat, 1048/1991. (X.3.) Kormányhatározat, 119/1992. (VII.29.) Kormányrendelet, 1039/1992. (VII.29.) Kormányhatározat, 1029/1994. (IV.26.) Kormányhatározat, 1045/1994. (VI.14.) Kormányhatározat.

1994-1998

Az 1994-es kormányváltást követően a szocialista-liberális kormány a koalíciós megállapodásnak megfelelően a kisebb kormánypárt vezette Művelődési és Köznevelési Minisztérium (MKM) vette át az ifjúsági ügyeket, a minisztériumban létrejött az Ifjúsági Főosztály. A Kormány megalakulása után alig fél évvel a főosztálytól függetlenül új szervezet jött létre a nagyobb kormánypárt vezette Miniszterelnöki Hivatalhoz (MEH) telepítve feladatokat: a 1109/1994. (XII.2.) Korm. határozattal megalakult a Gyermek- és Ifjúsági Koordinációs Tanács (GylKT), amelynek elnöke a miniszterelnök, titkára az 1994 decemberében kinevezett címzetes államtitkár lett. A Gyermek- és Ifjúsági Koordinációs Tanács Titkárság feladata a kormányzati koordináció, és a „gyermek- és ifjúsági érdekegyeztetés” szervezése.

Az MKM és a Miniszterelnöki Hivatal (MEH) között konfliktusossá vált viszony megoldásaként, 1995 végére az 1994-ben még az MKM felügyelte terület megosztottá vált: a nemzetközi ifjúságpolitika, a zánkai üdülő és a diákjogok ügye maradt a tárcánál, az érdekegyeztetés és az intézményrendszer kiépítése-működtetése a Miniszterelnöki Hivatalhoz került.

1994 szeptemberében az ifjúsági szervezetek javaslatot tettek (köztük nagyszámban találunk konzervatív és kormánypárti aláírókat is) egyfajta érdekegyeztető tanácsra és annak működési módjára. 1995 januárjában létrejött a megállapodás, s még abban a hónapban a Kormány, a korosztályi és a támogató (a korosztályt segítő) szervezetek (a reprezentáció egyik esetben sem volt teljes) megállapodtak a Gyermek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács (GylÉT) ügyrendjében⁶⁵. A GylÉT 1995 januárjában

⁶⁵ A GylÉT tagjai:

- a kormányzati Tárgyalócsoporthoz, amely a Gyermek- és Ifjúsági Koordinációs Tanács (GylKT), mint kormányzati intézmény véleményét hivatott tolmácsolni. A GylKT a miniszterelnökből, mint a Koordinációs Tanács elnökéből, hat miniszterből, és az ifjúságpolitikai államtitkárból, mint a Koordinációs Tanács Titkárából állt;
- a Korosztályi Tárgyalócsoporthoz, amely az ifjúsági és gyermekszervezeteket képviselte; ezen ún. korosztályi szervezetek döntéshozatali szervében a gyerekek/fiatalok voltak. Miután ez a feltétel szinte sehol sem valósul meg, korosztályinak tekinthetjük azokat, amelyek túlnyomó többségükben gyerekeket/fiatalokat tömörítettek;
- a Támogatói Tárgyalócsoporthoz, amely a gyermek- és ifjúsági korosztályokért dolgozó szervezetek véleményét vitte a Tanács elé. Támogatói szervezeteknek nevezték azokat a tömörüléseket, amelyek deklarálta a gyerekekért/fiatalokért és nem általuk kívánnak tevékenykedni, illetve, akik célcsoportj a különbözik a tagságuktól (így pl. támogatói szervezet lehetett egy gyerekekért fiatalokkal tevékenykedő egyesület is).

– hasonlóan a munka világabeli (akkori) érdekegyeztető tanácshoz – civil delegáltakkal co-managment struktúrában működő intézményként alakult, feladata valamennyi az ifjúságot érintő ügyben az érdekegyeztetés volt. Így a GylÉT nem államigazgatási szerv, hanem az ifjúsági dimenzióban a civil szféra és a kormányzat „találkozási pontja” volt (GylÉT alapító okirata, 1995). Az Érdekegyeztető Tanácsról szóló Kormányhatározat a következő módon határozta meg az érdekegyeztetéssel kapcsolatos feladatokat (2349/1995. (XI.16.) Kormányhatározat):

1. „A gyermek- és ifjúsági korosztályokat közvetlenül érintő jogszabály, illetve kormányhatározat előkészítésének megkezdéséről és ütemezéséről a Gyermek- és ifjúsági Érdekegyeztető Tanács (a továbbiakban GylÉT) Titkárságát tájékoztatni kell;
2. Az 1. pont szerinti jogszabálytervezetek előkészítése során az előkészítőnek a GylÉT Titkárságával egyeztetve gondoskodnia kell arról, hogy a GylÉT véleménye a döntéshozatalnál figyelembe vehető legyen;
3. A kormányelőterjesztésekben tájékoztatást kell nyújtani a GylÉT állásfoglalásáról. Amennyiben a GylÉT nem-kormányzati résztvevői az előterjesztéstől érdemben eltérő álláspontot képviselnek, úgy az állásfoglalást annak indoklásával és az előterjesztő véleményével együtt ismertetni kell^{66.}”

A GylÉT fő szerve a plenáris ülés volt, amit az ügyrend szerint legalább kéthavonta össze kellett hívni (ezt a szabályt GylÉT kormányzati titkársága meglehetősen lazán kezelte). Az összehívást bármely tárgyalócsoporthoz kezdeményezhette, bármelyik partnernek joga volt napirendi pontot javasolni (a tirpartit jelleg miatt kényes pontot a kormányzat önállóan le sem vetethetett a napirendről). Az üléseken a tárgyalócsoporthoz tizenkét képviselővel vehettek részt, és a választott tagokon túl szakértők szerepeltetésére is volt lehetőség. GylÉT a tényleges szakértői munkát 10 bizottságában végezte. Mindhárom oldal saját titkársággal rendelkezett, az oldalak közti koordinációra a soros elnöki rendszer volt hivatott^{67.}

66 A GylÉT 1997-ben 7 plenáris ülésén 25 érdemi napirendi pontot, 38 hivatalos bizottsági ülésén 44 érdemi napirendi pontot tárgyalt meg, ezeken túl részt vett a tárcaközi egyeztetéseken és nem hivatalos bizottsági üléseken. Legtöbbször felsőoktatási, közoktatási és szakképzési ügyek (9 ülés), családi, gyermek és szociális ügyek (8 ülés) és szabadidős ügyek (6 ülés) voltak terítéken.

67 A GylÉT létrehozásáról szóló megállapodás alapján a Miniszterelnöki Hivatal gondoskodott a működés feltételeiről.

A GylÉT nemkormányzati oldalaihoz bárki kapcsolódhatott, aki teljesített bizonyos pontosan meghatározott és objektíven mérhető feltételeket (pl.: országos működési terület, ifjúsági célok, stb). A GylÉT tehát, – az Országos Gyermekek- és Ifjúsági Parlamenttől (OGyIP) és a Magyar Gyermekek- és Ifjúsági Tanácstól (MAGyIT) különbözően – nem ernyőszervezet volt, de már ekkor megjelent az igény egy olyan egységes nemzeti ernyőszervezetre, amely hathatósan tudná a korosztály érdekeit képviselni, reprezentálhatná a magyar ifjúsági szervezeteket az igazgatással szemben és külföldön. Az igény pusztába kiáltott szó maradt: a GylÉT korosztályi oldala hamar a MAGyIT-OGyIP hatalmi harcok színterévé és a két ernyőszervezet közti ütközővé vált (Nagy, 2000).

Az Országgyűlés 1995-ben határozatot fogadott el, amely 1996-tól a Kormány feladatává tette a gyermekek és az ifjúság helyzetéről, életkörülményeinek alakulásáról és az ezzel összefüggésben megtett kormányzati intézkedésekről szóló jelentés elkészítését és betérjesztését.

Az MKM által gondozott közoktatási törvénymódosítás emellett megteremtette az általános- és középiskolai diákönkormányzatok működésének jogszabályi kereteit. Érdekes unikum volt ebben az időszakban, hogy az Országos Diákjogi Tanácsban (ODJT) a GylÉT-hez hasonló civilesített döntéshozatal működött (míg ugyanez nem valósult meg az Országos Közoktatás-politikai Tanácsban (OKPT)). Emellett legalább részben civilesítették 1996-tól a döntéshozatalt a Magyar Rádió, a Magyar Televízió és a Duna Televízió Kura-tóriumában, ahol az ifjúsági szféra is rendelkezett egy-egy mandátummal; valamint a Kincstári Vagyonkezelő Igazgatóság gondozta társadalmi szervezetek helyiségeinek tulajdonbaadásáról szóló törvényt bíráló bizottságában, ahol viszont a sorsolás folytán nem valósult meg az ifjúsági képviselő (ez a testület gyakorlatilag nem kezdte meg a működését az 1998-as kormányváltásig, ami után ezen helyiségeket a 98 utáni Kormányt támogató szervezetek kapták meg).

A közoktatási törvény 1995-ben életbe lépő módosítása a tantestületek, a diákok és a szülők közös döntésének teret adva megteremti a közoktatási intézmények részbeni autonómiáját: a helyi közösség választott (önkormányzat) és érintett (tanárok-szülők-diákok) csoportjaira bízva egyes döntéseket, részletesen szabályozza a diákok jogait is, egyben megteremtve a diákjogi tájékoztatás és jogorvoslat fórumait is.

A gyermek- és ifjúsági korosztályok élete és jogai szempontjából fontos esemény, hogy 1995-ben létrejön az állampolgári jogok országgyűlési biztosának intézménye.

1997-ben hatályba lépett az ún. gyermekvédelmi törvény, aminek létrehozásában a szakma és az érintettek is részt vehettek.

A ciklus jelentős, az ifjúsági szervezeteket érintő jogi szabályozásai közé tartozik a közhasznúsági törvény elfogadása is, amely – az önkormányzati törvénnyel összhangban – a gyermek- és ifjúsági feladatokat ellátó szervezeteket közhasznúvá nyilváníthatóvá tette. A törvény előkészítése szerint az ifjúsági szervezetek vezető testületeiben 18 év alattiak is részt vehessenek saját jogaikon, tehát szülői beleegyezés nélkül.

Már a rendszerváltás utáni első kormányzati ciklusban számos korábbi, a fiatalok számára rendelkezésére álló közösségi tér is megszűnt, így a fiatalok számára fontos jogszabály született meg a kulturális törvény formájában, amely a közművelődés színtereinek fenntartásával kapcsolatos szabályokat is megfogalmazta.

Az 1995-ben elindult Mobilitás Ifjúsági Szolgálat működtetésére a következő években folyamatosan emelkedő költségvetési forrás állt rendelkezésre. A helyi ifjúsági szolgáltatásokra a forráshiánnyal küszködő önkormányzatok, intézményeik és partnerszervezeteik nehezen tudták előteremteni az anyagi feltételeket. Ezt próbálta a Kormány segíteni, amikor a Belügyminisztérium és a Gyermek- és Ifjúsági Koordinációs Tanács Titkársága a Gyermek- és Ifjúsági Alapból minden évben pályázati úton támogatta az önkormányzatok gyermek- és ifjúsági feladataik hatékonyabb ellátását kiegészítő támogatás formájában, többek közt ifjúságpolitikai programokra, képzésekre, ifjúsági referensi státuszra, helyi ifjúságkutatásra lehetett pályázni (Nyílt lapok, 2008). A feladatokra 1995-ben 75 millió, 1996-ban 100 millió, 1997-ben 115 millió, 1998-ban 130 millió állt rendelkezésre. Ebben a kormányzati ciklusban alakul át a Zánkai Gyermeküdülő Centrum és egy kormányrendelettel létrejön a Zánkai Gyermek- és Ifjúsági Centrum, Oktatási és Üdültetési Kht., az átalakulásra a 1996-os év költségvetésében különítettek el 84 millió forintot összeget (1995. évi CXXI. törvény a Magyar Köztársaság 1996. évi

költségvetéséről), majd a következő években is folyamatosan jelen van ez a tétel a költségvetésben⁶⁸.

Az 1998-as év költségvetésében egy új tétel is megjelenik, ez volt a Youth for Europe program 80 milliós keretösszege⁶⁹, amely az EU egyik előcsatlakozási alapja volt, ez az iskolarendszeren kívüli fiatalok oktatását támogatta, valamint az Európai Önkéntes Szolgálat programot.

A civil-kormányzati párbeszéd és az ifjúsági ügyek finanszírozása kapcsán is jelentős változások történtek. Törvény született (1995. évi LXIV. törvény) a civil szervezetek forráselosztási folyamatokban történő részvételéről:

- Az NGyIA esetében az 1994-ben megalakult Kormány új, 5 fős Kuratóriumot nevezett ki 2 és fél hónapra, majd a szervezetet közalapítvánnyá alakította (NGyIK). Az ingatlanfelmérés szerint az Alapítvány tulajdonában levő 26 ingatlan könyv szerinti értéke: 2,45 Mrd forint (93/1995. (VIII. 8.) Korm. Rendelet). Az ingatlanokat a későbbi Kuratórium 1998-ban a Talent Szervező Kft.-be apportálta, majd onnan nagyarány értékvesztés mellett értékesítette (Beke-Ditzendy-Nagy, 2004; 81/1990. (IV. 27.) MT rendelet; 1995. évi LXIV. törvény);
- 1995-ben jött létre a Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat, mely az Európai Unió fiatalokat érintő közösségi programjának nemzeti irodájaként kezdte meg tevékenységét, Tanácsadó Testülete ellátta a Youth for Europe⁷⁰ program Selection Committee-jének feladatait is. A Mobilitás feladata az európai uniós program pályázatainak meghirdetése és kezelése, illetve az azokkal összefüggő képzési és fejlesztési programok szervezése és lebonyolítása volt (Mobilitás alapító okirat, 1995).
- Az ifjúsági programokat finanszírozó Gyermek- és Ifjúsági Alap (GyIA) a KIA utódjává vált (1995. évi LXIV. törvény). Az Alapprogram tulajdonképeni feladata az ifjúsági civil szervezetek programfinanszírozása volt.
- Szintén 1995-ben nyílt meg a Budapesti Európai Ifjúsági Központ (BEIK), amely az Európa Tanács Ifjúsági és Sportigazgatóságának része volt.

68 1996. évi CXXIV. törvény a Magyar Köztársaság 1997. évi költségvetéséről, 1997. évi CXLVI. törvény a Magyar Köztársaság 1998. évi költségvetéséről, 1998. évi XC. törvény a Magyar Köztársaság 1999. évi költségvetéséről

69 1997. évi CXLVI. törvény a Magyar Köztársaság 1998. évi költségvetéséről

70 Ez volt az első alkalom, hogy az uniós hét éves tervezési ciklusokhoz igazodó ifjúsági programokban Magyarország részt vehetett. A programok rendje: 1993-1999 Youth for Europe, 2000-2006 Youth, 2007-2013 Youth in Action, 2014-2020 Erasmus+.

Alapvető feladata – együttműködve a strasbourgi székhelyű társintézményével – hogyszínteret biztosítson a európai ifjúsági civil, illetve kormányzati szervezetek és együttműködések képzéseire, szakmai, szervezeti tanácskozásaikhoz. Bár a magyar ifjúságpolitika fejlődésére ez túl nagy hatással nem volt, komoly nemzetközi értékkel bírt a több pályázóval szembeni, Magyarország melletti döntés.

- 1996-ban – a Zánkai Gyermekek Centrum jogutódjaként létrejött a Zánkai Gyermekek és Ifjúsági Centrum, Oktatási és Üdültetési Közhasznú Társaság (21/1996. (II.7.) Kormányrendelet; Zánka alapító okirata). Lényeges, hogy ebben az időszakban a Gyermekek és Ifjúsági Koordinációs Titkárság és a Belügyminisztérium közös pályázatának segítségével mód nyílt az önkormányzatoknál ifjúsági referens foglalkoztatására, illetve, hogy az NGyIK gyermek- és ifjúsági érdekegyeztető fórumok (a GylÉT mintájára alakult települési, illetve megyei testületek) és gyermek- és ifjúsági önkormányzatok létrehozását és működését is támogatta. Az ifjúsági intézményrendszer elemeinek (Mobilitás Tanácsadó Testület, a Gyermekek és Ifjúsági Alapprogram Tanácsa, a zánkai tábort működtető kht. Felügyelő Bizottsága és Tanácsadó Testülete és a Nemzeti Gyermekek és Ifjúsági Közalapítvány Kuratóriuma) testületeibe a GylÉT – illetve annak egyes nemkormányzati tárgyalócsoportjai – delegálták a civil képviselőket.

A fenti testületeket tekintve az alábbi civil képviseletet találhattuk meg:

- Gyermekek és Ifjúsági Alapprogram Tanácsa (8 kormányzati, 2 önkormányzati, 3 korosztályi és 3 támogatói képviselő)⁷¹;
- Mobilitás Ifjúsági Szolgálat Tanácsadó Testülete (5 kormányzati, 2 korosztályi és 2 támogatói delegált);
- Nemzeti Gyermekek és Ifjúsági Közalapítvány Kuratóriuma (5 kormányzati, 3 korosztályi, 3 támogatói delegált);

71 Az Alapprogram Tanácsának tagjai a Belügyminisztérium, a Honvédelmi Minisztérium, a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, a Külügyminisztérium, a Munkaügyi Minisztérium, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, a Népjóléti Minisztérium és a Miniszterelnöki Hivatal egy-egy képviselője, valamint az országos gyermek-, diák- és ifjúsági, illetve e korosztályokat segítő társadalmi szervezetek által delegált 6 és a helyi önkormányzatok szövetségei által delegált 2 képviselő. Elnöke a miniszterelnök által a Tanács kormányzati tagjai közül megbízott személy (1995. évi LXIV. Törvény 3.§. (3)).

- Zánkai Gyermekek- és Ifjúsági Centrum Oktatási és Üdültetési Közhasznú Társaság Felügyelő Bizottsága (3 kormányzati, 3 korosztályi, 3 támogatói delegált);
- Zánkai Gyermekek- és Ifjúsági Centrum Oktatási és Üdültetési Közhasznú Társaság Tanácsadói Testülete (3 korosztályi, 3 támogatói, önkormányzati delegált).

Gyakorlatilag két vagyonkezelő típusú szervezet volt ekkor tagja az intézményrendszernek (NGyIK, ZÁNKA), amelyek szervezetileg is önállóak és ugyancsak önálló irányító testülettel rendelkeztek, de nem volt közvetlen forrásbővítő funkciójuk; és két forrásteremtő szervezet (GyIA, Mobilitás), amelyek azonban – bár civilizált döntéshozatallal rendelkező – költségvetési szervek, így azok felügyeletét is az állam látta el. Ebből akár azt a következtetést is levonhatjuk, hogy az állam a közvetlen forrásbővítési lehetőséggel rendelkező intézményeket mindenképp irányítani akarta; emellett a források elosztása a legminimálisabb nyilvánossági és átláthatósági kritériumoknak sem tett eleget.

1998-2002

Az 1998-as kormányváltást követően az ifjúsági ügyek állami kezelése jelentős mértékben újra átalakult: az új Kormány egy minisztérium egyik fő feladatává tette az ifjúsági ügyek gondozását. Az Országgyűlés döntése alapján Ifjúsági és Sportbizottság, valamint 1999-től Ifjúsági és Sportminisztérium (ISM) alakult⁷², megteremtve ezzel az ifjúsági intézményrendszer igazgatási alapjait⁷³, ugyanakkor az ifjúsági ügyek továbbra is csak egy szűken értelmezett ágazati területre terjedtek ki, s nem érintették a fiatalok élethelyzetét alapvetően befolyásoló egyéb szakpolitikák tartalmát.

Mind a kormányprogram, mind az ISM-ről szóló törvények, rendeletek meglehetősen sok helyen és módon írtak elő egyeztetési, együttműködési kötele-

⁷² Az 1999 elején alakult ISM Magyarország legkisebb minisztériuma lett mind a foglalkoztatottak (107 fő), mind a költségvetés tekintetében.

⁷³ Urban legendnek tűnő, de igaz történet, hogy a tárca azért nem alakulhatott meg a kormányváltáskor, mert kiszemelt vezetőjének sok év egyetem után még mindig nem volt diplomája. Egy szakma figyelte lélegzetvisszafojtva az államvizsgáról tudósító bulvársajtót.

zettséget⁷⁴ a kormányzat és a civilek között. Ennek ellenére a Kormány semmilyen kommunikációs csatornán nem mutatkozott készen az egyeztetésre a GylÉT nem kormányzati tárgyalócsoporthal, felszámolta az eddigi co-managment struktúrát, majd végül kilépett a maga által létrehozott GylÉT-ből. Ezt követően az ISM nem hozott létre valamifajta civil választási eljárást, ahol az ifjúsági civil közélet szereplői megbízhatták volna képviselőiket, hanem maga választotta ki azokat a szervezeteket (az úgymond stratégiai és kiemelt partnereket⁷⁵), amelyekkel szóba állt és amelyeket beültetett a döntéshozó tanácsokba mind országos, mind regionális szinten. Ezek (és csak ezek) a partnerek véleményezhették az ifjúságot érintő jogszabályok tervezetét és nyújthattak be javaslatokat az ifjúsági kormányzat felé.

A korábban ellenzéki (értsd: jobboldali) szervezetek jó része az OGyIP-t (Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlament), a baloldaliak a MAGyIT-t (Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács) választották, amelyek legalább külkapcsolataik tekintetében normalizálták viszonyukat. A Nemzetközi Ifjúsági Koordinációs Iroda (NIKI) – ahol mindkét szervezet delegáltjai – képviselte a magyar

74 A Kormány programja szerint „... a fiatalokkal és szószólóikkal való közvetlen kommunikáció csatornáinak kialakítása...⁷⁴ érdekében a Kormány> egyetértésre kíván jutni az ifjúsági szervezetek, ifjúsági munkások szervezeteinek képviselőivel az új, a kormányzati és a nem-kormányzati szervezetrendszer között közvetítő mechanizmusok rendszerében. Ennek kell biztosítani azt, hogy a fiatalok résztvevői lehessenek a társadalmi, politikai folyamatoknak.”. Az ISM statútumaként is értelmezhető az 1998. évi LXXXVI. Törvény III. fejezete az Ifjúsági és Sportminisztérium feladatai szerint – az ISM „együttműködik ... az ifjúság társadalmi szervezeteivel ..., ifjúsággal foglalkozó egyesületekkel, közhasznú szervezetekkel, alapítványokkal; ... működteti az ifjúságra vonatkozó ügyekben az országos konzultáció rendszerét, ... biztosítja a fiatalok képviselőik útján történő részvételét az ifjúságot közvetlenül érintő kormányzati döntések előkészítésében. ... A miniszter az érdekegyeztetés feladatai körében képviseli a Kormányt az országos érdekegyeztetésben a feladatkörét érintő témakörökben, ... az ágazat területén működő civil szervezetekkel; közreműködik az országos érdekegyeztetés kormányzati feladatainak ellátásában, továbbá az érintett érdekképviselők bevonásával konzultatív érdekegyeztető fórumokat működtet ... feladatainak ellátása során rendszeres kapcsolatot tart az országos hatáskörű szervekkel, közhasznú szervezetekkel, társadalmi szervezetekkel, közalapítványokkal és alapítványokkal, szakmai műhelyekkel...” (1998. évi LXXXVI. Törvény 7/A.§. (b)). Hasonlóképp a 113/1999. (VII.16.) Kormányrendelet így fogalmaz „... a miniszter a hatáskörébe tartozó feladatok ellátása során együttműködik ..., társadalmi szervezetekkel, érdekképviselői szervekkel”.

75 1999 tavaszán a tárca együttműködési megállapodásokat kötött a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciáját (HÖÖK), az OGyIP-t és a MAGyIT-t stratégiai, míg a négy történelmi egyházat kiemelt partnerének tekintette. A GylÉT támogatói oldalát képviselni kívánó Kerekasztal a Gyermekekért-et nem fogadta partnerként az ISM. Ugyanakkor kiemelt két támogatói szervezetet, mindkettőnek képviselői lehetőséget adva (Magyarországi Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák Szövetsége (HAYICO), Nagycsaládosok Országos Egyesülete (NOE)).

A tárca kiemelt partnerként tekintett később a Nagycsaládosok Országos Egyesületére, a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségére, a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetségére, a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségére, az Értelmi Fogyatékosok és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetségére, a Civil Műhely – Student Service Egyesületre, az Ifjú Vesebetegek, Transzplantáltak és Barátaik Egyesületére, a Magyarországi Kisebbségek Ifjúsági Fórumára és a Felsőoktatási Diákszervezetek Egyesületére is.

ifjúsági szervezeteket Európában. A GylÉT volt támogatói oldala létrehozta – a később működésképtelennek bizonyult – Gyermekeket és Fiatalokat Támogató Országos Szakmai és Érdekképviseleti Szervezetek Kerekasztalát (Kerekasztal a Gyermekekért).

Az Ifjúsági és Sportminisztérium (ISM) megalakulása a források tekintetében, a korábban már említett költségvetési törvényeket összevetve is láthatóan bővülést hozott. A Mobilitás működési költségei is egyre nagyobbak lettek: 1999-ben 213 millió⁷⁶; 2002: 629 millió⁷⁷. A GYIA-hoz rendelt forrás a kormányváltást követő első évben 530 millió⁷⁸ volt, majd 2002-ben pedig 500 millió⁷⁹. Az 1999-es év költségvetésében a korábbiakhoz képest először (majd a 2000-ben ismét) szerepel forrás ifjúságtudományi kutatások támogatására, ugyanis ebben az évben kezdődött meg az első nagymintás ifjúságkutatás előkészítése, majd adatfelvétele (Ifjúság 2000). Bővülő forrással a ciklus költségvetési törvényeiben továbbra is jelen van a helyi önkormányzatok által felhasználható központosított előirányzatok között a gyermek- és ifjúsági feladatok kiegészítő támogatása, amely az első Orbán-kormány idején évről évre – ha nem is sokkal – de emelkedett: 1999: 150 millió⁸⁰; 2000: 155 millió⁸¹; 2001: 160 millió⁸²; 2002⁸³: 170 millió. A megpályázható forrás továbbra is például az ifjúsági referensek foglalkoztatását és a helyi gyermek/ ifjúsági önkormányzatok működését vagy ifjúsági információs és tanácsadó irodák fejlesztését támogatta (Bodor-Nagy, 2010).

Az oktatáspolitikai ifjúsági vonatkozásait egyértelműen meghatározta, hogy pedagógus szakszervezeti vezető került az oktatási miniszteri székbe, aki személyesen is ellenezte a tanárokon kívül más érintettek részvételét a döntésekben. A közoktatási törvény módosításával jelentősen megnyirbálták a diákrészvétel lehetőségét, jelentősen csökkent a diákönkormányzatok egyetértési jogainak köre, a diákjogok érvényesítését segítő szolgáltatások pedig átalakultak, illetve felszámolásra kerültek. Ekkor az ifjúsági (és egyéb) érdekérvényesítés hivatalos formája a lobbilistára való belejelentkezés, ám az,

76 1999. évi CXXV. törvény a Magyar Köztársaság 2000. évi költségvetéséről

77 2000. évi CXXXIII. törvény a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi költségvetéséről

78 1998. évi XC. törvény a Magyar Köztársaság 1999. évi költségvetéséről

79 2000. évi CXXXIII. törvény a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi költségvetéséről

80 1998. évi XC. törvény a Magyar Köztársaság 1999. évi költségvetéséről

81 1999. évi CXXV. törvény a Magyar Köztársaság 2000. évi költségvetéséről

82 2000. évi CXXXIII. törvény a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi költségvetéséről

83 Uo.

hogy egy érdekelt szervezet értesül-e egy készülő jogszabályról, illetve hogy ez időben, vagy csak közvetlenül az elfogadás előtt történik-e meg, gyakorlatilag a véletlen (és természetesen néhány elkötelezett hivatalnok) műve.

Az ISM kiépítette a regionális ifjúsági szolgáltató irodák hálózatát és átalakította a Gyermekek- és Ifjúsági Alapprogramot, az ifjúsági programok finanszírozásában megjelent a decentralizáció (2/1999. (IX.24.) ISM rendelet). A Kormány emellett kialakította a Regionális Ifjúsági Tanácsok (RIT) hálózatát, mely a Gyermekek- és Ifjúsági Alapprogram keretösszegének terhére helyi szükségleteken alapuló kezdeményezéseket támogatott. A Regionális Ifjúsági Tanácsok a GylA regionális megjelenési formái lettek. Ugyanakkor civil döntéshozói egyfelől a Kormány által egyenlőbbnek titulált kiemelt és stratégiai partnerek közül kerültek megnevezésre, másrészt nem a regionális civil és egyházi szervezetek képviseltették benne magukat, hanem az országos „központok”, az egyetlen feltétel a régióban lévő lakó- vagy munkahely volt⁸⁴ (a Kormány kérte fel a szervezeteket, de maguk a szervezetek delegáltak). Emellett a Regionális Ifjúsági Tanács közreműködött ugyan a régióból beérkezett pályázatok elbírálásában (2/1999. (IX. 24.) ISM rendelet 8. §.), de sehol nem volt garantált, a RIT döntési kompetenciája.

Az Európai Unió Fiatalok Európáért Programjának (2000-től: Ifjúság Program) nemzeti irodája a Mobilitás Nemzetközi Igazgatóság keretében működött tovább; de a pályázatok programozási és kiválasztási folyamatában résztvevő Tanácsadó Testület – Nemzetközi Programok Tanácsa néven – átalakult. Majd 2000-ben az új uniós ciklushoz és programhoz igazodva két kormányzati és hét civil delegált részvételével kezdte meg működését.

A Budapesti Európai Ifjúsági Központon (BEIK) belül kezdte meg működését a Mobilitás Információs Szolgálat (MISZ). Kiemelt feladata a minisztérium és háttérintézményeinek tevékenységéről való információk gyűjtése és a célcsoportokkal való megismertetése volt. Bár kormányzati intézmény nem lehetett volna a BEIK-ben (lévén európa tanácsi fennhatóság alatt lévő diplomáciai terület) a MISZ BEIK-beli jelenlétét azzal a trükkel oldották meg, hogy az Eurodesk központi irodájaként nevesítették.

84 A „régióban székhellyel (telephellyel) rendelkező ifjúsági egyesületek” képviselőjét ellátó személy megválasztása rendjének megalkotását a rendelet a GylA Tanács feladataként határozta meg, amely azonban nem tett eleget ezen kötelezettségének.

A RIT-ek titkársági feladatait és a régiókban ellátandó fejlesztési és szolgáltatási feladatokat az 1999 és 2001 között felállított Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodák (RISZI) látták el, amelyek a Mobilitás keretén belül működtek. Maga a Mobilitás Ifjúsági Szolgálat – bár költségvetését, hatását, beágyazottságát tekintve egyenrangú szereplője volt az intézményrendszernek – pusztán miniszteri határozat alapján működött, így léte nem jogszabály által volt garantált. Különösen konfúz ez annak tükrében, hogy a RISZI-k működését a 2/1999-es ISM rendelet szabályozta, s ezek a RISZI-k voltak a pusztán miniszteri határozat által működtetett Mobilitás regionális irodái. Ugyanakkor a Mobilitás központilag biztosított költségvetésből gazdálkodott, amit viszont jogszabály határozott meg.

2000-től egyre inkább a Mobilitás Szolgálat vált az intézményrendszer központjává, hiszen ez látta el a nemzetközi feladatokat, az ekkori uniós ifjúsági program nemzeti ügynökségének szerepét és a GYA titkársági feladatait. A korábbi pályázatkezelési funkciók mellé lépésről lépésre módszertani, információs és kutatási funkciókat is telepítettek, majd ide került a drogmegelőzéstől a Központi Sportiskolán át valamennyi a minisztériumból kiszervezett feladat. Az 1997-ben 6 főt foglalkoztató intézmény 2001-re 140 körüli szerződéses és állományban lévő alkalmazottnak adott munkát⁸⁵.

1999. december 31-ig még a Horn-kormány által megbízott Kuratórium vezette az NGyIK-t. Az ISM-mel egyre mélyülő ellentét, az év végére 60 milliós adósságot és végrehajtási eljárást eredményezett. Az ISM visszatartotta a költségvetési törvényben meghatározott finanszírozást, az NGyIK Kuratóriuma pedig igyekezett elrejtetni, elkölteni azonnal az összes rendelkezésére álló pénzt. Az NGyIK Kuratóriumának szerkezetét ezt követően a Kormány átalakította: a testület három tagját maga kérte fel, négy tagját „az országos gyermek-, diák-, valamint ifjúsági szervezetek képviselői” jelölték. További változás volt, hogy a Kuratórium mellett Tanácsadó Testület kezdte meg működését (1998. évi LXXXVI. törvény), amelynek véleményezési joga volt a Közalapítvány éves munkatervével, költségvetésével összefüggő kérdésekben, valamint javaslattételi joga van szakmai programok megvalósítására. A Tanácsadó Testület tagjait az országos ifjúsági szervezetek javaslata alapján az ifjúsági és sportminiszter kérte fel.

⁸⁵ Ekkor változott a neve - az ifjúsági jelző és a szolgálat elmaradásával – Mobilitásra (6/2001. (I.17.) számú miniszteri határozat).

A Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) 1999-es megalakítása után az Ifjúsági és Sportminisztérium kezdeményezte a határon túli magyar ifjúsági szervezetek közös fórumának létrehozását. Az év végére alakult meg Budapesten a Magyar Ifjúsági Konferencia (MIK), ami a hazai és határontúli magyar fiatalok fórumaként határozta meg önmagát (Barthel-Rúzs-Kucsera, 2005). A Magyar Országgyűlés a napirenden lévő határon túli fiatalokat érintő ügyek tárgyalásánál rendre meghívta a MIK képviselőjét, illetve a szervezet dolgozhatta ki a határon túli magyar ifjúsági szervezetek számára kiírt hazai pályázatok rendszerét és részt vehetett a pályázatok elbírálásában is. Kezdetben a kilenc határon túli régióból (Felvidék, Erdély, Csángóföld, Kárpátalja, Vajdaság, Muravidék, Horvátország, Burgenland, Nyugati régió) ifjúsági szervezetek vettek részt a MIK munkájában. Az irodahálózat munkáját a budapesti Márton Áron Szakkollégiumban működő Központi Iroda irányítja és koordinálja. 2002-ig nyolc határon túli iroda kezdte meg működését (Pozsonyban, Révkomáromban, Beregszászon, Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Csíkszeredán, Szabadkán és Eszéken), ezek amolyan határon túli RISZI-ként voltak értelmezhetőek (Barthel-Rúzs-Kucsera, 2005). A Magyar Ifjúsági Konferencia (MIK) évente legalább kétszer ülésezett, az ülések között a MIK Állandó Bizottsága (MIK ÁB) látta el az állandó feladatokat. A MIK ÁB szerepet kapott a minisztérium által, a határon túli ifjúsági szervezetek támogatására kiírt pályázatok kiírásában és elbírálásában (Komácssy-Grünstein, 2005). A Metszéspont Iroda látta el a MIK titkársági feladatait, emellett feladata volt a határon túli magyarok lakta régiókban a program-szervezés és érdekképviselés is, az Agora Kárpát-medencei Információs- és Szolgáltató Irodahálózat pedig a MIK régiók adminisztratív kiszolgálását.

A nagymintás ifjúságkutatások lebonyolítására jött létre a Mobilitás keretein a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet (NIKI). Később az Intézet koordinálásában készült el a határon túli fiatalok körében elvégzett Mozaik 2001 kutatás is.

Az önkormányzatok gyermek- és ifjúsági feladatainak kiegészítő támogatására szolgáló pályázati forrás biztosítása érdekében létrejött az ISM-BM-PM Tárcaközi Bizottság. A pályázati kiírások évente nyújtottak kiegészítő támogatást ifjúsági referensek foglalkoztatásához, illetve „gyermek és/vagy ifjúsági” önkormányzatok működéséhez.

A forráselosztó testületekben csak a stratégiai partneri program résztvevői vehettek részt, amelyekkel a minisztérium évenként megújított együttműködési

megállapodásokat kötött. Ebben egyfelől támogatásban részesítette a szervezeteket, másfelől – negyedéves periódusban – konzultációt folytatott velük. Az évente megújításra szoruló szerződés ugyanakkor elég erős eszköz volt a szervezetek rövid pórázon tartására.

A testületeket tekintve az alábbiak rendelkeztek civil képvisellel (ám fontos, hogy minden esetben a Kormány „kérte fel” az adott képviselőt és nem az adott szervezet delegálta): Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram Tanácsa (7 kormányzati, 1 önkormányzati, 4 civil, 2 egyházi képviselő)⁸⁶,

- Regionális Ifjúsági Tanácsok (2 önkormányzat, 1 regionális fejlesztési tanács, 2 egyház, 1 kormány, 4+1 civil)⁸⁷,
- Mobilitás Ifjúsági Szolgálat Tanácsadó Testülete⁸⁸ (3 civil, 2 kormányzati képviselő),
- Generáció – Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Közalapítvány Kuratóriuma (4 civil, 3 kormányzati képviselő⁸⁹),

86 A Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram Tanácsának tagjai: a Belügyminisztérium; az Egészségügyi Minisztérium; az Ifjúsági és Sportminisztérium; a Miniszterelnöki Hivatal; az Oktatási Minisztérium; a Pénzügyminisztérium; a Szociális és Családügyi Minisztérium egy-egy képviselője; a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségeinek egy jelöltje; a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája, a Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete, valamint az Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlament által jelölt egy-egy személy; a történelmi egyházak képviseletében közösen jelölt két személy (2/1999. (IX.24.) ISM rendelet 7.§.). A Tanács elnökét és tagjait az Ifjúsági és Sportminiszter bízta meg az Alapprogram céljai szempontjából érintett kormányzati szervek és az ifjúsági, illetve e korosztályt segítő szervezetek kiemelkedő személyiségei közül (1998. évi LXXXVI. Törvény 59.§. (4.)). „A személyeket a szervezet képviseletét ellátó (testület) személy jelöli a miniszter megkeresése <nincs civil delegálás – a szerző.> alapján”(2/1999. (IX.24.) ISM rendelet).

87 A Regionális Ifjúsági Tanács tagjai: a régió területén működő megyei közgyűlések képviseletében közösen jelölt egy személy, a régió területén működő megyei jogú városok önkormányzatainak képviseletében közösen jelölt egy személy, a Regionális Területfejlesztési Tanács képviseletében egy személy, a Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács, az Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlament, a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete által jelölt, az adott régióban élő és/vagy tanuló, dolgozó egy-egy személy, a régióban székhellyel (telephellyel) rendelkező ifjúsági egyesületek képviseletében az első évben a miniszter által felkért egy személy, ezt követően a szervezetek által választott képviselők, a történelmi egyházak képviseletében közösen jelölt két személy, a miniszter képviseletében egy személy (2/1999. (IX.24.) ISM rendelet 9.§.).

88 Nemzetközi Programok Tanácsa - A Youth program magyarországi Selection Committee-je.

89 A Közalapítvány legfőbb döntéshozó szerve a Kuratórium, amely 7 főből áll. Tagjai: az országos gyermek, diák-, valamint ifjúsági szervezetek képviselői által jelöltek közül <tehát a szervezetek jelölnek, a minisztérium választ partnert magának> 4 személy, az alapító által felkért 3 személy. A Közalapítvány Kuratóriuma mellett Tanácsadó Testület működik. A Tanácsadó Testület tagjait az országos ifjúsági szervezetek javaslata alapján az Ifjúsági és Sportminiszter kéri fel (1998. évi LXXXVI. Törvény 61.§.).

A 2000-ben elkészített és társadalmi vitára bocsátott ifjúsági törvény államigazgatási, szakmai és társadalmi vitája nagy lendülettel indult, a törvényalkotó kezdeményezés azonban végül energiáját veszítette: a törvény tervezetét a Kormány elfogadta ugyan, de az végül nem került benyújtásra az Országgyűlés részére. (Komácssy-Kucsera, 2003). Viszont ekkor valósult meg formális keretek között az ifjúságsegítő szakképzés.

2002-2010

A 2002-ben hivatalba lépett Kormány a tárcát átnevezte Gyermek- Ifjúsági és Sportminisztériummá (GYISM), s – hasonlóan elődeihez – felszámolta az ifjúsági civil szervezetekkel folytatott párbeszéd addigi struktúráját. 2004-től az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium (ICSSZEM) létrehozásával pedig tovább csökkent a szakterület kormányzati érdekképviseleti potenciálja, annak ellenére, hogy a ciklus végére már egy ifjúsági kormánybiztos, egy ifjúsági miniszter, egy ifjúsági ügyekért felelős politikai államtitkár, egy ifjúsági miniszteri biztos, továbbá a közigazgatási államtitkár közvetlen irányítása alatt működő Ifjúsági Főosztály is foglalkozott az ifjúság ügyével. De ez idő alatt elfogyott három miniszter és három helyettes államtitkár is. Az ifjúsági ügyek kormányzati kezelése – a mind nagyobb tárcába történő beemelés és az új kormányzati struktúra és feladatleosztás eredményeként – még kisebb érdekérvényesítő-képesség mellett történt. A minisztérium a 2003. évben nem újította meg a tizenhat ifjúsági szervezettel (stratégiai és kiemelt partnerek) 2000-2002 között évenként megkötött szerződéseket.

2004 után a tárca – miniszterének miniszterelnöki kinevezésével egyidőben – a szociális minisztériumba olvad, így az ifjúsági ügyek tovább jelentéktelenednek, a második kormányzati ciklusban egy minisztériumi főosztállyá, majd osztállyá váló „lefokozása” gyakorlatilag lehetetlenné tette az ifjúságügy egységes, diszciplinákon átívelő kezelését. Jól mutatja a szándék hiányát például az is, hogy a diákrésztétel intézményeinek visszaállítása nem történt meg.

A tárca a stratégiai partneri program helyett egy ötelemű struktúrát igyekezett létrehozni: a civil, a hallgatói, az egyházi, a politikai és a határon túli szegmensben kísérelt meg együttműködési megállapodásokat tető alá hozni.

Az immár három működő ifjúsági ernyőszervezet (Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlament, Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács, Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Szövetség⁹⁰) közös felhívásban próbált meg a civil szegmens képviseletét ellátó együttműködésre szólítani: Ennek eredményeként 2003 decemberében 278 ifjúsági szervezet – jogi személyiség nélküli együttműködési fórumként – megalakította a Gyermek- és Ifjúsági Konferenciát (GyIK). Tagjai közé az ISM stratégiai és kiemelt partnereinek többsége nem lépett be, köztük a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája és a történelmi egyházak ifjúsági képviseletei sem. 2004 márciusában a minisztérium együttműködési keretmegállapodást írt alá a GyIK-kel, mint „a gyermek- és ifjúsági korosztályok tagjait tömörítő korosztályi szervezetek és a felnövekvő generációk élethelyzetének javítása és lehetőségeik bővítése érdekében tevékenykedő szakmai szervezetek legszélesebb országos szintű együttműködésével” (Beke-Ditzendy-Nagy, 2004).

- A megállapodás biztosította a GyIK számára a jogszabály-előkészítésben való részvétel lehetőségét;
- Módot adott arra, hogy a Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram Tanácsa, a Nemzetközi Programok Tanácsa a Regionális Ifjúsági Tanácsok, a Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Közalapítvány Kuratóriuma, felügyelő bizottsága, valamint a Zánka Gyermek- és Ifjúsági Centrum Kht. felügyelő bizottságának a korosztályi és szakmai civil szervezeteket képviselő tagjai a GyIK javaslati alapján kerüljenek kijelölésre – ugyanakkor nem garantálta a delegálás jogát;
- a GyIK – többek között – vállalta, hogy a gyermek- és ifjúsági korosztályt, illetve tagjait érintő koncepciók, döntések előkészítése, szakmai programok bonyolítása érdekében a minisztérium kérésére szakértőket, illetve a tárca működési körét érintő programjaiban a GYISM részére részvételi lehetőséget biztosít.

A felsőoktatásban tanuló hallgatók igényeinek közvetítése és a hallgatókat érintő döntések előkészítése során való javaslattétel, észrevételezés lehetőségének megteremtése érdekében a tárca 2004 márciusában ugyancsak együttműködési megállapodást írt alá a Hallgatói Önkormányzatok Országos Képviseletével. A megállapodás nagyrészt megegyezik a Gyermek- és

90 A Kerekasztal a Gyermekekért együttműködés, illetve tágabban a szakmai, támogatói oldal ebben az ernyőszervezetben próbálta újrastrukturálni önmagát.

Ifjúsági Konferenciával kötöttel, azzal a különbséggel, hogy a GylK számára az ifjúsági intézményrendszer civil kontrollját biztosító testületek civil tagjaira vonatkozó általános 4 fős javaslattevői jogot e szerződés 1-1 főben határozza meg (Beke-Ditzendy-Nagy, 2004).

A Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram működésében nem történtek jelentős változások. Az 1/2003 (II.4.) GYISM rendelet módosította ugyan a regionális ifjúsági tanácsok tagjainak felsorolását. A történelmi egyházak számára biztosított három helyet kettőre csökkentette. A miniszter képviselőjében részt vevő egy főt kettőre növelte, de strukturális változásokat nem indított el, bár a stratégiai partneri program megszűnt, a Kormány nem módosította érdemben a forrásbővítő testületek struktúráját, sőt a GylA mellett a tárca saját pályázati rendszert kezdett el működtetni, amely azon túl, hogy párhuzamos struktúrát hozott létre, nem a nyilvános, átlátható működés irányába tett lépésként értékelhető.

A Nemzetközi Programok Tanácsának működését átfogóan szabályozta a Mobilitás Nemzetközi Igazgatósága mellett működő Nemzetközi Programok Tanácsáról szóló 13/2002. (X.11.) GYISM határozat. A határozat keretében a tárca módosította a Tanács összetételét: a Nagycsaládosok Országos Egyesületének (NOE) delegálási joga megszűnt, szerepét a HAYICO vette át.

A Mobilitás 2004-ben megkezdte az Ifjúság 2004 kutatás előkészítését (az ezt végző Nemzeti Ifjúságkutató Intézet beolvadt a Mobilitás Képzési és Kutatási Igazgatóság Ifjúságkutatási Irodájába).

A Zánka Gyermek- és Ifjúsági Centrum, Oktatási és Üdültetési Közhasznú Társaság felügyeletét 2003-tól osztottan az Oktatási Minisztérium és a Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium végezte.

A minisztérium 2003 decemberében a Gyermek- és Ifjúsági Törvény Előkészítő Bizottság (GylTEB) összehívásával kezdte meg az ifjúsági törvény előkészítésének munkálatait. A GylTEB által lefektetett alapok mentén a tárca elkészítette a törvény koncepcióját, azonban a törvényt 2006-ban ismétellen nem sikerült elfogadni.

A 2006. évi országgyűlési választásokat követően az addig hivatalban lévő Kormány megőrizte hatalmát, de a kormányzás folytonossága egyúttal azt is jelentette, hogy folytatódott az ifjúsági ügyek kormányzati képviselőjének alacsonyabb szintre történő telepítése. Az ifjúsági ügyek képviselőjét a

Szociális és Munkaügyi Minisztérium (SZMM) vette át. Míg az ISM helyettes államtitkárságán 14-18 fő dolgozott, az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium (ICSSZEM) főosztályán 8-12 ember, az SZMM osztályon 4-6 fő volt státuszban. A Mobilitás önálló részprofilokkal működött, de beolvadt három meglévő állami intézménybe: a nemzetközi terület és regionális hálózat – Állami Foglalkoztatási Hivatalban ismét mint ifjúsági szolgáltatóként; a pályázatkezelést pedig az ESZA Nonprofit Kft. bonyolította.

Az ifjúsági feladatokért felelős tárca 2007 júniusában módosította a civil képviselet lehetőségét szabályozó rendeletet: valamennyi civil helyre a Gyermekek- és Ifjúsági Konferencia delegálási jogát biztosította (GyIA, RIT-ek, FLP), amely nyilvános pályázat során választotta ki a szektor képviseletét ellátó delegáltakat.

2007-ben fogadta el az Országgyűlés a „Legyen jobb a gyermekeknek” kormányzati előterjesztést, amely 25 éves távlatban próbált koncepciót felvázolni a gyerekek élethelyzetének javítására és 2009-ben született meg 95%-os parlamenti többséggel a Nemzeti Ifjúsági Stratégia, amely 15 éves időtávlatban, 9 vertikális és 3 horizontális cél mentén igyekezett egységbe rendezni az ifjúsági feladatokat. (88/2009.(X.29.) Ogy. határozat). A Stratégia elkészítéséhez táptalajt adott az EU erős kritikája a haza ifjúságügy gyenge voltáról 2008-ban. A következő lépés, a szakpolitikák ifjúsági szempontú átalakítása a kampányidőszak, majd a kormányváltás miatt a legtöbb területen elmaradt.

2008-ban megismételték a nagymintás ifjúságkutatás adatfelvételét (Ifjúság 2008) és 2010 elején egyéni kormánypárti képviselői indítványként ismét be-terjesztették az ifjúsági törvényt, de elfogadtatni ismét nem sikerült.

2010 januárjában megalakult a minisztériumközi ifjúsági egyeztető fórum Ifjúsági Koordinációs Bizottság néven⁹¹, de a választások okán tényleges tevékenységet már nem végzett, az új Kormány pedig első intézkedései között szüntette azt meg.

Forrásokat tekintve az ún. fejezeti kezelésű előirányzatok jogcímei a költségvetési törvényekben évről-évre hasonlóságot mutatnak: a Zánkai Gyermekek és Ifjúsági Centrum Oktatási és Üdültetési Nonprofit Kft.; a Budapesti Európai Ifjúsági Központ; a Magyar Ifjúsági Konferencia és a határon túli ügyek; a két- és többoldalú államközi szerződésekből eredő ifjúsági feladatok; a gyermek-

91 1013/2010. (I.22.) Korm. határozat az Ifjúsági Koordinációs Bizottság felállításáról

és ifjúsági célú feladatok; pályázatok és ifjúsági rendezvények; az ifjúságkutatás; a Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram támogatása stb. szinte minden évben változatlan elnevezéssel jelennek meg. A megjelenített számok önmagukban is jelzésértékűek, mögöttes tartalmuk vizsgálatához hozzátartozik, hogy egy részük tulajdonképpen intézményfinanszírozás, azaz külön soron jelenik meg például a Zánkai Gyermek- és Ifjúsági Centrum Oktatási és Üdültetési Nonprofit Kft. (2009-ben 294,8 millió Ft-tal), vagy a Budapesti Európai Ifjúsági Központ (2009-ben 38, 8 millió Ft-tal)⁹². Az ifjúságért mindenkor felelős minisztériumok ifjúsági célú előirányzatai 2004-ig nőttek, majd folyamatosan csökkentek a fejlesztési célok átcsoportosítása, illetve megszűnése következtében. 2007-ben lényegében a 2000. évvel azonos nominálértékű összeg, alig több mint 1,3 milliárd Ft (a központi költségvetés kiadási főösszegének 0,016%-a) állt e célra rendelkezésre, szemben a 2006. évi 2 milliárd Ft-tal (a kiadási főösszeg 0,026%-a) (Nemzeti Ifjúsági Stratégia, 2009 24.p.). A Mobilitás támogatásával (343 millió Ft) együtt az intézményfenntartási és fejlesztési kiadások fele-fele arányban oszlanak meg. A GYIA 2006. évi előirányzata 487,2 millió Ft volt, 2007-re ez 295 millió Ft-ra olvadt. A hazai forrásokat 2007-től a Youth in Action (Fiatalok Lendületben) program egészíti ki. Magyarországon a Youth in Action Bíráló Bizottsága diszponált a decentralizált források felett. A megelőző Youth 2000–2006 Program mintegy 10 millió eurónak megfelelő összeggel támogatta a magyar ifjúsági szervezetek nemzetközi együttműködéseit és hazai programjait. 2007-ben a Fiatalok Lendületben program pályázataira 2,411 millió euró állt rendelkezésre (Uo.).

2008-tól jelenik meg a költségvetési törvényben külön soron a szakmafejlesztési feladat (2009-ben 86,1 millió Ft)⁹³, amely olyan fejlesztési forrásnak tekinthető, ahol nem több szolgáltató hajt végre egymástól függetlenül az állam által preferált feladatot (pályázat), hanem egy szolgáltató állít elő terméket. 2006 után a pályázati célok – a jogcímekhez hasonlóan – szintén hasonlóságot mutatnak évről-évre, pusztán némi eltérés tapasztalható közöttük. Jellemzően az eddig kiírt pályázatok az alábbi célok megvalósítását célozták: játszótérfejlesztés; társadalmi részvétel; határon túli ifjúsági szervezetek programjainak, működésének támogatása; közösségi terek létesítése, fejlesztése; fesztiválok, rendezvények támogatása; ifjúsági csereprogramok támogatása; ifjúsági célú szálláshely-felújítás, szálláshely-fejlesztés; erdei

92 Földi-Nagy, 2010, O1/67.

93 2008. évi CII. törvény a Magyar Köztársaság 2009. évi költségvetéséről

turista újtjelzés-hálózat fejlesztése (stb.) (Bodor-Nagy, 2010). Korábban speciálisan az ifjúsági célú ifjúsági feladatokra fordítható források között jelent meg korábban (1996-ban) az önkormányzatok munkáját segítő, központosított előirányzat, az ún. BM pályázat⁹⁴. Ez a támogatási forma 2007-ben az önkormányzatokért felelős minisztériumnál megszűnt, de 2008-ban a Szociális és Munkaügyi Minisztérium külön pályázatot jelentetett meg e témakörben, illetve a felsorolt tevékenységek folytatásához 2009-ben a komplex pályázat keretében volt igényelhető támogatás (Bodor-Nagy, 2010).

Fontos megemlíteni, hogy 2000-2007 között az ifjúsági turisztikai célú források köre bővült a Turisztikai Célelőirányzathoz (TC) átadott keretösszeggel (a célelőirányzat 5%-a), amit 2004-2005-ben a költségvetési törvény⁹⁵ is nevesített (Bodor-Nagy 2010). Az átcsoportosított pénz felhasználása jellemzően pályázati úton, koncentráltan történt főleg az ifjúsági – és ezen belül kiemelten a nem üzleti célú közösségi, szabadidős – szálláshelyek fejlesztésének támogatására. 2009-ben az SZMM komplex gyermek- és ifjúsági célú szakmai tevékenységek, programok megvalósításának támogatására és megyei ifjúsági szakmai módszertani központok működésének támogatására írt ki pályázatot.

A 2003-ban létrehozott Nemzeti Civil Alapprogram (NCA) fő célja a civil szervezetek működésének támogatása pályázati rendszerben. Ezen támogatási formában a pályázatokon nyertes civil szervezetek közül az ifjúsági tevékenységet végzők 2007-ben 197,72 millió Ft-ot (3,08 %), 2008-ban 219,39 millió Ft-ot (3,26 %) tudtak e forrásból behozni a rendszerbe (Bodor-Nagy, 2010; Nagy-Székely, 2008).

Meg kell említeni a ciklushoz kapcsolódóan a 2009-ben benyújtott, de el nem fogadott ifjúsági törvény normaszövegét, amely a helyi önkormányzatok ifjúsági feladatainak ellátásához a költségvetési törvényben meghatározott normatív forrást rendelt volna. A feltételeknek megfelelő önkormányzatok 1000 Ft/év/fő támogatást kaptak volna⁹⁶.

A 2010-es költségvetési törvényben az ifjúsági célú előirányzatok tovább csökkennek, a Zánkai Gyermek- és Ifjúsági Centrum Nonprofit Kft. 380 milliója

94 Uo.

95 2003. évi CXVI. törvény a Magyar Köztársaság 2004. évi költségvetéséről, 2004. évi CXXXV. törvény a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről

96 Három próbálkozás is történt az ún. „ifjúsági törvény” megalkotására. 2001-ben, 2006-ban és 2010-ben.

az ifjúságsszakmai célokra rendelt forrás majdnem felét tette ki ebben az évben, Gyermek és ifjúsági szakmafejlesztési célokra többek között még 96,1 millió forint jutott⁹⁷.

2010-2014

A 2010-ben megalakult Kormányban miniszteriális szinten a Nemzeti Erőforrás (később Emberi Erőforrás) Minisztérium volt felelős az ifjúságpolitika végrehajtásáért. Eközben – hasonlóképp 1995-höz – a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumban egy másik kabinet gondozta az Új Nemzedék Jövőjéért Programot, amely előbb a Nemzeti Ifjúsági Stratégiát mellőzve, majd azt keretnek tekintve született meg.

A Mobilitást 2011 elejétől az Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézetbe (NCSSZI) olvastották, majd 2012 októberétől a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium irányítása alá, majd pár hétre rá megszüntették. Az NCSSZI-ben maradt feladatok tulajdonképpen az uniós Fiatalok Lendületben (FLP), később Erasmus+ program ifjúsági pályázatainak lebonyolítását és az Eurodesk koordinációt jelentették. Az Eurodesznek – mint európai információs hálózatnak – mintegy 50 szervezet (egyenlő regionális eloszlásban) volt tagja itthon. Mindkét évben évente 2-3 régiós koordinátori, valamint 2 országos találkozót tartottak.

A Mobilitás feladatait a 2011 februárja óta működő Új Nemzedék Jövőjéért Program (szándékai szerint egyszerre ifjúságpolitikai módszertan, rendelkező elv, eszköztár és végrehajtási keret) vette át, amely uniós forrásból – TÁMOP 3.3.12-12. Ifjúság.hu a sikeres nemzedékért - átfogó ifjúsági szolgáltatásfejlesztés a köznevelésben tanuló diákok esélyegyenlőségének növelése érdekében projekt keretében – állami szintre emelte egy közvetlenül a fiataloknak szolgálatni kívánó ifjúsági irodahálózat működtetését. Az ezen hálózati tagok, az ún. kontaktpontok az irodák közvetlen elérésén túl, átfogó pedagógustovábbképzést, életpálya-tervezést, vállalkozói kompetenciafejlesztést és művészeti tehetséggondozást is gesztoráltak.

2010-ben a költségvetési törvény a Szociális és Munkaügyi Minisztérium fejezetében „Ifjúsági intézmény és szolgáltatásrendszer, ifjúságsszakmai

97 2009. évi CXXX. törvény a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről

feladatok” címen a Zánkai Gyermekek- és Ifjúsági Centrum Nonprofit Kft. támogatására 380 millió forintot rendelt. Zánka támogatása ekkora már bő 40%-át tette ki az ifjúságsszakmai feladatokra rendelt költségvetési forrásoknak (amik közé sorolták), miközben valójában soha nem szolgált ifjúságsszakmai ügyet. 2013-ban Zánka a szociális üdültetés céljára átkerült az Erzsébet-programhoz (az Erzsébet-program az ifjúságsszakma szempontjából kiemelkedő relevanciája, hogy ifjúsági szakemberek lehetőséget kaptak szaktudásuk értékesítésére).

A fentieknél egyértelműen jobb teret adott az ifjúsági munka lehetőségeinek kibontakoztatására az a kormányzati intézkedés, amely az ötezer főnél kisebb települések ún. integrált közösségi szolgáltató tereiben (IKSZT) tette kötelezővé ifjúsági szolgáltatások nyújtását.

A civilek számára hozzáférhető forrásbővítő rendszerben – amely ekkor elsősorban a Gyermekek- és Ifjúsági Alapprogramot (GyIA) és a Fiatalok Lendületben Programot jelentette – sajátos módon a civil szervezeti kontroll gyakorlatilag megszűnt: a döntéshozó testületeket ismét elsősorban kijelölés alapján és nem civil választás/ernyőszervezeti megkeresés útján töltötték fel. Így történhetett meg, hogy volt olyan szervezet, amely „saját jogon” és ernyőszervezeten keresztül is érvényesíthette érdekeit (pl.: Agrya).

2011 első félévében Magyarország töltötte be az Európai Unió soros elnöki tisztségét, így Magyarország tagja lett az első ún. trió elnökségnek, amely a Strukturált Párbeszéd folyamatot is útjára indította. E folyamat részeként került sor 2011 márciusában Gödöllőn az Európai Ifjúsági Konferenciára, ahol az uniós országok döntéshozói, szakemberei és fiataljai vettek részt és amelyet soros elnökként Magyarország rendezett meg (Oross, 2016).

Megtörtént a következő nagymintás ifjúságkutatói hullám, a Magyar Ifjúság 2012 adatfelvétele és disszeminációja. A 2012-es adatfelvételtől már 2012-ben megjelent a gyorsjelentés, s 2013-tól négy éven át minden évben egy-egy kötet látott napvilágot (az eredeti tanulmánykötet 2013-ban, a kutatói hipotéziseket tesztelő Másodkézből 2014-ben, a helyi-regionális elemzés Harmadrészt néven 2015-ben és a Negyedszázad című, 25 év ifjúsági trendjeit elemző kötet 2016-ban).

2012 őszén komoly esély mutatkozott a Nemzeti Ifjúsági Tanács megalakulására, decemberben ez meg is történt. A NIT az ifjúsági szervezetek számára

létrehozott fórum, amely a hazai és nemzetközi párbeszéd megteremtését tűzte ki célul. Egyik legfontosabb feladata az ifjúság és az ifjúsági szervezetek érdekképviselésének legmagasabb szintű ellátása, az ifjúságpolitika formálása és alakítása, valamint a mindenkor Kormány megszólítása. A szervezetet három év huzavona után, 2015 szeptemberében jegyezték be végül, amelyet követően a bejegyzési folyamatban résztvevő szakmai szervezetektől a kormányzatközi szervezetek azonnal át is vették a hatalmat (NIT Közgyűlési jegyzőkönyv, 2015).

Az Ifjúsági Szakmai Egyeztető Fórum (ISZEF) mint minisztériumközi egyeztető szerv 2013 márciusában alakult meg. A tárcák közti, horizontális egyeztetés feladatát a fórum ugyan ellátja, de ez nem jelenti egyben az ifjúsági, ifjúságsszakmai párbeszéd intézményesített felületének létrejöttét. A Kormány ugyanis pusztán a saját igazgatási egyeztető felületét bővítette fel civil jelentkezőkkel: sem a témák kijelölésénél, sem a döntések végrehajtásánál, sem az ülések összehívásánál nem volt és nincs szerepe az államigazgatáson túli szereplőknek, azaz „működésében nincsenek jelen az olyan strukturális elemek, amelyek az Európai Unióban hagyományokkal rendelkező co-decision/co-management alapjain nyugodnának” (Oross, 2016). Az állami szervek valamint civil tagok hét munkacsoportban dolgoznak⁹⁸. Holott akár három olyan partner is lehetne, amely – egyfajta ernyőszervezeti feladatokat maga elé kitűzve – alkalmas lenne a kormányzati-civil ifjúsági párbeszéd ifjúsági felületében való részvételre:

- A Magyar Ifjúsági Konferencia (MIK) feladata – mint korábban bemutattuk – a külhoni és az anyaországi magyar fiatalok érdekképviselési együttműködése.
- A Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT), amelynek feladata a tagszervezeti képviselet és az ifjúsági érdekképviselet.
- Az Ifjúságsszakmai Egyeztető Tanácskozás (ISZET), amely az ifjúsági korosztályok számára szolgáltatásokat végző és élethelyzetük feltárásával foglalkozó ifjúságsszakmai szervezetek együttműködési felülete.

98 Kiemelt stratégia;
Ifjúsági részvétel;
Ifjúsági szolgáltatások rendszere;
Tanulás és életpálya;
Egészség életmód, prevenció;
Forrásallokáció;
Nemzetpolitika.

A költségvetési pozícióban az látszik, hogy a 2011-es költségvetésben az előző évekhez képest csökkenő a GYIA támogatása (220 és 130 millió), utóbbi összeg még a következő években állandó, majd 2015-ben feleződik és csupán 65 millió forint jut erre a sorra⁹⁹, ahogy 2016-ban¹⁰⁰ is. 2013-ban a Miniszterelnökség költségvetésénél jelenik meg egy 100 millió forintos cél-előirányzat. Ebben az évben a gyermek- és ifjúsági célú üdültetés (361 millió) is megjelenik a NEFMI előirányzatai között. 2014-ben 30 millió forint jut a Zánkán induló Új Nemzedék Központ Nonprofit Közhasznú Kft-nek (ÚNK), ez az összeg 2015-ben már 170 millió forintra nő. A 2016-os költségvetésben az Új Nemzedék Központ támogatása közel duplájára, 300 millióra növekszik. Ebben a ciklusban az ÚNK két, EU-s forrásból megvalósuló ifjúságsszakmai projektet is koordinál. Az elsőt, a 2012-ben induló mintegy 3 milliárd forintból megvalósuló projektet (Új Nemzedék Jövőjéért Program) az Európai Bizottság is vizsgálja¹⁰¹. Mindettől függetlenül az ÚNK 2016-ban elindította a második projektjét is (Új Nemzedék Újratöltve), immáron 5 milliárd forintos költségvetéssel¹⁰², továbbá közösen a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségével indították útjára a 6,5 milliárdos tehetségsegítő programjukat.¹⁰³ A 2015-ös költségvetésben újra megjelennek a gyermek- és ifjúsági szakmafejlesztési célok 28,7 millió forinttal¹⁰⁴. Az Orbán-kormány második ciklusában létrehozott Nemzeti Együttműködési Alap (NEA) Új nemzedékek jövőjéért kollégiuma (ÚN) évente 690 millió forintos összeggel (430 millió forint működési, 260 millió forint szakmai keret) támogatja az ifjúsággal foglalkozó szervezeteket.¹⁰⁵

Ifjúsági törvénye továbbra sincs az országnak.

99 2014. évi C. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről

100 2015. évi C. törvény Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről

101 www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=WQ&reference=E-2016-001033&language=HU, www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2016-001033&language=HU

102 http://ujnemzedek.hu/info/elindult_az_uj_nemzedek_ujratoltve_program-14435 (Letöltve: 2016. 06. 28.)

103 http://eduline.hu/felnottkepzes/2016/4/28/65_milliardot_kap_az_elszamoltathatlan_uj_13VU3A (letöltve: 2016. 06. 27.)

104 2014. évi C. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről

105 a Nemzeti Együttműködési Alappal kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 5/2012. (II. 16.) KIM rendelet

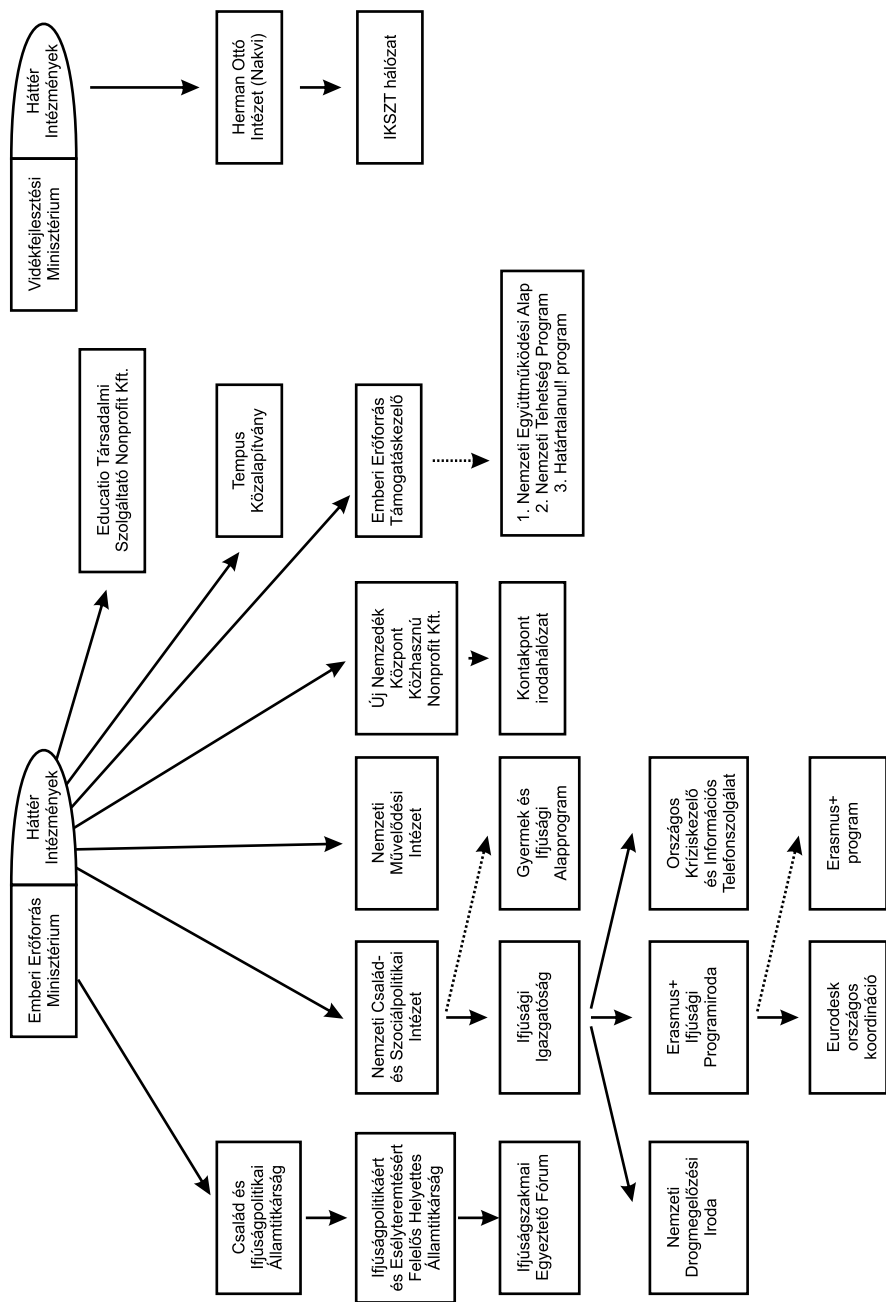
ÖSSZEFOGLALÁS

Az ifjúságügy kormányzati kezelésében két fontos elemet érdemes a teljes 25 év távlatában vizsgálni, mindkettő egyszerre praktikus és jelképes: az ifjúságügy fő kormányzati felelősenek elhelyezkedése a kormányzati organogramban illetve az elnevezés. Egy terület nevesített szakminisztériumi keretek közötti kezelése, legalább a külső szemlélő számára, azt jelzi, hogy az adott kormányzat fontos területként kezeli az ifjúságpolitikát, de ugyanezt jelezhet a kormányzat „szívében”, a miniszterelnökhöz a lehető legközelebb való elhelyezkedés. Ezek szempontjából négy különböző helyzetet különböztethetünk meg:

- Az ifjúságügyet a Miniszterelnöki Hivatal szervezetébe illeszkedve kezeli a kormányzat – ez az 1990-94 közötti időszakban, illetve 1998-ban, az ISM létrejöttéig volt jelen;
- Az ifjúságügyet egy, a területet a nevében is hordozó minisztériumon keresztül kezeli a kormányzat – az ISM 1999-es létrejöttétől 2006-ig;
- Az ifjúságügy egy, a területet nevében nem hordozó minisztérium hatásköre – 2006-2010 között;
- Az ifjúságügy kettős kezelése, nagyjából azonos hatáskörökkel a Miniszterelnöki Hivatalban és egy szakminisztériumban (Művelődési és Köztudományi Minisztérium) – 1995-1998-ig és 2010-2014 között.

Időszak	Intézmény	Vezető
-1990	Állami Ifjúsági és Sport Hivatal	n.a.
1990-1994	Miniszterelnöki Hivatal	főosztályvezető
1994-1998 1995-1998	Művelődési és Közoktatási Minisztérium Miniszterelnöki Hivatal	főosztályvezető címzetes államtitkár
1998-1999 1999-2002	Miniszterelnöki Hivatal Ifjúsági és Sportminisztérium	politikai államtitkár helyettes államtitkár
2002-2004 2004-2006	Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztérium Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium	főosztályvezető osztályvezető
2006-2010	Szociális és Munkaügyi Minisztérium	osztályvezető
2010- 2012 2012- 2014	Nemzeti Humán erőforrás Minisztériuma Emberi Erőforrások Minisztériuma	főosztályvezető főosztályvezető

*1. táblázat: Ifjúsági ügyekért felelős magyar kormányzati szervek
(forrás: saját szerkesztés)*

1. ábra: Az állami ifjúsági intézményrendszer 2015-ben
(forrás: Kaszás, 2015)

Nagy részben 1990-1994 között jöttek létre a kormányzattól függetlenül, de állami segítséggel az ifjúsági információs és tanácsadó irodák és a települési gyermek- és ifjúsági önkormányzatok. Az ifjúsági irodák önkormányzati intézményként, vagy civil szervezetek és önkormányzatok közötti szerződés keretében működtek, a települési gyermek- és ifjúsági önkormányzatok célja pedig az volt, hogy a település felnőtt képviselő-testületével szoros együttműködésben képviseljék választóik érdekeit és szervezzék a korosztályi és a korosztályok közötti kapcsolatokat (Beke-Ditzendy-Nagy, 2004).

Kormányzati szinten (az ifjúságügyért felelős kormányzati szereplőket lásd: 1. táblázat) az 1994-ig tartó időszakot a választói támogatottság megvonásával küszködő kormányzati cselekvés jellemezte, és ez a körülmény mélyen rányomta bélyegét a kormányzati ifjúsági szerepvállalás alakulására is (Mátyási-Szabó-Madár-Vajda, 1995). A tartalom kimunkálására, az ifjúságpolitikai célok meghatározására a Kormány nem fordított figyelmet. Ennek is tulajdonítható, hogy az ifjúsági ügyek kormányzati koordinációja – a szervezeti átalakítások ellenére – gyakorlatilag megoldatlan maradt a rendszerváltás utáni első kormányzati ciklusban. „A Koordinációs Titkárság „beavatkozó” módon lépett fel az ifjúsági szervezetek szférájában, irányító szerepet akart betölteni mind a kormányzati, mind a nem kormányzati területen. Az ifjúsági szervezeteknek egy csúcsminisztériumként öndefiníált, működésképtelen ... Kabinettel kellett együttműködniük.” (Mátyási, 1995). Bizonytalanság (pl.: öt miniszter felügyelte ifjúságügy), orientációs problémák (lásd: ifjúsági program kudarca), politikai preferenciák miatti konfliktusgerjesztés (pl.: MISzOT szétverése), a makroszintű problémák hatékony kezelésének képességhiánya jellemezte a kormányzati ifjúsági cselekvést (sőt rögzítendő sajátosság, hogy az 1994-es választások után közvetlenül a Miniszterelnöki Hivatalban levő KIA irattára – és csak az a két szoba – leégett).

Az 1994-1998 közötti GylÉT-modell és az ebben a ciklusban megvalósult kormányzati ifjúságpolitika bár formálisan demokratikus volt, a demokráciatanulás kezdeti fázisában nem mindig sikerült azt tartalommal megtölteni: a GylÉT-ben szereplők és az ifjúsági-civil szervezetek nem mindig tudták (akarták?) betartani a demokratikus formákon túl a tartalmi elemeket, a kormányzat pedig sokszor kénye-kedve szerint forgatta ki a maga által is elfogadott szabályokat. Emellett a főleg személyek és nem intézmények által fémjelzett kuratóriumok, tanácsadó testületek egyáltalán nem stabil demokratikus képződményként

működtek. Mint minden szervezet hőskorában, a GylÉT-ben is az „alapító atyák” (a Tanács létrehozásánál bábáskodók) igen erősen rányomták személyes identitásukat az intézményrendszerre. Így a civilisített intézményrendszer sokszor az elit ifjúságpolitikájának színtere lett. A GylÉT tevékenységét számos rendszerbéli és személyes csapda is nehezítette. Részben azért mert sokan, (más szférabeli döntéshozók, szereplők, politikusok, néha a civilek) sokszor nem vették komolyan az ifjúsági érdekegyeztetést és a köréje épült struktúrát. Részben pedig azért, mert a kormányzat azt hitte, hogy a civilitás egyenlő a pénztelenséggel, míg ugyanazt a munkát kormányzati szakértőknek bőven megfizette, azt a rejtett gondolatot érvényesítve, hogy „ő azért civil képviselő, mert nem elég jó ahhoz, hogy kormányzati szakértő legyen”. Bár a konzervatív ifjúsági szervezetek jó része azonnal kilépett a GylÉT-ből, ahogy az 1998-as ellenzéki győzelem bizonyossá vált, s a fenti kritikák csökkentették a GylÉT példaértékét, fentiekkel együtt a „civilizált” magyar ifjúságügy struktúráis szempontból egész Európában egyedülállónak volt mondható, hiszen az e tekintetben fejlettek tekintett Finnországban is csak kooptált civil szakemberek (és nem képviselők) játszottak ekkor szerepet a döntéshozatali mechanizmusban. Hasonló co-managment struktúra igazából csak az Európai Unió szervezeti modelljében volt fellelhető ezidőben (Youth policies, 1997).

Az 1998-2002 közötti időszakban az ISM érdekérvényesítő képessége a ciklus során végig alacsony maradt a tárcaközi koordinációban. További problémát jelentett, hogy az állami kezdeményezések – különösen a támogatáspolitikát illetően – nem álltak össze egységes fejlesztési koncepcióvá. Az ISM emellett szakított az önszerveződő, autonóm a szervezeti képviselőket „helyzetbe hozó” rendszerrel, nem civil szervezetek delegáltjaival kívánt együttműködni, hanem a kormányzat által kiválasztott szervezeti megbízottakkal akarta a korosztály érdekeinek képviselőit megjeleníttetni. Az egyenlők és egyenlőbbek elképzelése mentén maga nevezte meg civil partnereit. Előrelépést jelentett viszont a Horn-kormány alatt alig érvényesülő nyilvánossági kontroll, amely szerint a támogatottak nevét, programját és az összeget nyilvánosságra kell hozni¹⁰⁶, ugyanakkor a nemzetközi programok esetében ilyen kötelezettség nem volt. Szintén fontos volt a régiós rendszer kiépítése és az ifjúság ügyének miniszteriális képviselete. A 2002-es szocialista győzelem

106 „Az Alapprogramból nyújtható támogatások és kedvezményezettek körét, a Tanács által meghirdetett pályázatokat, valamint a támogatásban részesültek névsorát és támogatásuk célját, mértékét az országos sajtó útján közzé kell tenni” (1998. évi LXXXVI. Törvény 60.§. (2.)).

biztossá válásával a tárca vezetése – hasonlóan történt ez összkormányzati szinten – kiürítette a kincstárat: valamennyi költségvetésben meghatározott összeget elköltött.

A 2002 és 2010 közötti két ciklust felölelő időszakban az ifjúság ügye egyértelműen az alacsonyabb prioritású kormányzati területekhez került, s ebben az időszakban (2007 elején) kerültek napvilágra és kaptak nagy média-visszhangot az ifjúsági civil szervezetek kapcsán történt visszaélések (Zuschlag-ügy), amelyek ugyancsak nem segítették az ifjúságügy pozicionálását.

2010-től az ifjúságügy kormányzati szerepe tovább csökkent. Valamennyi független elemzés a terület esetében hiányos, de legalábbis felemás a működés, nemegyszer elégtelennek bizonyuló intézkedésekről számol be. Ennek tükrében kiemelandő, hogy az egyik legfontosabb ifjúságügyi szereplő, a magyar Kormányt nem különösebben érdekli ki és miként reagál a döntéseire, és különösen nem fontosak a döntések hosszú távú hatásai. Ifjúsági döntései (is) nem egyszer keltik fel az uniós intézmények, politikusok figyelmét. De ennél még súlyosabb probléma, hogy az állandó változások az ifjúságügy számára nem progressziót, reformot, előrelépést jelent, hanem sokkal inkább bizonytalanságot, az igazodási lehetőségek elvesztését. „A folyamatos megszakítottság (Oross, kézirat), az állandóság hiánya (Mobilitás vs. kontaktpontok), a stratégiai fejlesztés helyetti pusztán projektvezéreltség (pl.: kontaktpont-rendszer), az állandó irányváltások (pl.: ifjúságsegítő képzés) lehetetlenné teszik a stabil, kiszámítható építkezést. Amennyiben a helyzet változatlan marad, úgy a terület az eddigiekhez hasonlóan zárvány marad, jobb esetben betagozódik más szakterületekbe, egészen addig, míg egy – az európai nemzetek példáihoz hasonló – társadalmi kataklizma újra életre nem hívja” (Nagy, 2015).

FORRÁSOK, IRODALOM

- BARTHEL-RÚZSA, ZS., KUCSERA, TAMÁS G. (2005): A Magyar Ifjúsági Konferencia öt évéről, Új Ifjúsági Szemle, 6
- BEKE, M., DITZENDY, K. A., NAGY, Á. (2004): Áttekintés az ifjúsági intézményrendszer állami és civil aspektusairól, Új Ifjúsági Szemle, 3. szám
- BELLA, B (1994): Ifjúságpolitika árnyékában? In: Társadalmi Szemle 12. szám

- BODOR, T., NAGY. Á. (2010): Ifjúságsszakmai rendszerek, in FÖLDI, L, NAGY, Á. (szerk.): Ifjúságügy-ifjúsági szakma, ifjúsági munka, FSZ-Mobilitás-ISZT Alapítvány-Új Mandátum, Budapest
- COUNCIL OF EUROPE (1997): Study on the policies and activities in the youth sector of the Council of Europe, Strasbourg
- KASZÁS, A: Köz- és szakpolitikai tér, in NAGY, Á. (szerk.): Miből lehetne a cserebogár? - jelentés az ifjúságügyről, ISZT-luvenis-Excenter, Budapest
- KOMÁSSY Á., KUCSERA, TAMÁS G. (2003): 13 év – kormányzati ifjúságpolitikák a rendszerváltás-rendszerváltozás után, Új Ifjúsági Szemle, 1. szám
- KOMÁSSY, Á., GRÜNSTEIN, SZ. (2005): Kell-e magyar–magyar ifjúsági egyeztetés? Új Ifjúsági Szemle, 1. szám
- MÁTYÁSI, S, SZABÓ, A, MADÁR, CS., VAJDA E. (1995): Az ifjúságpolitika esélye, avagy az ifjúsági szervezetek helyzete a rendszerváltás után, BME Szociológia Tanszék, Budapest
- NAGY, Á. (2000): Civil a pályán? Politikatudományi Szemle 1-2. szám
- NAGY, Á., NIZÁK, P., VERCSEG, I. (2014): Civil társadalom, nonprofit világ, UISZ Alapítvány, Budapest
- NAGY, Á. (2014): A civil társadalom domesztikálása, in MAGYAR B., (szerk.): A Magyar polip 2., Noran Libro, Budapest
- NAGY, Á. (2015): Összefoglaló fejezet in NAGY, Á. (szerk.): Miből lehetne a cserebogár? ISZT Alapítvány, Excenter Kutatóközpont, Budapest
- NAGY, Á., SZÉKELY L., (2008): Az ifjúsági civil szervezetek, Új Ifjúsági Szemle 3-4. szám
- OROSS, D. (2016): A magyar ifjúságpolitika „folyamatos megszakítottságának” története, in Nagy Ádám – Oross, D. (szerk.): Ifjúságügy szöveggyűjtemény, UISZ Alapítvány, Budapest

JOGSZABÁLYOK, AZ ÁLLAMI IRÁNYÍTÁS EGYÉB ESZKÖZEI

1993. évi XXV. törvény a Központi Ifjúsági Alapról
1995. évi LXIV. törvény a Gyermekek- és Ifjúsági Alapról, valamint a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Közalapítványról
1998. évi LXXXVI. törvény a miniszterek feladat- és hatáskörének változásával, valamint az Ifjúsági és Sportminisztérium létrehozásával összefüggésben szükséges törvénymódosításokról

1991. évi XCI. törvény a Magyar Köztársaság 1992. évi költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1992. évi szabályairól

1992. évi LXXX. törvény a Magyar Köztársaság 1993. évi költségvetéséről

1993. évi CXI. törvény a Magyar Köztársaság 1994. évi költségvetéséről

1996. évi CXXIV. törvény a Magyar Köztársaság 1997. évi költségvetéséről

1997. évi CXLVI. törvény a Magyar Köztársaság 1998. évi költségvetéséről

1998. évi XC. törvény a Magyar Köztársaság 1999. évi költségvetéséről

1999. évi CXXV. törvény a Magyar Köztársaság 2000. évi költségvetéséről

2000. évi CXXXIII. törvény a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi költségvetéséről

2003. évi CXVI. törvény a Magyar Köztársaság 2004. évi költségvetéséről

2004. évi CXXXV. törvény a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről

2008. évi CII. törvény a Magyar Köztársaság 2009. évi költségvetéséről

2014. évi C. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről

2015. évi C. törvény Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről

81/1990. (IV. 27.) MT rendelet a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítványról

119/1992. (VII. 29.) Kormányrendelet a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítványról szóló 81/1990. (IV.27.) MT rendelet módosításáról

93/1995. (VIII.8.) Kormányrendelet a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítványról szóló 81/1990. (IV.27.) MT rendelet módosításáról

21/1996. (II.7.) Kormányrendelet Zánka Gyermekek- és Ifjúsági Centrum Oktatási és Üdültetési Közhasznú Társaság átalakulásáról

113/1999. (VII.16.) Kormányrendelet az ifjúsági és sportminiszter feladat- és hatásköréről

5/2012. (II. 16.) KIM rendelet a Nemzeti Együttműködési Alappal kapcsolatos egyes kérdéseiről

2/1999. (IX.24.) ISM rendelet a Gyermekek- és Ifjúsági Alapprogram és a Regionális Ifjúsági Irodák működéséről

7/2002. (V.25.) ISM-OM együttes rendelet a szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról szóló

88/2009. (X.29.) Országgyűlési határozat a Nemzeti Ifjúsági Stratégiáról

1044/1990. (X.26) Kormányhatározat az Ifjúságpolitikai Kabinet létrehozásáról

1048/1991. (X.3.) Kormányhatározat a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítvány Kuratóriuma kijelölésének átmeneti visszavonásáról

1017/1991. (IV.11.) Kormányhatározat a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítványról

- 1018/1991. (IV.11.) Kormányhatározat a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítvány kuratóriumáról
- 119/1992. (VII.29.) Kormányrendelet a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítványról
- 1039/1992. (VII.29.) Kormányhatározat a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítvány Kuratóriumáról
- 1104/1994. (XI.10.) Kormányhatározat a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítvány függő jogi helyzetének rendezéséről
- 1109/1994. (XII.2.) Kormányhatározat a Gyermekek- és Ifjúsági Koordinációs Tanács létrehozásáról
- 1029/1994. (IV.26.) Kormányhatározat a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítványról
- 1045/1994. (VI.14.) Kormányhatározat a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítványról
- 2349/1995. (XI.16.) Kormányhatározat a Gyermekek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanácsról
- 1008/1996 (II.7.) Kormányhatározat a Zánkai Gyermekek- és Ifjúsági Centrum Közhasznú Társaság alapításáról
- 1013/2010. (I.22.) Kormányhatározat az Ifjúsági Koordinációs Bizottság felállításáról
- 6/2001. (I.17.) számú ISM miniszteri határozat a Mobilitásról
- 13/2002. (X.11.) GYISM határozat a Mobilitás Nemzetközi Igazgatósága mellett működő Nemzetközi Programok Tanácsáról

JEGYZŐKÖNYVEK, FORRÁSANYAGOK

- Parlamenti ifjúságpolitikai vitanap jegyzőkönyve, 1993, www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai
- A Generáció – Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Közalapítvány alapító okirata
- A Gyermekek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács alapító okirata, plenáris ülésének szözszerinti jegyzőkönyvei, bizottsági üléseinek emlékeztetői
- A Gyermekek- és Ifjúsági Alapprogram Tanácsának határozatai
- A Mobilitás Ifjúsági Szolgálat alapító okirata
- A Nemzeti Ifjúsági Tanács 7 közgyűlési jegyzőkönyve
- A Zánkai Gyermekek- és Ifjúsági Centrum Közhasznú Társaság alapító okirata és azok módosításai

HONLAPOK

www.portfolio.hu/unios_forrasok/uzletfejlesztes/a_bizottsagnak_is_gyanus_az_uj_nemzedek_kozpont_sok_milliardja.230376.html, letöltve: 2016. 06. 27.

http://ujnemzedek.hu/info/elindult_az_uj_nemzedek_ujratoltve_program-14435, letöltve: 2016. 06. 28.

http://eduline.hu/felnottkepzes/2016/4/28/65_milliardot_kap_az_elaszamoltathatatlan_Uj_13VU3A, letöltve: 2016. 06. 27.

ROSS DÁNIEL: A MAGYAR IFJÚSÁGPOLITIKA KÖZPOLITIKAI DINAMIKÁJA¹⁰⁷

BEVEZETŐ

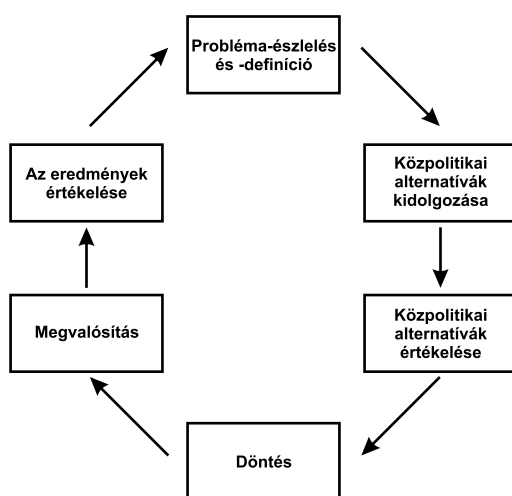
Az alábbi fejezet célja, hogy közpolitikai szemszögből értelmezze a magyar ifjúságpolitika ciklusait, dinamikáját és aktorainak szerepvállalását a rendszerváltozás óta eltelt időszakban. A közpolitikai ciklus azért vált a tanulmány rendezőelvévé, mert jól megragadható, analitikusan hasznos keretet nyújt a folyamatként értelmezett közpolitika leírásához, ugyanakkor a ciklus nem elő- vagy leíró modell, csupán analitikus keret. Jelen tanulmány tehát a közpolitikai ciklus fázisai szerint, aktor- és cselekvésközpontú módon vizsgálja a magyar ifjúságpolitikát. Bár szükséges az intézményi környezet, a struktúra változásának, releváns mozzanatainak bemutatása is (Nagy, 2016), azonban jelen tanulmány elsődleges célja nem az államigazgatási-közpolitikai rendszer részletes leírása. Az ifjúságpolitika ugyanis nem pusztán technikai-szervezési probléma és nem vezethető le közvetlenül a policy és a politics intézményrendszeréből sem, hanem a különböző társadalmi aktorok közös teljesítménye. Az államigazgatásban dolgozók, a politikusok, a Kormány, parlamenti pártok, a nemzetközi szervezetek, az érdekcsoportok, a civil szervezetek, az agytrösztök, a helyi (önkormányzati és lokális intézményi) érdekeket képviselők együttműködésén múlik vagy kellene múlnia. Különösen hangsúlyos mindez az ifjúságpolitika nemzetközileg elfogadott ún. integrált megközelítése szerint, amely minden olyan tevékenységet, amelynek során még nem jelenik meg a szakellátás, az ifjúságpolitika területére sorol, azzal a kikötéssel, hogy ezen a területen végzett tevékenységek akkor lehetnek eredményesek, ha más egyéb alrendszerekben (gazdaság, otthonteremtés, felsőoktatás, stb.) az elemek koherensek. A tanulmány alapkérdése tehát az, hogy a döntéshozatali mechanizmusban miként valósul meg ez az

107 A fejezet elkészítésében nyújtott segítségéért köszönet illeti: Gruber Andreát.

együttműködés; milyen intézmények, mechanizmusok, logikák, kulturális meghatározottságok mentén.

A tanulmány problémaközpontú áttekintését kívánja adni a területen folyó munkának, célja, hogy bemutassa, mik azok a neuralgikus pontok, amelyek a magyar ifjúságpolitika folyamatában visszatérően megjelennek. Teszi mind-ezt úgy, hogy az időbeli változások kontextusában is bemutat bizonyos jelenségeket, ugyanis a visszatérő problémák elemzése jobban megvalósítható, ha azokat történetileg is elhelyezzük és az intézményi változásokkal összefüggésben mutatjuk be a folytonosságot vagy éppen a szakadást. Ennyiben a közpolitikai dinamika kulcsfogalma az idő, a fókuszban pedig a folyamatok újszerű időbeli-történeti kibomlása áll (Oross, 2011).

A fentiek tükrében az alábbi kérdések fogalmazódnak meg: A magyar ifjúságpolitika közpolitikai ciklusait vizsgálva kik Magyarországon az ifjúságpolitika fő aktorai? Kinek van döntő hatása a döntések meghozatalára? Mi jellemzi a magyar ifjúságpolitika-alkotás dinamikáját?

1. ábra: A közpolitikai ciklus. Forrás: Gajduschek-Hajnal (2010)

A MAGYAR IFJÚSÁGPOLITIKA AKTORAI

Ahhoz, hogy megállapíthassuk, mik a magyar ifjúságpolitika visszatérő, rendszerszintű jelenségei a rendszerváltás óta eltelt időszakban, elsőként arra kell reflektálnunk, kik ennek a közpolitikai területnek a legfontosabb alakítói, aktorai és miként, milyen dinamikával képesek együttműködni a szakterületen folyó munka terén.

Helyi szinten a rendszerváltást követően lényegében kormányzati akarattól függetlenül, az önkormányzati törvény hatására¹⁰⁸ jöttek létre önkormányzati intézményként vagy civil szervezetekkel kötött önkormányzati szerződés keretében helyi szinten ifjúsági tanácsadó irodák, ifjúsági pontok, valamint egyes települések felnőtt önkormányzati testületeivel együttműködésben megválasztásra kerültek a fiatalok érdekeit képviselő települési gyermek- és ifjúsági önkormányzatok (Trencsényi, 1994; Beke-Ditzendy-Nagy, 2004). Volt azonban a helyi ifjúsági munka ösztönzésében egy fontos szerepet betöltő minisztériumi kezdeményezés, a Belügyminisztérium és a Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztérium 2000-ben indult közös pályázata (önkormányzatok ifjúsági feladatellátását segítő támogatás). Ez a pályázati cím névleg változott ugyan, de jellemzően komplex támogatás volt, az önkormányzat eldönthette, hogy ebből ifjúsági házat üzemeltet, vagy ifjúsági referenst, vagy ifjúságsegítőt foglakoztat, vagy közvetlenül az ifjúsági szervezeteket támogatja általa (és feladat-ellátási szerződésben átruházza a feladat megvalósítását). A pályázat hatására az ország számos településén, kistépelölésektől nagyvárosokig lehetőség nyílt ifjúsági célú feladatok finanszírozására, ifjúsági referensek alkalmazására. Ez a pályázati cím mára megszűnt, és a helyi, térségi, regionális vagy országos ifjúsági feladatoknak a szervezésével, tervezésével kapcsolatban megállapítható, hogy az egyébként elvárható szintű és tartalmú

108 Az önkormányzati törvények (2011. évi CLXXXIX törvény Magyarország helyi önkormányzatairól, illetve korábban 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról) értelmében a gyermek- és ifjúsági feladatokról való gondoskodás, mint közszolgáltatás az önkormányzatok általános feladatai közé tartozik, de adós marad annak tartalmi meghatározásával. A települési önkormányzat maga határozza meg – a lakosság igényei alapján, anyagi lehetőségei függvényében – hogy mely feladatokat, milyen mértékben és módon lát el.

politikák esetlegesen alakulnak, a források elapadása okán az elindult helyi jó gyakorlatok számos esetben elsorvadtak.¹⁰⁹

Ifjúsági civil szervezetek és érdekcsoportok: az ifjúsági alrendszer nem értelmezhető a civil társadalom, és ennek intézményesült tere, az úgynevezett harmadik vagy nonprofit szektor nélkül. Harmadik szektor alatt azokat a társadalmi szervezeteket és önszerveződéseket értjük, amelyek működését nem a megszerezhető profit és nem az állami közfeladat ellátása mozgatja, hanem a valamely társadalmi szükségletet megjelenítő társadalmi öntevékenység (Nagy-Nizák-Vercseg, 2014). A nonprofit szektor nagy előnye az állami-, önkormányzati fenntartású intézményekkel szemben, hogy tevékenységét jórészt önként és valós társadalmi igényre alapozva végzi, így (nem elsősorban anyagi) erőforrások szélesebb körét tudja megmozgatni.¹¹⁰ Lehetetlen áttekintést adni azon meghatározó – sokszor módszertanukat tekintve ma már szociálpedagógiai, szociális munkabeli, politológiai, szociológiai, ifjúságsegítő képzéseken tananyagként előbukkanó – civil szereplőkről, amelyek az elmúlt 25 évet jellemezték, de biztos, hogy ezek közé tartoztak a cserkészek, az úttörők a 4H mozgalom, a Vega, az Országos Diák Unió, a Zabhegyezők, s tucatnyi búpatakként el-eltűnő, majd felbukkanó társaik.

109 Kisebb önkormányzatokban elvélve, nagyobb városokban, megyeszékhelyeken időről időre születnek ifjúsági koncepciók, stratégiák, de megvalósításuk esetleges, így a hozzájuk fűzött reményeket nem váltják be és ritkán aktualizálódnak. A fejlesztéspolitikában nem jelenik meg a szolgáltatások komplex, horizontális jellegű fejlesztésének elve és gyakorlata sem, jellemzően más ágazatok mentén (szociálpolitikai és oktatás) értelmeződnek az ifjúsági célú fejlesztések.

110 A civil ifjúsági élet előzményeit tekintve a már a XX század elején fontos fejlődés ment végbe (Wootsch, 2010): a magyarországi ifjúsági civil szervezetek között – nagyon hasonlóan az európai szervezetekhez – a cserkészek, a katolikus és protestáns mozgalmak, munkás- és agrármozgalmak domináltak. Ezen szervezetek fejlődésének megszakadását az első világháború és az azt lezáró békeszerződés okozta. Az események hatására a nacionalista és revizionista ideológiák nyertek teret, átalakítva e szervezetek életét, szemléletét és tevékenységét. A világháborút követően rövid ideig a nyugati orientáció hívei kísérletet tettek a demokratikus országokhoz való közeledésre, ami az ifjúsági civil szférában is érezte hatását, ám a folyamat 1948-ban a kommunista hatalomra kerülésével megszakadt. Bár az 1956-os forradalom és szabadságharc csupán egy rövid „intermezzo” volt a magyar történelemben, következményei messzire hatottak: a döntéshozók számára nyilvánvalóvá vált, hogy a fiatalokkal, mint politikai és társadalmi-gazdasági tényezővel szorosabban szükséges foglalkoznia a politikának, mint azt korábban tette, ezáltal a forradalom következményei a magyar ifjúság életére is kihatottak. A kommunista rezsim félt a fiatalok újabb lázadásától, ezért nagyon szigorú, a fiatalok életére az oktatástól a szabadidőig minden részletre kiterjedő szervezetet épített. A Kommunista Ifjúsági Szövetség 1957 márciusában jött létre, és az iskolás gyermekek számára szervezett Úttörőmozgalommal (amely a kommunista ideológiai nevelés mellett a serdülő sportra és a közművelődésre helyezett hangsúlyt) kiegészülve 1989-ig az egyedüli engedélyezett ifjúsági mozgalom volt. A 1980-as évek elejére azonban egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a KISZ képtelen a gyakorlatban „haladni a korral” (Nagy, 2007). Az 1986-os XI. Kongresszus a szervezet reformja jegyében a nyilvánosság nagyobb fokú bevonását és egyfajta demokratikus decentralizációt képzelt el az apparátusi struktúra megválasztása kapcsán.

A kormányzat és civil szféra közötti együttműködést tekintve a rendszer-váltás hajnalán fontos lépést jelentett, hogy 1988. november 27-én a parlament felsőházában létrejött a Magyar Ifjúsági Szövetségek Országos Tanácsa (MISZOT), az ifjúsági civil szervezetek¹¹¹ első, plurális érdekképviselőre épülő ernyőszervezete (Stumpf, 1989). Ugyanakkor a MISZOT-ot végig a bizalmatlanság légköre vette körül: az ellenzéki-alternatív szervezetek a pártállam hagyományos integrációs-asszimilációs törekvéseitől félték, a KISZ és a szövetségesei pedig a politikai perifériára szorításuk eszközét vélték felfedezni a tanácsban (Nagy, 2000). Ezzel együtt a MISZOT rendszeres közgyűlései hosszú ideig az egyedüli fórumai voltak az ifjúsági közéletnek, lehetőséget kínálva az éles politikai vitákra, az ifjúság érdekérvényesítő képességének növelésére (Stumpf, 1992). A szervezet közel 4 éves működésének, kudarcának története egyike a rendszer-változás feltáratlan folyamatainak.¹¹² A MISZOT, mint a kormányzati-civil párbeszéd intézményes szereplője, fontos funkciót tölthetett volna be a kormányzati döntések társadalmi egyeztetésében. A tagszervezetek hozzáférhettek volna a társadalmi nyilvánossághoz, vezetőik a szervezet révén nemzetközi fórumokon és képzéseken képezhetnék volna magukat. A hanyatlás legfőbb oka az volt, hogy a tagszervezetek vezető rétege bekerült a Parlamentbe, a tagszervezetek pedig egyre átpolitizáltabbak lettek. A tagszervezetek ezen lépései gyengítették a tanácsot, egyúttal azt az üzenetet hordozták, hogy a fiatalok érdekérvényesítésének leghatékonyabb útja a pártokon át vezet. E kudarc hosszú évtizedekig ható súlyos negatív következményeket vont maga után az érdekképviselő

111 A MISZOT alapszabálya értelmében felvett tagjai közé minden olyan szervezetet és mozgalmat, amely azt kérvényezte, s amely legalább 500 taggal rendelkezett és működése országos volt. Tagszervezetek: Baloldali Ifjúsági Társulás (BIT), Cigány Ifjúsági Szövetség, Független Ifjúság, Ifjúsági Demokrata Fórum, Ifjúsági Környezetvédő Szövetség, Ifjúsági Unió, Katolikus Ifjúsági Mozgalom, Kereszténydemokrata Fiatalok Szövetsége, Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (DEMISZ), Magyar Diáksport Szövetség, Magyar Dolgozók Ifjúsági Szövetsége, Magyar Ifjúsági Eszperantó Szövetség, Mezőgazdasági Termelők és Szövetkezők Országos Ifjúsági Tanácsa, Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége Ifjúsági Tanácsa, Műszaki és Természettudományos Egyesületek Szövetségének Ifjúsági Tanácsa, Szakszervezeti Ifjúsági Szövetség, Vasutas Szakszervezetek Ifjúsági Tanácsa; Megfigyelői jogú tagok: Diák Újságírók Egyesülete, Értelmiségi Fiatalok Szövetsége, Gyermekkérdések Magyarországi Fóruma, Magyar Evangélikus Ifjúsági Szövetség, Magyarországi Ifjú Németek Közössége, Egyesület a Diákönkormányzatokért, Marxista Ifjúsági Szövetség. Teljes jogú státuszt és felvétel kért a MISZOT-ba: Ifjúsági Kereszténydemokrata Unió, Hátrányos Helyzetű Fiatalok Szövetsége, Fiatal Sasok Országos Egyesülete, Fiatal Romák Országos Szövetsége, Keresztény Ifjúsági Egyesületek Országos Szövetsége, Roma Ifjúsági Szövetség.

112 A szervezet működéséről áttekintő tanulmány, monográfia nem született, Stumpf István hivatkozott művei rögzítik, de működési mechanizmusait és azok változásait illetően nem teszik nyomom követhetővé a szervezet működését.

intézményes struktúráinak megteremtése és a fiatalok részvételét ösztönző célkitűzések megvalósítása terén¹¹³, amely konkrétan két ernyőszervezet a Magyar Gyermekek- és Ifjúsági Tanács (MAGYIT) és az Országos Gyermekek- és Ifjúsági Parlament (OGYIP) majd évtizedes párharcában nyilvánult meg. Az ezredforduló után nyílt csak lehetőség arra, hogy ismét létrejöjjön valamiféle közös képviselő: a szakmai civil szervezetek alkotta Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Szövetség (NEGYISZ) létrejöttével az ernyőszervezeti tér fenntarthatatlanul sokszínűvé vált, de sem az ernyők ernyője elképzelése, sem a Gyermekek- és Ifjúsági Konferenciában (GYIK) történő szervezetszintű együttműködés koncepciója nem bizonyult tartósnak (nem kis részben ismét a politikavezérelt szervezetek vétója miatt). A legfrissebb „kísérlet”, a 2012. december 1-jén megalakult Nemzeti Ifjúsági Tanács feladataként határozta meg az ifjúság és az ifjúsági szervezetek érdekképviselésének legmagasabb szintű ellátását, azonban a jövő zenéje, hogy mennyiben lesz képes megfelelni e vállalásnak.

Összességében a rendszerváltást követően az ifjúságpolitikai intézményrendszer folyamatos átalakítása nem kedvezett az ifjúsági civil szervezetekkel való párbeszéd kialakulásának. Az ifjúsági szervezetek közös képviseletére tett kísérletek sokáig kudarcba fulladtak, nem kis mértékben abból fakadóan, hogy a mindenkor kormányok és politikai pártok igyekeztek olyan intézményi struktúrát létrehozni, ami a hozzájuk közelebb álló ifjúsági szerveződések számára biztosít előnyösebb működési feltételeket (Nagy, 2010).

A Kormány: Peter Lauritzen, az Európa Tanács Ifjúsági és Sport Igazgatóság elnöke 1993-ban, Potsdamban elmondott beszédében (Ohana-Rothemund, 2008) tipizálta a nemzeti kormányok ifjúságpolitikai megközelítéseit. A kormányzati szerepfelfogás alapján megkülönböztetett:

113 Az ifjúsági tanácsok – legyenek bár az ifjúsági szervezetek magán ernyőszervezetei, vagy állami ifjúsági tanácsok, amelyek magukban foglalják az ifjúsági közintézményeket, hivatalokat – a politikások, hatóságok és fiatalok közötti információcsere és együttműködés tradicionális csatornáját jelentik. Történetileg az ifjúsági szervezetek és szövetségek magánjellegű kezdeményezések, nem üzleti céllal és törvényileg nem szabályozott szövetségek voltak, amelyek az önkéntes részvétel elvén alapultak és azokat önkéntesek vezették. Napjainkban azonban az ifjúsági szervezetek nagymértékben függenek az állami támogatásoktól, s működésüket az esetek többségében törvény illetve jogszabály szabályozza. Új fogalomként megjelent a kvázi nem kormányzati szervezet fogalma, melyet a modern ifjúsági szerveződési formák keltettek életre.

1. Az ifjúságügyeket a civil társadalommal elvegyülve, a társadalom lelkiismereteként irányító kvázi „szuper-egyesületként” működő Kormányt;
2. Célkitűzéseit, lépéseit a civil társadalommal egyeztetve kidolgozó, „a civil társadalom partnere”-ként működő Kormányt;
3. A fiataloknak megkülönböztetett figyelmet nem szentelő „laissez-faire” Kormányt;
4. A fiatalok igényeire aktuális problémákra koncentrálnak reagáló „beavatkozó” Kormányt;
5. Jószándékú hatóságként viselkedő „állambácsi” Kormányt, valamint
6. Ideges, bizonytalan állami hatóságként működő „ellenőr” Kormányt.

Lauritzen hangsúlyozta, hogy egyetlen európai ország Kormánya sem jellemezhető vegytisztán valamely modellel, ugyanakkor ezen ideáltípusok keveredése számos ország ifjúságpolitikájában megfigyelhető. A rendszerváltozást követően megalakult kormányok ifjúságpolitikáján végigtekintve azonban nem egyszerűen ideáltípusok keveredését láthatjuk, hanem (Nagy, 2010) az ideáltípusok kormányzati ciklusonkénti váltakozását.

Miközben a rendszerváltozást követően megalakult kormányok egyike sem dolgozott ki és tett végrehajthatóvá koherens ifjúságpolitikai célkitűzéseket (Nagy, 2016), a kormányváltások rendkívül mélyrehatóan érintették a közigazgatás és ezen belül az ifjúsági struktúra működését. Az Antall-kormány Ifjúsági Koordinációs Bizottsága az „ellenőr” modell megvalósítása volt, amely a fiatalokat néhány tájékoztató nappal kívánta letudni. A Horn-kormány – az összes közül talán leginkább letisztult, de a végén elitizálódó – kezdeményezése, a háromoldalú érdekegyeztető rendszer kormányzati oldala a Gyermek- és Ifjúsági Koordinációs Tanácsa az állambácsi kormányzás megtestesítője, mert jószándékkal, de korántsem egyenrangúként tekintett a fiatalokra és szervezeteikre. Az első Orbán-kormány ifjúsági tárcája (illetve egész pontosan helyettes-államtitkársága) a beavatkozó Kormány modelljének valóságba ültetése. A Medgyesy-Gyurcsány-Bajnai időszakban a kormányzati ifjúságpolitika egyre lejjebbi szintekre sorolódása (előbb főosztály,

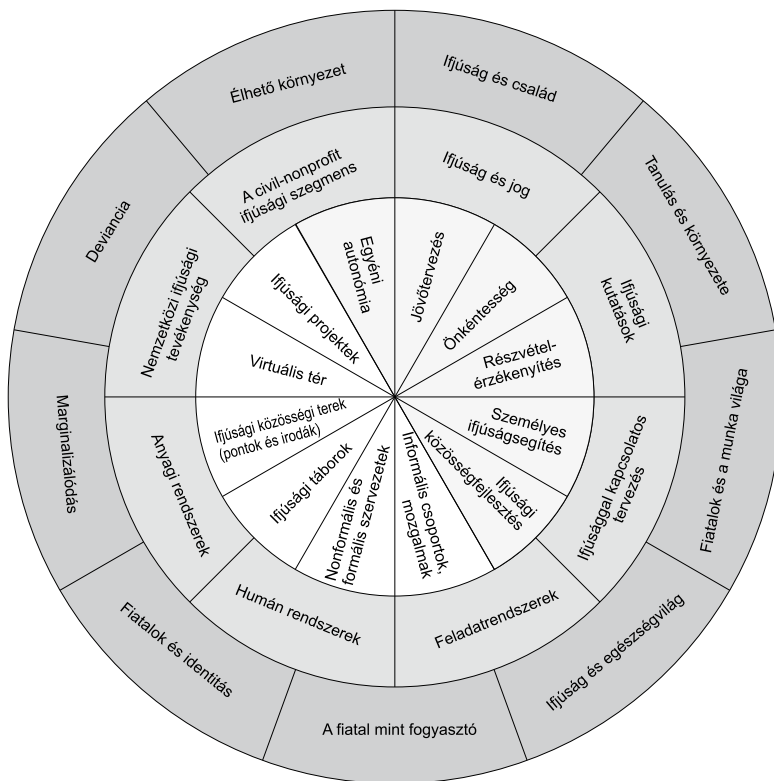
majd osztály) a laissez-faire politikának volt köszönhető, miképp a 2010-ben (a kormányzás utolsó három hónapjára) papíron létrejövő koordináció is. A 2010-es kormányzat félidejében létrejött Ifjúsági Szakmai Egyeztető Fórum, amely bár a civil párbeszéd intézményének lett beállítva, valójában a kormányzati egyeztetést szolgálni hivatott felület, ami leginkább (a lauritzeni modellben nem szereplő) Patyomkin-falu megtestesülése. Mindezekből fakadóan a rendszerváltás óta megalakult kormányok ifjúságpolitikai intézkedései nem járultak hozzá a társadalom ifjúságról alkotott képének letisztulásához, az ifjúság társadalmi szerepét meghatározó, hosszú távú és átfogó intézkedésekről a mai napig nem beszélhetünk.

Az *Országgyűlés* a kezdeti, munkaparlamenti működését követően – a Kormány törvényhozásban betöltött egyre növekvő szerepével párhuzamosan – ciklusról ciklusra csökkenő aktivitást mutat. A törvények kezdeményezését és az elfogadott törvényeket napjainkban egyértelműen a Kormány szerepvállalása dominálja (Ilonszki-Jáger, 2008). A fiatalokra vonatkozó szabályozási folyamat áttekinthetővé tételében, az érdekeltek bevonásában és a velük folyó érdekegyeztetés kiszélesítésében kiemelkedő szerepet tölthet be az Országgyűlés. 1992. október 13-án jött létre az Országgyűlésben olyan állandó bizottság, amelynek feladatai között az ifjúsággal kapcsolatos teendők megjelentek: ez a bizottság az Oktatási, ifjúsági és sport bizottság elnevezést kapta. Ezt az időpontot követően valamennyi újonnan alakuló Országgyűlés állandó bizottsági rendszerében helyet kapott az ifjúságügy. Azonban a magyar Országgyűlés ifjúságüggyel foglalkozó bizottsági tagjainak életrajzát, szakmai életútját tekintve megállapítható, hogy nincs a szakterületen közigazgatási tapasztalatuk, sem pártjukban betöltött vezető tisztségük. A bizottsági tagok elenyésző hányada tekinthető a terület szakértőjének, az ifjúságügy ismeretét legfeljebb tanári, tanítói végzettségük és e szakmában szerzett tapasztalatuk támaszthatja alá. Az ifjúságpolitikában érintett érdekcsoportok gyenge szervezethezességük és alacsony érdekérvényesítő képességük okán kevés befolyással bírnak a képviselő döntéseinek befolyásolására. A civil szervezetek bevonására törekvésnek a bizottság jegyzőkönyveiben kevés nyomát lelhetjük. Sokat elárul az ifjúsági területen tevékenykedő civil szervezetek alacsony érdekérvényesítő képességéről, hogy az 1992 óta eltelt időben a szakterület bizottsági képviselői feladatait ellátó személyek életrajzának egyikében sem történik ilyen civil szervezeti tagságra utalás, e szervezetek sem saját jelöltek parlamentbe juttatására, sem a parlamenti pártok kiválasztási eljárásának befolyásolására nem képesek.

MODELL ÉS DINAMIKA

Azt, hogy egyes országok miként koordinálják ifjúságpolitikájukat, jelentősen befolyásolja az adott ország alkotmányos hagyománya, közigazgatási rendszere és az egyes kormányzati, közigazgatási szintek közötti munka- és hatalommegosztás. Az ifjúságpolitika egyik legfőbb differenciáló tényezője az ifjúsági munka szektorizációja, azaz míg egyes országokban az ifjúsági munka, az ifjúságpolitika és a vonatkozó szabályozás egységben, egy jól behatárolt és strukturált ifjúsági szektorként jelenik meg, addig máshol nem létezik elkülönült ifjúságpolitikai szektor, az ifjúságpolitikai vonatkozások a tradicionális szektorokban (szociálpolitika, oktatás, kultúra stb.) jelennek meg (Nagy, 2015).¹¹⁴ Némely országokban az ifjúságpolitika integrált megközelítésben, generációs logika mentén nyújt szolgáltatásokat a fiatalok számára, vagyis nem egy-egy szakpolitika (pl. oktatási, egészségügyi) és nem a család keretei között, hanem egyéb szabadidős közösségeiken keresztül támogatja őket a törekvéseiben. E megközelítésben minden olyan tevékenység, amelynek során még nem jelenik meg a szakellátás, az ifjúságpolitika területére sorolódik, azzal a kikötéssel, hogy ezen a területen végzett tevékenységek akkor lehetnek eredményesek, ha más egyéb alrendszerekben (gazdaság, otthonteremtés, felsőoktatás, stb.) az elemek koherensek. Azaz azon túl, hogy az ifjúsággal való foglalkozás önálló szakmai kérdés, nagyon erős koordinatív jellege van (Kátai, 2006). Áttekintve az ifjúságpolitika által érintett területeket, a horizontális tevékenységek 9 területét jelölhetjük ki, amik a családpolitika, az oktatáspolitikai, a munkaerő-piaci kérdések, az egészségügy, a fogyasztóvédelem, az identitáspolitika, a szociális munka, a bűnmegelőzés és a környezetvédelem területét egyaránt érintik (2. ábra).

¹¹⁴ Az alapján, hogy miként koordinálják ifjúságpolitikájukat, valamint milyen ifjúságpolitikai szabályozórendszerrel rendelkeznek, az Európai Unió tagállamait három különböző kategóriába sorolhatjuk: 1. Jelentős méretű ifjúsági szektorral rendelkező országok (például Ausztria, Luxemburg, Németország, Spanyolország, Görögország és Portugália); 2. Kisebb ifjúsági szektorral rendelkező országok, ahol az ifjúsági ügyek részben egy speciális ifjúsági szektorhoz, részben szétszórva a különböző tradicionális szektorokhoz tartoznak (például Hollandia, Franciaország, Belgium, Írország, Finnország, Svédország, Norvégia, Magyarország, Románia); 3. Speciális ifjúsági szektor nélküli országok, ahol az ifjúsági ügyek a tradicionális szektorok között osztoznak szét (például Nagy-Britannia, Olaszország, Dánia).

2. ábra: Az ifjúságügy tevékenységtérképe (forrás: Nagy, 2014.)

A kérdést a közigazgatási szempontoknál tágabb értelemben vizsgálva, a társadalom és az intézményrendszer között kialakult kapcsolatrendszer szempontjából az Európai Unióban négy modellt különböztethetünk meg (Duncan-Paugam, 2000)¹¹⁵:

1. a skandináv térségben az elmúlt három évtizedben folytatott politika eredménye, hogy a korábban több szektor között szétszabdalt ifjúságpolitikát egy, a nemzeti ifjúságpolitikáért felelős koordináló minisztérium hatáskörébe utalták. A civil társadalom fontos szerepet játszik az ifjúságpolitikában, valamint a civil társadalom intézményei és az állam együttműködnek az ifjúságpolitika kialakításában és megvalósításában.

¹¹⁵ Az európai országokban kialakult gyakorlatot alapul véve az ifjúságpolitikák tipológiája ugyanazokat a földrajzi területeket foglalja egybe, mint a jóléti rendszerekre javasolt tipológia (Kátai, 2006).

2. A Brit-szigetek ifjúságpolitikáját a közösségi alapú ifjúsági munka régi tradíciója jellemzi. Az ifjúságpolitika megvalósítását az állam a civil szektorhoz delegálta. A modellt nagymértékben befolyásolja a Brit-szigetek minimális jóléti állam modellje.
3. A patronáló, védelmező modellben az ifjúsági korosztályokat sérülékenynek tekintik, akiket meg kell védeni és támogatni kell. Ebben a modellben speciális ifjúsági minisztériumok, erős ifjúsági igazgatóságok, részlegek működnek. Az ifjúságpolitikát az állam a civil szektorral együttműködve valósítja meg.
4. A főként mediterrán országokban elterjedt centralizált modellben az ifjúsági munka és támogatás a családok és az egyház felelőssége, azonban a közintézmények az elmúlt 20 évben létrehozták azokat a struktúrákat, amelyek lehetővé tették bizonyos területeken a felelőségek átvételét. A modell szűken értelmezi a célcsoportot: csak a 15-25 évesekre tekint érintettként. Ezekben az országokban a harmadik szektor és a helyi hatóságok bevonása meglehetősen csekély, így az ifjúságpolitikák nemzeti, állami szinten centralizáltak, és a megvalósítás is csak az állam hatásköre.

A magyar ifjúságpolitika szétszabdaltságát, folyamatos megszakítottságát jellemzi (Oross, 2016), hogy az idők során majd valamennyi modell hatását mutatja. A létrejövő ifjúsági minisztérium (1999) az első modell térnyerését mutatták, bár a civil társadalom tényleges bevonása nélkül, amely az adott kormányzati ciklusban később a patronáló modell jellegzetességeivé torzult (stratégiai partneri rendszer). A brit modellben megmutatkozó tényleges állami szerepvállalás hiánya mutatkozott meg a sokat követelt ifjúsági törvény létrehozásának elszabotálásában (2002, 2006, 2010). Manapság leginkább a centralizált mediterrán modell látszik megvalósulni, a civil társadalom bevonása látszólagos (vö. az ISZEF működése vs. A korábbi GYIÉT működésével). Lényeges rávilágítani arra is, hogy míg a fent citált, európai modellek mindegyikében az állam által koordinált ifjúságpolitikát civil szervezetek munkája inspirálta, addig Magyarországon mindez mintha fordított logika mentén haladt volna: a hivatalos, állami ifjúságpolitika által „ellenőrzött” szereplőket próbálta „inspirálni” a hatalom. Ennek a hagyománynak hosszú távú, máig ható következményei vannak. Így Magyarországon nem beszélhetünk

állandó, kialakult hagyományokról, a rendszerváltás követő kormányok különbözőképpen definiálták az ifjúságpolitika szerepét, közigazgatásban elfoglalt helyét (Nagy, 2010).

Az állandóság hiánya, a stratégiai fejlesztés helyetti pusztán projektvezéreltség, az állandó irányváltások lehetetlenné teszik a stabil, kiszámítható építkezést (Nagy, 2015), s ez alól az európai integrációból származó feladatok sem jelentettek sokszor kivételt (pl.: az uniós pályáztatás állandó újra meghatározása). Nem mentség, hogy mindez nem pusztán az ifjúságpolitika sajátja Magyarországon, hanem általános negyedszázados jellemző, főként a humán területek kísérője (vö.: egészségügyi fejlesztések leállítása, oktatási innovációk megszakítottsága, szociális újratervezések stb).

KÖZPOLITIKAI CIKLUSOK

PROBLÉMAÉRZÉKELES

A közpolitikai problémák nem „vannak”, hanem „lesznek” (Gajduscheck-Hajnal, 2010), vagyis nem eleve adott az, hogy mit tekintünk ifjúságpolitikai problémának. Az Európai Unió tagországaiban mind nagyobb teret nyer a társadalompolitikai ügyek generációs szemléletben történő megoldása (az ifjúságügytől az aktív idősor gondolatáig) így különösen szembeűnő a magyar a magyar ifjúságügy elismertségének gyengesége, tartalmának félreértése és a szakpolitika kormányzati döntéshozatalban való rosszul pozícionáltsága. A magyar ifjúságpolitika dinamikáját tekintve komoly problémát jelent, hogy sok, a szakpolitikát érintő ügy már felmerülésekor más szakpolitika mentén értelmeződik, ezáltal esély sem adódik az ifjúságügy szereplői számára, hogy a döntéshozatalt és a végrehajtást ténylegesen befolyásolhassák¹¹⁶. Megállapíthatjuk, hogy az ifjúságpolitikai közpolitikai problémák felismerésének elmaradásában fontos szerepet játszik az integrált szemlélet hiánya. Számos olyan példa hozható fel az elműlt évtizedek történeéseiből, amikor a döntéshozók nem ismerték fel egy-egy társadalmi ügy ifjúságpolitikai vetűletét. Az egyik legjellemzőbb a sok lehetséges példa közül: a 2011 januárjában a West Balkánban történt, három halálos áldozatot követelő diszko baleset értelmezésekor a Belügyminisztérium az ügy büntetőpolitikai és hatósági ellenőrzési oldalát hangsúlyozta, a probléma ifjúságpolitikai vetűlete a kormányzati kommunikációban egyáltalán nem jelent meg (Oross, 2011). De említhetjük itt a szabadidő-politika hiányát, a fiatalok társadalmi részvételét támogató programok gazdátlanságát vagy a civil kezdeményezések esetlegességét és a számukra nyűjtott források elégtelenségét.

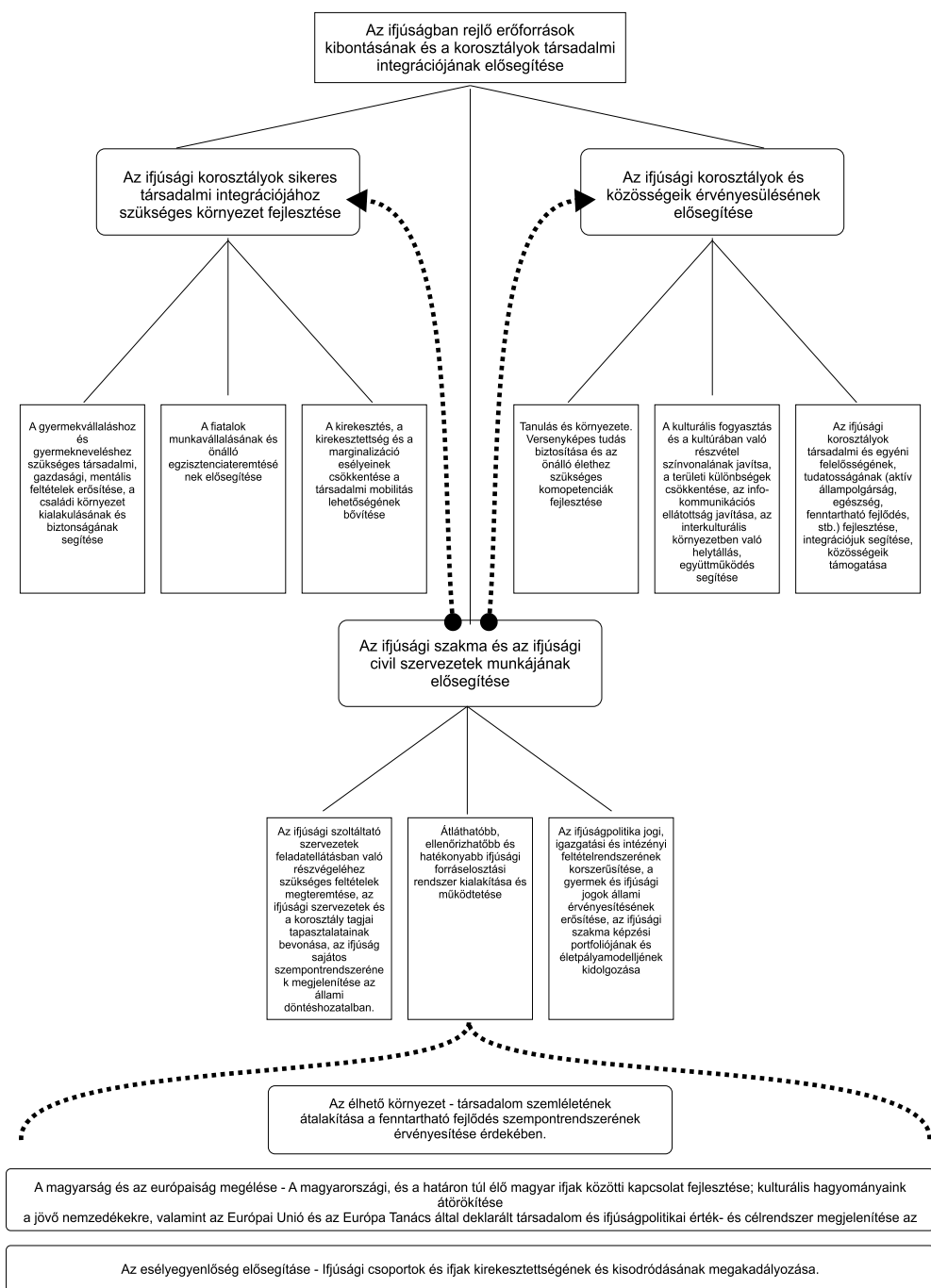
A KÖZPOLITIKAI ALTERNATÍVÁK KIDOLGOZÁSA

A magyar ifjúságpolitika sokáig nem rendelkezett világosan körülhatárolt célrendszerrel. Magyarország 2004-ben történt Európai Unió csatlakozása azonban lehetőséget teremtett az Európai Unió ifjúságpolitikai célkitűzéseit összefogó Fehér Könyv folyamatban való teljes jogű részvételre, a többi

¹¹⁶ Mindez tehát rávilágít a tematizáció közpolitikai jelentőségére (Gajduscheck-Hajnal, 2010).

EU tagállam ifjúságpolitikai programjainak, jó gyakorlatainak megismerésére és átvételére, illetve a magyar ifjúságpolitika gyakorlatának többi tagállammal történő komparatív vizsgálatára. Talán az első ilyen komparatív igényű szakmai munkát jelentett a Nemzeti Ifjúsági Stratégia létrehozása, amely szerezcsés módon együtt készült az Európa Tanács Magyarország ifjúságpolitikájáról szóló jelentésével (Uisz, 2008) és párhuzamosan az Európai Unió ifjúsági stratégiájával (EUIS, 2009). A NIS folyamata 2007-ben vette kezdetét és a 88/2009-es Országgyűlési határozatban öltött testet: 2009 októberében az Országgyűlés 95%-os többséggel elfogadta a Nemzeti Ifjúsági Stratégiát (NIS, 2009). A hazai ifjúsági korosztályok helyzetének elemzése, valamint az állami feladatvállalás újragondolása alapján a Stratégia részletezi az ifjúságpolitika hosszú távú társadalmi céljait, megvalósításukhoz az egyes területeken a horizontális és specifikus célokat, valamint ezekhez kapcsolódó rész-célokat határoz meg, egyúttal a szemléletváltás fontosságát hangsúlyozza: *„hazánkban is szükség van arra, hogy az ifjúságot egy folyamatos, innovatív, korszerű tudással rendelkező erőforrásnak tekintsük, amely képes a társadalom megújítására, az aktív szerepvállalásra. Mint önálló, döntésképes egyénekre tekintünk az ifjúsági korosztályok tagjaira, a jövő alakítóira, lehetőséget ajánlvá képességeik kibontakoztatásához.”* A NIS általános célja az ifjúságban rejlő erőforrások kibontásának és a korosztályok társadalmi integrációjának elősegítése. A Stratégia meghatározza a fejlesztés fő irányait; megvalósításához cselekvési programok készülnek, amelyekben feladatok kerülnek kidolgozásra az érintett ágazati miniszterek részére, többek között, hogy a költségvetés előkészítése során vegyék figyelembe a Stratégiában meghatározott, az ágazatukat érintő célokat. A Stratégia javaslatot tesz továbbá az ifjúság élethelyzetét meghatározó jogszabályi környezet áttekintésére, felülvizsgálatára. A Stratégia által alkalmazott megközelítés fejlesztési típusú, erre tekintettel nem az ellátási formák, nem a juttatások állnak középpontjában, hanem a lehetséges egyéni, közösségi fejlesztések.

A dokumentum tehát egy keret, amely átfogó, horizontális és specifikus célokat, valamint ezekhez kapcsolódó rész-célokat határoz meg. A rész-célok megvalósításának módját, sorrendjét, felelőseit a Stratégiához kapcsolódó, Kormány által elfogadandó mindenkor rövid távú cselekvési programok kell (kellene), hogy tartalmazzák. A Stratégia végrehajtásában a kormányzati, önkormányzati és piaci aktorok mellett jelentős szerepet vállalhat a nonprofit szektor. Ugyanakkor maga a Nemzeti Ifjúsági Stratégia csak félmegoldás,

**3. ábra: A Nemzeti Ifjúsági Stratégia célrendszere
(Forrás: Nemzeti Ifjúsági Stratégia).**

hiszen ifjúsági törvény nélkül a feladatok keretei és címzettjei nem azonosíthatók. A dokumentum „félmegoldás” jellege emiatt jelentős következményekkel jár az ifjúságpolitika végrehajtására, tulajdonképpen hatálybalépése óta (már ha beszélhetünk ilyenről egy parlamenti határozat esetében), még csak nem is mérték az abban jelölt indikátorok változásait, de a stratégiában meghatározott cselekvési tervek számára is pusztán hivatkozásként szolgált a Stratégia tényleges megvalósítás vagy források nélkül.

A KÖZPOLITIKAI ALTERNATÍVÁK ÉRTÉKELÉSE

A célok pontos meghatározásán túl rendkívül fontos a végrehajtás megfelelő szintű előkészítése. Az érintett szereplők munkájának összehangolására, a döntési folyamatokba való bevonásra történtek az elmúlt 25 évben kísérletek (ezek részletes ismertetéséhez lásd Nagy, 2016). Fontos lépés volt 1995-ben a Gyermek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács (GYIÉT) létrehozása. *„Állami szinten ez egy a parlament mintájára létrehozott szervezet volt, ahová be kellett jelentkezniük a civil szervezeteknek, megjelölve, hogy az egyik vagy a másik oldalt szeretnék képviselni. Minden évben több alkalommal volt plenáris ülés, ezeket szakbizottsági ülések előzték meg. A nagy horderejű és a konfliktusos témák kerültek a plenáris ülés elé, illetve ott a civilek bármilyen témát felhozhattak. Az ülésen a minisztériumok miniszteri vagy legalább politikai államtitkári szinten képviseltették magukat, illetve az üléseken általában ott volt maga a miniszterelnök is. Minden olyan jogszabály átment ezen az egyeztetésen, ami az ifjúságot érintette”¹¹⁷*. Az érdekegyeztetés ezen struktúrája azonban a kormányváltás követően 1999-ben megszűnt, az érdekegyeztetési rendszer átalakításának eredményeként a minisztérium kivonult a GYIÉT-ből (gyakorlatilag értelmetlenné téve azt), létrehozta az úgynevezett stratégiai partneri programot: maga nevezte meg civil partnereit. Jóllehet a Regionális Ifjúsági Tanácsok létrejötte a ciklus fontos eredménye volt, az ifjúságpolitikai folyamatok decentralizációjának kiteljesedését nagyban nehezítette, hogy a regionális tanácsok működésére továbbra is komoly befolyással bírtak a központi, centralizációs törekvések, a GYIA ugyanis nem adott a RIT-eknek döntési jogot a forrásfelhasználásra vonatkozóan (Nagy, 2007). Később, a Medgyesy-Gyurcsány-Bajnai időszakban sem az érdekegyeztetési rendszer helyreállítása, sem a decentralizáció továbbfejlesztése

¹¹⁷ Interjú, Salamon Eszterrel, 2015. július.

terén nem történt előrelépés. Napjainkra a regionális tanácsok megszűntek. A döntés előkészítés és a végrehajtás értékelésének a lehetőségét az Ifjúsági Szakmai Egyeztető Fórum (ISZEF) hordozza magában (Nagy, 2016), azonban a fórum az ifjúságsszakmai párbeszédnek nem intézményesített felülete. Bár a fórumra meghívás alapján a nem kormányzati szereplők is bebocsátást nyerhetnek, azonban működésében nincsenek jelen az olyan strukturális elemek, amelyek az Európai Unióban hagyományokkal rendelkező co-decision/co-management alapjain nyugodnának¹¹⁸, s kapacitását tekintve össze sem vethető funkcióban hozzá hasonló európai társaival. (lásd.: Gyermek- és Ifjúságügyi Tárcaközi Egyeztető Bizottság, Spanyolország¹¹⁹).

A DÖNTÉSHOZATAL

Az Európai Unió ifjúságpolitikája a fiatalokat erőforrásként fogja fel, ezért fontos célként fogalmazódik meg a döntési folyamatokba való bevonásuk, annak érdekében, hogy felelősséget érezzenek a meghozott döntésekért. E megközelítés alapelveként rögzíti, hogy saját ügyeik tekintetében a fiatalok tudják a legjobban megmondani, mire van szükségük. Szintén fontos tapasztalat, hogy amennyiben a döntéshozók már a döntési folyamatba is bevonják őket, akkor később a végrehajtás is könnyebb lesz, hiszen magukénak érzik a döntést. Ugyanakkor a döntéshozatal során fontos, hogy nem szabad az ifjúságra homogén célcsoportként tekinteni, az ifjúságon belül is több szempont szerint differenciálni kell (Denstad, 2009).

118 Az érintettek bevonására léteznek más megoldások is. Az Európai Ifjúsági Központ által kialakított együtt-döntési mechanizmus (co-management) lényege, hogy az intézmény vezető testületében 6 kormányzati delegált mellett 5 ifjúsági civil szervezeti tag részvételét teszi lehetővé, valamint a vezető testület mellett egy az ifjúsági civil szervezeteket tömörítő konzultatív testület működtetését írja elő. Ez a modell mintául szolgált több tagállami és európai szintű ifjúsági szervezet számára.

119 A spanyol Gyermek- és Ifjúságügyi Tárcaközi Egyeztető Bizottság 1986-ban jött létre a különböző spanyol kormányzati szervek által az ifjúság érdekében tett közpolitikai intézkedések összehangolására. A bizottság koordinációs csatornaként szolgál az ENSZ által 1985-ben elfogadott Egyezmény a gyermekek jogairól ajánlásainak ifjúságpolitikai megvalósításához. Legfontosabb feladata az Integrált Ifjúsági Tervezet elkészítése, ami az egyes minisztériumok ifjúságot érintő intézkedéseinek összehangolásával, három éves időtartamra kerül meghatározásra. A bizottság feladata továbbá a terv megvalósulásának figyelemmel követése és ellenőrzése. A bizottság ellenőrző csoportokat állíthat fel, amelyek feladatukra kiterjed a különböző minisztériumok által tett intézkedések ellenőrzésére, az ifjúságot érintő új tervek kidolgozására, egynél több minisztérium vagy autonóm régió hatáskörébe tartozó intézkedések vagy javaslatok koordinálására, a helyi önkormányzatok által hozott intézkedések nyomon követésére.

Az Európai Unió Bizottsága valamint az Európa Tanács közötti ifjúságpolitika együttműködés keretében készülő nemzetközi ifjúságpolitikai jelentésekben (Williamson, 2002, 2009) Howard Williamson öt fontos szempontot nevez meg, amit egy adott ország ifjúságpolitikáért felelős döntéshozóinak figyelembe célszerű venniük:

1. Lefedettség (Coverage): a szolgáltatások a központi adminisztrációtól a helyi szintekig is eljutnak-e, minden fiatal elérnek-e?
2. Kapacitás (Capacity): elérhetővé teszi-e a struktúra, hogy működjön az ifjúságpolitika? Milyen a kormányzat, a nem-kormányzati szektor és az ifjúságügyi szervezetek együttműködése?
3. Kompetencia (Competence): Mennyi témában jártas szakembere van egy országnak és milyen az önkéntesekkel való együttműködésük (például rendszeresen képzik-e őket)?
4. Koordináció (Co-ordination): Milyen a központi adminisztráció és a különböző ifjúságügyi területek kapcsolata? Egy irányba haladnak-e a központi adminisztrációval az ifjúságügyek?
5. Költségek (Cost): milyen a pénzügyi és gazdasági források elérhetősége és elosztása a különböző szervezetek között?

Ezeket tekintve a magyar ifjúságpolitika meglehetősen lesújtó képet mutat. A teljes lefedettséget nyilván nem biztosító civil szervezeti pályázatokon túl (Gyermekek- és Ifjúsági Alapprogram, Nemzeti Civil Alapprogram, Nemzeti Együttműködési Alap) tulajdonképpen csak egy komolyabb kísérlet történt az elmúlt 25 évben a fiatalok elérésére: ez a pár évig (akkor is elégtelen forrásokkal) működő ún. ifjúsági referensi pályázat (amelyről az ifjúságpolitika aktorairól szóló részben fentebb már írtam). Kapacitást tekintve – mint korábban jeleztem – a különböző modell szerint operáló kormányzatok egyike sem volt a civil társadalom partnerének tekinthető. A kompetencia területét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a mintegy 13 éve elindult szakmai képzés a negyedik formaváltozáson esik keresztül (ifjúságsegítő, moduláris rendszerű ifjúságsegítő, ifjúságsegítő-asszisztens, közösségszervezés BA ifjúsági közösségszervezés szakirány). Hol a túlképzés, hol a fókusztevesztés, hol a rosszul értelmezett intézményi szabadság nyomta rá bélyegét a szakmai képzésre (Monostori et al, 2015). Az ifjúságüggyel kapcsolatos horizontális területekkel való koordináció a kilencvenes évek végét, ezredforduló leszámítva

gyakorlatilag nem létezett. A magyar ifjúságpolitika nem állami szereplőit feladatuk ellátásában ugyanakkor kiemelten hátráltatja a forráshiány. Manfred Zentner, a Magyarországról készített nemzetközi ifjúságpolitikai jelentés egyik riportőre a vele készített interjú során¹²⁰ hangsúlyozta, hogy a magyar ifjúsági szektor rendkívüli mértékben függ az EU-s forrásoktól. Más EU tagállamokkal, így például Ausztriával összevetve Magyarország elenyésző mértékű saját fejlesztési forrásokkal rendelkezik, ami egyértelműen a magyar ifjúságpolitika egyik fő gyengesége. E problémából adódik, hogy az ifjúságügyekkel foglalkozó szervezeteknek évről évre újra kell pályázniuk tevékenységük ellátásához, amit a nemzeti iroda segítségével kapnak meg a következő évre. Mindebben nem érvényesül a fenntarthatóság elve, hiszen a szervezetek olyan tevékenységet látnak csak el, amire van pályázati forrás.

A magyar ifjúságpolitika fejlődésének további gátját jelenti, hogy nincsenek jelen a döntéshozatalban ifjúsági lobb- és érdekképviselői szervezetek. A Nemzeti Ifjúsági Tanács fontos érdekképviselői funkciót tölthetne be, de jelen pillanatban ezen funkciója gyenge (v.ö. Nagy, 2014). Ezen túlmenően a hazai döntéshozatali folyamatot vizsgálva a rendszerváltást követően az ifjúságpolitikai intézményrendszer folyamatos átalakítása nem kedvezett az ifjúságpolitika terén aktív szereplők közötti tevékenységek összehangolásának és a párbeszéd kialakulásának, ezért a döntéshozatalt jellemzően a mindenkori Kormány túlsúlya dominálta, dominálja napjainkig.

MEGVALÓSÍTÁS, VÉGREHAJTÁS

A közpolitikai alternatívák kidolgozásánál fentebb már említésre került, hogy ideál-tipikus esetben a magyar ifjúságpolitika fejlesztése a Nemzeti Ifjúsági Stratégiában 2024-ig összefoglalt célokat 2 éves, konkrét kormányzati cselekvési tervekre lebontó, azokhoz fejlesztési forrásokat csoportosító és a folyamatban érintett aktorokat a döntéshozatalba és a végrehajtás folyamatába bevonó lépések mentén történhetne. Mindez pedig kiegészülhetne regionális és helyi ifjúsági cselekvési tervekkel, annak érdekében, hogy a szubszidiaritás elvét követve a megfelelő döntések a megfelelő szinten szülessenek meg. Legalábbis ez az, amit az elfogadott, fentebb röviden ismertetett dokumentumok célul tűznek ki. A stratégia és az európai integráció eredményeinek

¹²⁰ Interjú Manfred Zentnerrel, 2013. május.

közigazgatásban történő érvényesülése kapcsán azonban Magyarországon gyenge eredmények mutatkoznak: „a cselekvési tervek kétségkívül megszülettek, ezekre hatást tudtak gyakorolni ezek az európai dokumentumok. Sokszor mégis nagyítóval kell keresni a kapcsolatot a cselekvési terv és a stratégia között. De az EB és az ET által megfogalmazott célok és az azokhoz vezető módszerek azok azért elég sok esetben fellelhetők ezekben a cselekvési tervekben. Főleg a célok eléréséhez vezető út az, ami érdekes. Aztán ebből megvalósul, ami megvalósul, nem valósul meg, ami nem valósul meg. (...) Sokszor olyan általános megfogalmazással élnek ezek a dokumentumok, ami 2 éves ciklusban maximum arra elég, hogy az alapot megteremtse ahhoz, hogy egy későbbi cselekvési tervben arra építkezve lehessen konkrét javaslatot tenni. De felmerül továbbá az a kérdés is, hogy milyen hatása van egy ilyen cselekvési tervnek önkormányzatra vagy bármilyen egyéb szintre? Tehát az, hogy az egyes minisztériumok vállalnak bizonyos feladatokat, egyes célokat, keveset ér, ha nincsen megfelelő eszköz a kezükben arra, hogy ezt harmadik, negyedik, ötödik szereplőknél behajtsák”¹²¹.

Önmagában tehát egy a célokat összefoglaló dokumentum megléte nem elégséges, ha nincs jogszabályi keret a célok végrehajtására. A magyar ifjúságpolitika jogi keretrendszere elégtelen: átfogó ifjúsági törvény továbbra sincs, az egyes ágazati jogszabályok, így mint például az önkormányzati törvény konkrét feladatok nélkül utalja önkormányzati hatáskörbe az ifjúsági és sportfeladatokat (Nagy et al, 2014). A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény végrehajtásával összefüggő feladatok sem épültek be a jogszabályi keretek közé, sőt e téren az utóbbi időben visszalépések tapasztalhatóak (Rózsa-Gruber, 2015). A végrehajtás gátját jelenti továbbá, hogy kicsi, széttagozott, töredezett, állandóan változó az ifjúságpolitika végrehajtásáért felelős központi intézményrendszere. A magyar ifjúsági szektor szétaprózott, sérülékeny, inkoherens és a szakterületen dolgozók a jövőt érintően mind bizonytalanokká váltak (Wootsch, 2010).

¹²¹ Interjú, Márton Balázssal, az Emberi Erőforrások Minisztérium Ifjúsági Főosztályának főtanácsosával 2012. december.

AZ EREDMÉNYEK ÉRTÉKELÉSE

A lauritzeni tipológia (Ohana-Rothemund, 2008) alapján megteremtődött a nemzeti kormányok ifjúságpolitikájának komparatív szempontú vizsgálatának lehetősége. A szakmai viták nyomán kiegészített tipológia hivatkozási pontként szolgált később az Európa Tanács Nemzeti Ifjúságpolitikai jelentéseinek elkészítése során is. Egyúttal feltette azt a kérdést is, mi az, ami összeköti a különböző országokat, mely indikátorok, közös jellemzők mentén jellemezhetők Európa országainak ifjúságpolitikai lépései? Ez alapján 8 indikátort nevezett meg:

1. Az ifjúságot érintő jogi szabályozás;
2. Az ifjúsági célokra elkülönített források a költségvetésen belül;
3. A nem kormányzati szereplőkkel kialakított kapcsolatok;
4. Az önkéntes és a hivatásos ifjúságsegítők képzése;
5. A független ifjúságkutatások;
6. Az ifjúságügyekben kompetens kormányzati háttérintézmények;
7. A kommunikációs csatornák helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi ifjúsági szervezetek, mozgalmak és hatóságok között;
8. Az innovációt és fejlesztést lehetővé tevő lehetőségek, programok.

A lauritzeni indikátorokból kiindulva mára 20 nemzeti és két nemzetközi (Williamson, 2002, 2009) riport készült, így köztük 2008-ban Magyarországról megjelent a jelentés (Jelentés, 2008). Ez a jelentés kiemelte, hogy a magyar ifjúságpolitika irányítóinak átláthatóvá kell tenniük az ifjúsági szektort, törekedniük kell az ifjúsági ügy stabilitására, s emellett meg kell erősíteni a helyi ifjúsági munka segítségét és elő kell segíteni a szakmává válás folyamatát. A szakértők azt is hangsúlyozták, hogy a magyar ifjúsági munkában a minőségbiztosítás megkerülhetetlenül szükséges folyamat. Az ifjúsági munka viszonylag gyenge pozícionáltságát részben azzal indokolták, hogy tapasztalataik alapján Magyarországon még mindig túlságosan kevésbé van jelen a nemformális tanulás gyakorlata. Megfogalmazták azt is, hogy bár a magyar ifjúsági információs és tanácsadás jó színvonalat képvisel, mégis olyan intézkedések bevezetésére lenne szükség, melyek az információs szolgáltatás fejlesztését és kiterjesztését szolgálják. Hasonló átfogó értékelések sajnálatos

módon a magyar Kormány megbízásából nem készülnek.¹²² Noha épp az ilyen típusú értékelő dokumentumok elkészítése és az azokból következő tanulságok levonása jelenthetné az ifjúságpolitika hazai fejlesztésének alapját. Ugyanakkor az Európai Bizottság megbízásából készülnek tagállami szintű félidős és cikluszáró jelentések (például a Fiatalok Lendületben Program kapcsán).

A Lauritzen által meghatározottak szerint ezen indikátorok gyors áttekintése riasztó képet fest a magyar ifjúságpolitikáról. Ifjúsági törvény három próbálkozás után, a szakma tizenéves követelése ellenére sem létezik, sőt a jelenlegi Kormány ezt nem is tartja időszerűnek. Ifjúsági források tekintetében egyre szűkülő anyagiakról beszélhetünk (lásd: 5 ábra) A nem kormányzati szereplőkkel kialakított kapcsolat és az egyeztetés intézményes rendszer kormányzati ciklusonként változó, a szakmai képzés – mint korábban említettük – immár a negyedik generációs elképzeléseknél tart. Talán az ifjúságkutatások rendszere mondható rendezettnak (1996-tól minden évben az illetékes országgyűlési bizottság számára jelentést kellett összeállítani, 2000-től pedig négyéves hullámban megkezdődtek a nagymintás ifjúságkutatások), bár itt is eltérő disszeminációs stratégiákkal találkozhatunk az adatbázis közzétételétől, annak eltitkolásáig. A háttérintézmények világát is az állandó átalakulás jellemzi. Bár az 1995-ben alakult Mobilitás 2012-ig létező szereplője volt az állami ifjúsági térnek, szerepe, státútuma, önértelmezése legalább fél tucatszor alakult át létének 17 évében (nemzetközi iroda, pályázatkezelő, valamennyi a tárcához tartozó terület háttérintézménye a sporttól a drogügyekig, ifjúságsszakmai katalizátor stb.). 2012-es megszűnése óta az ifjúsági háttérintézmények egyik fele épp harmadik néven és szerkezetben működik, másik alakváltozata pedig az Állami Számvevőszék büntetőfeljelentése alatt áll. Kommunikációra bár még futja, de a magyar ifjúságpolitikának a fiatalokat érintő innovációs tevékenysége gyakorlatilag nincs.

122 A jelentés szövege elérhető: YouthPolicyin Hungary, Conclusions of the Council of Europe international review team, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2008. october. http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/IG_Coop/YP_Hungary_en.pdf, illetve magyarul www.imuk.hu/reszletes_ifjusagpolitikai_vizsgalat_magyarorszagon__55.html

5.ábra: Ifjúsági költségvetési források (millió euróban, 1Eur=300Huf, a nem költségvetési és közvetlen ifjúsági források nélkül¹²³)

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
4,6	4,8	6,4	7,0	8,0	11,2	7,4	6,9	4,4	3,5	2,9	2,8	2,7	2	1,5	1,1

(forrás: Nagy et al, 2014)

ÖSSZEFOGLALÁS

Az alábbi tanulmányban a magyar ifjúságpolitika közpolitikai ciklusait vizsgálva ismertettem a szakterület fő aktorait és a közöttük zajló egyeztetések főbb jellegzetességeit. Ismertettem, az adott ifjúságpolitikai keretek között miért bír a Kormány döntő befolyással a döntések meghozatalára, illetve a magyar ifjúságpolitika-alkotás dinamikája kapcsán bemutattam, milyen hátrányok származnak abból, hogy annak fő jellemző jegyét a „folyamatos megszakítottság” (Oross, 2015b) adja. Az Európa Tanács ifjúságpolitikai jelentései (Williamson, 2002) hangsúlyozzák, hogy az „állampolgárság” és a

¹²³ Az adat tehát nem tartalmazza az uniós forrásait (Youth for Europe, Youth, Youth in Action, Erasmus+), illetve a Nemzeti Civil Alapprogram-Nemzeti Együttműködési Alap forrásait.

„közösség” egymáshoz szorosan kötődő fogalmak. Egy adott állam Kormányára megteremtheti a kereteket (így például törvényt alkothat), de nem tudja a fiatalokat közvetlenül elérni, ebből adódóan a végrehajtás során űr keletkezhet. Magyarországon épp ennek lehetünk a tanúi: a helyi önkormányzatok ifjúságpolitikai intézkedései nem az ifjúságpolitikai tervekkel összhangban születnek. Nem rendelkezik valamennyi önkormányzat ifjúságpolitikai tervvel, így sok településen nem jönnek létre az adott településre jellemző problémák kezelésére vonatkozó, az adott önkormányzat anyagi lehetőségeihez igazított speciális rendelkezések. Az ifjúsági szolgáltatások és intézmények rendszerének helyi szintű kiépítése (ifjúsági közösségi tér kialakítása, ifjúsági információs pontok létrehozása, tanácsadó irodák, ifjúsági táborok működtetése) nélkül pedig nem működhet hatékonyan az ifjúságpolitika.

FORRÁSOK, IRODALOM

- BEKE, M., DITZENDY, K. A, NAGY, Á. (2004): Áttekintés az ifjúsági intézményrendszer állami és civil aspektusairól, Új Ifjúsági Szemle, 3. szám
- COUNCIL OF EUROPE (2008): Youth Policy in Hungary, Conclusions of the Council of Europe international review team, Council of Europe Publishing, Strasbourg, http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/IG_Coop/YP_Hungary_en.pdf
- DENSTAD, F. (2009): How to develop a national youth strategy. Council of Europe Publishing, Strasbourg
- DUNCAN, G., PAUGAM, S. (2000.): The Experience of Unemployment in Europe: The Debate, in DUNCAN G., SERGE P. (szerk.): Welfare Regimes and the Experience of Unemployment in Europe, Oxford University Press, Oxford
- EURÓPAI BIZOTTSÁG (2009): A Bizottság Közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai gazdasági és Szociális bizottságnak és a Régiók - Bizottságának az EU ifjúsági stratégiája: befektetés és az érvényesülés elősegítése - Megújított nyílt koordinációs módszer a fiatalok előtt álló kihívások és lehetőségek kezelésére {SEC(2009) 545} {SEC(2009) 546} {SEC(2009) 548} {SEC(2009) 549}
- GAJDUSCHEK, GY., HAJNAL, GY. (2010): Közpolitika. HVG Orac Kiadó, Budapest,

- ILONSZKI, G. JÁGER, K. (2008): Erős kormány – gyenge parlament? Törvényhozási kapacitás és törvényhozási teljesítmény In: Századvég 4. szám
- KÁTAI, G. (2006): Gondolatok az ifjúságpolitikáról és eszközeiről, Belvedere Kiadó, Szeged
- MONOSTORI, Á., MONOSTORI, É., Nyári, K. (2015): Szakmai képzés – elhelyezkedés, in NAGY, Á. (szerk.): Miből lehetne a cserebogár? - jelentés az ifjúságügyről, ISZT-luvenis-Excenter, Budapest
- NAGY Á., NIZÁK P., VERCSEG, I. (2014): Civil társadalom, nonprofit világ, UISZ Alapítvány, Budapest
- NAGY, Á. (2000): Civil a pályán? Politikatudományi Szemle 1-2. szám
- NAGY, Á. (2007): Az ifjúságügy története Magyarországon, Új Ifjúsági Szemle 1. szám
- NAGY, Á. (2015): A szabadidőpedagógia elméleti alapjai, Selye János Egyetem, Komárno
- NAGY, Á. (2016): Intézmények és folyamatok, in NAGY, Á. (szerk.): 25 év ifjúságügye - Jelentés az ifjúságügyről, ISZT-luvenis-Excenter, Budapest
- NAGY, Á. (2010): Magyarország ifjúságpolitikája a lauritzeni modell tükrében. Nemzetközi Közlöny, I. szám,
- NAGY, Á. (2014): A civil társadalom domesztikálása, in MAGYAR B., (szerk.): A Magyar polip 2., Noran Libro, Budapest
- NAGY, Á. (2015): Összefoglaló fejezet, in NAGY, Á. (szerk.): Miből lehetne a cserebogár? - jelentés az ifjúságügyről, ISZT-luvenis-Excenter, Budapest
- MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉS (2009): Nemzeti Ifjúsági Stratégia 88/2009. határozata
- OHANA, Y., ROTHEMUND, A. (2008): Eggs In A Pan. Speeches, Writings and Reflections by Peter Lauritzen, Council of Europe Publishing, Budapest
- OROSS, D. (2011): A West Balkán tragédia közpolitikai elemzése. Új Ifjúsági Szemle 4. szám
- OROSS, D. (2015): A magyar ifjúságpolitika „folyamatos megszakítottságának” története, In: NAGY, Á., OROSS, D. (szerk.) Ifjúságügy - szöveggyűjtemény I.. Budapest: Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, Budapest
- RÓZSA, M., GRUBER, A. (2015): Jog- és érdekvédelem, in NAGY, Á. (szerk.): Miből lehetne a cserebogár? - jelentés az ifjúságügyről, ISZT-luvenis-Excenter, Budapest
- STUMPF, I. (é.n.) (szerk.): Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa tagszervezetei 1989, MISZOT Iroda,

- STUMPF, I. (1992): Ifjúság és politika, In: Gazsó Ferenc – Stumpf István (szerk.): Rendszerváltozás és ifjúság. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete. 23–32. o.
- SZERZŐI CSOPORT: Magyar nemzeti ifjúságpolitikai jelentés, Új Ifjúsági Szemle, 1. szám
- TRENCSENYI, I.: (1994): Települési gyermek- és ifjúsági önkormányzatok Magyarországon, Települési Gyermekönkormányzatokat Segítő Egyesület, Budapest.
- WILLIAMSON, H. (ed.) (2002). Supporting Young People in Europe: Principles, Policy and Practice : the Council of Europe International Reviews of National Youth Policy 1997-2001 - a Synthesis Report, Council of Europe, Strasbourg
- WOOTSCH, P. (2010): Zigzagging in a labyrinth – Towards “good” Hungarian youth work, In: Coussée, F., Verschelden, G., Van de Walle, T., Mędlińska, M., Williamson, H. (szerk.): The history of youth work in Europe, Volume 2., Council of Europe Publishing, Strasbourg

JOGSZABÁLYOK

2011. évi CLXXXIX törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

SALAMON ESZTER: AZ IFJÚSÁGÜGY BEÁGYAZOTTSÁGA¹²⁴

NEMZETKÖZI ILLESZKEDÉS

A magyar ifjúságügy nemzetközi illeszkedését három fontos viszonyítási ponthoz képest érdemes vizsgálni:

- az 1989-ben kihirdetett ENSZ Gyermekjogi Egyezménye viszonylatában,
- az Európa Tanács ifjúsági kezdeményezései vonatkozásában, továbbá
- az Európai Unió ifjúságpolitikai programjai, ifjúságpolitikai, illetve az ifjúságot érintő egyéb politikái tekintetében.

A kormányzati ifjúságpolitika 2010-ig egyértelműen követte vagy legalább követni próbálta azokat a nemzetközi trendeket, amelyek éppen aktuális nemzetközi aspirációinak illetve elköteleződéseinek megfeleltek. Az ifjúsággal foglalkozó szakemberek és az ifjúságügyben működő civil szervezetek nemzetközi tevékenységét részben a politikai prioritások, részben az anyagi lehetőségek, részben a nemzetközi kapcsolatrendszer (jobbára hiánya) határozták meg.

A rendszerváltást közvetlenül követő években, az Antall-Boross kormányok idején, hazánk csatlakozása az Európa Tanácshoz (ET) 1990-ben, valamint az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének ratifikálása 1991-ben volt a két legfontosabb nemzetközi meghatározó tényező. A két aktus illetve a két elkötelezettség közös jellemzője az emberi jogi fókusz, míg a fő különbség, ami részben a mai napig fennáll, a célzott korosztály. Míg az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye jogképesség tekintetében a 0-18 éves korosztályt szinte egységesen kezeli és a teljes korosztályra határoz meg kötelezettségeket az Egyezményben részes államok számára, az ET

¹²⁴ Köszönet illeti László Luca Jankát és Márton Balázst a fejezet létrehozásában való közreműködéséért.

ifjúságpolitikája hangsúlyosan a 16 év feletti korosztályt célozza és helyezi fókuszba, ugyanakkor a korosztály felső határa az elmúlt években eltolódott nagyjából 25-26 évről, 29, sőt bizonyos területeken 35 évre (Nagy, 2013). Az Európai Unió csatlakozási tárgyalások megkezdése, illetve a társult tagság megszerzése után a nemzetközi fókusz kiegészült az Európai Unió ifjúságpolitikai, illetve egyéb, az ifjúságot érintő politikáival, amelyek mára a 13 évesektől értelmezik az ifjúságot.

A rendszerváltást követő években az (újra)alakuló civil kezdeményezések, szervezetek egy része is bekapcsolódott a nemzetközi vérkeringésbe, számos európai szervezetnek lett magyar tagja. Ezzel lehetővé vált a szakmai és ifjúságpolitikai együttműködés, egyfajta tanulási folyamat részeként a nemzetközi színtereken is. Az együttműködést segítette, hogy hosszú időn keresztül rendelkezésre álltak – számos más európai országhoz hasonlóan – közvetlen támogatások a szakma és a civil szervezetek nemzetközi szervezetekben, együttműködésében való részvételre.

Az európai ifjúságpolitikai ciklusok nem teljesen illeszkednek a hazai kormányzati ciklusokhoz, de a legfontosabb történéseket az adott kormányok időszakaihoz kötve tárgyaljuk.

ANTALL-BOROSS KORMÁNYOK (1990-1994)

Az első szabad választásokat követő négy év a kormányzati ifjúságpolitika, a szakma/szalmák és a civil szféra számára is a helykeresés időszaka volt. Az ifjúsági szcéná szinte valamennyi szereplője érdekelt volt abban, hogy a hazai ifjúságügy „fel nőjön” a nemzetközi elvárásokhoz, kövesse a nemzetközi trendeket. Az ország csatlakozása az Európa Tanácshoz irányt adott az ifjúságpolitika egy részének, míg más civil csoportok, elsősorban a Gyermekérdekek Magyarországi Fóruma – mint nem ifjúsági, hanem annak érdekében tevékenykedő, szakmai szervezet – intenzíven kampányoltak az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének ratifikálásáért, ami végül igen hamar, már az Egyezmény elfogadása után két évvel, 1991 novemberében meg is történt.

Az Európa Tanács és Magyarország, illetve az Európa Tanács és a hazai ifjúsági szervezetek között 1990-től kezdve épül a viszony, már az 1990 novemberi ET csatlakozás előtt októberben mind az ET, mind a kapcsolódó támogatásokat nyújtó Európai Ifjúsági Alapítvány képviselői találkoztak a MISZOT-ba

tömörült ifjúsági szervezetekkel. A kormányzat képviselői a csatlakozás pillanatától részt vesznek az Ifjúságügyi Kormányzati Együttműködés (CDEJ) munkájában, Strasbourghban (Wootsch, 2013). Már ebben az évben felmerült, hogy az ET második Európai Ifjúsági Központja Magyarországon kapjon helyet. Ennek előkészítése azután a kormányzati ciklus egészében zajlott, jelentősen meghatározva az ifjúságpolitika nemzetközi, de hazai hangsúlyait is. Talán a legfontosabb következmény, hogy míg a MISZOT-ba tömörült szervezetek a teljes gyermek- és ifjúsági korosztályi vertikumot lefedték, a Kormány – az ET gyakorlatát átvéve – ifjúsági korosztályként a 16-26 év közötti korosztályra fókuszált szakpolitikai tevékenységében.

Hazánk ebben az első kormányzati időszakban megkezdte az előzetes egyeztetéseket az Európai Unió csatlakozásáról, így érdemes megemlíteni, hogy az EU-ban 1993-tól, a maastrichti szerződés aláírását követően jelent meg az ifjúságpolitika, mint önálló uniós politikai fogalom. Az ifjúságpolitika nemzeti hatáskör, így ezen a területen a jogharmonizációt teljes egészében kizárták, a közös ifjúságpolitika csak ajánlások formájában jelenik meg.

A maastrichti szerződés¹²⁵ 165. cikke rendelkezik fiatalok és szociálpedagógusok – vagyis ifjúságsegítők – csereprogramjainak kidolgozását ösztönző intézkedésekről. A 166. cikk lehetővé teszi az EU számára, hogy olyan szakképzési politikát folytasson, amely támogatja és kiegészíti a tagállamok ez irányú tevékenységét. Az Unió feladatai közé sorolja a szakképzéshez való hozzáférés elősegítését, továbbá az oktatók és gyakoronokok, valamint különösen a fiatalok mobilitásának ösztönzését (Franke 2016).

Az ezen cikkekbe foglaltakon felül az érintett korosztályok az egyéb területeken – például oktatás, képzés és egészségügy – megfogalmazott, illetve a gyermekek és fiatalok jogaihoz és védelméhez fűződő uniós szakpolitikák előnyeit is élvezhetik.

HORN-KORMÁNY (1994-1998)

A Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram támogatási rendszere lehetővé tette ebben a kormányzati időszakban, hogy a korosztályi illetve a korosztállyal foglalkozó civil szervezetek nemzetközi szakmai kapcsolataikhoz, nemzetközi

¹²⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV:xy0026>

szervezeti tagdíjukhoz állami támogatást kapjanak. Ez a lehetőség számos civil szervezetet segített hozzá, hogy bekapcsolódjanak a nemzetközi, ezen belül elsősorban az európai vérkeringésbe, amely – mint fentebb jeleztük – két szempontból is kulcsfontosságú. Egyrészt lehetővé tette, hogy a magyar fiatalok, közöttük is természetesen a jó nyelvtudással rendelkezők, tanuljanak sokkal tapasztaltabb, hasonló területeken működő ifjúsági szervezetektől, másrészt egy nagyon fontos időszakban biztosította, hogy magyar fiatalok részvételével alakíthassák az európai ifjúságpolitikát. Az 1994-98 közötti időszak az európai szintén is az építkezés időszaka volt, mivel az ifjúságpolitika fogalma bekerült az EU alapidokumentumaiba. Ugyanakkor az első ifjúsággal foglalkozó fehér könyv¹²⁶, az EU első jelentős, átfogó ifjúságpolitikai dokumentuma 2001-ig váratott magára. 1994-98 között épült ki illetve erősödik meg az európai ifjúsági szervezetek jelentős csoportja, ily módon magyar részvételrel. 1996-ban alakult meg például az ifjúsági szervezeteket és nemzeti ifjúsági tanácsokat tömörítő Európai Ifjúsági Fórum is, amelynek civil ernyőszervezet (diákszervezet, ifjúságsegítői, egyházi szervezet, progresszív, illetve politikai kötődésű szervezet) tagjai közül többnek volt akkoriban magyar tagszervezete.

1995 decemberében megnyílt a Budapesti Európai Ifjúsági Központ (BEIK), ami igen jelentős esemény volt hazánk európai ismertsége és elismertsége tekintetében. Az intézmény megnyitásától kezdve számos ifjúsági csoportnak tette lehetővé, hogy Budapesten tartson képzéseket, kollokviumokat, segítve ezzel, hogy a fiatalok egyben fővárosunkkal is megismerkedhessenek. A BEIK megnyitása ugyanakkor az ifjúságpolitikával kapcsolatos koalíciós konfliktus leghevesebb időszakára esett. Ennek eredményeként a BEIK hazai ifjúsági kezdeményezések számára nem bizonyult nyitottnak, s míg magyar fiatalok rendszeres résztvevői a strasbourgi másik ET Ifjúsági Központ programjainak, a budapesti központ a magyar fiatalok számára zárt maradt (Oross 2015). Hasonló okból nem sikerül Budapesten rendezni a CDEJ egyetlen ülését sem ebben az időszakban, azokra a strasbourgi központban kerül sor minden alkalommal.

Az ET ifjúságpolitikája már ebben az időszakban a *Unity in Diversity* szlogen jegyében a tolerancia, az interkulturalitás, a másság, ezen belül elsősorban a kulturális diverzitás tematikájával foglalkozó programokat valósított meg, illetve támogatott.

¹²⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV:c11055>

Magyarország az EU csatlakozási folyamat korai lépéseit tette meg ebben a kormányzati ciklusban (a csatlakozási kérelmet még az Antall-kormány nyújtja be a kormányváltás előtt). Csatlakozó országgént hazánk részt vett az EU frissen formálódó ifjúságpolitikájának alakításáról szóló tárgyalásokon, amelyben a két felelős kormányzati szerv, a GYIÉT Titkársága és az MKM közösen dolgoztak az EU szakpolitikai kérdéseiben.

1996 elejétől a magyar kormányzati prioritás egyértelműen változott: a gyermekjogi fókusz dominánsabbá vált az ET ifjúságpolitikájánál. Ennek megfelelően Magyarország erősen lobbizott azért, hogy az ET-ban, illetve az EU alakuló ifjúságpolitikájában is a gyermek- és ifjúságpolitikai szemlélet nyerjen teret, ám kevés sikerrel. Több ország támogató hozzáállása azonban hosszabb távon azt eredményezte, hogy néhány majdani szakmapolitikai dokumentumban a korosztályi határ 16 évről korábbra tolódott. Ugyanakkor a felső korhatár már ebben a ciklusban szinte általánosan 29 év lett, ami később egészen 35 éves korig eltolódik majd bizonyos területeken.

ORBÁN-KORMÁNY (1998-2002)

Ebben az időszakban a BEIK együttműködési megállapodást kötött a kormánnyal, így az intézmény nyitottabbá vált a hazai fiatalok számára is azáltal, hogy a Mobilitás Információs Szolgálat az épületbe költözhetett. Az Európa Tanács ifjúsági programjai továbbra is a másság és elfogadás témaköreiben zajlottak, bár a programok a magyarországi fiatalok igen kis részéhez jutottak el.

Az EU-ban, amelynek politikája a csatlakozó országok számára is meghatározó volt, először 2001-ben dolgoztak ki stratégiai együttműködési keretet az ifjúságpolitika területén. Az Európai Bizottság ifjúságról szóló fehér könyvében javasolta az uniós tagállamok számára, hogy segítsék elő a fiatalok aktív szerepvállalását négy kiemelt területen, nevezetesen az aktív állampolgári részvétel, az információadás és -szerzés, az önkéntes tevékenységek, valamint a fiatalok helyzetének jobb megértése és megismerése terén folytatott együttműködés révén. Egyben arra is felhívta a tagállamokat, hogy fűzzék szorosabbra a társszakmai együttműködést és érvényesítsék a fiatalok szempontjait más, releváns szakpolitikai területeken is. A fehér könyv hangsúlyozza az autonómia és az átláthatóság fontosságát is.

MEDGYESSY-GYURCSÁNY ÉS GYURCSÁNY-BAJNAI KORMÁNYOK (2002-2010)

A 2002-2010 közötti időszak az Európai Unióba való 2004-es belépésünk első éveinek időszaka. Az EU csatlakozási tárgyalások időszakában Magyarország szinte valamennyi, a tagországok számára rendelkezésre álló támogatási programban részt vett (pl.: Youth for Europe 1995-1999, Youth 2000-2006). Teljes jogú tagként az ifjúsági projekteket támogató *Youth in Action* (Fiatalok Lendületben, 2007-2013) programba is bekapcsolódtunk ebben a kormányzati ciklusban. A Fehér könyv alapján az Európai Tanács 2002 júniusában alkotta meg az európai ifjúságpolitikai együttműködési kereteit a 2002-ben elfogadott „Open Method of Coordination”, nyílt koordinációs módszerével, amelynek célja az európai jó gyakorlatok gyűjtése és terjesztése, ami által a jogi szabályozás kívánatos konvergenciája elérhető (a jogharmonizáció kizárása mellett). 2003-ban az Európai Tanács elfogadja a közös ifjúságpolitika céljairól szóló előterjesztést, amely a minőségi, részvételi alapú és valamennyi tagállamban szabadon elérhető információn alapul. Ennek megvalósítása részeként 2004-ben bocsátják útjára az Európai Ifjúsági Portált, amely a fehér könyv szellemében 25 nyelven minden európai fiatal számára hozzáférhetővé kívánja tenni a releváns információkat (<http://europa.eu/youth/>), tartalmi fejlesztéséért az Eurodesk (<https://eurodesk.eu/>) felelős. 2003-ban rendezik meg az első Európai Ifjúsági Hetet is.

2005-től jelenik meg az EU ifjúságpolitikájában az ifjúságügy komplex értelmezése, az *European Pact for Youth* (Európai Ifjúsági Paktum) az uniós politika részeként beemeli az ifjúságügyet mind a munkavállalási és szociális, mind az oktatási és képzési ágazatba. Ebben az időszakban az ifjúságpolitika területei és indikátorai a következő területeket fedik le:

- munkavállalás, integráció és szociális előrejutás;
- oktatás, képzés és mobilitás;
- a családi élet és a munka összehangolása.

Ezek mellett továbbra is hangsúlyos téma az aktív állampolgárság, ezen belül az ifjúsági munka és a vállalkozó szellem (entrepreneurship) támogatása. A 2005 és 2010 közötti időszakban az EU egyéb politikáiban (a diszkrimináció elleni küzdelem, sport, egészség, kutatás) is megjelenik az ifjúsági dimenzió.

Szintén 2005-ben partnerségi megállapodás jön létre az EU és az Európa Tanács között, amely az ifjúságpolitika összehangolását célozza. Célul tűzi ki a fiatalokkal kapcsolatos ismeretek bővítését, a velük foglalkozó kutatások elősegítését. 2002-től kezdődően az ET ifjúság-definíciója szélesíti a korosztály értelmezését, az alsó korhatárt 12 évre szállítva le, ugyanakkor tudomásul véve azt is, hogy bizonyos ifjúságpolitikai elemek már a definíció szerint 11 éves korig tartó gyermekkor korosztályát is érintik, a posztadoleszcencia, jobbra (Nagy, 2013) 25 évesnél idősebb korosztályával pedig felfelé bővíti az értelmezési tartományt, rugalmassá téve annak felső határát. Az EU politikáiban, az európai civil szervezetek meghatározásaiban a korosztályi határok továbbra is elég merevek, 16-29 illetve 16-35 évben állapítják meg a korosztályi határokat.

2006-ban kerül meghatározásra a Strukturált Párbeszéd¹²⁷ rendszere is, amelynek később összekapcsolódott a kormányzatok és az ifjúság közvetlen párbeszédének szándékával, amelyet tematikailag az EU soros elnökségei az adott 18 hónapos időszakra határoztak meg.

A 2007-ben elindult a *Youth in Action* programban hazánk már teljesjogú EU tagállamként vesz részt. Ennek fő támogatási céljai az aktív állampolgárság támogatása, a társadalmi szolidaritás, a tolerancia és a társadalmi kohézió elősegítése, a magas minőségű ifjúsági munka, továbbá az európai együttműködések támogatása.

Az ifjúsági strukturált párbeszéd első konzultációjára a Bizottság kezdeményezésére 2008-ban került sor, kapcsolódva az akkori Európai Ifjúsági Héthez, amelyről kiadvány is készült¹²⁸. A párbeszéd jelenlegi formáját és folyamat jellegét 2010-ben, a megújított európai ifjúságpolitikai keret életbelépésekor nyerte el.

Az Orbán-kormány által felszámolt gyermek- és ifjúsági érdekegyeztetés helyreállítása sem kormányzati prioritás, míg a Strukturált Párbeszéd folytatását támogatni képes Nemzeti Ifjúsági Tanács ebben a kormányzati ciklusban nem jön létre.

127 http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2006.297.01.0006.01.ENG&toc=OJ:C:2006:297:TOC

128 <http://niida.hu/uploads/fajlok/publikaciok/438/En%20es%20Europa.PDF>, letöltve: 2016.szeptember 1.

Az Európa Tanács 1999-től minden évben elemzést ad ki néhány tagország ifjúságpolitikájáról Council of Europe Youth Policy Review¹²⁹ címmel. Az átvilágítás kormányzati felkérésre történik, amelyet Magyarországra a Gyurcsány-kormány kezdeményezett, és amelyre végül is 2008-ban kerül sor.

2008-ban az EU Tanácsa ajánlást fogad el a fiatal önkéntesek mobilitásának elősegítéséről, amely a mobilitás népszerűsítését, a nemzetközi önkéntes tevékenységekkel kapcsolatos ismeretek bővítését az információk hozzáférhetőségének javítását tűzte ki célul. 2011 az Önkéntesség Európai Éve az ifjúsági szervezetek szempontjából jelentős figyelemfelkeltő kampányokkal. Ezen a területen hazánk a 2005-ben elfogadott önkéntes törvénnyel számos más tagállamot megelőz.

2009-ben a lisszaboni egyezmény¹³⁰ 165/2 pontja az EU hivatalos politikáinak szintjére emeli az ifjúsági korosztályok részvételének támogatását. Az ugyanebben az évben kiadott zöld könyv az oktatási mobilitás támogatását emeli ki, megerősítve a 2010-2018 közötti időszakra szóló ifjúságpolitikát, amelyet a 2009-ben kiadott ifjúsági stratégia¹³¹ (mint Európai Bizottsági közlemény) tartalmaz.

ORBÁN-KORMÁNY (2010-2014)

A 2010-18 közötti időszakra az uniós ifjúsági ügyekkel foglalkozó Miniszterek Tanácsa olyan együttműködési keretrendszert fogalmazott meg, amelynek két fő célja:

- Hogy egyenlőbb esélyeket biztosítson a fiatalok számára az oktatásban és a munkaerőpiacon egyaránt, valamint
- Hogy a fiatalokat a közéletben való részvételre buzdítsa.

Az ifjúságügy továbbra is nemzeti hatáskörben maradt, így a célok megvalósítására elsősorban anyagi ösztönzők és az információ széleskörű megosztása áll rendelkezésre. Az Európai Bizottság által használt fő eszközök:

- Olyan ifjúsági kezdeményezések támogatása főként anyagilag, az Erasmus+ program keretében, amelyek közvetlenül a fiatalokat célozzák,

129 http://www.coe.int/t/dg4/youth/IG_Coop/youth_policy_reviews_en.asp

130 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

131 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:52009DC0200>

ösztönzik a nemformális tanulásban való részvételt (amelynek egyik leggyakoribb formája a civil szervezetekben való tagság, részvétel azok mindennapjaiban), a társadalmi részvételt, az önkéntes tevékenységet, az ifjúsági munkát, a mobilitást és az informálódást;

- Olyan sikeres, szektorok közötti együttműködések elterjesztése, amelyek keretében az ifjúságügyi érdekeket figyelembe veszik a tervezési, a megvalósítási és az értékelési szakaszban is, és amelyek a fiatalok életét jelentősen befolyásoló területeken, például az oktatásban, a munkaügy területén, az egészségügyben illetve a jóléti területeken valósulnak meg.

Az EU Ifjúsági Stratégiája, illetve az abból származó, a tagállamok által elfogadott ifjúságpolitikai keret nyolc olyan területet emel ki, amelyek kifejezetten támogatandónak számítanak:

- Oktatás és képzés: ebben a témában az oktatás- és ifjúságpolitikák határterülete az élethosszig tartó tanulás, a nemformális keretek között szerzett tudás elismerése és a korai iskolaelhagyás megelőzése (amely európai értelemben nem a tanulmányok 18 éves kor előtti abbahagyását, hanem a tanulmányok 18 és 24 év közötti, piacképes végzettség nélküli abbahagyását jelenti).
- Munkavállalás és vállalkozás: itt is határterületi elem – az oktatáspolitikával is érintkezve – a nemformális oktatásban szerzett tudás elismerése, továbbá a képzési kínálat megteremtése az elhelyezkedni nem tudó fiataloknak (ebből teljesedik ki majd az Ifjúsági Garancia). Megemlíthendő határterület az ún. *skills mismatch*, a képzés és a munkaerő-piac igényei közötti összhang hiánya. A terület eleme még a gyakornoki programok, továbbá a vállalkozói hajlandóság támogatása.
- Egészség és jól-lét: ezen a területen a testi egészség mellett a lelki és szexuális egészség is kiemelt hangsúlyt kap (ezen belül ismét kiemelt határterület a szexuális irányultságtól független lelki és testi egészség), de fontos terület a függőségek elleni küzdelem, továbbá a tömegsport, mint a felelősségvállalás, a csapatmunka és az interkulturális tanulással, a toleranciával összefüggő határterület.
- Részvétel: ez a terület többek között a civil társadalomban való aktív részvétel támogatását, népszerűsítését jelenti, amely a következő lépcsőben

aktív állampolgári részvételt is jelent, így ez a határterület a munkaerőpiaci esélynöveléstől a választási részvételi arányok növeléséig terjed (Nagy-Nizák-Vercseg, 2014). Az EU politikája minden olyan mechanizmust támogat, amely lehetővé teszi, hogy a fiatalok minden, a korosztállyal összefüggő kormányzati döntés előkészítésében aktívan részt vehessenek. Fontos eleme a részvétel biztosítása egészen a gyermekkor elejétől.

- **Önkéntes tevékenységek:** ez a határterület a munkaerő-piaci esélyegyenlőség segítésétől a tolerancia fejlesztéséig több területet érint, fontos eleme az önkéntesek megfelelő munkafeltételeinek megteremtése, a generációk közötti szolidaritás növelése, a nemzetek közötti megértés, az empátia és a tolerancia fejlesztése.
- **Társadalmi befogadás:** tartalmazza a szegénység, a hajléktalanság, az előítéletek és a kirekesztés elleni fellépést, valamint az emberi jogi szemlélet kiindulópontja ennek a területnek, amely külön hangsúlyt fektet az ifjúsági munka és az ifjúsági szervezetek fejlesztésére, mint a kirekesztés elleni küzdelem fontos eszközeire
- **Fiatalok és a világ:** ez a terület az Európán kívüli kapcsolatok erősítését, a szolidaritás, a környezettudatosság témakörét fedi le elsődlegesen.
- **Kreativitás és kultúra:** ebben a témában elsődlegesen a fiatalok kreativitásának támogatását, a kreatív gondolatok megvalósításának segítését, az interkulturális megértés fejlesztését tűzi ki célul, ezen belül külön hangsúlyt fektet az új technológiák hozzáférhetőségére és a médiára is, de része az összeurópai kulturális örökség megismerése és az európai identitás erősítése is.

Míg az ifjúsági stratégia megvalósítása elsősorban az Európai Bizottság és a tagállamok kormányai feladata, az ifjúsági szervezetek is igen jelentős szerepet játszanak a háromévente felülvizsgálatra kerülő folyamatban. Az *EU Youth Report* címet viselő dokumentum három részből áll:

- Egy hivatalos, a Bizottság és a Tanács együttműködésében elkészített és közösen jegyzett *Joint Report* dokumentumból (ez a nemzeti hatáskörbe tartozó politikák esetén a lehető legmagasabb szintű jogi dokumentum), amely számba veszi a hároméves ciklus eredményeit az EU Ifjúsági Stratégia megvalósításában, továbbá javaslatot tesz a következő hároméves ciklus átfogó témáira (amelyek nem feltétlenül egyeznek meg a strukturált

párbeszédben megjelenő prioritásokkal). Ezek kialakítása során az igen jelentős lobbierővel bíró ifjúsági szervezetek is hozzáteszik saját véleményüket, javaslatukat (pl.: European Youth Forum). Mivel a magyar fiatalokat lényegében jelenleg senki sem képviseli ezekben a szervezetekben, főként a legerősebb pozícióban lévő Európai Ifjúsági Fórumban, a magyar ifjúságügy számára fontos témák megjelenése, helyzetük értékelése kizárólag a magyar kormányzat beavatkozásán, továbbá lényegében a véletlenül múlik;

- Egy, a Bizottság illetékes tisztviselői által készített áttekintésből, amely az európai fiatalok helyzetét mutatja be;
- Egy, a tagállamok válaszai alapján szintén az illetékes tisztségviselők által elkészített áttekintésből, amely az egyes tagállamokban illetve európai szinten tett, az EU Ifjúsági Stratégiájának megvalósítása érdekében tett lépéseket foglalja össze

A 2009-es Ifjúsági Stratégia keretében az EU mind uniós, mind nemzeti szinten rendszeres párbeszéd lehetőséget kívánt biztosítani a fiatalok számára, hogy kifejtsék véleményüket az ifjúságpolitika aktuális kiemelt kérdéseiről. Az ún. strukturált párbeszéd 18 hónapos ciklusai keretében az EU-t vezető mindhárom országban tartanak egy-egy EU *Youth Conference*-t (EU Ifjúsági Konferencia), ahol a fiatalok, nagyrészt ifjúsági szervezetek keretei között, kifejtetik véleményüket az adott „trió-elnökség” által meghatározott kérdésről, valamint ahol az adott félév tagállami konzultációit követve a tagállamokban megszületett vélemények további pontosítása, véglegesítése zajlik.

A kezdeményezés részeként nemzeti szinten szintén lennie kell ilyen strukturált párbeszédnek, amely alapját jelenti a fentebb említett konferenciának, és amelyben az ifjúságért felelős kormányzati szervek, ifjúságkutatók, (ha van ilyen) a nemzeti ifjúsági tanács, helyi és regionális ifjúsági tanácsok, különböző háttérű fiatalok képviselői és ifjúsági szervezetek képviselői vesznek részt. Ennek eredményeképp születik meg az adott félév „eredménye”. A strukturált párbeszéd nemzeti megtörténtét hazánk is jelentette az EU, pontosabban az Európai Irányító Bizottság felé (ennek egyik tagja az Európai Bizottság, elnöke a European Youth Forum delegáltja és három további tagja a trió elnökség három-három delegáltja) felé. Ezzel részben átfedve létrejött a Nemzeti Ifjúsági Tanács, bár annak felemás működését jelzi, hogy az előzőekben

felsorolt csoportok nagy része, a szakemberek és aktív civilek nagy része a NIT munkájában – jórészt annak működési anomáliái miatt tudatosan – mai napig sem vesznek részt.

A strukturált párbeszéd folyamaton túl az Európai Bizottság – vélhetően abból a felismerésből is kiindulva, hogy a strukturált párbeszéd nem minden országban zajlik a tervezett körülmények között – az utóbbi években, más szakterületekhez hasonlóan, az ifjúsági területen is egyre több esetben indít közvetlenül online konzultációt és teszi lehetővé bizonyos kérdésekben a direkt véleménynyilvánítást¹³². keresztül közvetlenül is bekapcsolódhassanak az érdekeltek. Ezen túlmenően az Erasmus+ programban forrást különítettek el a strukturált párbeszédre és a Nemzeti Munkacsoportok tevékenységére.

Ezen kívül az Európai Bizottság 2011 óta minden októberben összehív egy nagyszabású oktatási, képzési és ifjúsági fórumot, ahol szintén aránylag szűk fókusszal és nagyon erősen szabályozott körülmények között zajlik a véleménycsere, a szervezés jellegéből adódóan pedig elsősorban az oktatással és képzéssel összefüggő határterületek a hangsúlyosak, különös tekintettel arra, hogy a párbeszédben, az eseményen szinte kizárólag az Oktatási és Kulturális Főigazgatóság munkatársai vesznek részt.

Nincs tehát szó arról, hogy ez a mechanizmus mindenkifeletti lehetőséget biztosítana a fiatalok képviselőink, hogy hallassák a hangjukat a korosztály életét érintő valamennyi kérdésben, így erősen felértékelődik a civil szféra, ezen belül is elsősorban a fiatalok képviseletében elsődlegesen fellépő Európai Ifjúsági Fórum (EYF) szerepe. Sajnálatos módon a magyar fiatalok ezen a csatornán keresztül gyakorlatilag nem rendelkeznek képviselettel, mivel a NIT eddig nem lépett be az EYF-be, ugyanakkor annak nemzetközi tagjai között (amelyek európai szinten működő, egy-egy rész-célcsoportot képviselő ernyőszervezetek) is csak elvétve van olyan, amelynek van magyar civil szervezet tagja.

Az EU ifjúsági stratégia megvalósításának monitorozására a nyolc akcióterület mindegyikére meghatároztak bizonyos indikátorokat, összesen 40-et, amelyeket szakértői csoport monitoroz. Az indikátor-értékek forrásai egyrészt az Európai Statisztikai Hivatal, az Eurostat különböző kutatásai, nemzeti

¹³² A kötet lezárásának idején (2016. október 16-ig) elérhető online kérdőíven az Európai Unióban fennálló ifjúságpolitikai együttműködés értékelésére nyílik lehetőség. (http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/consultations/youth-policy-cooperation-evaluation_en.htm).

indikátor-vizsgálatok továbbá európai szintű közvéleménykutatások. Mindezek mellett az EU finanszíroz ifjúságkutatásokat is, amelyek segítenek a világosabb kép kialakításában.

A TÁRSSZAKMÁK HELYZETE MA

A kormányzati egyeztetések megkerülése (vö.: ISZEF, Nagy, 2016) már jelzi az ifjúságügy átfogó, komplex kezelésére vonatkozó szándék hiányát. Ugyanakkor az ifjúságpolitika kormányzati pozíciója lehetővé tenné a társz szakmák nagy részének együttműködését, hiszen az érintett szakpolitikai területek nagy része az EMMI hatáskörébe tartozik, ugyanaz a miniszter felügyeli tehát az ifjúsági, oktatási, kulturális, szociális ügyeket.

EGÉSZSÉG, EGÉSZSÉGÜGY

A korábban is felemás egészségügyi ellátórendszer ebben a ciklusban gyakorlatilag zuhanórepülésbe került, nem kis részben az orvosok és szakdolgozók tömeges kivándorlása miatt. A gyermek- és ifjúsági korosztályok rendszeres szűrése, egészségi állapotuk monitorozása elvileg 16 éves korig megoldott, bár az iskolaorvosi megelőző tevékenység az ország nagy részén csak papíron működik. 16 éves kortól a munkába állásig a legtöbb fiatal nem vesz részt szűrővizsgálatokon, azt követően is csak a kötelező munkaegészségügyi vizsgálatokon, amelyek az iskolaorvosi rendszerhez hasonlóan papíron nagyrészt a valóságnál alaposabbak és rendszeresebbek. Az egészségügy ellátórendszerében csak kevés szakterületen és az ország meglehetősen kis részét lefedően találkozhatunk az ifjúsági korosztályok számára speciálisan kialakított szakrendelésekkel, kórházi osztályokkal. Így az egészségügyi problémákkal küzdő fiatalok – környezetből erősen kilógva – vagy gyermekosztályokon és szakrendeléseken jutnak ellátáshoz, vagy felnőttekkel, sokszor náluk 40-50 évvel idősebb emberekkel, kénytelenek együtt lenni. Ezzel is magyarázható talán, hogy az egészségügyi ellátásra szoruló fiatalok között magas azok aránya, akik azért nem jutottak még megfelelő ellátáshoz, mert igyekeznek az orvoshoz menést halogatni. A krónikus betegségekkel élő fiatalokat ez az ellátórendszer a legtöbb esetben egy adott életkorban orvosváltásra kényszeríti.

SZOCIÁLIS ELLÁTÁS, SZOCIÁLPOLITIKA

A fiatal korosztályokat érintő szociálpolitika egyértelműen a középosztályt támogatja, míg a rászorulóknak számára egyre szűkül az ellátások, a lehetőségek köre (Tóbiás, 2015). A szabályozás, mindenféle vizsgálat és alternatív segítségnyújtás nélkül megvonja a még nappali tagozaton tanuló gyerekektől, fiataloktól a családtámogatást bizonyos mennyiségű hiányzás után. Így azok a gyerekek, akik – esetleg más okok mellett – anyagi okok miatt hiányoznak (ruházkodási, közlekedési nehézségek), még rosszabb anyagi körülmények közé kerülnek a támogatás megvonásával, hovatovább ez a szabályozás is az iskolarendszer elhagyása irányába tolja a 16 éves kort elérőket. A mulasztás vagy korai iskola-elhagyás miatt a családtámogatási rendszerből kieső gyerek okán testvérei, az egész család helyzete romolhat azáltal is (Tóbiás, 2013), hogy elesnek a több ellátásra jogosult gyerek után járó magasabb fejenkénti támogatástól. Egyáltalán nem vigasztaló, hogy csak igen kicsivel több a testvérek támogatásának összege. További gondot jelent, hogy a legtöbb településen az arra jogosultak is csak azokon a napokon vehetik igénybe az ingyenes étkezést, amikor iskolában vannak, így hiányzás esetén, de hétvégén, szünetben, sőt az ünnepeken is jelentős az ételhez nem jutó gyerekek száma. A szociálpolitikának régi nagy vitája, hogy a családtámogatás eszközének csak a családoknak bevétel-többletet kell-e tekinteni (családi pótlékot), avagy a családi kiadást csökkentő eszközöket (adókedvezményt) is. A második Orbán-kormány óta fennálló családtámogatási rendszer mindenesetre a gyerekszámot és azt tette alapvető támogatási feltétellé, hogy a családban nevelkedő minden gyereknek ugyanaz a pár legyen a szülője, ebben az esetben juthat a család a legmagasabb adókedvezményhez – már ha van jövedelme annak érvényesítéséhez. A foglalkoztatási adatok mára világossá teszik, miközben a gazdaság munkaerőhiánnyal küzd, a munkától való távolmaradásnak a munkavégzéshez szükséges kompetenciák hiánya adja az elsődleges okát, így kétséges a foglalkoztatottság hiányát a családtámogatásban (is, ezzel többszörösen) szankcionálni.

A tanulmányokat befejező, de elhelyezkedni nem tudó fiatalok számára a segélyezés fokozatos felszámolásával párhuzamosan valós lehetőségek szűkösen állnak rendelkezésre. Az EU által a fiatalok munkanélküliségének kezelése érdekében támogatott Ifjúsági Garancia programnak még nincsenek nyomai a hazai szabályozásban. A szakképzetlen vagy nem piacképes szakképesítést szerzett fiatalok számára az EU-n belüli szabad migráció

miatt jobbak a lehetőségek, ilyen fiatalok helyezkednek el korábban hagyományosan Európán kívülről érkezett bevándorlók által betöltött állásokban, amelyekből nagyobb eséllyel van továbblépési lehetőségük is.

Emellett a szociálpolitika hagyományos elemei a rugalmasság, a mobilitás csökkenését vagy stagnálását erősítik. Az egykulcsos személyi jövedelemadó egyrészt a legalacsonyabb jövedelműeket sokkal nehezebb helyzetbe hozza (relatívan rontja a szegények helyzetét), másrészt a társadalmi szolidaritás eleme hiányzik a rendszerből (a magasabb és különböző adókulcsok a jövedelemtranszfer fedezetét teremtik, teremtenék meg).

A magyar szociálpolitika szent tehenének tekinthető a szülők hároméves otthontartózkodását támogató rendszer, aminek csak a neve változik időnként, ám mellette nincs jelen a rugalmas munkavállalási formák támogatása. A munkaadók jelentős része számára ez befolyásoló tényező a fiatal nők alkalmazása esetén, hiszen a humánerőforrás fejlesztésébe, képzésébe fektetett összegek három év „babázás” alatt gyakorlatilag kidobott pénzzé válnak.

A „szocpol”, azaz a lakásvásárlás támogatásának rendszere és annak legújabb módosítása hasonló rejtett agendát feltételez. Egyrészt az ingatlantulajdon, a mobilitást korlátozó tényező, így ez a magyar fiatalok amúgy is alacsony mobilitási hajlandóságát tovább korlátozza. Másrészt az ingatlanba való beruházás is elsősorban a középosztály számára elérhető.

A szociálpolitika és az oktatás határát jelenti a koragyermekkori ellátások rendszere. Az ún. „barcelonai célok” szerint 2010 óta a 3 év alatti gyermekek legalább egyharmada számára rendelkezésre kellene állnia szervezett, fejlesztési célú intézményeknek (míg a 3 év feletti, de iskolaköteles kor alatti gyerekek esetében ez 90% kellene legyen). Ezen a téren Magyarország a sereghajtó harmadba tartozik, az arány mindössze 10% körül, illetve 80% alatt van. Hazánkban ezt a feladatot bölcsődék és családi napközik látják el, a bölcsődék viszont jobbára a mai napig nem fejlesztést, hanem gyermekfelügyeletet látnak el, s nem az oktatásirányítás, hanem a szociális ellátórendszer részét képezik. Az illetéknépp ott dolgozók csecsemő- és kisgyermekápolási, egészségügyi szakképzettséggel rendelkeznek, általában oktatási szakirányú képzettséggel nem. A két szféra közötti átmenet, de legalábbis együttműködés ma már a legtöbb EU-tagországban megvalósult.

OKTATÁS

Az európai ifjúságpolitika és oktatáspolitikai metszetében legfontosabb témaként a korai iskolaelhagyás megelőzése, az élethosszig tartó tanulásra való felkészítés és a középfokúnál magasabb végzettség megszerzése állnak. Mindhárom terület szorosan összefügg az oktatás átalakításával annak érdekében, hogy alkalmasabbá váljon a XXI. század igényeinek kiszolgálására.

Ezen a területen a hazai oktatási rendszer szabályozási keretei rendelkezésre álltak egészen a jelenlegi „köznevelési törvény” életbe lépéséig. A 2012 óta hatályos szabályozás a központosítással és a tantervek uniformizálásával az oktatásügyet a XXI. századi nyugati, de a sikeres felzárkózó országokat a világ minden táján jellemző trendekkel ellentétes irányba fordította.

A korai iskolaelhagyás megelőzése területén hazánk 2010 előtt jelentős sikereket ért el elsősorban a második esély programokkal, valamint az első, ingyenesen megszerezhető szakképesítés megszerzési korhatárának emelésével. A jelenlegi Kormány első intézkedései között volt az iskolaköteles kor 18 évről 16 évre való leszállítása és az állam által finanszírozott szakképesítés megszerzési korhatár csökkentése is. Ennek hatása gyakorlatilag azonnal látható volt, nagyszámú 16 éves került gyakorlatilag az utcára, Magyarország pedig azon országok csoportjába került, ahol a korai iskolaelhagyás aránya 10% felett van és növekszik. Kérdés, hogy az első szakképesítés ingyenes megszerzési korhatárának visszaemelése segít-e majd. (A korhatárt 2010-ben 21 éves korra szállították le, majd a szakképzési törvény 2012 szeptemberétől biztosítja ezt a lehetőséget újra, de csak nappali rendszerű képzésben.)

Az iskolai autonómia megszüntetése az ifjúságpolitika egésze szempontjából kedvezőtlennek tette az aktív állampolgárrá válás kereteit is, hiszen a központosítással gyakorlatilag megszűntek a gyakorlat útján való demokrácia-tanulás keretei az iskola védett közegében. Az egyetemi autonómia felszámolása is mutat hasonló kockázatokat. Az egységesített tanterv tananyagközpontúsága és a kulcskompetenciák fejlesztésének háttérbe szorítása még az elvárások szintjén is hátrányosan befolyásolja az élethosszig tartó tanulás esélyeit is. Magyarország távol van az EU oktatási és képzési ajánlásaiban (ET2020) 2020-ra tervezett 15%-os élethosszig tartó tanulásban való részvétel aránytól), a formális felnőttoktatásban való részvételben

a leghátsó, 5% alatti csoportban vagyunk. A felsőoktatás háttérbe szorítása, az érettségi nélküli szakképzés ismételt bevezetése egyértelműen olyan kormányzati szándékra utal, amely a tanulás mielőbbi befejezését tűzi ki célul az EU-s célok helyett (amely célok megalkotásában Magyarországnak is része volt).

Ezen a ponton fontos megemlíteni az ifjúságügy egésze és az oktatás szempontjából egyaránt fontos megközelítési különbségeket. Az Európai Unióban, de a világ más részein is meghaladottá vált az egyenlő esélyek, az „equal opportunities” megközelítés, hiszen felismerték, az egyének háttérüktől függően ezekkel különböző mértékben tudnak élni. A ma érvényes megközelítés, a kiegyenlítő esélyeket, az „equitable opportunities”-t támogatja, hasonlóan az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye pozitív diszkriminációs megközelítéséhez. Az új magyar oktatáspolitikai, egyébként a szociálpolitikához is hasonló módon az egyenlő esélyek megközelítést vallja, amely a különbséget elmulasztja, a hátrányos helyzetűek még hátrányosabb helyzetűvé válását okozhatja.

A diákjogok és az iskolai diákönkormányzatiság a formális és az informális tanulás sajátos határterülete, hiszen az iskola formális közegében, elsősorban az oktatási jogszabályokban meghatározott jogi keretekben, általában tanári segítséggel valósul meg (bár arra is van számos példa, hogy a valós önkormányzatiságot az iskolai szülői szervezet segíti). Ugyanakkor az önkormányzat keretében megvalósuló tanulás nem része a tantervnek, főleg nem az órarendnek, általában annak tanulási vonatkozásai nem jelennek meg az iskola pedagógiai programjában sem, ráadásul elsősorban egymástól illetve gyakorlatból való tanulást jelent. Az iskolai diákönkormányzat az aktív állampolgárság tanulásának talán legfontosabb és egyben legbiztonságosabb terepe lehet vagy lehetne. A valódi döntési és megvalósítási felelősséggel működő önkormányzatban való részvétel az iskola védő környezetében teszi lehetővé, hogy a diákok valódi demokratikus környezetben és döntéshozatalban próbálják ki magukat, ugyanakkor azt is megtapasztalhatják, hogy a folyamatokban részt nem venni következményekkel jár, ebben az esetben a nélkülük hozott döntésekkel együtt kell tudni élni.

A MUNKA VILÁGA

A munka világában az ifjúsági korosztályokat leginkább érintő kihívásokat a tartós elhelyezkedéshez sokszor nélkülözhetetlen munkatapasztalat megszerzése, a pályakezdekők elhelyezkedése, a családalapítás és a tanulmányok folytatása érdekében az újfajta, rugalmas munkavégzési formák elterjesztése és a fiatal munkavállalók fokozott védelme jelentik.

Az európai fiatalok nagy része számára kiváló és gyakran kihasznált lehetőség az önkéntes tevékenység végzése. Ennek jogi keretei, mint azt korábban már kifejtettük, rendelkezésre állnak, de a kormányzatok adósak maradtak olyan ösztönző programokkal vagy legalább figyelemfelkeltő kampányokkal, amelyek az önkéntesség elterjesztését segítették volna (a középiskolások számára előírt, a köznyelvben kötelező önkéntességnek nevezett 50 órás közérdekű tevékenység megfelelő keretek között lehetne ilyen, de a gyakorlati tapasztalatok szerint a keretek és a pedagógusi közreműködés hiánya miatt ez jobbra nem így történik).

A magyar munkaerő-politika nem tett erőfeszítéseket a nem-hagyományos munkavégzési formák elterjesztésére az utóbbi időszakban. A nehéz gazdasági helyzetben számos vállalkozás döntött úgy, hogy munkavállalói elbocsátása helyett a heti munkaidőt csökkenti, ám ez általában nem tudatos munkaerő-tervezés és a munkavállalókkal való megegyezés, hanem kényszereredménye. Más nem-hagyományos formák, például a job-sharing vagy a távmunka nem jellemző Magyarországon. A hazai munkáltatók azonban ragaszkodnak a munkahelyen eltöltött időhöz, a munkavállalók nagy része számára nem elérhető lehetőség, hogy részben távmunkában dolgozzanak. Különös sajátossága a munka hazai világának, hogy miközben Európában mindenhol az állam alkalmazásában álló munkavállalóknak van a legtöbb mozgásterük, ha részmunkaidőben vagy rugalmas munkabeosztással, esetleg részben otthonról kívánnak dolgozni, nálunk az állami szféra a legrugalmatlanabb, így a fiatal családok vagy a továbbtanuló fiatalok életét az állam, mint munkáltató nem támogatja. Tovább nehezíti a helyzetet, főként az állami és a bankszektorban, hogy a gyermekintézmények, a bölcsődék és óvodák nyitva-tartása, az alsó tagozatosok számára a gyermekfelügyelet nem alkalmazkodik a munkaidőhöz.

A pályakezdő munkanélküliek elhelyezkedését segítő, a munkáltatók számára rendelkezésre álló ösztönző programok évek óta működnek, ám nem tartalmaznak olyan elemet, amely a támogatási időszak lejárta után hosszabb távon is segítené a munkahely megtartását. A nem pályakezdő, hanem esetleg egy-két sikertelen munkavállaláson már túlesett fiatalokat a rendszer nem támogatja kiemelten.

Az iskolakötelezettségi korhatár és a munkavállalási korhatár csökkentésével jelentősen nőtt a munkaerőpiacon lévő 18 év alattiak száma. A munkajog ezeket a munkavállalókat számos területen fokozottan védi és előírja, hogy a munkaszerződéshez a szülő aláírása is szükséges. Ezeket, az egyébként minimálisan elvárható, preventív szabályokat a munkáltatók jelentős része nem tartja be, ám ez jelenleg nincs a munkaügyi ellenőrzések fókuszában. Nehézséget jelent az is, hogy a szakképzetlen fiatalok számára leginkább elérhető építőipar viszont évek óta kiemelten ellenőrzött ágazat, így a fiatalokat gyakran a szigorúbb rendelkezések miatt nem is alkalmazzák.

KULTÚRA

A magyar fiatalok az európai átlagnál jóval kisebb arányban vesznek részt kulturális szervezetek tevékenységében az *EU Youth Reportok*¹³³ tanúsága szerint. Ez minden valószínűség szerint a hazai művészetoktatás jellegzetességeiből eredeztethető, amely alapján az iskola nem támogatja általában a kreatív tevékenységeket, hiszen az ének-zene és rajz-vizuális nevelés tanítása az irodalomtanításhoz hasonlóan nem a kreativitást célozza.

A fiatalok kulturális tevékenységének közegei elsődlegesen nem a mainstream, az állami támogatásokhoz és jegybevétel alapú támogatásokhoz (pl.: a társasági adóról és az osztalékadóról szóló törvényben meghatározott támogatási lehetőségről) könnyen hozzájutó művészeti színterek. Ezekben általában nincs lehetőség a fiatalok részvételére, bár öröndetes, hogy egyre több intézmény, elsősorban a színházak, fontosnak tartják a saját élményre épülő művészetpedagógiai foglalkozások általában ingyenes vagy nagyon olcsó kínálatának bővítését.

¹³³ http://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/report_en.htm

Az elsődleges szintér azonban minden művészeti ágban a kísérletezésre, önmegvalósításra leginkább alkalmas alternatív művészeti csoportok lennének. A támogatási politika változása számos ilyen színteret ellehetetlenített vagy hozott nehéz helyzetbe. Ehhez járult még az a negatív hatás is, hogy több fontos, a kulturális területen fontos szereplő működése is ellehetetlenült.

A vidéki fiatalok egy része számára még ma is vonzó kulturális hagyományörző tevékenységek támogatása az elmúlt években növekedett, ám ez nem helyettesíti a kreatív önkifejezési lehetőségek, a fiatalok számára általában vonzó alternatív területek támogatását.

KÖZFIGYELEM AZ IFJÚSÁGÜGYRE

Általánosan elmondható, hogy a fiatalokkal, az ifjúsági korosztályokkal kapcsolatos közfigyelem elsősorban a botrányokra, a „balhész” ügyekre irányult, köztük számos olyan új jelenségre, amelyek először a rendszerváltást kísérő változások és a kinyíló világ, részben az élet és a technológiai változások eredményeként megváltoztatták a mindennapi életet.

A rendszerváltást követő első ciklusban a médiát elsősorban a korábbi KISZ és egyéb ifjúsági vagyoni körüli viták, problémák, gondok uralták. Nyilvánosságot kapott minden olyan esemény, amelyben az ifjúsági szervezetek, a pártok ifjúsági szervezetei és a kormányzat szereplői között kisebb-nagyobb botrányok között zajlottak a MISZOT, az NGYIA vagy a DEMISZ környékén. A rendszerváltással megszűnő, átalakuló szervezetek (SZOT, KISZ, MÚSZ¹³⁴) az egyik közfigyelmet kapó, mindmáig jelenlévő probléma a gyerekek szabadidejének értelmes eltöltése, főként az európai átlagnál hosszabb nyári szünet, mint a családokat érintő egyik jelentős kihívás. Foglalkoztatja a sajtót az ifjúsági szervezetek és a pártok kapcsolatrendszere, a pártfüggetlen civil szféra szükségessége. Nyilvánosságot kapnak az egyetemisták számára megnyíló lehetőségek, amelyek keretében lehetővé válik, hogy tanulmányaik egy részét külföldön folytassák. A ciklus közepén sajtóhír a felsőoktatási tandíj bevezetésének terve, illetve az azzal kapcsolatos tiltakozások. Már ebben

¹³⁴ Szakszervezetek Országos Tanácsa, Kommunista Ifjúsági Szövetség, Magyar Úttörők Szövetsége.

a kormányzati ciklusban új jelenséggént megjelenik a drogprobléma és bizonyos csoportos deviáns viselkedések, különösen a „bőrfejúek” megjelenése és tevékenysége. Az időszak leghangosabb botránya a kézen-közön eltűnő, korábbi KISZ és Úttörőszövetség által tulajdonolt ingatlanok.

A szociálliberális Kormány idejének első évében az ifjúságpolitika rendszeres szereplője a sajtónak, a Kormány megalakulása időszakában a MAGYIT-OGYIP ellentét, később a Miniszterelnökség és az MKM közötti konfliktus, mint koalíciós ellentét tűnik fel. A sajtóban 1995-től rendszeresen téma a diákjogok, a diákképviselő kérdés is (Nagy, 2016). 1995-ben jelentős sajtóvisszhangja van a Bokros-csomag részeként bevezetni tervezett tandíjnak, továbbá Bokros Lajos emlékeztetésre tett kézzel tett, így a fiatalokkal szemben lekezelőnek látszó, nyilatkozatának. A mindennapi élet problémáinak körében továbbra is a fiatalok bűnözői, a szkinhedek és a drog szerepelnek rendszeresen a sajtóban. Egyre gyakrabban előkerülő téma a fiatalok munkanélkülisége, a frissen végzettek elhelyezkedésének nehézségei, illetve ehhez kapcsolódóan a szakképzés és felsőoktatás tartalmának kérdései. A ciklus második felében a kötelező katonai szolgálat rövidülése, illetve 2005-től tervezett eltörlése is komoly közérdeklődésre tart számot. A korszak ifjúságot érintő jellemző botránytémája a Xénia-láz program, amelyben anyagi problémák mellett adatkezelési kérdések merültek fel.

Az első Orbán-kormány idején a fiatalok és a média vonatkozásában talán a legfontosabb, hogy ebben az időszakban vált robbanásszerűen elsődleges hírforrássá az internet. Míg 1998-ban az Internetto internetes hírportál népszerűnek számított napi 8000 látogatóval, utódja, az Index 2003-ra 200 ezer napi látogatottságról számolt be. Az időszak legnagyobb sajtópolémiaja a „diplomaajándékként kapott tárcsa” kitétellel aposztrofált minisztérium-alakulás (a tárcát vezető miniszter, csak 1999-ben vehette át megbízólevelét).

A Medgyessy, Gyurcsány és Bajnai-kormányok időszakára esik a webkettő, újdonsága a közösségi média megjelenése, a 2002-ben indult iwiw.hu, később a Facebook lehetővé tette a közbeszéd, vagy legalább annak egy szelete tematizálását, a sajtó részben reaktív szerepbe szorult. Az internetes sajtó korábbiakban felsorolt vissza-visszatérő témái mellett azonnal megjelenik a közösségi média tematika, amit rövidesen követ a cyberbullying, mint új jelenség. Már ebben az időszakban számos cikk születik arról, hogy a számítógép-használat miatt nem olvasnak, rossz helyesírásúvá válnak a

gyerekek. Új függőseggé jelenik meg az internetfüggőség és az internetes szerencsejáték, amely több gyermekjogi kérdést is felvet a médiában. Az uniós csatlakozás, a fiatalok mobilitása ebben a két ciklusban új témaként jelenik meg az ifjúságot érintő médiafigyelem körében. Az időszak legnagyobb közfigyelmet kapó botránya a Zuschlag-ügy, így a korábbi témák kiegészülnek az ifjúsági szervezetekhez kötődő korrupciós ügyekkel.

Tekintettel arra, hogy a második Orbán-kormány a kezdetektől fogva kiemelten kezelte az oktatás átalakítását, a hazai médiatörténetben szinte példa nélkülüként az oktatási folyamatok, ezen belül is a készülő, majd hatályba lépő új törvény, annak jónéhány problémás következménye, az átalakítások átgondolatlansága számos alkalommal vált címlapsztorivá. Hasonlóan kiemelt figyelmet kapott az egyházi iskolák kiemelt kezelése és az ahhoz kapcsolódó anomáliák. Új témaként jelenik meg a sajtóban a tömeges kivándorlás. Ezen időszak legjellemzőbb botrányai a Norvég Civil Támogatási Alap kormányzati lerohanása, a gólyatábori erőszakok és a Békemenet-CÖF-NEA összefonódások (Nagy, 2014).

Az ifjúságügy beágyazottságát áttekintve kijelenthető, hogy az aktuális kormányzatok viszonya az ifjúságüggyhez valamint a magyar ifjúság nemzetközi vérkeringésbe való beilleszkedéséhez jól tükrözi az adott kormányok viszonyát Európához. S hogy sikerül-e visszatérnünk a közel 30 éve kitaposni kezdett útra, illetőleg, hogy ez az ifjúsági korosztályok életére milyen hatással lesz ... nos ez már a jövő kérdése.

FORRÁSOK, IRODALOM

- FRANKE, M.: EU Fact Sheets, europarl.europa.eu, letöltve: 2016.06.27.
- EUROBAROMÉTER ADATOK: ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_408_fact_hu_hu.pdf, letöltve: 2016.06.27.
- EUROBAROMÉTER ADATOK: ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_401_fact_hu_en.pdf letöltve: 2016.06.27.
- EUROPEAN COMMISSION (2015): Youth work and non-formal learning in Europe's education landscape, Starsbourg
- NAGY, Á. (2013): Az ifjúsági korosztályok meghatározásának egyéni életúton alapuló paradigmája, in SZÉKELY, L. (szerk.): Magyar Ifjúság 2012: tanulmánykötet, Kutatópont, Budapest
- NAGY, Á. (2014): A civil társadalom domesztikálása, in MAGYAR B., (szerk.): A Magyar polip 2., Noran Libro, Budapest
- NAGY, Á. (2016): Intézmények és folyamatok, in: NAGY, Á. (szerk.): 25 év ifjúságügye, Budapest
- NAGY Á., NIZÁK P., VERCSEG, I. (2014): Civil társadalom, nonprofit világ, UISZ Alapítvány, Budapest
- TÓBIÁS, L. (2013): Új család, új gyerekkor Európában?: Új kihívások a gyerekekkel és családokkal dolgozók számára, in TÓBIÁS, L. (szerk.): Kicsi MindenGyerek, Gyerekparadicsom Alapítvány, Budapest
- TÓBIÁS, L. (2015): A segítség, mint a társadalmon végzett munka és az ifjúságügy, in ELEK, T. (szerk.): Összebeszélünk – I. Ifjúságügyi Kongresszus, ISZT Alapítvány, Budapest

HONLAPOK

- Council of Europe Youth Policy Review, http://www.coe.int/t/dg4/youth/IG_Coop/youth_policy_reviews_en.asp
- EU Fehér Könyv, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV:c11055>
- Eurodesk honlap, eurodesk.eu
- Európai Ifjúsági Portál, <http://europa.eu/youth>
- Európai Unió ifjúsági jelentések, http://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/report_en.htm
- Európai Unió Ifjúsági Stratégia, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:52009DC0200>

Lisszaboni Egyezmény <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

Mastrichti szerződés, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV:xy0026>.

Megújított Strukturált Párbeszédrendszer, http://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/dialogue_en.htm

Strukturált Párbeszédrendszer, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2006.297.01.0006.01.ENG&toc=OJ:C:2006:297:TOC

A MAGYAR IFJÚSÁGÜGYET MEGHATÁROZÓ JELENTŐSEBB ESEMÉNYEK (ÖSSZEÁLLÍTOTTA: NAGY ÁDÁM¹³⁵)

- 1988. október 18. A Minisztertanács létrehozza a Központi Ifjúsági Alapot
- 1988. november 27. Megalakul a Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa (MISZOT)
- 1989-1990. A HSBC második hulláma
- 1989. január 24. Az egyesülési jogról szóló törvény kihirdetésre kerül és hatályba lép
- 1989. április 22. Megszűnik a KISZ, utódja a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (DEMISZ)
- 1989. május 20. A Fidesz kilép a MISZOT-ból
- 1989. szeptember 1. Megjelennek a nyolcosztályos gimnáziumok
- 1989. november 12. A Kormány bejelenti, hogy alapítványt hoz létre az „ifjúsági vagyon” kezelésére
- 1989. november 20. Az ENSZ Egyezmény a Gyermekek Jogairól
- 1990. Megszűnik az Ifjúsági Szemle
- 1990. február 21. Az Európa Tanács elfogadta a Miniszteri Bizottságának R(90)7-es számú ajánlását az európai fiatalok számára nyújtandó információs és tanácsadó szolgáltatásról.
- 1990. március 1. Az iskolalétesítés- és fenntartás szabadságát törvény garantálja (1990. évi XXIII. törvény)
- 1990. március 14. Magyarország aláírja az ENSZ Egyezményt a Gyermekek Jogairól
- 1990. április 27. Minisztertanácsi rendelet a Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Alapítvány létrehozásáról

¹³⁵ külön köszönet: Márton Balázsnak és Schmidt Richárdnak.

- 1990. május 9. A bíróság nyilvántartásba veszi az Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Alapítványt
- 1990. május 23. A kormányalakítással az ifjúsági ügyek a Miniszterelnöki Hivatalhoz kerülnek
- 1990. június 14. Létrejön a Miniszterelnöki Hivatal Ifjúságpolitikai Titkársága
- 1990. szeptember 2. Nyolc ifjúsági iroda részvételével létrejött Magyarországi Ifjúsági Irodák Országos Szövetsége
- 1990. szeptember 20-21. Az Európa Tanács ifjúságügyért felelős minisztereknek 3. konferenciája, ahol kezdeményezik egy második Európai Ifjúsági Központ felállítását
- 1990. október 26. Kormányhatározat az Ifjúságpolitikai Kabinet létrehozásáról
- 1990. november 6. Magyarország az Európa Tanács tagja lesz megkezdve részvételét az Kormányzati Ifjúságügyi Együttműködés (CDEJ) munkájában
- 1990. december 1. A Gyermekek Magyarországi Fóruma éves jelentést ad ki a magyar gyerekek helyzetéről
- 1991. június 11. Az Országgyűlés megalakítása óta első politikai vitanapját tartja. Téma a gyermekek és a fiatalok helyzete
- 1991. június 23. Az önkormányzati törvény az önkormányzatok kötelező feladatai között jelöli meg a gyermek- és ifjúsági feladatok ellátását
- 1991. augusztus 23. megjelenik a Kormány három éves intézkedési programja a gyermekek és a fiatalok jövőjéért, köztük feladatként a Gyermekek és Ifjúsági Kodifikációs és Deregulációs Bizottság (GyIKDB) megalapítása
- 1991. szeptember 1. Elindulnak a hatosztályos gimnáziumok
- 1991. szeptember 4. Megalakul a Gyermeki Jogok Magyar Nemzeti Bizottsága
- 1991. szeptember 13. Az Európa Tanács Részegyezményének elfogadása az Európai Ifjúsági Kártyáról

- 1991. október 7. Magyarország ratifikálja és kihirdeti az ENSZ Egyezményt a Gyermekek Jogairól
- 1991. október 21. Megalakul az Országgyűlés Oktatási, Ifjúsági és Sportbizottsága
- 1991. november 8. A MISZOT szervezetei civil tárgyalócsoporthoz állítanak fel az Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács létrehozásának céljából, de az Ifjúsági Koordinációs Titkárságának (IKT) politikai államtitkára az Információs Fórumot hoz létre.
- 1991. november 12. Az Országgyűlés ratifikálja a Gyermek Jogáról szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Nemzetközi Egyezményt (1991. évi LXIV. tv.)
- 1992. április 4. A Szacsuvay Imre Díj megalapítása
- 1992. július 1. A Gyermekérdekek Magyarországi Fórumának kiadja 2. éves jelentését a magyar gyerekek helyzetéről
- 1992. október 13. Az ifjúságügyért is felelős parlamenti bizottság felállítására (Oktatási, ifjúsági- és sportbizottság – működését végül is nem kezdte meg).
- 1992. november 2. A kormányközeli szervezetek kilépnek a MISZOT-ból és létrehozzák a Nemzeti Ifjúsági Tanácsot (NIT), majd 1994. április 23-án az OGYIP-et (Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlament)
- 1992. december 28. Az 1992. évi LXXX. törvény, amely az ország 1993. évi költségvetéséről rendelkezett, már tartalmazott olyan sorokat, „ifjúsági sorokat”
- 1993-1994. A HSBC harmadik adatfelvételi hulláma
- 1993. április 1. Létrejön a Központi Ifjúsági Alap
- 1993. július 2. feloszlik a MISZOT, jogutódja a Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács (MAGYIT) lesz
- 1993. július 21. Kihirdetésre kerül az 1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről
- 1993. augusztus 3. Kihirdetésre kerül az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról, a törvény létrehozza az Országos Közoktatás-politikai Tanácsot (OKPT) és az Országos Diákjogi Tanácsot (ODT)

- 1993. augusztus 3. Kihirdetésre kerül az 1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról
- 1993. október 5. A Kormány határoz a II. Európai Ifjúsági Központ székhelyének biztosításáról
- 1994. február 5-8. A CENYC (az Európai Ifjúsági Fórum elődje) delegációja Magyarországon tárgyal
- 1994. április 23. A NIT tagjainak nagy része létrehozza az Országos Gyermekek- és Ifjúsági Parlamentet (OGyIP)
- 1994. június 28. Az Országgyűlésben Oktatási, Tudományos, Ifjúsági és Sportbizottság alakul
- 1994. szeptember 15. Az ifjúsági ügyeket a Művelődési és Köznevelési Minisztérium veszi át
- 1994. szeptember 16. A gyermek- és ifjúsági szervezetek elfogadják az „Előnyt a jövőnek” című dokumentumot és tárgyalódelegációt választanak, javaslatot téve egy érdekegyeztető tanácsra létrehozására
- 1994. december 2. Megalakul a Gyermekek- és Ifjúsági Koordinációs Tanács (GyIKT)
- 1994. december 2. Az ifjúsági ügyek a Miniszterelnöki Hivatalhoz kerülnek
- 1995. Az ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and other Drugs) vizsgálat első adatfelvétele
- 1995. január 23. Létrejön a Gyermekek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács (GyIÉT)
- 1995. március 22. Tüntetés a Bokros-csomag néven elhíresült megszorító intézkedések ellen
- 1995. június 20. Törvény születik a Gyermekek- és Ifjúsági Alapról és a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Közalapítványról
- 1995. október 26. Megjelenik a Nemzeti Alaptanterv – a kimeneti követelményeket meghatározó – koncepciója

- 1995. november 1. Az Országgyűlés úgy határoz, hogy minden év március 31-ig a Kormány terjesszen elő jelentést a gyermekek és az ifjúság helyzetéről, életkörülményeinek alakulásáról és az ezzel összefüggésben megtett intézkedésekről
- 1995. november 16. Kormányhatározat a Gyermekek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanácsról, minden közvetlen gyermekeket és fiatalokat érintő ügyet a GIYÉT elé kell vinni
- 1995. december 15. A Mobilitás Ifjúsági Szolgálat megalapítása
- 1995. december 15. A Budapesti Európai Ifjúsági Központ megnyitása
- 1996. január 15. Az új médiatörvény értelmében a civil szervezetek is részt vesznek a médiakuratóriumokban
- 1996. február 7. Megalakul a Zánkai Gyermekek- és Ifjúsági Centrum Közhasznú Társaság
- 1996. június 21. Beterjesztésre kerül az első „Jelentés a gyermekek és az ifjúság helyzetéről, életkörülményeik alakulásáról és az ezzel összefüggésben megtett kormányzati intézkedésekről” elnevezésű dokumentum az Országgyűlésnek
- 1996. július 4-7. Megalakul az Európai Ifjúsági Fórum
- 1996. szeptember 24. A Magyar Kormány megküldi első beszámolóját az ENSZ Gyermekek Jogainak Bizottsága számára
- 1997-1998. A HSBC-kutatás negyedik hulláma
- 1997. február 13. Megszületik a Wesselényi Miklós Nemzeti Ifjúsági Szabadidősport és Egészséges Életmódért Közalapítvány (NISZKA)
- 1997. május 2-4. Megrendezésre kerül az I. Országos Diákszabvány
- 1997. május 8. Megjelenik a gyermek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
- 1997. augusztus 14-20. Az első Sziget Fesztivál vizsgálatok
- 1997. augusztus 29. Magyarország bekapcsolódik az Európai Unió Fiatalok Európáért Programjába
- 1997. december 15. Megjelenik a közművelődési törvény

- 1997. december 23. Megszületik a közhasznú szervezetekről szóló törvény
- 1998. április 3-5. Megrendezésre kerül a II. Országos Diákparlament
- 1998. június 25. Az Országgyűlésben Ifjúsági és Sportbizottság alakul
- 1998. november 1. Az Európai Unió és az Európa Tanács közötti hivatalos ifjúságpolitikai együttműködés kezdete
- 1998. november 3. Az új kormány bejelenti, hogy kilép a GYIÉT-ből
- 1999. Az ESPAD kutatás második adatfelvétele
- 1999. Ifjúságszervezeti kutatás
- 1999-2001. Felállnak a Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodák (RISZI)
- 1999. január 1. Az ifjúsági ügyek átkerülnek a frissen alakult Ifjúsági és Sportminisztériumhoz (ISM)
- 1999. január 21-22. Létrejön az első „Település és ifjúsága” konferencia
- 1999. február 23. Létrejön a Gyermekeket és Fiatalokat Támogató Országos Szakmai és Érdekképviselői Szervezetek Kerekasztala (Kerekasztal a Gyermekekért)
- 1999. április 26. Az ISM – kétoldalú megállapodások aláírásával – létrehozza stratégiai partneri programját
- 1999. szeptember 24. Létrejön a regionális ifjúsági rendszer
- 1999. október 8. Az oktatási jogok biztosi intézmények létrejötte
- 1999. október 12. A Budapesti Európai Ifjúsági Központhoz kapcsolódó Együttműködési Megállapodás (Memorandum) aláírása az Európa Tanács Ifjúsági és Sport Igazgatósága és az Ifjúsági és Sportminisztérium között
- 1999. november 27. Létrejön a Magyar Ifjúsági Konferencia (MIK)
- 1999. december 31. Zárul a Youth for Europe program
- 2000. Az első nagymintás ifjúságkutatás (Ifjúság2000) adatfelvétele
- 2000. Az első PISA (Programme for International Student Assessment) adatfelvétel Magyarországon
- 2000. január 1. Elindul a Youth for Europe program

- 2000. március 1. Megkezdzi működését a Mobilitás Információs Szolgálat (MISZ) a BEIK-ben
- 2000. március 1. Elindul az Eurodesk európai ifjúsági információs hálózat magyarországi hálózatának működése
- 2000. július 28. A tárca Gáspár Károly Díjat alapít
- 2000. szeptember 22. Magyarország is csatlakozik a Youth for Europe programhoz
- 2001-2002. A HSBC kutatás ötödik adatfelvétele
- 2001. Megtörténik az Életünk Fordulópontjai kutatás első alapfelvétele
- 2001. január 1. Megalakul a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet
- 2001. február 28. A tárca új kitüntetések alapít (Szent Imre-díj, Ezüst Toll Díjat, Pál Utcai Fiúk-díj, Mikkamakka Díj, Kerecsi Endre-díj, Arany Titán Díj, Magyar Ifjúságért Díj)
- 2001. március 1. Megjelenik az Ifjúság2000 – Gyorsjelentés
- 2001. július 23. Társadalmi vitára bocsátják az ifjúsági törvény első verzióját
- 2001. szeptember 3. Elindul a Diákhitel
- 2001. szeptember 24. Az ifjúsági irodák szakmai-etikai kódexének elfogadása
- 2001. november 21. Megjelenik az Európai Bizottság fehér könyve – Lendületbe hozzuk az európai ifjúságot
- 2001. december 24. A felnőttképzésről szótó C. törvény megjelenése
- 2002. március 11. Magyarország aláírja a Gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló, a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyvet és a Gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyvet
- 2002. március 15. Mozaik 2001 kutatás - Gyorsjelentés
- 2002. május 15. Az Országgyűlésben Ifjúsági és Sportbizottság alakul
- 2002. május 22. Az ifjúsági ügyekért a Gyermek- Ifjúsági és Sportminisztériummá (GYISM) lesz felelős

- 2002. május 25. Létrejön az ISM–OM együttes rendelet az ifjúságsegítő szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról
- 2002. június 27. Az EU megalkotja az európai ifjúságpolitikai együttműködési kereteit
- 2002. augusztus 19. Megalakul a Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Szövetség (NEGYISZ)
- 2002. november 11. Magyarország aláírja a Gyermek Feletti Felügyeleti Jogot Érintő Határozatok Elismeréséről És Végrehajtásáról, Valamint A Felügyeleti Viszonyok Helyreállításáról szóló Európai Egyezményt
- 2002. december 31. A GYISM új megállapodás megkötése híján megszűnteti a stratégiai partneri programot.
- 2003. Megtörténik a harmadik ESPAD adatfelvétel
- 2003. PISA (Programme for International Student Assessment) adatfelvétel
- 2003. május 26-28. Az első MindenGyerek konferencia
- 2003. május 26-28. Megrendezésre kerül a III. Országos Diákszövetség
- 2003. július 10. Létrejön Nemzeti Civil Alapprogram (NCA)
- 2003. szeptember 1. Az első ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés elindulása
- 2003. szeptember 29 – október 5. Első Európai Ifjúsági Hét
- 2003. október 6. A GYISM életre hívja a Gyermek- és Ifjúsági Törvényt Előkészítő Bizottságot (GYITEB)
- 2003. október 29. Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elfogadta a RES (2003)7 számú állásfoglalását az Európa Tanács ifjúságpolitikájának céljairól
- 2003. december 1. Megjelenik az Új Ifjúsági Szemle
- 2003. december 7. Megalakul a Gyermek- és Ifjúsági Konferencia (GYIK)
- 2004-2005. Megtörténik az Életünk Fordulópontjai kutatás második vizsgálata
- 2004. Megtörténik az Ifjúság 2004 adatfelvétele
- 2004. január 1. A Nemzeti Ifjúságkutató Intézet beolvad a Mobilitás Ifjúságkutatási Irodába

- 2004. február 4. Magyarország ratifikálja és kihirdeti a Gyermek Feletti Felügyeleti Jogot Érintő Határozatok Elismeréséről és Végrehajtásáról, Valamint A Felügyeleti Viszonyok Helyreállításáról szóló, Európai Egyezményt
- 2004. február 17. a Magyar Kormány megküldi második beszámolóját az ENSZ Gyermek Jogainak Bizottsága számára
- 2004. április 1. Az Országos Betegjogi, Ellátottjogi és Gyermekjogi Közalapítvány megalakulása
- 2004. április 14. Megalapításra kerül az Elige Vitam Díj és az Elige Vitam Életműdíj
- 2004. május 26. Újtára bocsátják az Európai Ifjúsági Portált
- 2004. október 20. Az ifjúsági ügyek átkerülnek a frissen alakult Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztériumhoz (ICSSZEM)
- 2005-2006. Megtörténik a HSBC kutatás hatodik hulláma
- 2005. március 23. Az Európai Tanács elfogadja a European Pact for Youth dokumentumot (Európai Ifjúsági Paktum)
- 2005. április 25. Megjelenik az Ifjúság2004 – Gyorsjelentés
- 2005. május 12. Létrejön az első ifjúságpolitikai partnerségi keretmegállapodás az Európa Tanács és az Európai Bizottság között
- 2005. július 13. Megszületik az önkéntes tevékenységről szóló törvény
- 2005. szeptember 23-24. Budapesten kerül megrendezésre az Európa Tanács ifjúságügyért felelős minisztereinek 5. konferenciája
- 2005. szeptember 23-24. Az Európai Ifjúságpolitikai Tudásközpont működésének megkezdése
- 2005. november 2. Megalakul a MTA Gyerekszegénység Elleni Programirodája
- 2005. december 19. Az ICSSZEM beterjeszti az ifjúsági törvény javaslatát (2. verzió) az Országgyűlésnek
- 2006. Megtörténik az újabb PISA-adatfelvétel
- 2006. február 1. Posztgraduális ifjúsági szakértő szak indul (egy alkalommal)

- 2006. március 1. Megjelenik az első regionális ifjúsági helyzetelemzés-sorozat
- 2006. június 2. Az ifjúsági ügyek átkerülnek a Szociális és Munkaügyi Minisztériumhoz
- 2006. október 26. Meghatározásra kerül a Strukturált Párbeszéd rendszere
- 2006. december 1. Kiadásra kerül a Civil Ifjúsági Éves Jelentés
- 2006. december 31. Lezárul a Youth for Europe program
- 2007. Megtörténik az ESPAD- kutatássorozat negyedik hulláma
- 2007. január 1. Az ifjúsági pályázatok kezelését átveszi az ESZA Kht.
- 2007. január 1. A Mobilitás – Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat néven – a Foglalkoztatási és Szociális Hivatalba olvad
- 2007. május 31. Az Országgyűlés elfogadja a „Legyen jobb a gyermekeknek” gyermekszegénység elleni stratégiát
- 2007. szeptember 2. Elkészül a magyar jelentés az Európa Tanács ifjúságpolitikai riportjához
- 2008. Megtörténik az Életünk Fordulópontjai kutatás harmadik hullámának adatfelvétele
- 2008. Megtörténik az Ifjúság2008 adatfelvétele
- 2008. január 1. Megjelenik a költségvetési törvényben a szakmafejlesztés, mint feladat
- 2008. március 11. Megszületik az ET ifjúságpolitikai jelentése Magyarországról
- 2008. május 29-június 1. Először kerül megrendezésre az Ifjúsági Szakma Országos Találkozója (ISZOT)
- 2008. november 20. Az EU Tanácsa ajánlást fogad el a fiatal önkéntesek mobilitásának elősegítéséről
- 2009. Újabb PISA adatfelvétel
- 2009. április 27. Megjelenik az első EU ifjúsági jelentés

- 2009. április 27. Megjelenik az EU ifjúsági stratégiája – befektetés és az érvényesülés elősegítése Megújított nyílt koordinációs módszer a fiatalok előtt álló kihívások és lehetőségek kezelésére címmel
- 2009. június 27. Megjelenik az Ifjúság2008 – Gyorsjelentés
- 2009. október 29. Elfogadják a „... hogy általuk legyen jobb” című Nemzeti Ifjúsági Stratégiát
- 2009. november 27. Az Európa Unió Tanácsának állásfoglalása az ifjúságpolitika terén folytatott európai együttműködés megújított keretéről (2010-2018)
- 2009. december 3. Egyéni képviselői indítvány az ifjúsági törvény elfogadásáról (3. verzió)
- 2009-2010. Megtörténik a HSBC hetedik adatfelvétele
- 2010. január 1. Érvénybe lép a 20103. február 11. Tüntetés2018-ra vonatkozó megújított európai ifjúságpolitikai keret, megkezdődik az uniós strukturált párbeszéd folyamat.
- 2010. január 1. Hivatalba lép az Európai Unió spanyol-belga-magyar trió elnöksége
- 2010. január 22. Létrejön az Ifjúsági Koordinációs Bizottság (munkáját már nem kezdi meg)
- 2010. február 24. Magyarország ratifikálja és kihirdeti a Gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló, a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyvet és a Gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyvet
- 2010. május 14. Az Országgyűlésben Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Lakhatási Bizottság alakul
- 2010. május 25. Az ifjúsági ügyek átkerülnek az újonnan alakult Nemzeti Erőforrás Minisztériumhoz (NEFMI)
- 2011. június 1. Megjelennek az újabb a regionális ifjúsági helyzetelemzések
- 2010. július 7-10. Létrejön az első európai Ifjúsági Munka Konvenció (Gent)

- 2010. szeptember 3. Megszűnik az Országos Diákjogi Tanács (ODT)
- 2010. október 15. Megnyílik az első Integrált Közösségi Szolgáltató Tér (IKSZT) Úrhidán
- 2010. november 29. Magyarország aláírja A Gyermekek Jogainak Gyakorlásáról szóló Egyezményt (ratifikálása és kihirdetése még nem történt meg)
- 2010. november 30 – december 1. Megrendezésre kerül az első Méltóságkereső Konferencia Beke Pál emlékére
- 2010. november 29. Magyarország aláírja A Gyermekek Örökbefogadásáról Szóló Európai Egyezményt
- 2010. november 29. Magyarország aláírja az Európa Tanácsnak A Gyermekek Szexuális Kizsákmányolás És Szexuális Zaklatás Elleni Védelméről Szóló Egyezményt
- 2011. Megtörténik az ESPAD ötödik adatfelvétele
- 2011. Megtörténik a Mozaik 2011 adatfelvétel
- 2011. január 1. A médiakuratóriumok civilizálásának megszűnése
- 2011. január 1. A Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat beolvad a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézetbe (NCSSZI)
- 2011. január 1. Megkezdődik az Önkéntesség Európai Éve
- 2011. január 1. Az ifjúságsegítő OKJ képzés önálló foglalkozásként jelent meg FEOR-ban
- 2011. január 1. - június 30. Magyarország tölti be az Európai Unió soros elnöki tisztségét
- 2011. május 19. Megtörténik az ifjúságügyért felelős miniszterek tanácsülése
- 2011. szeptember 2. Megnyílik az első Agóra Kaposváron
- 2011. szeptember 15. megszűnik a MTA Gyerekszegénység Elleni Programirodája
- 2011. november 18. A gyermekbarát meghallgatószobák rendszerének kialakításával Gyermekbarát Igazságszolgáltatási Program indul

- 2011. december 14. Új civil törvény születik, megszűnik az NCA, létrejön a Nemzeti Együttműködési Alap (NEA)
- 2011. december 29. Törvénybe foglalják a kötelező iskolai közösségi szolgálat intézményét
- 2011. december 31. Megszűnik az Új Ifjúsági Szemle
- 2012. Újabb PISA adatfelvétel
- 2012. Megtörténik a Magyar Ifjúság 2012 adatfelvétele
- 2012. április 1. Zánka a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz kerül.
- 2012. május 14. Az ifjúsági ügyeket a NEFMI-ből átalakult Emberi Erőforrások Minisztériumánál intézik
- 2012. június 24. Elindul – 3 milliárd forintos összegben, TÁMOP 3.3.12-12-2013-0001. Ifjúság.hu - a sikeres nemzedékért: Átfogó ifjúsági szolgáltatásfejlesztés a köznevelésben tanuló diákok esélyegyenlőségének növelése érdekében néven – az Új Nemzedék Program
- 2012. június 27. Mozaik 2011, Gyorsjelentés
- 2012. augusztus 13. Megszűnnek a regionális ifjúsági tanácsok
- 2012. szeptember 1. Hatályba lép az új, ún. köznevelési törvény
- 2012. szeptember 1. Létrejön a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK)
- 2012. szeptember 1. Nem indul többet az ifjúságsegítő szakképzés, helyette megjelenik a szociális és ifjúsági munka keretein belül az ifjúságsegítő asszisztens szakképzés
- 2012. szeptember 10. Megjelenik az első, az EU Tanácsának jóváhagyásával készült EU ifjúsági jelentés
- 2012. november 1. A Mobilitás egyik része átkerül a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatalba Mobilitás Országos Ifjúsági Igazgatóság néven, így az ifjúsági ügyek részben a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz kerül
- 2012. december 1. A Nemzeti Ifjúsági Tanács megalakulása

- 2012. december 1. Kiadásra kerül a Magyar Ifjúság 2012 – Gyorsjelentés
- 2012. december 10. – 2013. február 11. Tüntetéssorozat és egyetemfoglálás a röghözkötés néven elhíresült kormányzati elképzelés ellen
- 2012. december 15. Megalapításra kerülnek a szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi ágazat új díjai (Pro Voluntarius, Szent Kristóf-díj, Lukács Móric-díj)
- 2013. Megtörténik az Életünk fordulópontjai kutatás 4. adatfelvételi hulláma
- 2013-2014. Megtörténik a HSBC nyolcadik adatfelvétele
- 2013. február 28. Megszűnik a Mobilitás és regionális irodái
- 2013. március 18. Megalakul az Online gyűlöletbeszéd elleni kampány magyarországi kampánybizottsága
- 2013. március 20. Megalakul az Ifjúsági Szakmai Egyeztető Fórum (ISZEF)
- 2013. március 21. Elindul az Európa Tanács Online gyűlöletbeszéd elleni kampánya (No Hate Speech Campaign)
- 2013. szeptember 1. Leszállítják a tankötelezettség korhatárát 18 évről 16 évre
- 2013. október 17. Az első Új Nemzedék Kontaktpont iroda megnyitása Veszprémben
- 2013. december 31. Zárul a Youth in Action program
- 2014. január 1. Elindul az Erasmus+ program
- 2014. március 12. A Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal alakulása
- 2014. április 1. Zánka szociális üdültetési célokkal átkerül az Erzsébet-program vagyonkezelésébe és üzemeltetésébe
- 2014. április 7. Megkötésre kerül az ET és az Európai Bizottság 2014-2016-ra vonatkozó kiegészítő megállapodása
- 2014. október 30-31. Megrendezésre kerül az Összebeszélünk - I. Ifjúságügyi Konferencia
- 2015. február 13. Megalakul a Gyermekjogi Civil Koalíció

- 2015. április 27-30. Megrendezésre kerül a második Youth Work Convention (Ifjúsági Munka Konvenció, Brüsszel)
- 2015. augusztus 3. Magyarország ratifikálja és kihirdeti az Európa Tanácsnak A Gyermek Szexuális Kizsákmányolás És Szexuális Zaklatás Elleni Védelméről Szóló Egyezményt
- 2015. szeptember 24. Bejegyzésre kerül a NIT

ARCKÉPCSARNOK - AZ IFJÚSÁGÜGY MEGHATÁROZÓ, AZ ELMÚLT NEGYEDSZÁZADBAN TÁVOZÓ EGYÉNISÉGEI

BEKE PÁL (1943-2009)

A szakma egyik kultikus szereplője: népművelő, település- és közösségfejlesztő. A rendszerváltásig elsősorban közművelődési területen tevékenykedett. 1992-ben hozta létre a Települési Gyermekönkormányzatokat Segítők Egyesületét. Francia modell alapján ő honosította meg hazánkban a gyermekönkormányzatiságot. 1994-ben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjét. 1994-től 1998-ig a Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság ügyvezető titkára volt. Legfontosabb, önéletrajzi és egyben szakmatörténeti publikációja Méltóságkereső néven jelent meg 2001-ben.

GÁBOR KÁLMÁN (1948-2009)

Szociológus, ifjúságkutató, több egyetem oktatója, az Új Ifjúsági Szemle szerkesztője volt. Legfőbb kutatási területei a társadalmi átalakulás, az ifjúsági korszakváltás, a fiatalok társadalmi szerepének változásai voltak; számos tanulmányt és könyvet írt a fenti témákkal kapcsolatban. Vezető kutatóként részt vett több hazai nagymintás kutatásban, nevéhez köthetők az ún. Sziget Fesztivál kutatások. 1993-tól haláláig a Magyar Szociológiai Társaság Ifjúságszociológiai Szakosztályának meghatározó személyisége volt.

GÁSPÁR KÁROLY (1951-2006)

A kiváló gyermekvédelmi szakember, szakjogász 1995-től dolgozott szorosan együtt az ifjúsági szféra szervezeteivel, 1995 és 1998 között a gyermekvédelmi törvény megalkotásáért felelős tisztviselőként, a szakminisztérium gyermek- és ifjúsági érdekegyeztetésért felelős főosztályvezetőjeként. Ajtaja haláláig nyitva állt az ifjúsági szakma előtt, akkor is, amikor a párbeszédnek

még nem voltak intézményes keretei. Nem csak személyesen volt mindig partner, de minisztériumi csapatát is ebben a szellemben irányította.

KÁTAI GÁBOR (1975-2014)

Az igen fiatalon meghalt ifjúsági szakember az ifjúságügy egyik élharcosának számított. Korábban a hallgatói mozgalomban tevékenykedett, 2006-ban jelent meg a Gondolatok az ifjúságpolitikáról és eszközeiről: Magyarországon és Európában című munkája. Ifjúságpolitikai karrierje mellett a nők esélyegyenlőségéért is küzdött; az ún. női kvóta aláírásgyűjtés kampánytanácsadójaként. Önmagáról azt nyilatkozta, hogy: „kommunikációs és politikai tanácsadással foglalkozom, projekttervezéssel, programozással, fejlesztéssel. Szinte mindent ott tanultam, amit nyilván továbbfejlesztettem. Szervezetirányítás; -fejlesztés; projektmenedzsment, nemzetközi kapcsolatok, kommunikáció.”

LAURENSZKY ERNŐ (1929-2015)

A gyermek- és ifjúsági részvétel, az ifjúsági szervezetek, mint az állampolgári nevelés legjelentősebb formájának támogatója, segítője, aktív szervezője volt haláláig. A Magyar Úttörők Szövetségében végzett munkája egyenes folytatásaként ő lett a rendszerváltás után a hazai cserkészmozgalom újrateremtője, nagyban építve ebben tapasztalt úttörővezetőkre. Vértel civilként mindig segítette, képviselte a gyermek- és ifjúsági korosztályokat, védte érdekeiket a mindenkorl kormányzatok ellenében is. Szakértelmét és elkötelezettségét szinte valamennyi kormányzat elismerte.

LAURITZEN, PETER (1942-2007)

Az Európa Tanács ifjúságpolitikájának meghatározó figurája. Az általa körvonalazott tematika és módszertan a mai napig jelentősen meghatározza mind az európai ifjúságpolitikát, mind az európai szcénában az ifjúsági munkát. Neki köszönhető a Budapesti Ifjúsági Központ létrehozása, amelynek első igazgatója is volt. Fontos harcosa volt a kirekesztés elleni küzdelemnek, ugyanakkor a gyermek- és ifjúsági korosztályok szétválasztásának is.

PAPP GYÖRGY (1957-2013)

A Gyermekérdekek Magyarországi Fóruma, a civil szakma képzésének szakmai háttérét kidolgozó Állampolgári Tanulmányok Központjának egyik alapítója, akinek szerepe azonban nem vitatható a gyermekjogok és diákjogok megvalósulásáért folytatott küzdelemben, a gyermek- és ifjúsági szféra, illetve a korosztály tényleges részvételének jogi kereteinek kidolgozásában és megvalósításában. A kormányzati és civil szférában folytatott munkája mellett tévés alkotóként is sokat tett az fiatal korosztályok részvételének elősegítése, népszerűsítése érdekében.

SZABÓ ILDIKÓ (1946-2016)

A Debreceni Egyetem szociológia és szociálpolitika tanszékének tanáráként dolgozott. Kutatási területe a politikai szocializáció és állampolgári kultúra szociológiája volt. Fiatal korában pályakezdő ösztöndíjas szociológusként Párizsban élt. A Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Karán töltött oktatói-kutatói éveiben megalapozta az ifjúságsegítő képzés programját, helyi kutatási háttérét. Szabó Ildikó számára az ember állt az empirikus vagy teoretikus kutatási kérdések középpontjában. Elsősorban a folyamat érdekelte, amely „a politikai rendszertől a szocializáción keresztül a kollektív identitásokig és az állampolgári magatartásokig vezet.”

25 ÉV - JELENTÉS AZ IFJÚSÁGÜGYRŐL

A negyedszázad ifjúságügyét felölelő jelentés a fiatalokkal való foglalkozás területeit veszik górcső alá, tartalmazva a szociológiai eredményeket, pedagógiai értelmezési kereteket és politológiai elemzésiháttérrel. Az ifjúságügy ugyanis interdiszciplináris, benne összekapcsolódik a szociológia, a pszichológia, pedagógia, kultúrakutatás, s a diszciplínák találkozási pontjaival hozza az elméleti és a módszertani keretek sokszínűségét, összetettségét. Az ifjúságügy tehát bár a szociológusnak ifjúságszociológia, a pedagógusnak szabadidő-pedagógia, a politológusnak szak- és közpolitika, a szociális munkásnak sérülékeny társadalmi csoportok és egyének védelme, de a közös értelmezés nélkül süketek párbeszédévé válik az egyes szakmák kommunikációja: a szociológus pusztán társadalmi lavírozásnak, kulturális moratóriumnak tekinti a fiatal felnőttkort, a pedagógus nem látja a fiatalot az osztályterem, az iskola falain kívül; a politológus számára nem érthető, hogy a fiatal nem csak egy néha megnyerendő társadalmi csoport része stb. Miképp a – 2009-ben az országgyűlési határozat szintjére emelt gondolkodás dokumentuma – Nemzeti Ifjúsági Stratégia kijelentette „Látjuk... őket, ha iskolában vannak - de nem látjuk őket, ha mellette vagy kívül; látjuk őket, ha akut betegek - de nem látjuk őket, amikor az egészségüket kockáztatják; látjuk őket, ha munkanélküliek lettek - de nem látjuk, amikor munkavállalási képességeik hiányában csődöt mondanak; befogadjuk őket, ha segítségre szorulnak és erről az illetékesek jelzést kapnak - de nem „törődünk” velük, ha jelzés hiányában nem kerülnek kapcsolatba a rendszerrel stb.”

2016